

ОСТАННЄ БАЖАННЯ

МЕЧ ПРИЗНАЧЕННЯ

КРОВ ЕЛЬФІВ

ЧАС ПОГОРДИ

ХРЕЩЕННЯ ВОГНЕМ

ВЕЖА ЛАСТІВКИ

ВОЛОДАРКА ОЗЕРА

СЕЗОН ГРОЗ

Andrzej Sapkowski

WIEDŹMIN

CHRZEST OGNI

Powieść

Анджей Сапковський

ВІДЬМАК

ХРЕЩЕННЯ ВОГНЕМ

Роман

ХАРКІВ **2016** **КЛУБ**
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЯ

УДК 821.162.1

ББК 84(4Пол)

С19

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Sapkowski A. Wiedźmin. Chrzest ognia / Andrzej Sapkowski. —
Warszawa : SuperNowa, 2014. — 384 p.

Публікується з дозволу автора і його літературних агентів,
NOWA Publishers (Польща)
й Агентства Олександра Корженевського (Росія)

Переклад з польської *Сергія Легези*

Обережно! Ненормативна лексика!

Коментарі *Сергія Легези* й *Олесі Стужук*

Художнє оформлення *Катерини Кравець*

ISBN 978-617-12-1789-8 (PDF)

ISBN 978-617-12-1488-0 (укр.)

ISBN 978-83-7578-067-3 (пол.)

© Andrzej Sapkowski, Warszawa, 2014

© CD PROJEKT S.A., карта, обкладинка

© Hemiro Ltd, видання українською
мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного
Дозвілля», переклад та художнє
оформлення, 2016

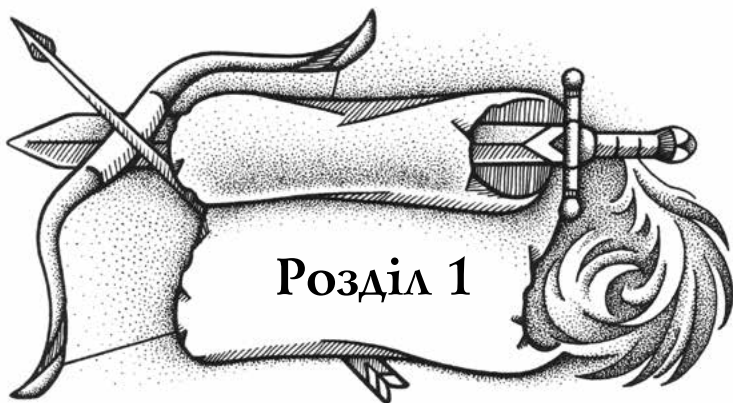
Trougt these fields of destruction
Baptism of fire
I,ve watched all your suffering
As the battles raged higher
And though they did hurt me so bad
In the fear and alarm
You did not desert me
My brothers in arms...

Dire Straits

Промовила тоді фея до відьмака: «Таку я тобі дам пораду: взуй чоботи залізні, а у руки візьми залізного костура. Йди у залізних чоботях на кінець світу, а шлях перед собою костуром намацуй, сльозами кропи. Йди крізь вогонь і воду, не зупиняйся, назад не озирайся. А як уже зітреться в тебе взуття, як зітреться в тебе костур залізний, як висохнуть уже від жару й вітру очі твої так, що вже жодної сльози з них не витече, то тоді на кінці світу знайдеш ти те, що шукаєш і що кохаєш. Може».

І пішов відьмак крізь вогонь і воду, назад не озираючись. Але не взяв із собою ані чобіт залізних, ані костура. Взяв тільки відьмацького меча свого. Не послухав він слів феї. І правильно зробив, бо була то зла фея.

Флоуренс Деланной. Казки й казання

У кущах дерлися птахи.

Узбіччя яру поросло густою, щільною масою ожини й барбарису, вимарене місце для гніздування та поживи, тож не було нічого дивного, що птаством там аж кишіло. Завзято видавали трелі зеленяки, щебетали чечітки та кропив'янки, час від часу лунало також звучне «пінк-пінк» зяблика. Зяблик на дощ дзвонить, — подумала Мільва, машинально глянувши на небо. Хмар не було. Але зяблики завжди дзвонять на дощ. А трохи дощу було б доречно.

Місце навпроти виходу з яру було хорошим мисливським угіддям, що давало непогані шанси на вдале полювання, особливо тут, у Брокілоні, лігві звірини. Дріади, які володіли чималим шматком лісу, полювали надзвичайно рідко, а людина ризикувала заходити сюди ще рідше. Тут будь-який ловець м'яса чи шкір сам ставав об'єктом полювання. До прибульців брокілонські дріади милосердя не проявляли. Мільва переконалася колись у цьому на власній шкірі.

Чого-чого, а звірини у Брокілоні не бракувало. Втім, Мільва сиділа у засідці вже більше двох годин, а й досі ніщо не виходило на постріл. Полювати з маршу вона не могла — спека, що панувала вже місяці, вислала гушавину хмизом та листям, які тріщали на кожному кроці. У таких умовах тільки нерухомість у засідці могла принести успіх і здобич.

На гриф луку всівся метелик адмірал. Мільва його не поклала. Спостерігаючи, як той розкладає і складає крила, дивилася одночасно на лук, нове надбання, яким вона все ще не перестала втішатися. Була вона лучницею за покликанням, любила добру зброю. А та, яку вона тримала у руках, була найкращою з найкращих.

Мільва мала у житті чимало луків. Стріляти вчилася зі звичайних ясеневих і тисових, але швидко відмовилася від них на користь складних ламінатів, що їх застосовували дріади й ельфи. Ельфійські луки були коротшими, легшими і зручнішими, а дякуючи пошаровому композиту дерева й звірячих жил — також і значно швидшими за тисові: вистрілена з них стріла досягала цілі за час набагато коротший і по пласкій траєкторії, що значною мірою знімало можливість знесення через вітер. Найкращі зразки такої зброї, гнуті вчетверо, мали серед ельфів назву *zefhar*, бо саме такий рунічний знак створювали вигнуті плечі й грифи луку. Мільва користувалася зефарами вже кілька років і не думала, що може існувати лук, який би їх перевершив.

Аж нарешті натрапила на такий лук. Було це, зрозуміло, на морському базарі у Цідарісі, прославленому багатим вибором дивних і рідкісних товарів, звезених мореплавцями з найдальших закутків світу, зусюди, куди добиралися коги та галеони. Мільва, коли тільки мала змогу, відвідувала базар і оглядала заморські луки. Саме там вона й знайшла лук, про який думала, що він послужить їй багато років, — зефар, що походив з Зерріканії, зміцнений шліфованим рогом антилопи. Лук той вона вважала досконалим. Цілий рік. Бо роком пізніше, на тій самої ятці, у того само купця побачила вона справжнє диво.

Лук походив з далекої півночі. Мав розмах на шістдесят два дюйми, червоного дерева, точно виважене руків'я і пласкі ламіновані плечі, склесні з переплєтених прошарків шляхетного дерева, варених жил і кісток китів. Від інших композитів, що

лежали поруч, відрізняла його не лише конструкція, а й ціна — і саме ціна звернула увагу Мільви. Втім, коли вона взяла той лук у руки й випробувала — заплатила без вагання і без торгу стільки, скільки торговець зажадав. Чотириста новіградських крон. Зрозуміло, такої величезної суми у неї не було — поторгнувшись, віддала вона свій зерріканський зефар, оберемок соболиних шкірок і чудової роботи ельфійський медальйончик, коралову каменю у віночку справжніх перлин.

Але вона не жалкувала. Ніколи. Лук був неймовірно легким і просто ідеально точним. Хоча й не дуже довгий, приховував він у композитних плечах чималу силу. Із поставленою на досконало вигнутих грифах шовково-конопляною тятивою при двадцятичотирьохдюймовому натягненні він давав п'ятдесят п'ять фунтів сили. Правда, бували луки, які давали навіть вісімдесят, але Мільва вважала то за перебір. Вистріляна з її китової п'ятдесят п'ятки стріла пролітала відстань у двісті фунтів за час між двома ударами серця, а на сто кроків мала аж забагато сили, аби результативно вразити оленя, а людину, якщо та не носила обладунку, прошивала навиліт. На звірину більшу за оленя і на важкоозброєних Мільва полювала рідко.

Метелик полетів. Зяблики й далі дерлися у куцах. І далі ніщо не виходило під постріл. Мільва сперлася плечем об стовбур сосни, почала згадувати. Просто так, аби вбити час.

* * *

До її першої зустрічі з відьмаком дійшло у липні, через два тижні після подій на острові Танедд і вибуху війни у Дол Анг'ра. Мільва повернулася до Брокілону після кількох днів відсутності, привела рештки команди скойа'таелів, розбитого у Темерії під час спроби дістатися на землі охопленого війною Едірну. Білки хотіли долучитися до повстання, піднятого ельфами у Дол Бланта. Їм не пощастило, і якби не Мільва — настав би їм гаплик. Але вони знайшли Мільву і притулок у Брокілоні.

Одразу після приїзду її проінформували, що Аглаїс спішно очікує її у Коль Серрай. Мільва трохи здивувалася. Аглаїс була начальницею брокілонських цілительок, а глибока, повна гарячих джерел і печер котловина Коль Серрай була місцем зцілення.

Утім, вона послухалася виклику, переконана, що йдеться про якогось хворого ельфа, який хоче за її посередництва сконтактувати зі своїм командо. А коли побачила пораненого відьмака й довідалася, у чому справа, то по-справжньому озвіріла. Вибігла з гроту, простоволоса, й усю злість вихлюпнула на Аглаїс:

— Він мене бачив! Бачив моє лице! Ти розумієш, чим це загрожує?

— Ні, не розумію, — відповіла холодно цілителька. — Це Ґвинблейдд, відьмак. Друг Брокілону. Він тут чотирнадцять днів, від нового місяця. І сплине ще якийсь час, перш ніж він зуміє піднятися і нормально ходити. Він прагне звісток зі світу, звісток про його близьких. Тільки ти можеш йому їх доставити.

— Звісток зі світу? Та ти що, розум згубила, мавко? Чи ти знаєш, що зара' у світі, за межею твого тихого лісу, діється? В Едірні війна триває! У Брюґ'ге, в Темерії і в Реданії безлад, пекло, велика облава! Тих, хто на Танедд напав, гонять усюди. Усюди повно шпигунів й *an'givarë*, фатить і єдине слово бовкнути, губи невчасно скривити — і вже кат тобі червоним залізом у ямі світить! А я туди маю на розвідку йти, випитувати, вісті збирати? Шию наставляти? І для кого? Для якогось напівживого відьмака? Шо він мені, брат чи сват? Схибнулася ти, Аглаїс, як є схибнулася!

— Якщо маєш намір репетувати, — урвала її спокійно дріада, — то давай відійдемо подалі у ліс. Йому потрібен спокій.

Мільва, сама того не бажаючи, озирнулася на вхід до печери, де ще мить тому вона бачила пораненого. Крутий чолов'яга, подумала мимоволі, хоч худий, але жилавий... Довбешка біла, але живіт плаский, наче у юнака, видно, що робота йому товаришем, а не пиво із солониною...

— Він на Танедді був, — заявила, а не запитала. — Повстанець.

— Не знаю, — стонула плечима Аглаїс. — Поранений. Потребує допомоги. А решта мене не обходить.

Мільва обурилася. Цілителька славилася нелюбов'ю до балачок. Але Мільва вже встигла вислухати збуджені розповіді дріад зі східних рубежів Брокілону, вже знала вона все про події, що відбулися кілька тижнів тому. Про каштанововолосу чародійку, яка з'явилася у Брокілоні у блиску магії, про принесеного нею каліку зі зламаними рукою та ногою. Про каліку, який виявився відьмаком і який був відомий дріадам як Гвинблейдд, Білий Вовк.

Спочатку, розповідали дріади, не зрозуміло було, що робити. Скривавлений відьмак то кричав, то зомлівав, Аглаїс накладала такі-сякі пов'язки, чародійка лаялася. І плакала. У те останнє Мільва не вірила абсолютно — бо ж хто бачив коли магичку, яка плаче? А пізніше прийшов наказ з Дуен Канеллу, від Срібноокої Ейтне, Пані Брокілону. Чародійку відіслати — звучав наказ володарки Лісу Дріад. Відьмака лікувати.

Його лікували. Мільва знала. Він лежав у печері, у заглибленні, наповненому водою з магичних брокілонських джерел, його кінцівки, знерухомлені у шинах та на витяжках, були сповиті густим кожухом лікувальних в'юнів конингелі й паростками пурпурного живокосту. Волосся він мав біле, наче молоко. Був притомним, хоча ті, кого лікують конингеллю, зазвичай лежать без свідомості, марять, магія крізь них тоді промовляє...

— Ну? — незворушний голос цілительки вирвав її з роздумів. — Як воно буде? Що я маю йому сказати?

— Щоб до дідька йшов! — гарикнула Мільва, підтягуючи пояс, обтяжений саквами та мисливським ножем. — Та й ти йди до дідька, Аглаїс.

— Твоя воля. Я тебе не примушу.

— Тут ти права. Не примусиш.

Вона пішла у ліс, між рідкі сосни, не оглядаючись. Була злою.

Про події, що сталися у перший новий місяць липня на острові Танедд, Мільва знала, скойа'таелі говорили про те без упину.

Під час з'їзду чародіїв на острові дійшло до бунту, пролилася кров, полетіли голови. А армії Нільфгарду, наче по сигналу, вдарили по Едірну та Лирії, почалася війна. А у Темерії, Реданії та Кедвені усі зосередилися на білках. По-перше, тому що на допомогу чародіям, які збунтувалися, прийшла начебто командою скойа'таелів. По-друге, бо це якийсь ельф чи напівельф начебто штрикнув стилетом та вбив Візіміра, реданського короля. Тож розізлені люди притиснули білок добряче. Всюди кипіло ніби у казанку, ельфійська кров текла рікою.

Ха, — подумала Мільва, — може, й вірно воно, що жереці балакають, що кінець світу й день суду близькі? Світ у вогні, людина не тіки ельфю, а й людині — вовк, брат на брата ніж підіймає... А відьмак до політики лізе й до бунту стає. Відьмак, який тіки для того і є, щоб світом лазити і монстрів, що людям шкодять, убивати! Від світу початків, ніколи жоден відьмак ане до політики, ане до війни втягувати себе не давав. Ано, навіть казка така є, про дурного короля, що решетом воду носив, зайця гінцем хтів зробити, а відьмака — воєводою. А туточки — маєш: відьмак у рокоші проти королів порубаний, у Брокілоні від кари критися мусить. І справді кінець світу!

— Привіт, Маріє!

Вона здригнулася. Невисока дріада, яка сперлася на сосну, мала очі й волосся кольору срібла. Західне сонце оточувало голову ореолом на тлі строкатої стіни лісу. Мільва впала на коліно, низько схилила голову:

— Привітання тобі, Пані Ейтне.

Володарка Брокілону застромила за ликовий пояс золотий ніжик у формі серпа.

— Устань, — сказала вона. — Пройдемося. Я хочу з тобою поговорити.

Вони довго йшли разом крізь сповнений тінями ліс, мала срібноволоса дріада й висока попелястоволоса дівчина. Жодна не переривала мовчання.

— Давно ти не зазирала до Дуен Канеллу, Маріє.

— Часу нема, Пані Ейтне. До Дуен Канеллу від Стрічки дорога далека, а я... Ти ж знаєш.

— Знаю. Ти заморилася?

— Ельфам допомога тре'. Я ж їм на твій наказ допомагаю.

— На моє прохання.

— Авжеж. На прохання.

— І я маю ще одне.

— Я так і думала. Відьмак?

— Допоможи йому.

Мільва зупинилася і відвернулася, різким рухом зламавши гілочку жимолості, що зачепилася за одяг, покрутила її у пальцях, кинула на землю.

— Дето з півроку, — сказала тихо, дивлячись у сріблясті очі дріади, — я головою ризикую, ельфів з розбитих командо до Брокілону веду... Як відпочинуть і від ран оклигають, назад їх виводжу... Мало того? Не досить я зробила? Кожного молодика на шлях нічною темною вирушаю... Сонця я вже шо нетопир або пугач який лякаюся...

— Ніхто лісових стежок краще за тебе не знає.

— У хащах я нічого не взнаю. Відьмак наче хоче, щоб я вісті збирала, межі люди схала. А він же бунтівник, шодо імені його в *an'gívar* вуха нашорошені. Та й мені самій ніяк у містах показуватися. А як упізнає мене хто? Пам'ять про тих жива ще, не висохла ще тамта кров... Бо задуже тоді крові було, Пані Ейтне.

— Чимало, — срібні очі старої дріади були чужими, холодними, непроникними. — Чимало, це правда.

— А як упізнають мене — на палю посадять.

— Ти розважлива. Ти обережна і пильна.

— Аби вісті, про які відьмак просить, позбирати, тре' пильність відкинути. Питати тре'. А зара' цікавість виявляти небезпечно. Як схоплять мене...

— У тебе є контакти.

— Замучать. Закатують. Або у Дракенборзі згноять...

— А до мене ти борг маєш.

Мільва відвернулася, закусила губу.

— Айно, маю, — сказала гірко. — Про те мені не забути.

Прикрила очі, обличчя її раптом скорчилося, губи затремтіли, зуби зціпилися сильніше. Під повіками ледь-ледь засвітився спомин, примарним, місячним блиском тієї ночі. Повернувся раптом біль у кістці, впійманій у ремінну петлю пастки, різкий біль у суглобах, коли її шарпнуло було з землі вгору. У вухах почувся шум листя від дерева, що розпрямилося раптом... Крик, стогін, дика, шалена, перелякана мотанина й огидне відчуття страху, який огорнув її, коли зрозуміла, що не вивільниться... Крик і страх, скрип мотузки, рухливі тіні, нестійка, неприродна, перевернута земля, перевернуте небо, дерева із перевернутими верхівками, біль, кров, що пульсує у скронях... А на світанку дріади навколо, тісенько... Далекий сріблястий сміх... Лялечка на мотузці! Плигай, плигай ти, лялечко, голівонькою в землю... І її власний, але такий чужий, переляканий крик. А потім темрява.

— Справді маю борг, — повторила вона крізь стиснуті зуби. — Справді, бо я тіки повішеник, від мотузки відтятий. І знаю, до смерті мені того боргу не сплатити.

— У кожного є якийсь борг, — сказала Ейтне. — Таке вже воно, життя, Маріє Баррінг. Борги й заборгованості, зобов'язання, удачність, плата... Зробити щось для когось. А може — для себе? Бо насправді ж ми завжди платимо собі, а не комусь. Кожен борг, що віддаємо, сплачуємо ми собі. У кожній з нас є кредитор із боржником заразом. Справа у тому, аби рахунок той у нас зійшовся. Приходимо ми у світ як крихта даного нам життя, а потім усе отримуємо й платимо борги. Собі. Для себе. Для того, аби рахунок наприкінці зійшовся.

— Близький він тобі, Пані Ейтне, той чоловік? Той... відьмак?

— Близький. Хоча й сам про те не знає. Повернися до Коль Серрай, Маріє Баррінг. Іди до нього. І зроби те, що він попросить.

У котловинці хруснув хмиз, тріснула гілка. Забриніло голосне й гнівне «чек-чек» сороки, зяблики злетіли, мигнувши білим пір'ям на крильцях. Мільва стримала дихання. Нарешті.

Чек-чек, — крикнула сорока. Чек-чек-чек. Знову тріснула гілка.

Мільва підправила заслужений, до блиску витертий шкіряний наруч на лівому передпліччі, поклала кисть руки на петлю, причеплену до руків'я. З плаского сагайдака на стегні виїняла стрілу. Рефлекторно, за звичкою перевірила стан вістря й оперення. Пера вона купувала на ярмарках — вибираючи десь одне з десяти, які їй пропонували, — але ставила на стріли їх завжди сама. Більшість готових стріл на торгах мали короткі льотки, поставлені просто вздовж оперення. Мільва ж користувалася виключно стрілами, оперення яких йшло спірально, із льотками, не коротшими за п'ять дюймів.

Вона наклала стрілу на тятиву і дивилася тепер у вихід з котловини, у пляму барбарису, що зеленів між стовбурами — із важкезними гронами червоних ягід.

Зяблики не відлетіли далеко, відновили своє дзеленчання. Іди, кізко, подумала Мільва, піднімаючи й натягуючи лук. Іди. Я готова.

Але сарни пішли балкою, у напрямку болота й джерел, що жилили струмки, які вливалися у Стрічку. А з яру вийшов козлик. Ладний, як на око — десь фунтів на сорок. Підняв голову, застриг вухами, потім розвернувся до кущів, скубнув листки.

Стояв добре — задом. Якби не стовбур, що затуляв ціль, Мільва вистрелила б без вагань. Навіть уціливши у череву, стріла прошила б його й дотягнулася б до серця, печінки чи легенів. Потрапивши в окіст, розірвала б артерію, і тваринка також загинула б за короткий час. Тому Мільва чекала, не звільняючи тятиви.

Козел знову підняв голову, ступив крок, вийшов з-за стовбура — і раптом трохи розвернувся передом. Мільва, утримуючи стрілу у повному натягу, вилаялася подумки. Постріл спереду був непевним — замість у легеню стріла могла потрапити у череву.

Вона чекала, стримуючи дихання, відчуваючи солоний присмак тятиви куточком рота. Це була ще одна велика, майже неоцінена вигода її лука — якби вона використовувала тисову зброю чи ту, що зроблена менш старанно, не зуміла б так довго тримати її у напрузі, ризикуючи тим, що рука змориться і стріла піде нижче.

На щастя, козел схилив голову, скубнув травичку, що виступала з-під моху, і повернувся боком. Мільва спокійно зітхнула, прицілилася у серце й обережно випустила тятиву з пальців.

Утім, не почула очікуваного тріску пробитого стрілою ребра. А козел підскочив угору, вдарив задом і зник під хрупання сухих гілок і шуму стоптаного листа.

Кілька ударів серця Мільва стояла нерухомо, скам'яніла, наче мармурова статуя лісової богині. Тільки коли відголоски стихли, вона відвела праву руку від щоки й опустила лук. Запам'ятавши шлях втечі звіра, сіла спокійно, сперлася спиною на дерево. Була досвідченою мисливицею, гуляла у панських лісах з дитинства, першу сарну поклала в одинадцять, першого рогатого чотирнадцятка — на небувало щасливу мисливську ворожбу — у день свого чотирнадцятиліття. А досвід учив її, що з погонею за підстріленим звіром ніколи не треба поспішати. Якщо вцілила вона добре, козел упаде не далі як за двадцять кроків від виходу з яру. Якщо потрапила погано — хоча вона й не припускала такої можливості, — поспіх міг тільки погіршити справу. Погано підстрілений поранений звір, якщо його не непокоїти, після панічної втечі сповільниться і буде йти. Сполошений і переслідований, звір буде гнати стрімголов і не сповільниться аж до сьомої гори.

Тож вона мала щонайменше півгодини. Сунула у зуби стебло трави й знову замислилася. Згадувала.

* * *

Коли через дванадцять днів вона повернулася до Брокілону, відьмак уже ходив. Трохи шкутильгав і злегка підтягував ногу, але ходив. Мільва не здивувалася — знала про чудові лікуваль-

ні властивості лісової води й трави, яку називали конингеллю. Знала вона також про вміння Аглаїс, не раз була свідком майже блискавичних одужань поранених дріад. А поголос про нечуваний імунітет і витривалість відьмаків, видно, також не був висмоктаний із пальця.

Вона не пішла до Коль Серрай відразу, як прибула, хоча дріади й нагадували, що Ґвинблейдд нетерпляче чекає на її повернення. Зволікала вона цілеспрямовано, все ще була невдоволена місією, що їй доручили, і хотіла те продемонструвати. Відвела до табору ельфів із приведеної команди білок. Детально доповіла про все, що сталося по дорозі, попередила дріад про блокаду кордону на Стрічці, яку готували люди. І тільки коли їй утретє нагадали, Мільва викупалася, перевдягнулася і пішла до відьмака.

Він чекав на краю галявини, там, де росли кедри. Проходжувався, присідав час від часу, випрямлявся пружно. Мабуть, Аглаїс наказала йому тренуватися.

— Які вісті? — запитав він одразу після привітання.

Холод у його голосі її не обдурив.

— Війна, типу, до кінця йде, — відповіла вона, стенувши плечима. — Нільфгард, кажуть, жах як Едірн та Лирію погромив. Верден піддавсь, а король Темерії з нільфгардським імператором мир уклав. А ельфи у Долині Квітів власну державу заснували. Але ж скойа'таелі з Темерії та Реданії туди не пішли. Надалі б'ються...

— Не про це мені йшлося.

— Не? — вдала вона здивування. — Айно, вірно. Так, до Доріану я заглянула, як ти й просив, хоча прийшлося шмат дороги накинути. А гостини зара' небезпечні...

Вона урвала себе, потягнулася. Цього разу він її не підганяв.

— Чи отой Кодрінгер, — запитала нарешті, — що ти казав його мені відвідати, твоїм приятелем був?

Обличчя відьмака ані здригнулося, але Мільва зрозуміла, що він відразу здогадався.

— Ні. Не був.

— Це добре, — продовжила вона повільно. — Бо нема вже його серед живих. Згорів разом із садибою свою, тіки комин і лишився із шматом стіни. Увесь Доріан від пліток аж гуде. Одні балакають, що отой Кодрінгер чорнокнижництвом вправлявся і отрути варив, що із дияволом пакт мав, тож чортячий вогонь його і поглинув. Інші кажуть, що сунув він носа і пальці у негарні шпарини, як мав те у звичці робити. А комусь не до смаку прийшлося, тож узяв він його і уконтропупив, і вогонь підклав, аби сліди затерти. А ти що вважаєш?

Не дочекалася ані відповіді, ані емоцій на посірілому обличчі. Тож продовжила, не відмовившись від нахабного і злостивого тону:

— Цікаво, що ота пожежа і смерть отого Кодрінгера у перший новий місяць липня сталися, точно як проблеми на острові Танедд. Типу наче хто здогадався, що саме Кодрінгер шось про ті проблеми знав і що про деталі буде питаний. Наче хто назавжди рота йому зашити хотів, язичюру онімити. Шо ти на те скажеш? Ха, бачу, що нічого не скажеш. Шось ти маломовний! То я тобі скажу: небезпечні ті твої справки, ті твої шпигування та розпитування. Може, той хтось й інші роти й вуха, крім Кодрінгера, захоче закрити. Так я ото собі думаю.

— Вибач мені, — сказав він по хвилиці. — Ти маєш рацію. Я підставив тебе. Це було занадто небезпечне завдання для...

— Для жінки, ага? — Вона шарпнула головою, різким рухом відкинула на спину все ще мокре волосся. — Ото ти хотів сказати? Теж мені, галант знайшовся! На носі собі закарбуй, що хоча я, щоб висцятися, присідати мушу, кожух мій не зайцем, а вовком підшитий! Боягузтво не закидай мені, бо мене ти не знаєш!

— Знаю, — сказав він тихо й спокійно, не реагуючи на її злість та підвищений голос. — Ти — Мільва. Проводиш у Брокілон білок, прослизась крізь облави. Відома мені твоя мужність. Але я легковажно і себелюбно наразив тебе...

— Не дури! — обірвала вона його гостро. — Про себе непокойся, не про мене. Про дівулю непокойся!

Насмішкувато скривилася. Бо цього разу обличчя його змінилося. Мовчала спеціально, очікуючи наступних запитань.

— Що знаєш? — нарешті запитав він. — І від кого?

— Ти мав свого Кодрінгера, — фукнула вона, гордовито підносячи голову, — а я своїх знайомців маю. Тих, у кого швидкі очі та вуха.

— Говори. Прошу, Мільво.

— Після проблем на Танедді, — почала вона, перечекавши хвилю, — усюди закипіло. Полювання на зрадників почалося. Особливо на тих чародіїв, що за Нільфгард стали, як і на інших запроданців. Декого схопили. Інші щезли, наче камінь у воду. Не тре' великого розуму, щоб здогадатися, куди пішли і під чиім крилом сховалися. Але не тільки на чародіїв та зрадників полюють. У ребелії на Танедді збунтованим чародіям допомагало командо білок, яким славетний Фаойльтіарна командував. Шукають його. Видано наказ, аби кожного схопленого ельфа на муку брати, про командо Фаойльтіарни розпитувати.

— І хто той Фаойльтіарна?

— Ельф, скойа'таель. Як мало хто людям він за шкіру залив. Чимала ціна за його голову. Але не тіко його шукають. Шукають також якогось нільфгардського рицаря, що на Танедді був. І ше...

— Кажи.

— *An'guare* про відьмака випитують, на ім'я Ґеральт із Рівії. І про дівулю на ім'я Цірілла. Тих двох наказано живими брати. Під страхом смерті наказано: з обох і волос з голови спасти не може, і ґудзик з одягу відірватися права не має. Ха! Дорогим ти їх серцю мусиш бути, що аж так про здоров'я твоє дбають...

Вона урвала себе, побачивши вираз його обличчя, з якого раптом зник увесь нелюдський спокій. Зрозуміла, що хоча намагалася, але не зуміла навести на нього страх. У всякому разі, не за його власну шкіру. Несподівано відчула сором.

— Ну, із тим вислідковуванням — діло даремне, — сказала лагідніше, але все ще із трохи глузливою усмішкою на устах. — Ти

у Брокілоні у безпеці. Та й дівчини живою вони не отримають. Як руїни на Танедді перекопали, розвалили вежі тої магічної, що завалилася... Гей, що з тобою?

Відьмак заточився, сперся об кедр, важко присів на стовбур. Мільва відскочила, перелякана блідістю, яка раптом укрила його обличчя.

— Аглаїс! Сірсса! Фауве! До мене, швидко! Зараза, чи він не помирати оце зібрався?! Гей, ти!

— Не клич їх... Усе зі мною гаразд... Кажі. Хочу знати...

Мільва раптом зрозуміла.

— Нічого у руїнах не знайшли! — крикнула вона, відчуючи, що також блідне. — Нічого! Хоч кожен камінь оглянули й чари кидали, але так і не знайшли...

Вона витерла піт з брів, жестом утримала дріад, що саме підбігали. Схопила відьмака, який сидів на деревині, за руки, схилилася над ним так, що її довге біляве волосся впало на його побіліле обличчя.

— Невірно ти мене пойняв, — повторила швидко, нескладно, ледь знаходячи слова у напорі тих, що тиснули їй на губи. — Я лиш сказати хтіла... Зле ти мене пойняв. Бо я... Звідки ж я знати могла, що ти аж так... Не те я хтіла. Я про те тіки, що дівчина... Шо не знайдуть її, бо безслідно зникла, як оті чародії... Пробач.

Він не відповів. Дивився убік. Мільва закусила губу, стиснула кулаки.

— За три дні я з Брокілону їду, — сказала лагідно після довгого, дуже довгого мовчання. — Нехай тіки місяць на ущерб піде, нехай тіки нічки трохи темнішими стануть. Днів за десять повернуса, може раніше. Зразу по Ламмасу, у перших днях серпня. Не турбуйся. Землю і воду переверну, але вивідаю все. Як хто шо про ту панну знає, ти теж те визнаєш.

— Дякую, Мільво.

— Десять днів... Гвинблейдде.

— Я Геральт, — простягнув він руку.

Вона потиснула без вагання. Сильно.

— Я — Марія Баррінг.

Кивком і тінню посмішки він подякував за щирість: знала, що оцінив її.

— Будь обережна, прошу. Ставлячи запитання, дивися, кому їх ставиш.

— Не переймайся.

— Твої інформатори... Ти їм довіряєш?

— Я нікому не довіряю.

* * *

— Відьмак у Брокілоні. Серед дріад.

— Як я і припускав. — Дійкстра сплів руки на грудях. — Але добре, що воно підтвердилося.

Він помовчав хвилинку. Леннеп облизнув губи. Чекав.

— Добре, що підтвердилося, — повторив шеф таємних служб королівства Реданія, у задумі, наче собі самому. — Завжди краще мати впевненість. Ех, якби ще виявилось, що і Йеннефер із ним... Немає із ним чародійки, Леннепе?

— Прощу? — Дізнавальник здригнувся. — Ні, ясновельможний пане. Немає. Що накажете? Якщо хочете його живим — виманю з Брокілону. Якщо ж він миліший вам мертвим...

— Леннепе. — Дійкстра підвів на агента холодні блідо-блакитні очі. — Не будь таким завзятим. У нашому фахові завзятість неvigдна. І завжди — підозрілива.

— Пане, — Леннеп трохи зблід, — я тільки...

— Знаю. Ти тільки питає, що я накажу. Наказую: залиш відьмака у спокої.

— Як накажете. А що із Мільвою?

— Її також залиш у спокої. Поки що.

— Як накажете. Можна йти?

— Іди.

Агент вийшов, обережно й тихенько зачиняючи за собою дубові двері кімнати. Дійкстра довго мовчав, втупившись у купи мап, листів, доносів, протоколів дізнань і вироків смерті, що завалювали стіл.

— Орі.

Секретар підвів голову, кашлянув. Мовчав.

— Відьмак у Брокілоні.

Орі Ройвен знову кашлянув, мимоволі заглядаючи під стіл, у напрямку ноги шефа. Дійкстра помітив той погляд.

— Вірно. Того я йому не забуду! — гарикнув. — Я два тижні через нього ходити не міг. Втратив обличчя перед Філіппою, мусячи, наче пес, скиглити й просити про її холерні чари, бо інакше я б шкутильгав досі. Що ж, сам винен, недооцінив його. Найгірше те, що зараз я не можу йому відплатити, дістати до його відьмацької дупи! Сам я часу не маю, а своїх людей для приватних справ використовувати не можу! Вірно ж, Орі, не можу?

— Кхи... кхи...

— Не кашлай. Знаю. Ах, до диявола, як та влада розбещує! Як спокушає, аби нею скористатися! Як легко забутися, коли її маєш! Але коли забудешся раз — то кінця вже не буде... Чи Філіппа Ейльгарт усе ще сидить у Монтекальво?

— Так.

— Бери перо й каламар. Продиктую тобі листа до неї. Пиши... Зараза, не можу зосередитися. Що то за проклятущі верески, Орі? Що там діється на плацу?

— Жаки обкидають камінням резиденцію нільфгардського посла. Заплатили ми їм за те, кхи-кхи, як мені здається.

— Ага. Добре. Прикрий вікно. Завтра нехай жаки підуть обкидають філіал банку гнома Джанкарді. Відмовив той мені в розкритті таємниці рахунків.

— Джанкарді, кхи-кхи, переказав чималі гроші на військовий фонд.

— Ха. Тоді нехай обкидають ті банки, які не переказали.

— Усі переказали.

— Ото ти нудний, Орі. Пиши, кажу. Люб'язна Філіппо, сонце очей моїх... Зараза, завжди забуваю. Візьми новий аркуш. Готовий?

— Так, кхи-кхи.

— Дорога Філіппо. Пані Трісс Мерігольд переймається щодо відьмака, якого вона телепортувала з Танедду у Брокілон, роблячи з того факту чималу таємницю, навіть переді мною, що було для мене по-справжньому боляче. Заспокой її. Відьмак почувається вже непогано. Вже навіть почав посилати з Брокілону емісарок із завданням розшукувати сліди княжни Цірілли, особи, яка так тебе цікавить. Наш приятель Ґеральт, схоже, не знає, що Цірілла у Нільфгарді, готується до шлюбу із імператором Емгіром. Я зацікавлений, аби відьмак спокійно сидів у Брокілоні, тому намагатимуся, аби звістка про це до нього дійшла. Написав?

— Кхи-кхи, «до нього дійшла».

— З абзацу. Роздумую я... Орі, холера, витирай перо! Ми до Філіппи пишемо, не до ради королівської, лист має виглядати естетично! З абзацу. Роздумую я, чому Ґеральт не шукає контакту із Йеннефер. Не хочу вірити, що той афект, що межував із манією, вигас так раптово, незалежно від політичних уподобань його ідеалу. З іншого боку, якби це Йеннефер була тією, хто доставила Ціріллу Емгіру, і якби були цьому докази, то я охоче зробив би так, щоб докази ті потрапили відьмакові у руки. Проблема вирішилася б сама собою, я впевнений у тому, а віроломна чорноволоса красуня не знала б ані дня, ані години. Відьмак не любить, коли хтось тягне лапи до його дівчинки, Артауд Терранова добряче переконався у цьому на Танедді. Хотів би я вірити, Філь, що ти не маєш доказів зради Йеннефер і не знаєш, де вона ховається. Мені б сильно боліло, якби виявилось, що це чергова таємниця, яку від мене приховують. Я перед тобою таємниць не маю... Чого ти смієшся, Орі?

— Нічого, кхи-кхи.

— Пиши! Я перед тобою таємниць не маю, Філь, і розраховую на взаємність. Залишаюся у глибокому вшануванні, et cetera, et cetera. Дай, підпишу.

Орі Ройвен посипав лист піском. Дійкстра всівся зручніше, крутнув млинка великими пальцями сплетених на череві долонь.

— Та Мільва, яку відьмак посилає на шпигування, — заговорив. — Що ти про неї можеш сказати?

— Займається вона, кхи-кхи, — відкашлявся секретар, — перекиданням до Брокілону груп скойа'таелів, розбитих темерійськими військами. Виводить ельфів з облав і котлів, уможливаючи їм відпочинок і формування наново у бойові команди...

— Мені не треба знання, доступного усім, — урвав Дійкстра. — Діяльність Мільви мені відома, зрештою, я маю намір її використати. Якби не це, я б давно кинув її на пожирання темерійцям. Що можеш сказати мені про неї саму? Про Мільву як таку?

— Походить вона, здається, з якогось завошивленого селища у Верхньому Соддені. Насправді вона зветься Марією Баррінг. Мільва — то прізвисько, яке дали їй дріади. На Старшій Мові воно значить...

— Шуліка, — урвав його Дійкстра. — Я знаю...

— Рід її від діда-прадіда — то мисливці. Лісовики, із хащами — запанібрата. Коли сина старого Баррінга забив лось, старий навчив лісовому ремеслу доньку. Як помер, мати знову вийшла заміж. Кхи, кхи... Марія із вітчимом не ладила і втекла з дому. Мала тоді, здається, шістнадцять років. Пішла на північ, жила з полювання, але лісники баронів життя їй не полегшували, вислідковували її і гнали, наче звіра. Тож вона почала гуляти у Брокілоні, і там, кхи-кхи, дістали її дріади.

— І замість пришити — приголубили, — буркнув Дійкстра. — Визнали за свою... А вона віддячила. Уклала пакт із Відьмою Брокілону, зі Старою Срібноокою Ейтне. Марія Баррінг померла, тож хай живе Мільва... Скільки експедицій вона прикінчила, поки ті з Вердену і Кераку зрозуміли? Три?

— Кхи, кхи... Чотири, так мені здається... — Орі Ройвену завжди щось здавалося, хоча пам'ять він мав безвідмовну. — Всього десь, до купи, із сотню людей, тих, що виявилися найзатятішими у полюванні за мавкиними скальпами. А довго не могли зрозуміти, бо Мільва часом виносила одного з різанини на власних плечах, а врятований до небес прославляв її мужність. Тільки за четвертим разом, у Вердені, здається, хтось себе по лобі ляснув. Як же воно так, замислився раптом, кхи, кхи, що провідниця, яка людей раз за разом на мавок скликає, кожного разу живою виходить? І вилізло шило з лантуха, що провідниця веде — але в засідку, просто під стріли дріад...

Дійкстра відсунув на край столу протокол допиту, бо здалося йому раптом, що пергамент й досі тхне катівнею.

— І тоді, — здогадався він, — Мільва зникла у Брокілоні, наче сон золотий. Але у Вердені й донині непросто знайти охочих до експедицій на дріад. Стара Ейтне і молода Шуліка зробили добрячу селекцію. І вони наслідуються казати, що провокація — це людський винахід. А може...

— Кхи-кхи? — захрипів Орі Ройвен, здивований обірваною фразою і довгою мовчанкою шефа.

— Може, вони нарешті почали у нас вчитися, — холодно закінчив шпигун, дивлячись на доноси, протоколи допитів і смертні вирoki.

* * *

Ніде не помітивши червоного, Мільва занепокоїлася. Пригадала собі раптом, що козел зробив крок у момент пострілу. Зробив чи хотів зробити — те на те і виходило. Ступив крок, а стріла могла ударити у живіт. Мільва вилаялася. Постріл у живіт, прокляття і ганьба мисливця! Невдача! Тьфу-тьфу на таке лихо!

Вона швидко добігла до узбіччя яру, уважно розглядаючись серед ожини, моху й папороті. Шукала стрілу. Та, із неаконечником із чотирма лезами, вигостреними так, що голили волоски

на передпліччі, випущена з відстані у п'ятдесят кроків, мусила пробити козла навиліт.

Помітила, знайшла і видихнула із полегшенням, сплюнула тричі, радіючи фарту. Даремно переймалася, та що там, усе було навіть краще, ніж вона сподівалася. Стріла не була обліплена клейким і смердючим вмістом шлунку. Не мала вона також і слідів світлої, рожевої і пінистої крові з легенів. Наконечник був увесь покритий темним, багатим червоним. Наконечник прошив серце. Мільва не мусила тепер таїтися та підходити крадькома, не чекав її і довгий марш по слідах. Козел, без сумніву, лежав мертвим у гущавині не далі як за сто кроків від галявинки, у місці, яке їй викаже кров. А підстрелений у серце козел мав після кількох стрибків стікати кров'ю, тож вона знала, що знайде слід із легкістю.

Через десять кроків вона знайшла слід, пішла по ньому, знову занурившись у думки і спогади.

* * *

Вона дотрималася даної відьмакові обітниці. Вона повернулася до Брокілону навіть раніше, ніж обіцяла, через п'ять днів після Свята Жнив, через п'ять днів після нового місяця, що починав у людей місяць серпень, а в ельфів — Ламмас, сьомий, передостанній *savaed* року.

Переправилися через Стрічку на світанку, вона і п'ятеро ельфів. Командо, яке вона вела, нараховувало спочатку дев'яťох кінних, але жовніри з Брюг'ге увесь час ішли по їхніх слідах, у трьох стаїє перед річкою повисли в них на плечах, притиснули, відступили тільки над Стрічкою, коли в імлі світанку замаячив попереду Брокілон на правому березі. Жовніри Брокілону боялися. Це їх урятувало. Переправилися. Ледь живі від втоми, поранені. І не всі.

Вона мала для відьмака новини, але була переконана, що Гвинблейдд усе ще у Коль Серрай. Вона мала намір піти до нього тільки близько полудня, добряче виспавшись. Здиву-

валася, коли він раптом, наче дух, випірнув із тумана. Мовчки сів поряд, дивлячись, як вона мостить собі лігвище, укладає попону на купу хмизу.

— Ото в тебе терпцю немає, — сказала насмішкливо. — Відьмаче, я з ніг валюся. День і ніч у сідлі, жопи не відчуваю, а мокра — до пупа, бо тіки вранці ми, наче вовки, надрічним ложем скрадалися...

— Прошу тебе. Ти щось довідалася?

— Довідалася, — пирхнула вона, розшнуровуючи і стягуючи намочені чоботи — ті опиралися. — І без проблем, бо голосно про те балакають. Шо та твоя панна — таке велике цабе, того ти мені не сказав! Думала я: пасербиця твоя, здихля якась, сирота, долею скривджена. А тут маєш: цінтрийська принцеса! Ха! А може, і ти — князь перевдягнений?

— Кажі, прошу.

— Не отримають її вже королі у свої руки, бо та твоя Цірілла, як виявилось, з Танедду просто до Нільфгарду втекла, напевне із тими магіками, що зрадили. А у Нільфгарді імператор Емгир із помпою її прийняв. І знаєш шо? Кажуть, оженитися на ній здумав. А зара' дай мені відпочити. Хочеш, поговоримо, як висплюся.

Відьмак мовчав. Мільва розвісила мокрі онучі на лапатій гілці, так, аби знайшло ті сонце, як зійде, шарпнула клямру пояса.

— Роздягнутися хочу, — буркнула. — Шо ти тут стоїш? На приємніші звістки ти ж не міг сподіватися? Нічого тобі вже не загрожує, ніхто про тебе не пита, перестали тобою шпигуни займатися. А дівка твоя втекла від королів, імператрицею буде...

— То певна звістка?

— Зара' все непевне, — позіхнула вона, присідаючи на постіль, — окрім, мо', того, що сонечко щодня небом зі сходу на захід іде. Але про нільфгардського імператора й цінтрийську принцесу мусить правдою бути, шо балакають. Голосно про те.

— І звідки раптом той розголос?

— А ніби ти не знаєш! Вона все ж Емгиру в посагу шмат землі принесе! Не тільки Цінтру, а й по тому боку Яруги також! Ха, тож і моєю пані вона стане, бо я з Верхнього Соддену, а увесь Содден, типа, лєн єйний! Тьфу, як оленюшку у лісах її завалю і схоплять мене — то на мотузці за її наказом повисну... От, світ паршивий! Зараза, шось очі в мене закриваються...

— Ще тільки одне запитання. З тих чародійок... то значить, з тих чародіїв, що зрадили, спіймали когось?

— Нє. Але одна магічка, кажуть, сама собі віку вкоротила. Скоро по тому, як Венґерберг захоплено, а кедвенські війська вступили до Едірну. Наче від сумління або від страху перед стратою...

— У команду, яке ти привела, були вільні коні. Ельфи мені котрогось дадуть?

— Ага, у дорогу тобі час, — буркнула вона, загортаючись у попону. — Так я собі думаю, шо знаю, куди...

Замовкла, здивована виразом його обличчя. Раптом зрозуміла, що нічого, абсолютно нічого вона не розуміє. Раптом, несподівано, зненацька відчула вона бажання усістися біля нього, засипати його питаннями, вислухати, довідатися, може, щось порадити... Раптом потерла великим пальцем у кутку ока. Я зморена, — подумала, — смерть усю ніч на п'яти мені наступала. Мушу відпочити. Яке мені, зрештою, діло до його проблем і переживань? Яке мені діло? І до тієї дівки? Та диявол із ними обома! Зараза, цілком від мене через усе те сон відлетів...

Відьмак устав.

— Дадуть мені коня? — повторив.

— Бери, якого хочеш, — сказала вона по хвилиці. — А ельфам краще на очі поки шо не лізь. Потріпали нас на переправі, кров пустили... Тіки вороного не чіпай, бо вороний мій... Чого ти ще тут стоїш?

— Дякую тобі за допомогу. За все.

Вона не відповіла.

— Маю перед тобою борг. Як його сплатити?

— Як? А так, що геть зараз же підеш собі нарешті! — крикнула вона, піднімаючись на лікті й різко шарпаючи попоною. — Я... Я виспатися мушу! Коня бери... І їдь собі. До Нільфгарду, до пекла, до всіх бісів, яке мені діло? Їдь! Залиш мене у спокої!

— Сплачу, що винен, — сказав він стиха. — Не забуду. Може колись так статися, що ти потребуватимеш допомоги. Підтримки. Плеча. Крикни тоді, крикни у ніч. А я прийду.

* * *

Козел лежав на краю схила, губчатого від джерелець, що виби-
валися там назовні, густо порослого папороттю, — витягнутий,
зі склистим оком, втупленим у небо. Мільва бачила великих
кліщів, що вп'ялися у його світло-жовте черево.

— Прийдеться вам шукати собі іншої крові, хробачки, — буркну-
ла вона, підкочуючи рукави й витягаючи ніж. — Бо ця вже холоне.

Управним і швидким рухом вона надрізала шкіру від грудини
аж до анального отвору, вміло оминаючи геніталії. Обережно
розділила верстви жиру, вимазавши руки аж по лікті, відтяла
кишечник, витягла нутрощі наверх. Розтяла шлунок і жовчний
пухир у пошуках безоарів. У магічні властивості безоарів вона
не вірила, але не бракувало дурнів, які вірили й платили.

Вона підняла козла і поклала його на стовбур, що лежав
неподалік, розпанаханим черевом до землі, так, щоб могла
витікати кров. Витерла руки вітям папороті.

Усілася поряд зі здобиччю.

— Одержимий, шалений відьмак, — сказала тихо, вдивля-
ючись у крони брокілонських сосен, що нависали фунтах у ста
над нею. — Вирушаєш до Нільфгарду за твоєю дівулею. Вирушаєш
на кінець світу, який стоїть у вогні, і навіть не подумав про те,
щоб набрати трохи провіанту. Знаю, що ти маєш для кого жити.
Але чи маєш з чого?

Сосни, зрозуміло, не коментували й монологу не переривали.

— Так я собі думаю, — продовжила Мільва, видлубуючи кров з-під нігтів, — що не маєш ти і шансу ту твою панянку знайти. Не зумієш дістатися не лише до Нільфгарду, а навіть до Яруги. Так я собі думаю: смерть тобі писана. На морді твоїй затятій виписана вона, з очей твоїх паскудних визирає. Дожене тебе смерть, холерний ти відьмаче, дожене тебе скоренько. Ну, але дякуючи цьому козлику, не буде вона, принаймні, смертю голодною. А то, хіба, вже шось. Так я собі думаю.

* * *

Побачивши нільфгардського амбасадора, що входив до зали для аудієнцій, Дійкстра тихенько зітхнув. Шілярд Фітц-Естерлен, посол імператора Емгира вар Емрейса, мав звичай вести розмови дипломатичною мовою й полюбляв вставляти у фрази помпезні мовні дивовижі, зрозумілі лише дипломатам і вченим. Дійкстра навчався в Оксенфуртській Академії і, хоча не отримав титулу магістра, знав основи надутого університетського жаргону. Втім, користався ним неохоче, бо у глибині душі не терпів помпезності й усіляких форм претензійного церемоніалу.

— Вітаю, екселенце.

— Пане графе, — церемоніально вклонився Шілярд Фітц-Естерлен. — Ах, вибачте милостиво. Може, повинен я вже говорити: ясновельможний князю? Ваша високосте регенте? Вашмосць державний секретарю? Клянуся честю, ваша вельможносте, сани сипляться на вас таким градом, що я і насправді не відаю, як вас титулувати, аби не помилитися у протоколі.

— Найкраще буде «ваша королівська величносте», — скромно відповів Дійкстра. — Ви ж знаєте, екселенце, що то свита робить короля. А вам, беззаперечно, відомий факт, що коли я крикну: «Скакати!», то свита у Третогорі запитує: «Як високо?»

Амбасадор знав, що коли Дійкстра й перебирає, то не дуже. Принц Радовід був малолітнім, королева Гедвіга — розчавленою трагічною смертю чоловіка, аристократія — заляканою, подурі-

лою, розсвареною і поділеною на фракції. У Реданії владою і справді був саме Дійкстра. Дійкстра легко отримав би будь-яку відзнаку, яку б тільки захотів. Але Дійкстра не хотів жодної.

— Ваша вельможність висловили бажання мене викликати, — сказав за мить амбасадор. — Оминувши міністра закордонних справ. І чому я маю приписати ту честь?

— Міністр, — Дійкстра підвів очі до стелі, — відмовився від функцій через стан здоров'я.

Амбасадор повільно кивнув. Він чудово знав, що міністр закордонних справ сидів у підвалі, а оскільки був боягузом й ідіотом, то, без сумніву, розповів Дійкстрі все про свої таємні справи із нільфгардською розвідкою вже під час демонстрації знарядь катування, що передувала допиту. Знав, що мережу, сформовану агентами Ваттє де Рідо, шефа імперської розвідки, було розгромлено, а всі нитки опинилися у руках Дійкстри. Знав також і те, що нитки ті вели прямо до його особи. Але особу його оберігав імунітет, а обов'язки змушували доводити гру аж до самого кінця. Особливо після дивних зашифрованих інструкцій, що були нещодавно надіслані до амбасади Ваттє коронером Стефаном Склленом, імператорським агентом для особливих доручень.

— Оскільки наступника його ще не прийнято на посаду, — продовжив Дійкстра, — то мені випадає неприємний обов'язок поінформування, що ваша ексценція визнана у королівстві Реданія персоною нон грата.

Амбасадор уклонився.

— Сподіваюся, — сказав, — що рішення це, наслідком якого стане взаємне відкликування амбасадорів, закорінене у справах, що аж ніяк не стосуються ні королівства Реданія, ні імперії Нільфгард безпосередньо. Імперія не чинила ніяких ворожих кроків стосовно Реданії.

— Окрім блокади гирла Яруги й островів Склліге для наших кораблів і товарів. Окрім озброєння та підтримки банд скоїа'таєлів.

— Це інсинуації.

— А концентрація імперських військ у Вердені й Цінтрі? Рейди збройних банд на Содден і Брюгге? Содден і Брюгге — це темерійські протекторати, а ми у союзі із Темерією, екселенце, атаки на Темерію — то атаки на нас. Залишаються також справи, що стосуються Реданії безпосередньо: бунт на острові Танедд і розбійний замах на короля Візіміра. І проблема того, яку роль Імперія відіграла у тих подіях.

— *Quod attinet*¹ інциденту на Танедді, — розвів руками амбасадор, — то мене не уповноважено озвучити нашу позицію. Його Імператорська Величність Емгир вар Емрейс далекий від куліс приватних справ ваших чародіїв. Мені шкода того факту, що наші протести мають мінімальний результат порівняно із пропагандою, яка говорить своє. І поширюються, як насмілюся зауважити, не без підтримки найвищої влади королівства Реданія.

— Протести ваші ошелешують і невимовно дивують, — легенько усміхнувся Дійкстра. — Все ж імператор не приховує того факту, що при його дворі перебуває цінтрійська герцогиня, доставлена саме з Танедду.

— Цірілла, королева Цінтри, — із натиском виправив Шілярд Фітц-Естерлен, — не була доставлена, а шукала в Імперії притулку. І це не має нічого спільного з інцидентом на Танедді.

— Правда?

— Інцидент на Танедді, — продовжував із кам'яним обличчям амбасадор, — імператор сприйняв із невдоволенням. А розбійний, виконаний шаленцем замах на життя короля Візіміра викликав його щире й живу відразу. Ще більшу відразу пробуджує у нас поширювана у поспільстві огидна плітка, що насмілюється шукати підбурювача того злочину саме в Імперії.

— Затримання справжніх підбурювачів, — повільно сказав Дійкстра, — покладе кінець пліткам, станемо сподіватися.

¹ Що стосується (лат.).

А затримання їхнє й справедливе покарання — це тільки справа часу.

— *Justitia fundamentum regnorum*¹, — поважно промовив Шілярд Фітц-Естерлен. — *A crimen horribilis non potest non esse punibile*². Ручаюся, що Його Імператорська Величність також бажає, щоби воно так і сталося.

— У силах імператора виконати це прагнення, — спроквола промовив Дійкстра, схрещуючи руки на грудях. — Одна з ватажків змови, Еніда ан Гленна, донедавна чародійка Франческа Фіндабайр, з імператорської ласки грає у королеву маріонеткової держави ельфів у Дол Блатанна.

— Його Імператорська Величність, — церемонно вклонився амбасадор, — не може втручатися у справи Дол Блатанна, незалежного королівства, визнаного усіма сусідніми державами.

— Але не Реданією. Для Реданії Дол Блатанна — це й надалі частина королівства Едірн. Хоча ви разом із ельфами й Кедвеном розділили Едірн на шматки, хоча від Лирії не залишилося *lapis super lapidem*³, завчасно викреслювати ті королівства з мапи світу. Завчасно, екселенце. Втім, тут не час і не місце про це дискутувати. Нехай Франческа Фіндабайр поки що королює собі, ще прийде час на справедливість. А що із іншими бунтівниками й організаторами замаху на короля Візіміра? Що з Вільгефорцем з Роггевену, що із Йеннефер з Венгерберга? Є підстави думати, що після поразки обидва вони втекли до Нільфгарду.

— Запевняю, — підвів голову амбасадор, — що це не так. А якби дійшло до цього, то ручаюся, що не мине їх кара.

— Вони завинили не перед вами, то й не вам належить їх карати. Щире прагнення справедливості, що є, як ви відмітили,

¹ Правосуддя — основа управління (лат.).

² Жахливі злочини не повинні бути безкарні (лат.).

³ Каменя на камені (лат.).

fundamentum regnorum, імператор Емгир довів би, видавши нам отих злочинців.

— Не можна відмовити у слушності вашому бажанню, — визнав Шілярд Фітц-Естерлен, удаючи заклопотану усмішку. — Втім, цих осіб в Імперії немає, це *primo*¹. *Secundo*², якби навіть потрапили вони туди, існує ж перепона. Екстрадиція виконується з вироку закону, у цьому разі схваленого імператорською радою. Зважте, ваша вельможносте, що розрив Реданією дипломатичних стосунків — то акт недружній, і важко розраховувати на те, аби рада проголосувала за екстрадицію осіб, які шукають притулку, якщо екстрадиції цієї бажає недружня країна. Це була б безпрецедентна справа... Хіба що...

— Хіба — що?

— Хіба що створити прецедент.

— Не розумію.

— Якщо королівство Реданія було б готовим видати імператору його підданого, схопленого тут посполитого злочинця, імператор і його рада мали б підставу відвзаємнити той жест доброї волі.

Дійкстра довго мовчав, справляючи враження, що дрімає або думає.

— Про кого йдеться?

— Прізвище злочинця... — Амбасадор удав, що намагається пригадати, врешті сягнув у саф'янову теку за документом. — Вибачте, *memoria fragilis est*³... Ось. Такий собі Каріп Мавр Диффрин еп Келлах. На ньому важкі звинувачення. Розшукується за вбивство, дезертирство, *raptus puellae*⁴, насильство, крадіжку й фальсифікацію документів. Утікаючи від гніву імператора, дременував за кордон.

— До Реданії? Далекий він обрав шлях.

¹ По-перше (лат.).

² По-друге (лат.).

³ Пам'ять — крихка (лат.).

⁴ Викрадення дівчини (лат.).

— Ваша вельможносте, — легенько усміхнувся Шілярд Фітц-Естерлен, — також не обмежує своїх інтересів виключно Редацією. Я не маю і тіні сумнівів, що якби злочинець виявився схопленим у будь-якому з союзницьких королівств, ваша вельможність знав би про те з рапортів своїх чисельних... знайомих.

— І як, кажете, звється той злочинець?

— Кагір Мавр Диффрин еп Келлах.

Дійкстра мовчав довго, вдаючи, що шукає у пам'яті.

— Ні, — сказав нарешті, — не ловили нікого із таким іменем.

— Справді?

— Моя *memoria* не буває *fragilis* у таких справах. Мені шкода, екселенце.

— Мені також, — холодно промовив Шілярд Фітц-Естерлен. — Особливо тому, що взаємна екстрадиція злочинців не здається мені у таких умовах можливою. Не стану більше стомлювати своєю присутністю вашу вельможність. Зичу здоров'я та успіхів.

— Навзаєм. Прощайте, екселенце.

Амбасадор вийшов, виконавши кілька складних церемоніальних уклонів.

— Поцілуй мене у *sempiternum meam*¹, хитрун, — буркнув Дійкстра, схрещуючи руки на грудях. — Орі! Вилазь!

Секретар, червоний від довго стримуваного кашикання і кашляння, показався з-за портьєри.

— Чи Філіппа все ще сидить у Монтекальво?

— Так, кхи-кхи. Із нею — пані Ло-Антіль, Мерігольд і Мец.

— За день-два може вибухнути війна, за мить кордон на Ярузі запалає, а вони сховалися десь у дикому замку! Бери перо, пиши. Люб'язна моя Філь... Холера!

— Я написав: «Дорога Філіппо».

— Добре. Пиши далі. Може, зацікавить тебе, що дивак у шоломі із пір'ям, який на Танедді настільки ж таємниче зникнув,

¹ Назавжди моє (лат.) — метафорична назва дупи.

як і з'явився, зветься Кагір Мавр Диффрин і що є він сином сенешаля Келлаха. Дивну ту особу розшукуємо не тільки ми, а, як виявилось, ще й служби Ваттє де Рідо й люди того сучого сина...

— Пані Філіппа, кхи-кхи, не любить таких слів. Я написав: «тієї каналії».

— Хай буде. Тієї каналії Стефана Скеллена. Ти знаєш настільки ж добре, як і я, дорога Філь, що розвідка Емгира пильно розшукує тільки тих агентів й емісарів, яким Емгир запрягся залити сала за шкіру. Тих, які замість того, аби виконати наказ чи загинути, зрадили й наказу не виконали. Тож справа нині виглядає досить дивно, бо ми ж були впевнені, що накази того Кагіра стосувалися ловіння княжни Цірілли й доправлення її до Нільфгарду. Абзац. Хотів би я проговорити із тобою віч-на-віч ті дивні, але обґрунтовані підозри, які збудила в мені та справа — як і дещо неймовірні, але не позбавлені сенсу теорії, що в мене з'явилися. Виражаю глибоку повагу, *et cetera, et cetera*.

* * *

Вона поїхала на південь по прямій, спершу берегом Стрічки, через Випалки, пізніше, перейшовши річку, мокрими ярами, що поросли м'якенькими зеленими килимами зозулиного льону. Готова була закластися, що відьмак, не знаючи місцевості так добре, як вона, не стане ризикувати переправлятися на людський берег. Зрізаючи чималий, вигнутий у бік Брокілону вигин річки, вона мала шанс наздогнати його в околицях каскаду Кенн Трейсе. Подорожуючи швидко й без зупинок, вона навіть мала шанс його обігнати.

Зяблики не помилялися, коли цідили. Небо на півдні явно захмарилося. Повітря стало густим і важким, комарі й гедзі — надзвичайно докучливими й нахабними.

Коли вона вїхала у заплаву, зарослу зеленими ще горіхами й голим чорнявим жостером, відчула присутність. Не почула. Відчула. Тож знала, що це ельфи.

Вона стримала коня, аби приховані у гущавині лучники мали змогу добре її роздивитися. Також стримала й дихання. У надії, що не натрапила на занадто швидких на рішення.

Над перевішеним через круп коня козликом дзижчали мухи.

Шелест. Тихий свист. Вона свиснула у відповідь. Скойа'таелі, наче духи, випірнули із заростей, а Мільва тільки тепер зітхнула вільніше. Знала їх. Належали вони до командо Койннеаха Де Рео.

— *Hael*, — сказала вона, сходячі з сідла. — *Que'ss va?*

— *Ne'ss*, — сухо відгукнувся ельф, імені якого вона не пам'ятала. — *Caemt*.

Трохи далі, на галявинці, стояли табором інші. Було їх щонайменше тридцятеро, більше, ніж нараховувало командо Койннеаха. Мільва здивувалася. Останнім часом загони білок скоріше танули, ніж зростали. Останнім часом зустрінуті командо були групами скривавлених обідранців, які втратили надію і ледь трималися у сідлах і на ногах. Ця командо була іншою.

— *Cead*, Койннеахе, — привіталася вона із командиром, який саме наближався.

— *Ceadmil, sor'ca*.

Sor'ca. Сестричка. Так її звали ті, із ким вона була у дружбі, коли хотіли висловити повагу й симпатію. І те, що були вони не набагато зим старші за неї. Спочатку вона була для ельфів лише *Dh'oine*, людиною. Пізніше, коли вона вже регулярно їм допомагала, казали на неї *Aen Woedbeanna*, «дівчина з лісу». Ще пізніше, пізнавши її краще, за прикладом дріад звали її Мільвою, Шулікою. Правдиве її ім'я, яке вона відкрила тим, з ким любила найбільше, відвзаємнюючи такі само жести з їхнього боку, їм не подобалося — вимовляли його «*Mear'ya*», із тінню гримаси, наче на їхній мові вважалося воно за щось недобре. І відразу переходили на *sor'ca*.

— Куди ви? — Мільва уважно роззирнулася, але й тепер не помітила ані пораних, ані хворих. — На Восьму Милу? До Брокілону?

— Ні.

Вона утрималася від подальших запитань, знала їх занадто добре. Їй вистачило кількох поглядів на їхні нерухомі, завмерлі обличчя, на перебільшений, демонстраційний спокій, із яким вони впорядковували амуніцію і зброю. Досить було одного уважного погляду у глибокі, бездонні очі. Знала, що йшли у битву.

З півдня небо темнішало, хмарилося.

— А куди йдеш ти, *sor'ca*? — запитав Койннеах, а потім кинув швидкий погляд на перевішеного через коня козла, посміхнувся легенько.

— На південь, — із прохолодою в голосі дала зрозуміти, що він помиляється. — До Дресхоту.

Ельф перестав сміятися.

— Людським берегом?

— Принаймні до Кенн Трейсе. — Вона знизала плечима. — Біля каскадів я напевне повернуся на брокілонський бік, бо...

Повернулася, почувши хропіння коней. Нові ской'таелі долучалися до й так вже чималої команди. Тих нових Мільва знала ще краще.

— Кіаране! — крикнула вона стиха, не приховуючи подиву. — Торувіель! Шо ви тут робите? Я ж тільки перевела вас до Брокілону, а ви знову...

— *Ess'creasa, sor'ca*, — сказав серйозно Кіаран еп Дерб. Пов'язка на голові ельфа була поплямована кров'ю.

— Так треба, — повторила за ним Торувіель, спускаючись із сидла — обережно, аби не поранити ще більше руку, що висіла у лубках. — Прийшли вісті. Ми не можемо стирчати у Брокілоні, коли важливий кожен лук.

— Якби я знала, — підібгала вона губи, — не вовтузилася б із вами. Не підставляла б шию на переправі.

— Вісті прийшли вчора вночі, — тихо пояснила Торувіель. — Ми не могли... Не можемо у таку хвилину залишити своїх товаришів по зброї. Не можемо, зрозумій те, *sor'ca*.

Небо темнішало дедалі сильніше. Цього разу Мільва виразно почула грім.

— Не їдь на південь, *sor'ca*, — сказав Койннеах Де Рео. — Йде гроза.

— Та що мені гроза може... — Вона урвала себе, подивилася на нього уважніше. — Ха! Значить, отакі вісті до вас дійшли? Нільфгард, так? Переходять Яругу в Соддені? Вдарять на Брюгге? Тому ви вирушаєте?

Він не відповів.

— Так, як у Дол Анг'ра. — Вона глянула у його темні очі. — Знову нільфгардський імператор вами скористається, аби ви людям тили колотили мечем і вогнем. А опісля імператор із королями мир укладе, а вас виб'ють. У вогні, який ви розпалили, самі й згорите.

— Вогонь очищає. І гартує. Треба крізь нього пройти. *Aenue ll'hael, ell'ea, sor'ca*? По вашому: хрещення вогнем.

— Миліший мені інший вогонь. — Мільва відв'язала козлика й скинула його на землю, під ноги ельфам. — Такий, що під рожном потріскує. Тримайте, аби ви у поході з голоду не заслабли. Мені він уже не потрібен.

— Не їдеш на південь?

— Їду.

Їду, подумала вона, їду швидко. Мушу застерегти того дурбесцеля-відьмака, мушу попередити, у яку завірюху він пакується. Мушу його повернути.

— Не їдь, *sor'ca*.

— Дай мені спокій, Койннеахе.

— Іде з півдня гроза, — повторив ельф. — Іде велика буря. І великий вогонь. Схоронися у Брокілоні, сестричко, не їдь на південь. Зробила ти для нас досить, більше вже — не можеш. І не мусиш. Ми мусимо. *Ess'tedd, esse creasa!* Наш час. Прощавай.

Повітря було важке й густе.

Телепроекційне заляття було складним, треба було його накладати спільно, з'єднавши долоні й думки. Навіть тоді виявлялося, що це диявольськи велике зусилля. Бо й відстань була чималою. Прикриті повіки Філіппи Ейльгарт затремтіли, Трісс Мерігольд важко дихала, на високому чолі Кейри Мец виступили краплі поту. Тільки на обличчі Маргарити Ло-Антіль не видно було втоми.

У скупо освітленій кімнаті раптом стало світло, на темних панелях стін затанцювала мозаїка відблисків. Над круглим столом повисла куля, що ярилася молочним світлом. Філіппа Ейльгарт проскандувала кінцівку заляття, а куля опустилася навпроти, на один із дванадцяти приставлених до столу стільців. Усередині кулі з'явилася невиразна постать. Картинка здригнулася, проекція була не дуже стабільною. Але швидко ставала виразнішою.

— Ясна холера, — пробурмотіла Кейра, витираючи чоло. — Чи вони там, у Нільфгарді, не знають гламуру чи покращувальних чар?

— Схоже, ні, — ствердила Трісс кутиком губ. — Про моду, видно, вони також не чули.

— Ані про що таке, як макіяж, — тихо сказала Філіппа. — Але зараз — ша, дівчата. І не витріщатися на неї. Треба стабілізувати проекцію і привітати нашу гостю. Підсиль мене, Рито.

Маргарита Ло-Антіль повторила формулу заляття і жест Філіппи. Образ кілька разів здригнувся, втратив імлісту непевність і неприродне світіння, контури й барви зробилися чіткими. Чародійки тепер могли ще уважніше придивитися до постаті на протилежному боці столу. Трісс закусила губу і зі значенням підморгнула Кейрі.

Жінка з проекції мала бліде обличчя із негарною шкірою, ніякі, позбавлені виразу очі, вузькі синюшні губи й трохи гачкуватого носа. Вона носила дивакуватого, гостроверхого, трохи м'ятого капелюха. З-під м'якого краю спадало темне недоглянуте волосся. Враження непривабливості й занедбаності посилювали чорні, безформні й вільного крою шати, обшиті по руках кошлатою

срібною ниткою. Вишивка являла собою півмісяць на тлі зірок. Була то єдина прикраса, яку носили нільфгардські чародійки.

Філіппа Ейльгарт устала, намагаючись не демонструвати надмірно біжутерію, мережива та декольте.

— Шановна пані Ассіре, — сказала. — Вітаємо у Монтекальво. Ми дуже раді, що ти погодилася прийняти наше запрошення.

— Я зробила те із цікавості, — сказала неочікувано милим і мелодійним голосом чародійка з Нільфгарду, машинально поправляючи капелюха. Долоню вона мала худорляву, позначену жовтими плямами, нігті поламані й нерівні, схоже — обгризені. — Виключно з цікавості, — повторила, — і наслідки можуть виявитися для мене фатальними. Я просила б про пояснення.

— І я відразу ж до них приступлю, — кивнула Філіппа, даючи знак іншим чародійкам. — Утім, спершу нехай мені дозволено буде прикликати проекції інших учасниць нашого зібрання і виконати взаємні презентації. Прошу про мить терпіння.

Чародійки знову об'єднали долоні, спільно відновлюючи інкантації. Повітря у кімнаті задзвеніло, наче напружений дріт, з-під кесонів стелі знову стік на стіл сяючий туман, наповнивши приміщення миготінням тіней. Над трьома з незайнятих стільців вирости, пульсуючи світлом, сфери, всередині сфер замаячили контури постатей. Першою з'явилася Сабріна Ґлевіссіг в абрикосовій, визивно декольтованій сукні із великим ажурним коміром-стійкою, що являв собою чудову оправу для завитого й узятого під діамантову діадему волосся. Поряд із нею із імлістого блиску випірнула проекція Шеали де Танкарвіль у чорних, обшитих перлами оксамитах, із шисю, оповитою боа зі сріблястих лисів. Магічка з Нільфгарду нервово облизнула вузькі губи. Почекай на Франческу, подумала Трісс. Коли побачиш Франческу, чорний щуре, то в тебе оченята з орбіт вилізуть.

Франческа Фіндабайр не розчарувала. Ані препишною сукнею кольору бичачої крові, ані гордовитою зачіскою, ані рубіновим кольє, ані очима сарни, оточеними різким ельфійським макіяжем.

— Вітаю, пані, — сказала Філіппа, — у замку Монтекальво, куди я дозволила собі запросити вас із метою обговорення певних справ непересічного значення. Мені шкода, що зустрічаємося ми у вигляді телепроекції. Але зустріч безпосередню не дозволяє нам ані час, ані відстань, що нас розділяє, ані ситуація, у якій усі ми опинилися. Я Філіппа Ейльгарт, пані цього замку. Як ініціаторка зустрічі й господиня, я дозволю собі провести представлення. Праворуч від мене сидить Маргарита Ло-Антіль, ректорка академії в Аретузі. Ліворуч від мене: Трісс Мерігольд з Марібору і Кейра Мец з Каррерасу. Далі Сабріна Глевіссіг з Ард Карайгу. Шеала де Танкарвіль прибула з Крейдену, з Ковіру. Франческа Фіндабайр, відома також як Еніда ан Гленна, нині володарка Долини Квітів. І нарешті Ассіре вар Анагід з Віковаро в Імперії Нільфгард. А зараз...

— А зараз я попрощаюся! — крикнула Сабріна Глевіссіг, вказуючи на Франческу рукою в перснях. — Ти занадто далеко зайшла, Філіппо! Я не маю наміру сидіти за одним столом із проклятою ельфійкою навіть як ілюзія! Кров на мурах та підлогах Ґарштангу ще не встигла вицвісти! А це ж вона пролила ту кров! Вона й Вільгефорц!

— Я б просила зберігати пристойність. — Філіппа обіруч сперлася на край столу. — І холоднокровність. Вислухайте, що я маю сказати. Ні про що більше я не прошу. Коли я завершу, кожна з вас вирішить, чи залишитися, чи піти. Проекція — добровільна, її можна перервати у будь-яку хвилину. Єдине, про що я вас прошу, якщо ви вирішите піти, — збережіть таємницю про цю зустріч.

— Я знала! — Сабріна рухалася так різко, що на мить випала з проекції. — Таємна зустріч! Таємні рішення! Точніше кажучи — змова! І цілком очевидно, проти кого вона спрямована. Чи ти з нас насміхаєшся, Філіппо? Бажаєш дотримуватися секретності перед нашими королями, перед колегами, яких ти не знайшла за необхідне запросити. А отам сидить Еніда Фіндабайр, яка з ласки Емгира вар Емрейса королює у Дол Блатанна, володарка ельфів,

яка чинами й зброєю підтримує Нільфгард. Мало того, я зі здивуванням бачу на проекції цього залу чародійку з Нільфгарду. З якого це часу чародії з Нільфгарду перестали визнавати сліпе послухенство і рабський сервілізм до імператорської влади? Про які секрети ми тут говоримо? Якщо вона тут є, то за згодою і з відома Емгира! За його наказом! Як його очі й вуха!

— Заперечую, — спокійно промовила Ассіре вар Анагід. — Ніхто не відає, що я беру участь у цій зустрічі. Мене попросили зберігати таємницю, я її зберігала й зберігаю. У тому числі й у своїх власних інтересах. Бо якби вийшло назовні, голови б я не зберегла. Бо саме на це спирається сервілізм чародіїв в Імперії. Вони мають на вибір сервілізм або ешафот. Я прийняла ризик. Заперечую, що я прибула сюди як шпигун. Довести це я можу лише одним чином: власною смертю. Досить буде зламати таємницю, про яку просить пані Ейльгарт. Досить буде, аби новина про нашу зустріч вийшла за ці стіни, — і я втрачу життя.

— Для мене розкриття секрету також мала б прикрі наслідки, — чарівно посміхнулася Франческа. — У тебе все ще є чудова можливість для реваншу, Сабріно.

— Я добираюся реваншу іншими методами, ельфійко! — Чорні очі Сабріни зловороже запалали. — Якщо таємниця вийде на яв, то не з моєї вини чи необережності. Принаймні, не з моєї!

— Чи ти щось маєш на увазі?

— Вочевидь, — втрутилася Філіппа Ейльгарт. — Вочевидь, Сабріна дещо має на увазі. Вона делікатно нагадує пані про мою співпрацю з Сігізмундом Дійкстрою. Як начебто сама вона не має контактів із розвідкою короля Генсельта!

— Є різниця! — гарикнула Сабріна. — Я не була три роки коханкою Генсельта! І тим більше — коханкою його розвідки!

— Досить того! Замовкни!

— Підтримую, — раптом голосно сказала Шеала де Танкарвіль. — Замовкни, Сабріно. Досить уже про Танедд, досить про шпигунські пригоди та адюльтер. Я прибула сюди не для того,

аби брати участь у суперечках або вислухувати взаємні ресентименти¹ та зневаги. Я також не зацікавлена у ролі медіаторки², і якщо мене запрошено з цією метою, то я заявляю, що це було даремно. Насправді я вже підозрюю, що участь моя у цьому — даремна й непотрібна, що я втрачаю час, із трудом викроєний з моєї дослідницької роботи. Втім, я стримаюся від пресупозицій³. Пропоную нарешті дати голос Філіппі Ейльгарт. Довідаємося нарешті про мету цього зібрання. Зрозуміємо ролі, у яких ми маємо тут виступати. Тоді без зайвих емоцій ми вирішимо, чи продовжувати виставу, чи опустити завісу. Секретність, про яку нас тут просили, зобов'язує нас усіх. Із наслідками, які я, Шеала де Танкарвіль, особисто обіцяю тим, хто її не збереже.

Жодна з чародіжок не ворухнулася і не вийшла. Трісс ані на мить не ставила під сумнів попередження Шеали. Самітниця з Ковіру не звикла кидати погрози на вітер.

— Передаємо тобі слово, Філіппо. А до шановної громади я звертаюся із проханням зберігати тишу до тієї миті, коли Філіппа дасть нам знати, що скінчила.

Філіппа Ейльгарт встала, шелестячи сукнею.

— Шановні конфраатери, — сказала вона. — Ситуація серйозна. Магія під загрозою. Трагічні події на Танедді, до яких ми повертаємося подумки із жалем тасторопінням, довели, що результати сотень років безконфліктної співпраці миттєво пішли намарно, коли верх узяли приватні справи та перемогли — амбіції. Нині ми маємо розбрат, безлад, взаємну ворожість і недовіру. Те, що діється, починає виходити з-під контролю. Аби контроль повернути, аби не допустити стихійного катаклізму, треба узяти у міцні руки штурвал того корабля, який кидає штор-

¹ Ресентимент (від *фр. ressentiment* — «озлоблення») — відчуття зловорожості до того, кого суб'єкт вважає причиною своїх нещастя.

² Медіатор(ка) (від *лат. media* — «поміж») — той чи та, хто поєднує протилежні сторони або суб'єкти.

³ Пресупозиція (від *лат. prae* — «перед» і *suppositio* — «заклад») — тут: чітке судження.

мом. Я, пані Ло-Антіль, пані Мерігольд та пані Мец проговорили поміж себе ту справу і дійшли згоди. Відбудови знищених на Танедді Капітулу та Ради недостатньо. Зрештою, немає з кого відбудовувати обидві ті інституції, немає гарантій, що, відбудовані, не залишаться вони від початку заражені хворобою, яка вже знищила їх раніше. Повинна виникнути цілком нова, секретна організація, яка буде служити виключно справам магії. Яка зробить усе, аби не допустити катаклізму. Бо якщо загине магія — загине й цей світ. Як віки тому, світ, позбавлений магії і поступу, що вона його несе, порине у хаос і морок, потоне у крові й варварстві. Всіх паней, які присутні тут, запрошуємо ми взяти участь у нашій ініціативі, до активної участі у роботі нашої таємної організації. Ми дозволили собі прикликати вас сюди, аби почути вашу думку з цього питання. Я закінчила.

— Дякуємо, — кивнула Шеала де Танкарвіль. — Якщо пані дозволять, я почну. Перше моє питання, дорога Філіппо: чому я? Чому сюди закликали мене? Я багаторазово відмовлялася висуванню моєї кандидатури до Капітула, я відмовилася від місця у Раді. По-перше, поглинає мене моя праця. По-друге, я вважала і надалі вважаю, що у Ковірі, Повіссі і Генґфорсі є інші, гідніші цієї честі. Запитую, чому запрошено сюди мене, а не Кардуїна? Не Істреда з Айдд Гинвайлю, Тугдуала чи Зангеніса?

— Бо то — чоловіки, — відповіла Філіппа. — А організація, про яку я кажу, має складатися виключно з жінок. Пані Ассіре?

— Знімаю моє питання, — посміхнулася нільфгардська чародійка. — Воно збігалося із питанням пані де Танкарвіль. Відповідь мене задовольняє.

— Щось віддає це мені бабським шовінізмом, — сказала ядуче Сабріна Ґлевіссіґ. — Особливо з твоїх уст, Філіппо, після твоєї зміни... еротичної орієнтації. Я нічого проти чоловіків не маю. Більше того, я чоловіків люблю і життя собі без них

не уявляю. Але... Якщо трохи подумати... В підсумку це слушна концепція. Чоловіки нестабільні психічно, занадто поступливі емоціям, на них не можна розраховувати у мить кризи.

— Це факт, — спокійно визнала Маргарита Ло-Антіль. — Я постійно порівнюю результати адепток з Аретузи із ефектами роботи хлопців зі школи у Бан Ард, і порівняння те неодмінно буває на користь дівчат. Магія — це терплячість, делікатність, розум, розвага, витривалість, але й покірне, спокійне сприйняття поразок і невдач. Чоловіків губить амбіція. Вони завжди бажають того, про що знають: це неможливе й неосяжне. А можливого вони не зауважують.

— Досить, досить, досить, — сплеснула руками Шеала, не приховуючи усмішки. — Немає нічого гіршого за науково підшитий шовінізм, соромся, Рито. Все ж... Так, я також вважаю слушною справою запропоновану одностатеву структуру цього... конвенту, чи, якщо хто бажає, ложі. Як ми почули, мова йде про майбутнє магії, а магія — справа занадто серйозна, аби довірити її долю чоловікам.

— Якщо можна, — мелодійно відізвалася Франческа Фіндабайр, — я б хотіла на мить перервати ці відступи на тему природного й безсумнівного питання домінування нашої статі й зосередитися на справах, що стосуються запропонованої ініціативи, мета якої і далі не до кінця мені зрозуміла. А теперішній момент — невинновий і ставить питання. Триває війна. Нільфгард розгромив і притиснув північні королівства до стіни. Тож чи не криється під загальними гаслами, які я тут чую, зрозуміле бажання обернути ситуацію на протилежну? Аби розгромити й притиснути до стіни Нільфгард? А пізніше дотягнутися до шиї зухвалих ельфів? Якщо все так, дорога Філіппо, ми не знайдемо площини для порозуміння.

— Чи це є причина, задля якої я була сюди запрошена? — запитала Ассіре вар Анагід. — Я не приділяю забагато уваги політиці, але знаю, що імператорська армія отримала у війні

перевагу над вашими військами. Окрім пані Франчески й пані де Танкарвіль, яка походить з нейтрального королівства, всі пані представляють королівства, ворожі до імперії Нільфгард. Як я маю розуміти слова про магічну солідарність? Як заклик до зради? Прикро мені, але не бачу я себе у тій ролі.

Скінчивши промову, Ассіре нахилилася, немов торкаючись чогось, що не помістилося у проекції. Трісс здалося, що вона чує нявчання.

— Вона ще й кота має, — прошепотіла Кейра Мец. — Закладуся, що чорного...

— Тихіше, — просичала Філіппа. — Дорога Франческо, шановна Ассіре. Наша ініціатива має бути абсолютно аполітичною, це її базове положення. Керувати нами стануть не інтереси рас, королівств, королів, імператорів, але добро магії і її майбутнє.

— Керуючись собі добром магії, — Сабріна Ґлевіссіґ усміхнулася іронічно, — ми ж не забудемо, бува, про добробут магічок? Адже ми знаємо, як сприймають чародіїв у Нільфгарді. Ми тут станемо собі аполітично балакати, а коли Нільфгард переможе й ми опинимося під імператорською владою, усі ми станемо виглядати так, як...

Трісс неспокійно ворухнулася, Філіппа ледь чутно зітхнула. Кейра опустила голову, Шеала вдала, що поправляє боа. Франческа закусила губу. Обличчя Ассіре вар Анагід не здригнулося навіть, але вкрилося легким рум'янцем.

— Хотіла я сказати, що тоді всіх нас спіткає марна доля, — швидко закінчила Сабріна. — Філіппо, Трісс і я, всі ми троє були на Горі Содден. Емгир поквитається із нами за ту поразку, за Танедд, за усю нашу діяльність. Але це тільки одне із застережень, що викликає у мене ота декларована аполітичність цього конвенту. Чи участь у ньому означає миттєву відмову від чинної і політичної, як не крути, служби, яку ми зараз ведемо при наших королях? Чи ми маємо на тій службі залишитися і служити двом панам: магії і владі?

— Я, — усміхнулася Франческа, — коли хтось повідомляє мені, що він аполітичний, завжди питаю, яку саме політику він має на думці.

— А я знаю, що він напевне не має на думці ту, яку проводить, — сказала Ассіре вар Анагід, дивлячись на Філіппу.

— Я аполітична, — підвела голову Маргарита Ло-Антіль, — І моя школа — аполітична. Я маю на увазі всі види й типи політики, які існують!

— Дорогі пані, — відізвалася Шеала, що певний час вже мовчала. — Пам'ятайте, що ви є домінантною статтю. Тож не поведіться наче дівчатка, вибираючи одна в одній з рук через стіл тацю із солодощами. Заявлений Філіппою *principium* є цілком ясным. Принаймні, для мене, а я маю замало підстав, аби вважати вас менш розумними. Поза цією залогою будьте, ким забажаєте, служіть, кому заманеться і чому заманеться, настільки вірно, як захочете. Але коли конвент збереться, займатися ми будемо виключно магією і її майбутнім.

— Саме так я це собі й уявляла, — підтвердила Філіппа Ейльгарт. — Знаю, що проблем — чимало, що є сумніви й неясності. Обговоримо ми їх на наступній зустрічі, у якій усі ми візьмемо участь не як проєкції чи ілюзії, а безпосередньо. Присутність буде визнана не за формальний акт приєднання до конвенту, а за жест доброї волі. Про те, чи такий конвент взагалі з'явиться, ми вирішимо разом. Ми всі. На рівних правах.

— Ми всі? — повторила Шеала. — Я бачу тут порожні стільці й готова закластися, що поставили їх не випадково.

— Конвент має нараховувати дванадцять чародійок. Я хотіла б, щоб кандидатку на одне з тих порожніх місць нам запропонувала й представила на наступній зустрічі пані Ассіре. В Імперії Нільфгарт напевне знайдеться ще одна гідна чародійка. Друге місце ми залишимо для твого, Франческо, рішення, аби ти, як ельфійка чистої крові, не почувалася самотньою. Третє...

Еніда ан Гленн підвела голову.

— Прошу про два місця. Я маю двох кандидаток.

— Чи хтось з паней має заперечення щодо цього прохання? Як ні, то я також погоджуюся. Ми сьогодні маємо п'ятий день серпня, п'ятий день за новим місяцем. Зустрінемося наступного разу на другий день після повні, дорогі конфратерки, через чотирнадцять днів.

— Чекайте, — перебила її Шеала де Танкарвіль. — Одне місце все ще залишається порожнім. Хто має бути дванадцятою чародійкою?

— Саме це буде першою проблемою, якою займеться ложа. — Філіппа таємниче посміхнулася. — За два тижні я скажу вам, хто повинен сісти на дванадцятому стільці. А тоді ми разом вирішимо, як зробити, щоб та особа там таки сіла. Вас здивує моя кандидатура й та особа. Бо це особа незвичайна, шановні конфратерки. То Смерть або Життя, Деструкція чи Відродження, Лад чи Хаос. Залежить від того, як глянути.

* * *

Усе село повилазило на тини, щоб подивитися на проїзд банди. Тузік вийшов разом із іншими. Мав роботу, але не міг стриматися.

Останнім часом багато говорили про Щурів. Кружляв навіть поговір, що всіх їх схопили та повісили. Втім, поговір виявився фальшивим, і доказ того демонстративно й без поспіху їхав власне перед усім селом.

— Наглючі лотри, — прошепотів хтось за спиною Тузіка, і був той шепіт сповнений подиву. — Серединою села валять...

— Наряджені, наче на весілля...

— А коні які! Й у нільфгардців таких не побачиш!

— Та, награбовані! Щури в усіх коней беруть. Коня тепер усюди продати легко. Але найкращих собі залишають...

— Той попереду, гляньте, то Гіселер... Гершт їхній.

— А біля нього, на каштанці, то та ельфійка... Іскрою її звуть...

З-за тину вискочила дворняга, зайшлася гавканням, увиваючись біля передніх копит кобили Іскри. Ельфійка трусонула буйною гривовою темного волосся, розвернула коня, схилилася, міцно шмагнула пса нагайкою. Шавка заскавчала й тричі крутнулася на місці, а Іскра на неї плюнула. Тузік пробурмотів прокльон.

Ті, що стояли поряд, продовжували шепотіти, вказуючи на Щурів, що ступом їхали селом. Тузік слухав, бо мусив. Знав плітки й розповіді не гірше за інших, легко здогадувався, що той із довгим, до спини, збитим волоссям кольору соломи — то Кейлі, що той плечистий — то Ассе, а той у гаптованому напівкожусі — то Реф.

Дефіляду замикали дві дівчини, що їхали поруч і трималися за руки. Вища, яка сиділа на карому, була пострижена, наче після тифу, каптанчик мала розстібнутий, мереживна блузка блискала з-під нього білосніжно, намисто, браслети й сережки посилали сліпучі відблиски.

— Та наряджена — то Містле... — почув Тузік. — Обвішана блискотками, наче ялинка на Йулє...

— Кажуть, що людей вона більше вбила, ніж весен має...

— А та друга? На конику? Із мечем за спиною?

— Фалькою її зуть. Від цього літа зі Щурами їздить. Кажуть, також будяк той ще...

Той ще будяк, як оцінив Тузік, була не набагато старша за його дочку, Міленку. Попелясте волосся молоденької бандитки пір'ям вибивалося з-під оксамитового беретика із бундючним пуком фазанячих пер. На шиї її горіла шовкова хустка макового кольору, зав'язана у примхливий бант.

Раптом серед селян, які вилізли попід хати, запанувало заворушення. Бо ото бандит Гіселер, що їхав на чолі, стримав коня і недбалим жестом кинув брязкітливий кошель під ноги спертої на костур бабці Микітки.

— Нехай вас боги в опіці мають, сине милостивий! — заявила бабця Мікитка. — Аби здоровенькі були, доброчинець ви наш, аби тобі...

Перлистий сміх Іскри заглушив шамротіння баби. Ельфійка зухвало перекинула праву стопу через луку, сягнула до кабзи й розмашисто сипнула у натовп жменю монет. Реф й Ассе наслідували, і справжній сріблястий дощ просипався на піщану дорогу. Кейлі, регочучи, кинув у селян, що полізли за монетами, недогризком яблука.

— Доброчинці!

— Соколики наші!

— Хай до вас доля буде ласкава!

Тузік не побіг за іншими, не впав на коліна, аби вигрібати монети з піску й курячого гівна. Далі стояв під тином, дивлячись на дівчат, які повільно його минали. Молодша, та, із попелястим волоссям, помітила його погляд і вираз обличчя. Випустила руку стриженої, тьопнула коня і наїхала на нього, приперши до тину й мало не задіваючи стременом. Він побачив її зелені очі й затрясся. Стільки в них було зла й холодної ненависті.

— Облиш, Фалько! — крикнула стрижена. Могла й не кричати. Зеленоока бандитка задовольнилася тим, що приперла Тузіка до тину, поїхала слідом за Щурами, навіть голови не повернувши.

— Доброчинці!

— Соколики!

Тузік сплюнув.

У сутінках на село нагрянули Чорні, кіннота з форту під Фен Аспра, що будила жаж. Били підкови, іржали коні, брязкали обладунки. Солтис й інші розпитувані хлопці брехали, як наняті, спрямовували погоню на фальшивий слід. Тузіка про те ніхто не розпитував. І добре.

Коли він повернувся з пасовиська й пішов у сад, почув голоси. Впізнав щебет близнюків стельмаха Згарба, фальцети

сусідських хлопців. І голос Міленки. Бавляться, подумав він. Вийшов з-за дров'яного сараю. І змертвів.

— Мілена!

Міленка, єдина його жива донька, золотце його, перевісила собі через спину патик на шнурку, що удавав меч. Волосся розпустила, до вовняної шапки причепила півняче перо, на шию замотала матчину хустку. У дивакуватому, примхливому банті.

Очі мала зелені.

Тузик ніколи раніше не бив доньки, ніколи не користувався батьківським ременем.

То був перший раз.

* * *

На горизонті блиснуло, загриміло. Повів вітру наче бороною проорав поверхню Стрічки. Буде гроза, подумала Мільва, а після грози прийде сльота. Зяблики не помилялися.

Підігнала коня. Якщо хотіла наздогнати відьмака до грози, мусила поспішати.

Я знавав у житті чимало військових. Знав я маршалів, генералів, воєвод та гетьманів, тріумфаторів численних кампаній і битв. Прислухався до їхніх розповідей і спогадів. Бачив я їх схиленими над мапами, коли малювали на них різнокольорові риси, коли будували плани, обдумували стратегію. У тій паперовій війні все грало, все функціонувало, все було ясным і — у зразковому порядку. Так мусить бути, — пояснювали військові. Армія — передусім це лад і порядок. Військо не може існувати без ладу і порядку.

Тим дивнішим є те, що справжня війна — а кілька справжніх воєн я бачив — з точки зору ладу й порядку аж занадто нагадує охоплений полум'ям бордель.

Любисток. Півстоліття поезії

Кришталеву чисту воду Стрічки переливалася через край уступу лагідною, положиистою дугою, шумним та пінним каскадом падаючи між чорним, наче онікс, камінням, ламалася на ньому й гинула у білій кипені, з якої виливалася у розлоге плесо, таке прозоре, що видно було кожен камінчик на різнокольоровій мозаїці дна, кожне зелене плетиво водоростей, що вигиналися у течії.

Обидва береги поросли кожухом гірчака, серед якого вилися пронурки, гордовито надставляючи білі комірці під дзьобами. Над гірчаком кущі мінілися зеленню, бронзою й охрою на тлі смерек, що, здавалося, були посипані порошковим сріблом.

— Воістину, — зітхнув Любисток. — Гарно тут.

Великий темний голець спробував перескочити через поріг водоспаду. На мить він завис у повітрі, напружуючи спинний плавник і замітаючи хвостом, а тоді важко впав у вируючу піну бурунів.

Небо, що темніло на півдні, перекреслила розлога стрічка блискавки, далекий грім глухим відлунням прокотився по стіні лісу. Гніда кобила відьмака затанцювала, шарпнула головою, вишкірила зуби, намагаючись виплюнути вудила. Геральт різко натягнув вуздечку, кобила, наче танцюючи, відступила, подзвонюючи підковами по камінню.

— Тпру! Тпрууу! Бачив її, Любистку? Холерна балерина! Зараза, при першій можливості позбудуся цієї тваринки! Та наймені сконати: заміню хай навіть на віслиюка!

— Ти вважаєш, що така можливість настане скоро? — поет почухав шию, що свербіла від комарів. — Дикий пейзаж цієї долини дає насправді незрівнянні естетичні враження, але для різноманітності я б охоче подивився на якусь корчму — нехай і менш естетичну. Скоро мине тиждень, як я дивуюся романтичній природі, пейзажам та далеким горизонтам. Я затужив за закритими просторами. Особливо такими, де подають теплу страву й холодне пиво.

— Доведеться тобі потужити ще якийсь час, — відьмак розвернувся у сідлі. — Може, твої страждання пом'якшить усвідомлення, що і я трохи тужу за цивілізацією. Як знаєш, я стирчав у Брокілоні рівно тридцять шість днів. І ночей, у які романтична природа холодила мені жопу, повзала по спині й росою осідала на носі... Тпрууу! Зараза! Ти перестанеш нарешті комизитися, клята шкапо?

— Гедзі її кусають. Падлюки зробилися заядлі і кровожерні, як воно перед грозою й буває. На півдні гримить і блискає все частіше.

— Я помітив, — відьмак глянув на небо, стримуючи кобилу. — Вітер також інший. Морем віддає. Зміна погоди, точно кажу. Їдьмо. Піджени-но того опасистого мерина, Любистку.

— Мій скакун зветься Пегасом.

— А як же інакше. Знаєш що? Мою ельфійську кобилу ми також якось назвемо. Гммм...

— Може, Плітка? — насмішкувато запитав трубадур.

— Плітка, — погодився відьмак. — Красиво.

— Ґеральте?

— Слухаю.

— Чи ти мав колись у житті коня, який би не звався Пліткою?

— Ні, — відповів відьмак після хвилини роздумів. — Не мав. Підгони твого кастрованого Пегаса, Любистку. Перед нами далека дорога.

— І вірно, — буркнув поет. — Нільфгард... Скільки туди миль, як вважаєш?

- Багато.
- Дійдемо до зими?
- Спочатку ми дійдемо до Вердену. Там обговоримо... одні справи.
- Які? Ти мене не відмовиш і не позбудешся. Стану тебе супроводжувати! Отак я вирішив.
- Побачимо. Я сказав — давай дістанемося до Вердену.
- А далеко ще? Ти знаєш ці місця?
- Знаю. Ми біля каскада Кенн Трейс, перед нами місце, що зветься Сьома Миля. Ті пагорби над річкою — то Совині узгір'я.
- А ми їдемо на південь, за течією річки? Стрічка впадає в Яругу десь в околицях фортеці Бодрог...
- Ми поїдемо на південь, але цим берегом. Стрічка повертає на захід, а ми поїдемо лісами. Хочу дістатися до місця, яке зветься Дресхот, або Трикутник. Там сходяться кордони Вердену, Брюгге й Брокілоу.
- А звідти?
- До Яруги. І до гирла. До Цінтри.
- А потім?
- А потім побачимо. Якщо це взагалі можливо, змусь свого мерзотного Пегаса до трохи швидшої ходи.

* * *

Злива наздогнала їх під час переправи, на самій середині річки. Спершу зірвався різкий вихор, по-справжньому ураганими поривами шарпаючи волосся й опанчі, січучи обличчя листям і паликами, здертими з прибережних дерев. Криками й ударами п'яток вони підігнали коней, пінячи воду, рушили у бік берега. Тоді вітер раптом стих, і вони побачили сіру стіну дощу, що сунула на них. Поверхня Стрічки побіліла й закипіла, наче хтось з неба кидав до річки мільярди свинцевих кульок.

Перш ніж вони виповзли на берег, їх наскрізь промочило. Поспішно сховалися у лісі. Крони дерев створювали над їхніми

головами густий зелений дах, але не був то дах, що міг би схоронити від такої зливи. Дощ швидко посік і схилив листя, за хвилину в лісі лило так само, як на відкритому просторі.

Вони загорнулися в опанчі, накинули каптури. Серед дерев запанувала темрява, яку освітлювали тільки блискавки — ставали все частішими. Раз у раз гриміло, протягло і з приголомшливим гуркотом. Плітка полохалася, тупала й танцювала. Пегас зберігав незворушний спокій.

— Геральте! — дерся Любисток, намагаючись перекричати черговий грім, що котився над лісом, наче гігантський віз. — Зупинімося! Заховаємося десь!

— Де? — відкрикувався відьмак. — Їдь!

І їхали.

Через якийсь час дощ явно вщух, вихор знову зашумів у кроках дерев, громовий гуркіт перестав свердлити вуха. Вони виїхали на стежку серед густого вільшаника. Потім на галявину. На галявині ріс величезний бук, під його гілками, на товстому й широкому килимі бурого листя і горішника стояв запряжений парою мулів віз. На козлах сидів візниця і цілився в них з арбалета. Геральт вилаявся. Лайку заглушив грім.

— Опусті арбалет, Колодо, — сказав низький чоловік у солом'яному капелюсі, відвертаючись від стовбура бука, підскакуючи на одній нозі й зав'язуючи штани. — То не ті, на кого ми чекаємо. Але то клієнти. Не лякай клієнтів. Часу в нас небагато, але поторгувати ми завжди встигнемо!

— Що за диявол? — забурчав Любисток за спиною Геральта.

— Підїжджайте ближче, панове ельфи! — закричав чоловік у капелюсі. — Не бійтеся, я своя людина. *N'ess a tearth! Va, Seidhe. Ceadmil!* Я свій, ельф розуміє? Поторгуємо? Ну, підїжджайте сюди, під бука, тут не так на голову ллє!

Геральт не дивувався помилці. Обидва вони із Любистком були вкутані в сірі ельфійські опанчі. Він сам носив отриманий від дріад кубрак із улюбленим ельфами рослинним орнаментом,

сидів на коні із типово ельфійською зброєю і з характерно оздобленими трензелями. Обличчя його частково заслоняв каптур. Щодо красунчика Любистка, то його вже сприймали раніше за ельфа чи напівельфа, особливо з того часу, як він почав носити волосся до плеч і звук інколи навивати його розжареними щипцями.

— Обережно, — буркнув він, злязючи. — Ти ельф. Рота без потреби не роззявляй.

— Чому?

— То гавекари.

Любисток стиха засичав. Знав, про що йдеться.

Усім правлять гроші, а попит викликає пропозицію. Ельфи, які гуляли лісами, накопичували ліквідні, але непотрібні їм трофеї і потерпали від нестачі зброї та амуніції. Так народилася лісова переїжджа торгівля. І рід людей, які такою торгівлею займалися. На просіках, стежках, вирубах і галявинах тихцем з'являлися вози спекулянтів, що торгували із білками. Ельфи звали їх *hav'caaren*, словом, яке неможливо перекласти, але яке асоціювалося із хижацькою пожадливістю. Серед людей розповсюдився термін «гавекари», а слово асоціювалося зі ще паскуднішими справами. Бо паскудними були й ті люди. Жорстокі й безжальні, вони не відступали ні перед чим, навіть перед убивством. Схоплений військом гавекар не міг розраховувати на милосердя. А тому він і сам не зник його виказувати. Зустрівши по дорозі когось, хто міг видати його солдатам, без роздумів тягнувся за арбалетом чи ножом.

Тож влипли вони добряче. На щастя, гавекари сприйняли їх за ельфів. Ґеральт щільніше прикрив обличчя каптуром і почав міркувати, що буде, коли маскарад розкриється.

— Ото плюсає, — потер руки торговець. — Ллє, наче хто у небі діру зробив! Бридкий *tedd, ell'ea*? Але — нічого, для справ поганої погоди немає. Є тільки поганий товар і погані гроші, хе-хе! Розуміє ельф?

Геральт кивнув, Любисток буркнув щось невиразне з-під каптура. На їхнє щастя, погордливе ставлення ельфів до торговлі із людьми було повсюди відоме й нікого не дивувало. Втім, візниця не відкладав арбалет, а це не був добрий знак.

— Від кого ви? З якої команди? — гавекар, як будь-який серйозний торговець, не давав себе збити відчуженістю і маломовністю клієнтів. — Від Койннеаха Де Рео? Від Ангуса Брі-Крі? Чи, може, від Ріордаїна? Ріордаїн, я знаю, тиждень тому під корінь витяв королівських комірників, що їхали підводами, а у підводах була зібрана данина. Монетою, не зерном. А я за плату не беру ані зерна, ані дьогтю, ані лахів, кров'ю поплямованих, а з трофеїв візьму тільки чи норку, чи соболя із горностаєм. Але наймиліша мені монетка, камінчики й коштовності! Якщо маєте, то можемо й поторгувати! А товарчик у мене — перший сорт! *Evelienn vara en ard scedde, ell'ea*, розуміє ельф? Я все маю. Гля.

Торговець підійшов до возу, відтягнув край мокрого полотна. Вони помітили мечі, луки, пучки стріл, сідла. Гавекар погрібся у товарі, витягнув одну зі стріл. Наконечник був гачкуватий і надпиляний.

— В інших ви такого не знайдете, — сказав хвалькувато. — Інші купці трясуться, зайці йохані, бо за такі наконечнички конниками розривають, як кого де із ними схоплять. Але я знаю, що білкам liebe, клієнт — пан наш, а торговельки без ризичку нема, аби профітик був! У мене наконечники роздільні по дев'ять орєнів за дюжину. *Naev'de aen tvedeane, ell'ea*, розуміє сейдхе? Клянуся, ніякої обдиралівки, сам я небагато заробляю, голівками діточок своїх клянуся. Три дюжинки як відразу візьмете, то шість відсотків знижки з ціни дам. Вигодка, клянуся, чиста вигодка... Гей, сейдхе, вара від фургону!

Любисток наполохано відсмикнув руку від брезенту, глибше насунув каптур на очі. Геральт невідомо який раз прокляв про себе невгамовну цікавість барда.

— *Mir'me vara*, — забурмотів Любисток, піднімаючи руку у вибачливому жесті. — *Squaess'me*.

— Без образ, — вишкірив зуби гавекар. — Але туди не можненько заглядати, бо там на возі інший товариць лежить. Але не на продаж, не для сейдхе. Замовлений, хе-хе. Ну, але ми тут шури-мури... Грошики покажіть.

Починається, подумав Геральт, дивлячись на нап'ятий арбалет візниці. Мав він підстави вважати, що вістря тієї стріли могло виявитися гаверкарським роздільним фокусом, що, потрапляючи у черево, виходить зі спини у трьох, а інколи і в чотирьох місцях, роблячи з внутрішніх органів простреленого дуже гидкий гуляш.

— *N'ess tedd*, — сказав він, удаючи співучий акцент. — *Tearde. Mireann vara, va'en vort*. Повернемося із командо, тоді торгівля. *Ell'e?* Розуміє *dh'oine?*

— Розуміє, — гавекар сплюнув. — Розуміє, що ви голі-босі, товар хочете взяти, а грошви немає. Геть пішли! І не повертайтеся, бо я тут із важливими особами маю бачитися, і вам тим особам безпечніше на очі не попадатися. Давайте до...

Він урвався, почувши форкання коня.

— Хай йому дідько! — гарикнув. — Запізно! Вони вже тут! Морди під каптури, ельфи! Не рухатися й ані пари з вуст! Колодо, дурню, відклади ти той арбалет, швиденько!

Шум дощу, громи й килим листя тлумили стукіт копит, дякуючи чому вершникам удалося підїхати непомітно й миттєво оточити бук.

Це не були скоїя'таелі. Білки не носили обладунку, а восьмеро кінних, що оточували дерево, полискували залитим дощем металом шоломів, наплічників і кольчуг.

Один із вершників наблизився ступом, здійснювся над гавекаром, наче гора. І сам був відповідного зросту, а ще сидів на могутньому бойовому жеребчику. Броньовані плечі його прикривала вовча шкіра, обличчя затуляв шолом із широким виступаючим наносником, що сягав аж до нижньої губи. У руці чужак тримав грізний на вигляд клевець.

— Рідо! — гукнув хрипко.

— Фаойльтіарна! — закричав у відповідь торговець трохи деренчливим голосом.

Вершник наблизився ще більше, схилився у сідлі. Вода струменем стікала зі сталевого наносника просто на карваш і зловороже поблискуючий дзьоб клевця.

— Фаойльтіарна! — повторив гавекар, вклоняючись у пояс. Зняв капелюха, дощ миттєво приліпив йому до черепа ріденьке волосся. — Фаойльтіарна! Я свій, пароль і відзив знаю... Від Фаойльтіарни їду, ваша вельможносте... Чекаю тут, як умовлено було...

— Що ото за одні?

— Ескорт мій. — Гавекар схилився ще більше. — Ельфи, знається...

— Бранець?

— На возі. У труні.

— У труні? — Грім частково заглушив лютий рик вершника у шоломі з наносником. — Це тобі не минеться! Пан де Рідо явно наказав, аби бранця живим доставили!

— А живий він, живий, — поспішно пробелькотів торговець. — Як було наказано... У труну посаджений, але живий... Не моя була то ідея, з труною тією, ваша вельможносте... То Фаойльтіарна...

Вершник стукнув клевцем об стремено, дав знак. Троє кінних зіскочило з сідел і стягнули брезент з фургону. Як викинули на землю сідла, попони і в'язанки упряжі, у світлі блискавок Геральт і справді помітив труну зі свіжої сосни. Втім, не приглядався занадто уважно. Відчував морозний холод на кінцях пальців. Знав, що тут станеться за хвилю.

— Як же це, ваша вельможносте? — відізався гавекар, дивлячись, як товари летять на мокре листя. — Добро ви мені з во- за вигортаєте?

— Купую все це. Разом із упряжкою.

— Аааа... — на зарослу морду торговця виповзла ласа усмішка. — То інша справа. То буде... Дайте подумати... П'ять сотенок, з дозволу вашої шляхетності, якщо у темерській валюті. Якщо ж вашими флоренами, то чотириста і п'ять.

— Так дешево? — пирхнув вершник, страшно усміхаючись з-під наносника. — Наблизсья.

— Любистку, увага, — просичав відьмак, непомітно розстібаючи застібку плаща.

Гримнуло. Гавекар наблизився до вершника, наївно розраховуючи на найбільший виторг у своєму житті. І був це виторг, найбільший у його житті — може, не найкращий, але точно останній. Вершник звівся у стременах і з розмаху вбив йому клевець у лисувате тім'я. Торговець упав без звуку, затрясся, затріпотів руками, проорав підборами мокрий килим листя. Хтось із тих, які вправлялися на возі, накинув ремінь на шию візничі, затягнув, другий підскачив, дзиґнув кинджалом.

Один із вершників ривком підняв арбалет до плеча, цілячись у Любистка. Втім, Ґеральт уже мав у руці меча, викинутого з возу гавекара. Перехопивши зброю за середину леза, кинув нею, наче дротиком. Прошитий арбалетник звалився з коня, усе ще із виразом безкінечного здивування на обличчі.

— Тікай, Любистку!

Любисток скочив до Пегаса й диким стрибком злетів у сідло. Втім, стрибок виявився таки занадто диким, а поетові бракувало вправності. Не зумів втриматися у сідлі й злетів на землю на протилежний бік коня. І це врятувало йому життя, клинок меча вершника, який саме атакував, із сичанням перетяв повітря над вухами Пегаса. Мерин наполохався, сіпнувся, вдарив копитами коня нападника.

— То не ельфа! — гарикнув вершник у шоломі із наносником, дістаючи меча. — Живими брати! Живими!

Один із тих, хто зіскочив з возу, замислився над наказом, завагався. Але Ґеральт уже встиг добути власного меча й не вагався

ані секунди. Запал двох інших дещо остудила кров, що бризнула на них фонтаном. Відьмак скористався тим і зарубав другого. Але вершники вже насідали. Він вивернувся з-під їхніх мечів, парирував удари, виконав ухиляння і раптом відчув різкий біль у правому коліні, відчув, як падає. Не був поранений. Підлікована у Брокілоні нога різко і без попередження відмовила слухатися.

Піший, який замірювався на нього обухом сокири, раптом охнув і заточився, наче хтось сильно пхнув його. Раніше, ніж він упав, відьмак помітив стрілу із довгим оперенням, що до половини увіткнулася у бік нападника. Любисток кричав, крики його заглушав грім.

Учеплений у колесо возу Геральт у світлі блискавки помітив світловолосу дівчину із нап'ятим луком, яка вискакувала з вільшаника. Вершники також її помітили. Не могли не помітити, бо один із них саме перевалювався через кінський зад із горлом, перетвореним стрілою на кармінову кашу. Троє тих, що залишилися, у тому числі й командир у шоломі із наносником, сходу оцінили небезпеку і з вереском погнали галопом у напрямку лучниці, ховаючись за шиями коней. Вважали, що кінська шия є достатнім захистом від стріл. Помилялися.

Марія Баррінг, звана Мільвою, нап'яла лук. Цілилася спокійно, із тятивою, притиснутою до обличчя.

Перший з атакуючих скрикнув і зсунувся з коня, нога його застрягла у стремені, підковані копита його просто розчавили. Другого стріла майже змела з кульбаки. Третій, командир, був уже близько, звівся на стременах, підняв меч для удару. Мільва навіть не здригнулася, безстрашно дивлячись на нападника, нап'яла лук і з відстані п'яти кроків всадила йому стрілу просто в обличчя, поряд із сталевим наносником. Стріла пройшла навиліт, збивши шолом. Кінь не сповільнив галопу, позбавлений шолому і значної частини черепа вершник кілька хвилин сидів у сідлі, потім потихеньку перехилився і плеснув у калюжу. Кінь заіржав і побіг далі.

Геральт важко встав, помасажував ногу, що боліла, але — о, диво! — здавалася цілком справною, міг без зайвих клопотів стати на неї, міг ходити.

Поряд бився на землі Любисток, намагаючись скинути труп із розірваним горлом, що його придавлював. Обличчя поета мало колір негашеного вапна.

Мільва наблизилася, по дорозі вирвавши стрілу із убитого.

— Дякую тобі, — сказав відьмак. — Любистку, подякуй. Це Мільва Баррінг. Дякуючи їй ми живі.

Мільва вирвала стрілу з другого трупа, оглянула скривавлений наконечник. Любисток пробурмотів щось невиразно, схилився у куртуазному, хоча й трохи невпевненому поклоні, після чого впав на коліна й виблював.

— І хто отой-но? — лучниця витерла вістря об мокру траву, всадила стрілу в сагайдак. — Дружбан твій, відьмаче?

— Так. Зветься Любистком. Він поет.

— Поет... — Мільва глянула на трубадура, якого вивертало сухими вже позивами, тоді підвела очі. — Тада розумію. А чого не розумію, то що він тут ригає замість де у тиші рими складати. Зрештою, не моя справа.

— У певній мірі твоя. Ти йому шкіру врятувала. Як і мені.

Мільва обтерла забризкане дощем обличчя, на якому все ще можна було помітити відтиск тятиви. Хоча стріляла вона кілька разів, відбиток був тільки один — тятива щоразу притискалася у тому самому місці.

— Я у вільшанику вже була, як ви із гавекаром балакали, — сказала. — Не хтіла, щоб той гад мене помітив, та й потреби не було. А тоді оті вторі під'їхали і почалася різанина. А ти кількох непогано розпанахав. Умієш із мечем вправлятися, треба признати. Хай і кульгавий. Тре' було тобі ще у Брокілоні лишитися, кульгавість лікувати. Як зірвеш, то до кінця життя шкутильгати можеш, ти ж розумієш?

— Переживу.

— Та і я так думаю. Бо я за тобою слід у слід їхала, аби тебе попередити. І завернути. Нічо з твоєї поїздки не вийде. На півдні війна. Від Дресхота на Брюгге нільфгардські війська пруть.

— Звідки знаєш?

— Та хоча б і звідси, — дівчина широким жестом вказала на трупи й коней. — То ж нільфгардці! Сонця на шоломах не бачиш? Гапування на чапраках? Збирайтеся, беремо руки у ноги, бо можуть сюди наступні прилізти. Оті сюди розвідкою йшли.

— Не думаю, — похитав він головою, — аби то була розвідка чи авангард. Вони сюди по дещо інше приїхали.

— І по що, цікаво?

— По оте. — Він вказав на соснову труну, що лежала на возі, потемніла від дощу.

Дощило вже слабше, й перестало гриміти. Гроза пересувалася на північ. Відмак підняв меч, що лежав серед листя, застрибнув на воза, тихо лаючись, бо коліно все ще нагадувало про себе болем.

— Допоможи мені оте відчинити.

— Шо ти від покійника хочеш... — Мільва обірвала себе, бачачи прокручені у кришці отвори. — Хай йому! Живого гавекар у тому ящику віз, чи шо?

— То якийсь бранець. — Геральт піддів кришку. — Торговець тут на нільфгардців чекав, аби їм передати його. Обмінялися паролем та відзивом...

Кришка із тріском відірвалася, відкривши чоловіка із кляпом, ремінними петлями за руки й ноги прив'язаного до боковин труни. Відмак нахилився. Придивився уважніше. І ще раз, ще уважніше. І вилаявся.

— Ну, прошу, — сказав, розтягуючи слова. — Оце так сюрприз. Хто б сподівався?

— Ти його знаєш, відьмаче?

— На морду, — усміхнувся він паскудно. — Сховай ніж, Мільво. Не розтинай йому ременів. Це, як я бачу, внутрішня

нільфгардська справа. Ми не повинні втручатися. Залишимо його як є.

— Чи добре я чую? — відізвався з-за їхніх спин Любисток. Він досі був блідий, але цікавість уже перемогла емоції. — Хочеш залишити у лісі зв'язану людину? Здогадуюся, що ти упізнав когось, із ким у тебе є що ділити, але ж це, диявол, бранець! Був в'язнем людей, які на нас засідали й мало не вбили. Ворог наших ворогів...

Він обірвав себе, побачивши, як відьмак витягає з-за халяви ножа. Мільва тихо кашлянула. Темно-блакитні, досі примружені під дощем очі зв'язаного розширилися. Геральт нагнувся і розтяв петлі, що прив'язували його ліву руку.

— Глянь, Любистку, — сказав, хапаючи за зап'ясток і піднімаючи звільнену руку. — Бачиш цю рану на долоні? Це його Цірі тьа. На острові Танедд, місяць тому. Це нільфгардець. Приїхав він на Танедд спеціально для того, щоби спіймати Цірі. Вона тьа його, захищаючись від викрадення.

— Шось їй ніяк та оборона не допомогла, — буркнула Мільва. — Але шось тут, здається, купи не тримається. Якщо він-отой Цірі твою з острова для Нільфгарду забрав, яким же чином тоді у труну втрапив? Чому його гавекар нільфгардцям видавав? Виймемо йому з рота кляп, відьмаче. Може, шось він нам скаже?

— Я його слухати не хочу, — сказав він глухо. — У мене вже й рука свербить, аби пхнути його мечем, поки отак лежить і глипає. Ледь стримуюся. А як одізветься — можу й не втриматися. Не все я про нього вам розповів.

— То не гамуйся. — Мільва стенула плечима. — Пхни, якщо отаке він падло. Але скоріше, бо час підганяє. Казала ж я, нільфгардці на підході. Піду до свого коня.

Геральт випростався, відпустивши руку зв'язаного. Той відразу видер з рота й виплюнув кляп. Але не відізвався. Відьмак кинув йому ножа на груди.

— Не знаю, за які грішки засадили тебе у ту скриню, нільфгардцю, — сказав. — І немає мені до того діла. Залишу тобі отой ніжничок, звільняйся сам. Чекай тут на своїх або тікай у ліси — твоя воля.

Бранець мовчав. Зв'язаний і вкладений у дерев'яному ящику, виглядав він іще нещаснішим і беззбройнішим, аніж на Танедді, а там Ґеральт бачив його на колінах, пораненого, що тремтів зі страху в калюжі крові. Виглядав він тепер ще й значно молодшим. Відьмак не дав би йому більше, ніж років двадцять п'ять.

— Я дарував тобі життя на острові, — додав. — Дарую і зараз. Але то вже востаннє. При наступній зустрічі заб'ю тебе, наче пса. Пам'ятай про те. Якщо тобі в голову прийде підмовити приятелів погнатися за нами, то забори цю труну із собою. Придається. Їдьмо, Любистку.

— І швидко! — крикнула Мільва, повертаючи галопом і ведучи на захід по стежці. — Але не туди! У ліси, псяча мати, у ліси!

— А що діється?

— Від Стрічки вершники до нас великою купою женуть! То Нільфгард! Чого витріщаєтесь? На коней, поки нас не хапнули!

* * *

Битва за село тривала вже добру годину, але досі ніщо не вказувало на те, що мала скінчитися. Піхотинці, які оборонялися з-за кам'яних стінок, тинів і поставлених у барикади возів, відбили вже три атаки кінноти, що перла греблею. Ширина греблі не дозволяла кінним набрати фронтального розгону, а піхоті уможливила сконцентрувати оборону. У результаті хвиля кінноти раз у раз розбивалася об барикади, з-за яких заядли, хай і у відчаї, кнехти вражали ряди вершників дощем стріл з луків та арбалетів. Обстріляна кавалерія крутилася і клубочилася, і тоді оборонці вискакували на неї зі швидкою контратакою, лупаючи скільки влізе бердишами, гвізармами й окутими бойовими ціпами. Кіннота відступала до ставків, залишаючи трупи

людей і коней, а піхота ховалася за барикади й обкладала ворога бридкою лайкою. Через якийсь час кіннота переформовувалася й атакувала знову.

І так далі.

— Цікаво, хто там із ким б'ється? — знову запитав Любисток — невиразно, бо саме тримав у роті й намагався зм'якшити випроханий у Мільви сухар.

Вони сиділи на самому краю урвища, добре заховавшись між ялинками. Могли спостерігати за битвою, не переймаючись, що і їх самих хтось помітить. Чесно кажучи, були змушені спостерігати. Іншого виходу не мали. Попереду була битва, позаду — палаючий ліс.

— Неважко здогадатися, — Г'еральт неохоче вирішив нарешті відповісти на питання Любистка. — Кінні це нільфгардці.

— А піші?

— А піші — не нільфгардці.

— Кінні — то регулярна кавалерія з Вердену, — сказала Мільва, до цієї миті похмура і підозріло мовчазна. — Вони вишиті шахівниці на в'юках мають. А ті у селі — то брюггські вояки. По хоругвах видно.

І насправді, розохочені черговим успіхом кнехти підняли над шанцем зелене знамено із білим явірним хрестом. Г'еральт приглядався уважно, але раніше того штандарту не помічав, оборонці підняли його тільки зараз. Мабуть, на початку битви десь він дівся.

— І довго ми ще будемо тут сидіти? — запитав Любисток.

— Офігеть, — буркнула Мільва. — Ото ти запитав. Озирнися! Куди не глянь, всюди жопа.

Любистку не довелося ані дивитися, ані розглядатися. Увесь горизонт був смугастим від стовпів диму. Найгустіше диміло на півночі й заході, там, де котресь із військ підпалило ліси. Численні дими також били у небо на півдні, там, куди вони направлялися, коли шлях їм загородила битва. Але протягом тієї години, яку вони провели на узгір'ї, дими стали також і на сході.

— Ото, — за хвилину продовжила лучниця, дивлячись на Геральта, — цікаво мені, відьмаче, що ти зараз станеш робити? За нами Нільфгард і палаючі хащі, що перед нами — сам бачиш. Які ж тоді в тебе плани?

— Мої плани зміні не підлягають. Перечекаю цю битву й рушу далі на південь. До Яруги.

— Ти чи без розуму, чи шо, — скривилася Мільва. — Ти ж бач, що воно діється. Голим же оком видно, що то не якась там наїздка свавільних банд, а війна на повну. Нільфгард разом із Верденом іде. На півдні Яругу вже напевне перейшли, напевне вже увесь Брюгге, а може, й Содден у вогні...

— Я мушу дістатися до Яруги.

— Чудово. А що потім?

— Знайду човен, попливу за течією, спробую дістатися до гирла. Потім корабель... Звідти ж, холера, мусять курсувати якісь кораблі...

— До Нільфгарду? — пирхнула вона. — Плани не змінилися?

— Ти не мусиш мене супроводжувати.

— Ага, не мушу. І хвала богам, бо я смерті не шукаю. Страхатися її не боюся, але от що маю тобі сказати: дати вбити себе — невелика штука.

— Знаю, — відповів він спокійно. — Маю практику. Я б не йшов у той бік, якби не мусив. Але мушу, тож — іду. Нічого мене не стримає.

— Ха! — Вона зміряла його поглядом. — Ото голос, наче хто ножем по донцю старого горнятка шкрябає. Якби імператор Емгир тебе почув, напевне у штани б напудив зі страху. До мене, варту, до мене, гуфці мої імператорські, біда, біда, вже до мене до Нільфгарду відьмак човном пливе, життя і корони позбавить! Загинув я!

— Перестань, Мільво.

— Та авжеж! Саме час, аби тобі хто правду в очі сказав. Та хай мене линялий кроль вийохає, як я колись дурнішого хлопа

бачила! До Емгира їдеш дівку твою витягати? Яку Емгир імператрицю хоче зробити? Яку у королів відібрав? У Емгира міцні пазури: як щось цапне — хрін випустить. Із ним королі не справляються, а ти хочеш?

Він не відповів.

— До Нільфгарду вибираєшся, — повторила Мільва, з жалем хитаючи головою. — З імператором воювати, наречену в нього відбити. А подумав ти, що може статися? Як дістанешся туди, як оту Цірі у палацових покоях знайдеш, усю у златі й шовках, то що їй скажеш? Ходь, мила, за мене, що там тобі імператорський трон, удвох у курені заживемо, на рік новий кору станемо їсти? Глянь на себе, обірванцю кульгавий. Навіть плащ та чоботи ти отримав від дріад, після якогось ельфа, що від ран у Брокілоні помер. То знаєш, що буде, як панна твоя тебе побачить? В очі тобі плюне, висміє, слугам накаже за поріг тебе викинути й собак напустити!

Мільва говорила все голосніше, під кінець промови майже кричала. Не тільки від злості, а й перекикуючи галас, що оце зростав. Знизу загарчали десятки, може, сотні горлянок. На брюгґських кнехтів звалилася нова навала. Але цього разу — з двох боків одночасно. Одягнені у сині туніки із шахівницями верденці галопували греблею, а з-за ставка, вдаряючи у фланг захисників, вирвався сильний загін кінноти у чорних плащах.

— Нільфград, — коротко сказала Мільва.

Цього разу піхота з Брюгґе не мала й шансу. Кавалерія прорвалася крізь барикаду й миттєво розметала піхоту на мечях. Частина піших кинули зброю і здалися, частина намагалася утекти до лісу. Але з боку лісу атакував третій загін, ватага по-різному вдягнених, легкоозброєних вершників.

— Скойа'таелі, — сказала Мільва, встаючи. — Отепер ти розумієш, що діється, відьмаче? Дійшло до тебе? Нільфгард, Верден і білки укупі. Війна. Як в Едірні місяць тому.

— Це рейд, — похитав головою Ґеральт. — Грабіжницький набіг. Тільки кіннота, ніякої піхоти...

— Піхота здобуває форти й гарнізони. Тамті оно дими, думаеш, від чого? З коптилень?

Знизу, від села, донеслися до них дикі, жахливі крики втікачів, яких наздогнали й вирізали білки. З дахів хат піднялися дими й полум'я. Сильний вітер просушив уже стріхи від уранішньої зливи, пожежа поширювалася блискавично.

— От, — буркнула Мільва. — За димом село піде. А ледь відбудувалися після тамтої війни. Два роки у поті чола ставили зруби, а згорять — за пару хвилин. Урок би з того взяти!

— Який? — різко спитав Ґеральт.

Вона не відповіла. Дим з палаючого села піднявся високо, досяг урвища, захищав очі, витиснув сльози. З пожежі пролунали крики. Любисток раптом став білим наче полотно.

Полонених зігнали у купу, оточили. За наказом рицаря у шоломі із чорним плюмажем вершники почали рубати й колоти беззбройних. Тих, хто падав, топтали кінними. Кільце стискалося. Крики, які долинали до урвища, перестали нагадувати голоси людей.

— І ми маємо йти на південь? — запитав поет, красномовно дивлячись на відьмака. — Через ті пожежі? Туди, звідки приходять оці різники?

— Здається мені, — відповів із паузою Ґеральт, — що вибору в нас немає.

— Є, — заявила Мільва. — Я можу провести вас лісами на Совині узгір'я і назад до Кен Трейса. До Брокілону.

— Через палаючі ліси? Через загін, від якого ми ледь утекли?

— Певніше те, аніж шлях на південь. До Кен Трейса всього чотирнадцять миль, а я знаю стежки.

Відьмак дивився униз, на село, що гинуло у пожежі. Нільфгардці вже впоралися із бранцями, кіннота формувалася у маршову колону. Строката ватага скойа'таєлів рушила гостинцем, що вів на схід.

— Я не повернуся, — відповів твердо. — Але проведи у Брокілон Любистка.

— Ні! — запротестував поет, хоча досі не повернув собі нормальних кольорів. — Я їду із тобою.

Мільва махнула рукою, підняла сагайдак і лук, зробила крок у бік коней, раптом розвернулася.

— До диявола! — гарикнула. — Надто довго й надто часто я рятувала ельфів від смерті. Не можу зара' дивитися, як хтось гине! Проведу вас до Яруги, шалені ви дурні. Але не південним, тільки східним шляхом.

— Там також палають ліси.

— Проведу вас крізь вогонь. Звикла.

— Ти не мусиш цього робити, Мільво.

— Певно, що не мушу. Ну, у сідла! Рушайте нарешті!

* * *

Не від'їхали далеко. Коні ледь рухалися у гущавині й на зарослих стежках, а дорогами вони користуватися не відважувалися — звідусіль доносився до них тупіт і брязкіт, що видавали війська на марші. Сутінки заскочили їх серед порослих кущами ярів, там вони зупинилися на ночівлю. Не дощило, небо було світлим від заграва.

Вони знайшли відносно сухе місце, всілися, загорнувшись в опанчі та попони. Мільва нишпорилла по околиці. Щойно відійшла, Любисток дав волю довго стримуваній цікавості, що пробуджувала у ньому брокілонська лучниця.

— Дівчина наче сарна, — муркотів. — Ото тобі щастить на такі знайомства, Геральте. Струнка, зграбна, ходить, наче танцює. У стегнах трохи завузька, як на мій смак, а у плечах на крихту заміцна, але ж жінка, жінка... Ті два яблучка спереду, хо-хо... Мало сорочка не лусне...

— Пельку стули, Любистку.

— У дорозі, — марив далі поет, — довелося мені торкнутися випадком. Стегно, скажу тобі, наче мармурове. Ох, не було тобі той місяць у Брокілоні нудно...

Мільва, яка власне повернулася з патруля, почула театральний шепіт і зауважила погляди.

— Про мене балаболиш, поете? Шо зриш на мене, ледь я відвернуся? Птах мені на спину насрав?

— Усе не можемо нарадуватися твоєму таланту лучниці, — вишкірив зуби Любисток. — На стрілецьких змаганнях небагато знайшлось би в тебе конкурентів.

— Плети, плети.

— Читав я, — Любисток зі значенням глипнув на Ґеральта, — що найкращих лучників можна зустріти серед зерріканок, у степових кланах. А дехто начебто відтинає собі ліві груди, аби не заважали їм натягувати лук. Бюст, кажуть, затуляє тятиву.

— Мусив то якийсь поет вигадати, — фиркнула Мільва. — Сидить такий і виписує дурню, перо у нічний горщик макаючи, а дурнуваті людці вірять. То шо там, цицьками стріляють, чи як? До морди тятиву тягнуть, боком стоячи, отак ось. Нічого тятиві не заважає. Про те відрізання — то дурня, вигадка порожньої макітри, у якої тільки бабські цицьки на думці.

— Дякую тобі за повні визнання слова про поетів та поезію. І за науку про лучництво. Добра зброя той лук. Знаєте що? Думаю, що саме у тому напрямі й стане військове мистецтво розвиватися. У війнах майбутнього будуть битися на відстані. Буде винайдено зброю настільки далекобійну, що супротивники зможуть убивати одне одного навзаєм, узагалі одне одного не бачачи.

— Дурня, — коротко оцінила Мільва. — Лук добра річ, але війна — це хлоп проти хлопа, на відстані меча, хто сильніше — слабшому довбешку розвалює. Завжди так було, й завжди так буде. А як скінчиться, тоді й війни скінчатись. А поки шо — сам ти бачив, як воюється. З того села біля греблі. Ех, шо воно балакати дарма. Піду, розглянуся. Коні форкають, наче тут вовчок якийсь крутиться.

— Наче сарна, — Любисток провів її поглядом. — Гммм... Але, повертаючись до згаданого села біля греблі й того, що вона

тобі сказала, як ми сиділи на урвищі... Не вважаєш, що ніби вона має трохи рації?

— Стосовно?

— Стосовно... Цірі, — трохи запнувся поет. — Наша чарівна і швидкострільна дівця, здається, не розуміє взаємин між тобою і Цірі, вважає, як мені здається, що ти маєш намір конкурувати із нільфгардським імператором за її руку. Що ото твій справжній мотив поїздки до Нільфгарду.

— Відповідно, у цій позиції рації немає анітрохи. А у якій є?

— Зачекай, не кип'ятися. Але глянь правді в очі. Ти прийняв Цірі й вважаєш себе за її опікуна. Але це ж не звичайна дівчина. Це королівська дитина, Ґеральте. Їй, що тут довго говорити, писаний є трон. Палац. Корона. Не знаю, чи саме нільфгардська. Не знаю, чи Емгир для неї насправді кращий чоловік...

— Отож-бо. Не знаєш.

— А ти знаєш?

Відьмак загорнувся у попону.

— Ти, схоже, доходиш висновку, — сказав. — Але не напружуйся, я знаю, який то висновок. Немає сенсу рятувати Цірі від її долі, що написана їй від народження. Бо Цірі врятована накаже слугам спустити нас зі східців. Тож даймо цьому спокій. Так?

Любисток розтулив було рота, але Ґеральт не дав йому вимовити ані слова.

— Дівчину ж, — говорив він усе більш зміненим голосом, — не викрав ніякий дракон чи злий чарівник, не вивезли для викупу пірати. Не сидить вона у вежі, у ямі чи у клітці, не катують її і не мучать голодом. Навпаки. Спить на адамашках, їсть зі срібла, носить шовки та мережива, обвішується біжутерією, і гляньте тільки — її коронують. Коротко кажучи, вона щаслива. А якийсь відьмак, якого колись зла доля випадково поставила їй на дорозі, заповзявся те щастя порушити, зіпсувати, знищити, стоптати дірявими чоботами, які він унаслідував від якогось ельфа. Так?

— Я не те мав на думці, — пробуркотів Любисток.

— Він не до тебе говорив — Мільва випірнула раптом із темряви, повагавшись мить, усілася поряд із відьмаком. — То для мене було. То мої слова так його допекли. У злості я говорила, не думаючи... Вибач мені, Геральте. Знаю, як воно є, коли у живу рану пальця сунути... Не злися. Я більше того не вчиню. Вибачиш? Чи маю я тебе за перепросини пом'яти?

Не чекаючи на відповідь чи дозвіл, вона обійняла його сильно за шию і поцілувала у щоку. Він міцно потиснув її руку.

— Присунься, — кашлянув. — І ти також, Любистку. Разом... буде нам тепліше.

Довго мовчали. По світлому від заграва небі сунули хмари, затуляючи мигтячі зорі.

— Хочу дещо вам сказати, — промовив нарешті Геральт. — Але пообіцяйте, що не станете сміятися.

— Кажі.

— Мав я дивні сни. У Брокілоні. Спочатку думав, що воно маячня. Щось із моєю головою. Бачте, на Танедді добряче впіймав я у макітру. Але — кілька днів я бачу той самий сон. Завжди той самий.

Любисток і Мільва мовчали.

— Цірі, — продовжив він по хвильці, — не спить у палаці під парчевим балдахіном. Їде вона верхи через якесь запилене село... Селяни показують на неї пальцями. Звуть іменем, якого я не знаю. Собаки гавкають. Вона там не сама. Є там й інші. Є коротко стрижена дівчина, вона тримає Цірі за руку... Цірі до неї посміхається. Не подобається мені та посмішка. Не подобається мені її різкий макіяж... А менше за все подобається мені те, що по сліду їхньому йде смерть.

— І де ж тоді дівчина є? — пробурмотіла Мільва, притуляючись до нього, наче кицька. — Не у Нільфгарді?

— Не знаю, — відповів він із напругою. — Але той самий сон я бачив кілька разів. Проблема полягає у тому, що я не вірю у такі сни.

— Тоді дурень ти. Я вірю.

— Не знаю, — повторив він. — Але відчуваю. Перед нею вогонь, за нею — смерть. Я мушу поспішати.

* * *

На світанку задощило. Не так, як попереднього дня, коли грозу супроводжувала сильна, але короткочасна злива. Небо посірішало й затягнулося свинцевим нальотом. Почалася мжичка, дрібна, рівна й докучливо безперервна.

Їхали вони на схід. Мільва вела. Коли Геральт звернув її увагу, що Яруга на півдні, лучниця відбуркнулася і нагадала, що то вона провідниця і знає, що робить. Більше він не відзивався. Врешті-решт, важливим було те, що вони їхали. Напрямок не мав особливого значення.

Їхали вони мовчки, мокрі, замерзлі, скорчені на сидлах. Трималися лісових стежок, ішли вздовж просік, перетинали гостинці. Пірнали у гущавину, почувши стукіт копит кавалерії, що тягнулася дорогами. Широкою дугою оминали вони крики й брязкіт битв. Проїздили поряд із палаючими селами, поряд із димними та жевріючими ще попелищами, минали осади та садиби, від яких лишилися тільки чорні квадрати випаленої землі й гострий сморід намоченої дощем гарі. Положили зграї ворон, що жирували на трупах. Минали групи й колони, що гнулися під тюками, — втікачів від війни й пожеж, селян, отупілих і реагуючих на питання тільки нерозумним і німим поглядом порожніх від нещастя і ляку очей.

Їхали вони на схід, серед вогню і димів, серед мжички й туманів, а перед очима їхніми розгортався gobelen війни. Картини.

Була картина із «журавлем», що чорною рисою стирчав серед руїн спаленого села. На «журавлі» висів голий труп. Головою вниз. Кров із розрубаного паху й черева стікала йому на груди й обличчя, бурульками звисала з волосся. На спині трупа було видно руну Ард. Вітату ножем.

— *An'givare*, — сказала Мільва, відкидаючи мокре волосся на спину. — Білки тута були.

— Що воно значить, те *an'givare*?

— Донощик.

Була картина із конем, осідланим сивком із чорним капаризоном. Кінь нерівно ступав по краю бойовиська, шкутильгаючи поміж купами трупів і вбитими у землю уламками списів, іржав тихо й проникливо, волік за собою нутрощі, що вивалилися з розпанаханого черева. Не могли вони його добити — окрім коня по бойовиську крутилися мародери, що обдирали трупи.

Була картина із розіп'ятою дівчиною, що лежала неподалік спаленого будинку, гола, скривавлена, дивлячись у небо осклілими очима.

— Кажуть, війна — чоловіча справа, — пробурчала Мільва. — Але над бабою не змилостивляться, мусять собі погратися. Герої, псяча їх мати.

— Маєш рацію. Але цього ти не зміниш.

— Я вже змінила. Я втекла з дому. Не хотіла замітати халупу й відмивати підлоги. І чекати, поки наїдуть, підпалять халупу, а мене розкладуть на тій підлозі й...

Вона не скінчила, підігнула коня.

А пізніше була картина зі смолярнею. Саме тоді Любисток виригав усе, що того дня з'їв, — сухар і половину пліточки.

У смолярні нільфгардці — а може, ской'таелі — розправилися із певною кількістю бранців. Яка то була кількість, зрозуміти не вдалося навіть приблизно. Бо для розправи вони застосували не тільки стріли, мечі й списи, а й знайдений у смолярні дроворубний інструмент — сокири, струги й дворучні пилки.

Були й ще картини, але Геральт, Любисток і Мільва нічого вже не запам'ятали. Викинули їх із пам'яті.

Стали байдужими.

* * *

У наступні два дні не проїхали вони й двадцяти миль. Надалі дощило. Спрагла після літньої суші земля вже обпилася водою досхочу, лісові стежки перетворилися на болотисті ковзанки. Тумани й опар відібрали можливість бачити дими пожеж, але сморід горілого вказував, що війська все ще недалеко й надалі палять усе, що приступне вогню.

Біженців вони не бачили. Були серед лісів самі. Принаймні так думали.

Геральт першим почув форкання їдучого слідом за ними коня. Із кам'яним обличчям розвернув Плітку. Любисток відкрив рота, але Мільва жестом наказала йому мовчати, вийняла лук із сагайдака біля сідла.

Той, хто їхав за ними, показався серед чагарника. Побачив, що його чекають, і притримав коня, червоно-брунато-го жеребчика. Стояли вони так у тиші, що переривалася лише шумом дощу.

— Я заборонив тобі їхати за нами, — сказав нарешті відьмак.

Нільфгардець, якого Любисток востаннє бачив у труні, устроїв очі в мокру гриву. Поет його ледве впізнав, одягненого у кольчугу, шкіряний каптан і плащ, без сумнівів зняті з когось із убитих біля возу гавекара. Втім, він запам'ятав молоде обличчя, яке від часу пригоди під буком не встигла змінити й скупа щетина.

— Я заборонив тобі, — повторив відьмак.

— Заборонив, — визнав нарешті юнак. Говорив він без нільфгардського акценту. — Але я мушу.

Геральт зіскочив з коня, віддав вуздечку поетові. Витягнув меч.

— Злазь, — сказав спокійно. — Ти вже знайшов собі шматок заліза, як я бачу. То добре. Ніяково було б мені тебе зарізати, якби був ти беззбройним. Тепер — інша справа. Злазь.

— Я не стану із тобою битися. Не хочу.

— Здогадуюся. Як і всі твої земляки, волієш інший різновид битви. Такий, як у тій смолярні, мимо якої ти повинен був проїхати, йдучи нашим слідом. Кажу: злязь.

— Я Кагір Мавр Диффрин еп Келлах.

— Я не просив тебе представлятися. Я наказав тобі злізти.

— Я не злізу. Не хочу із тобою битися.

— Мільво, — відьмак кивнув на лучницю. — Зроби мені ласку, вбий під ним коня.

— Ні! — нільфгардець підняв руку, не встигла Мільва поставити стрілу на тятіву. — Ні, прошу. Я злізаю.

— Краще. А тепер доставай меч, синку.

Юнак сплів руки на грудях.

— Убий мене, якщо хочеш. Якщо бажаєш, накажи тій ельфійці застрелити мене з лука. Я не стану із тобою битися. Я Кагір Мавр Диффрин... син Келлаха. Хочу... Хочу до вас приєднатися.

— Я хіба недочув? Повтори.

— Я хочу до вас приєднатися. Ти їдеш на пошуки дівчини. Я хочу тобі допомогти. Мушу тобі допомогти.

— Це шаленець, — Геральт повернувся до Мільви й Любистка. — Він з глузду з'їхав. Ми стикнулися із шаленцем.

— А він пасував би до компанії, — буркнула Мільва. — Пасував би як влитий.

— Подумай над його пропозицією, Геральте, — шуткував Любисток. — Урешті-решт, це ж нільфгардський шляхтич. Може, за його допомогою легше нам буде дістатися до...

— Тримай язик на прив'язі, — різко обірвав його відьмак. — А ти — доставай меч, нільфгардцю.

— Я не стану із тобою битися. І я не нільфгардець. Я походжу із Віковаро, а звуся...

— Немає мені діла, як ти звешся. Діставай зброю.

— Ні.

— Відьмаче! — Мільва перекилилася у сідлі, сплюнула на землю. — Час біжить, а дощ мочить. Нільфгардець не хоче проти

тебе ставати, а ти, хоча корчиш суворі міні, не зарубаєш його холоднокрівно. Маємо стирчати тут до засраної смерті? Давай я всаджу в його жеребчика стрілу, та їдьмо своєю дорогою. Пішки він за нами не встигне.

Кагір, син Келлаха, одним стрибком дістався до червоно-брунатного жеребчика, скочив у сідло й погнав галопом назад, криком підганяючи коня.

Відмак мить дивився йому услід, а тоді заліз на Плітку. Мовчки. І не оглядаючись.

— Старію, — буркнув через певний час, коли Плітка порівнялася із буланом Мільви. — Мучать мене гризоти.

— Ага, буває таке зі старими, — лучниця глянула на нього зі співчуттям. — Відвар з медунки від того допомагає. А поки що клади собі на сідло подушечку.

— Гризоти, — серйозно пояснив Любисток, — це не те саме, що гемороїди, Мільво. Ти переплутала поняття.

— А хто б там зрозумів вашу мудру балаканину! Теревените ви складно, одне те й умієте! Давайте, у дорогу!

— Мільво, — запитав по хвилі відмак, ховаючи обличчя від січучого у галопі дощу. — Ти б убила під ним коня?

— Нє, — призналася вона неохоче. — Кінь нє в чому нє винен. Та й той нільфгардець... Якого біса він за нами слідить? Чого каже, що мусить?

— Та хай мене диявол візьме, як я знаю.

* * *

І надалі дощило, коли ліс раптом закінчився і вони виїхали на гостинець, що звивався серед пагорбів з півдня на північ. Чи навпаки, це як подивитися.

Те, що вони побачили на шляху, їх не вразило. Вже зустрічали таке. Перекинуті й випатрані вози, трупи коней, порозкидані клунки, в'юки та кошики. І застигли у дивних позах форми чогось, що ще недавно було людьми.

Вони під'їхали ближче, без страху, бо видно було, що різанина мала місце не сьогодні, а вчора чи позавчора. Навчилися вже вони розпізнавати такі речі, а може, відчували їх чисто звіриним інстинктом, який пробудили й відточили у них останні дні. Навчилися вони також перевіряти бойовиська, бо інколи — рідко — вдавалося їм знайти серед розкиданого краму трохи провіанту чи ворок вівса.

Затрималися вони перед останнім із фургонів розгромленої колони, зіпхнутим у рівчак, упертим у землю маточиною розбитого колеса. Під фургоном лежала товста жінка із неприродно вигнутою шиєю. Комір кабата вкривали розмиті дощем патьоки засохлої крові з роздертої вушної раковини, з якої видерли сережку. На полотнищі, що покривало віз, виднівся напис «Вєра Левенгаупт і Сини». Синів поблизу видно не було.

— То не хлопці, — стиснула губи Мільва. — То купці. Йшли з півдня, від Діллінжену до Брюгге, а тут їх наздогнали. Погано це, відьмаче. Думала я вже тут на південь звернути, але тепер не знаю, що й робити. Діллінжен і все Брюгге вже, напевне, у нільфгардських руках, тож там до Яруги не доберемося. Треба нам далі на схід, через Турлуг. Там ліси, безлюддя, тудой військо не піде.

— Я не поїду далі на схід, — запротестував він. — Я мушу дістатися Яруги.

— Дістанешся, — відповіла вона несподівано спокійно. — Але безпечнішим шляхом. Якщо звідси рушиш на південь, попадеш просто нільфгардцям у пашеку. Нічого з того не отримаєш.

— Отримаю час, — гарикнув він. — Їдучи на схід, я постійно його втрачаю. Казав же я, що не можу собі того...

— Тихо, — раптом сказав Любисток, повертаючи коня. — Перестаньте на мить балакати.

— Що сталося?

— Чую... спів.

Відьмак похитав головою. Мільва пирхнула.

— Помилився ти, поете.

— Тихо! Заткніться! Хтось співає, кажу ж вам! Не чуєте?

Геральт стягнув каптур, Мільва також нашорошила вуха, за мить глянула на відьмака й мовчки кивнула.

Музичний слух не підвів трубадура. Те, що здавалося неможливим, виявилось правдою. Ото вони стояли посеред лісу, під мжичкою, на дорозі, засланій трупами, і долинав до них спів. З півдня хтось наближався, співаючи весело й голосно.

Мільва шарпнула вуздечку карого, готова тікати, але відьмак стримав її жестом. Йому було цікаво. Бо спів, який вони чули, не був грізним, ритмічним, багатоголосим співом піхоти на марші чи бундючною пісенькою кавалеристів. Спів, що наближався, не пробуджував страху. Навпаки.

Дош шумів у листі. Вони почали розрізняти слова пісеньки. Веселої пісеньки, яка здавалася серед цього пейзажу війни й смерті чимось чужим, неприродним й абсолютно не на місці.

Ой, дивіться, там під бором вовчисько танцює,
Зуби шкірить, хвостом маха, жваво підстрибує.
З чого хижак, з чого сірий отак веселиться?
Видно нежонатий, раз отак крутіться!
Ум-ца, ум-ца, у-ха-ха.

Любисток раптом засміявся, витягнув з-під мокрого плаща лютню, не звертаючи увагу на сичання відьмака й Мільви, шарпнув за струни й підхопив на все горло:

Гей, дивіться, там на лузі вовк лапи волочить,
Униз морда, хвіст під пузом, з очок сльози точить.
З чого хижак, з чого сірий отак засмучений?
Може, вчора оженився або заручений!

— Ху-ху-ха!!! — відкрикнули вже зовсім поряд численні голоси.

Покотився гучний сміх, хтось пронизливо засвистів на пальцях, після чого з-за повороту шляху вивалилася дивна, але мальовнича компанія, що марширувала вервечкою, розбризкуючи болото ритмічними ударами важкезних ботів.

— Гноми, — упівголоса сказала Мільва. — Але не скойа'таелі. Бороди не заплетені.

Тих, які наближалися, було шестеро. Одягнені вони були у короткі плащі із каптурами, що переливалися незліченими відтінками сірого й коричневого, — ті, що зазвичай носять гноми під час сльоти. Плащі такі, як знав Геральт, мали серед своїх плюсів абсолютну водонепроникність, отриману через кільканадцять років насичення дьогтем, пилом з гостинців і рештками жирних страв. Практичний той одяг переходив від батька до найстаршого сина, тож мали їх у розпорядженні, як правило, виключно дозрілі гноми. Гном сягав дозрілості, коли борода його сягала в нього до поясу, що наступало десь років у п'ятдесят п'ять.

Жоден з тих, які наближалися, молодшим не виглядав. Але не виглядав і старшим.

— Ведуть людей, — пробурмотіла Мільва, рухом голови вказуючи Геральту на групу, що виходила з лісу слідом за шісткою гномів. — Мабуть, біженці, бо в'юками обвішані.

— Та й самі вони добряче обвішані, — сказав Любисток.

І справді, кожен з гномів таскав на собі багаж, під яким швидко загнулися б багато хто з людей і багато хто з коней. Крім звичайних рюкзаків і сакв Геральт помітив замкнені на замки скрині, чималий мідяний казанок і щось, що виглядало наче малий комок. Один навіть ніс на спині колесо від возу.

Той, хто марширував на чолі, багажу не ніс. За поясом мав коротку сокирку, за спиною довгий меч у піхвах, загорнутих у шкіри смугастих котів, а на плечі зеленого, мокрого й нашошеного папугу. Власне, саме він із ними й привітався.

— Вітаю! — гарикнув, затримуючись посеред дороги й беручись під боки. — Часи такі, що краще вовка у бору зустріти, аніж людину, а як уже сталося, то зустрічного краще стрілою з арбалета, ніж добрим словом привітати! Але хто співом вітає, хто музикою представляється, той, видно, свій хлоп! Альбо своя баба, перепрошую у милої пані! Вітаю. Я — Золтан Хівай.

— Я Геральт, — представився після хвилики вагання відьмак. — Той, який співав, — то Любисток. А оце — Мільва.

— Ррр-ррва мати! — скреготнув папуга.

— Дзьоба стули! — гримнув на птаха Золтан Хівай. — Вибачте. Мудра та заморська пташина, але неввічлива. Десять талерів за дивину віддав. Зветься Фельдмаршал Дуда. А ото решта моєї компанії. Манро Брюи, Йазон Варда, Калєб Страттон, Фіггіс Мерлуззо й Перцифаль Шуттенбах.

Перцифаль Шуттенбах гномом не був. З-під мокрого каптура визирав, замість розкудланої бороди, довгий і шпичастий ніс, що беззаперечно окреслював належність його володаря до старої і шляхетної раси гномів.

— А оті, — Золтан Хівай вказав на збиту купку, що затрималася віддалік, — то втікачі з Кернів. Як бачте, самі баби із дітлахами. Було їх більше, але Нільфгард налетів на їхню групу три дні тому, вирізав та розігнав. Надибали ми їх у лісах і тепер разом ідемо.

— Сміливо йдете, — дозволив собі зауваження Геральт. — Гостинцем та зі співами.

— Не здається мені, — ворухнув бородою гном, — щоби марш із плачем був кращим рішенням. Від Діллінжену ми лісами йшли, тихо й скрито, а як війська пройшли, вийшли на гостинець, аби час надолужити.

Урвав себе, розглянувся по бойовиську.

— До таких картин, — кивнув на трупи, — ми вже звикли. Від самого Діллінжену, від Яруги, на гостинцях тільки смерть... Ви з очими йшли?

— Ні. Нільфгард купців вирізав.

— Не Нільфгард, — покрутив головою гном, спокійно дивлячись на вбитих. — Скойа'таелі. Регулярне військо не стане стріли з трупів витягати. А добра стріла півкрони коштує.

— Знається, — буркнула Мільва.

— Куди йдете?

— На південь, — відразу відповів Геральт.

— Не раджу, — Золтан Хівай знову похитав головою. — Там справжнє пекло, вогонь і погибель. Діллінжен уже точно захоплено, все більші сили Чорних Яругу переходять, у будь-який момент заллють усю долину на правому березі. Як бачте, вони вже й попереду є, на півночі, йдуть на місто Брюгге. Тож єдиний зараз розумний напрям для втечі — це схід.

Мільва красномовно глянула на відьмака, а відьмак утримався від коментаря.

— Ми саме на схід прямуємо, — продовжував Золтан Хівай. — Єдиний шанс — це за фронт перейти, а зі сходу, від річки Іни, рушать же темерійські війська. Тож хочемо просіками лісовими йти до узгір'я Турлоу, потім Старим Шляхом до Соддену, до річки Хотлі, що в Іну впадає. Як хочете, разом підемо. Якщо не стане вам на заваді, що повільно. Ви маєте коней, а нам втікачі темп сповільнюють.

— Вам же, — відізвався Мільва, проникливо на нього дивлячись, — те не стає на заваді. Гном, навіть із багажем, піхом тридцять миль у день зробити може, майже стільки, скільки кінна людина. Я знаю Старий Шлях. Без біженців були б ви над Хотлі за якихось три дні.

— То ж баби із дітьми, — Золтан Хівай виставив бороду й черево. — Не залишимо ми їх на ласку долі. А ви б щось протилежне нам порадили, га?

— Ні, — сказав відьмак. — Не порадили б.

— Радий чути. Значить, перше враження мене не підмануло. Тож як? Ідемо у компанії?

Геральт глянув на Мільву, лучниця кивнула.

— Добре. — Золтан помітив той кивок. — Тоді у дорогу, поки нас на гостинці який патруль не надибав. Але спочатку... Йазоне, Монро, понишпорьте по возах. Як щось позиточне там залишилося, забрати під ноль. Фігґісе, перевір, чи наше колесо пасує до того малого фургончика. Був би він для нас у самий раз.

— Пасус! — крикнув за хвилину той, який таскав колесо. — Як влите сидить!

— А бач, баранячий ти лобє! Ще дивувався учора, як я тобі наказав те колесо взяти й нести! Монтуй! Допоможи йому, Калебе!

За приголомшливо короткий час віз небіжчиці Вери Левенгаупт, забезпечений новим колесом, обдертий від брезенту й усіх непотрібних елементів, було витягнуто з рівчака на шлях. Мигцем звалили на нього увесь багаж. Після роздумів Золтан Хівай наказав посадити на віз ще й дітей. Наказ його виконали не відразу — Геральт помітив, що біженки косяться на ґномів і намагаються триматися подалі.

Любисток із явним несхваленням поглядав на двох ґномів, які приміряли стягнений з трупів одяг. Інші шукали серед возів, але не знайшли чогось гідного уваги. Золтан Хівай свиснув, сунувши у рота пальці, даючи їм знати, що час кінчати мишування, після чого професійним поглядом оглянув Плітку, Пегаса й карого Мільви.

— Верхові, — ствердив, із невдоволенням крутячи носом. — Значить, непридатні. Фігґісе, Калебе, за дишла. Будемо міняти-ся у запряжці. Маааарш!

* * *

Геральт був упевнений, що ґномам скоро доведеться залишити добутого воза, коли той добряче зав'язне на розм'яких просіках, але він помилявся. Карли були сильними, наче бики, а шляхи, що вели на схід, виявилися трав'янистими й не дуже грузькими. І далі безперервно дощило. Мільва стала похмурою і злою, якщо відгукувалася, то тільки щоб висловити переконання, що у будь-який момент у коней потріскається розм'якла роговина на копитах. Золтан Хівай у відповідь облизувався, придивлявся до копит і казав, що він майстер з приготування конини, чим доводив Мільву до сказу.

Утримували вони постійний стрій, у центрі якого був віз, що тягли вони його напереміну. Попереду воза марширував Золтан, поряд із ним їхав на Пегасі Любисток, пристаючи до папуги. За возом їхали Геральт із Мільвою, а наприкінці волоклися шестеро жінок з Кернів.

Провідником зазвичай був Перцифаль Шуттенбах, довгоносий гном. Поступаючись гномам зростом і силою, він дорівнював їм витривалістю, а спритністю — значно перевершував. Під час маршу безперестанно присідав, шурхотів у кущах, виривався уперед і зникав, після чого з'являвся раптово й нервовими, мавпячими жестами подавав здалеку знак, що усе в порядку, можна йти далі. Часом він повертався і швидко переповідав про перешкоди на шляху. Скільки б разів не повертався, завжди мав для четвірки дітлахів, які сиділи на возі, жменю ожини, горіхів чи якісь дивовижні, але явно смакові корінці.

Швидкість вони мали потворно повільну, марширували просіками три дні. Не наштовхнулися ні на які війська, не бачили димів чи заграв. Утім, самими вони не були. Розвідник Перцифаль кілька разів доповідав їм про групи біженців, які ховалися у лісах. Кілька таких груп вони минули, причому якомога швидше, бо міни озброєних вилами та колунами хлопів не заохочували до зав'язування контактів. Висловлювалася пропозиція вступити у перемовини й залишити якийсь із груп біженців жінок з Кернів, але Золтан був проти, а Мільва його підтримала. Жінки також аж ніяк не квапилися залишати компанію. Було це тим більше дивно, що ставилися вони до гномів із явною, сповненою страхом недоброзичливістю і дистанціюванням, майже ніколи не відгукувалися, а на кожній із зупинок трималися на узбіччі.

Геральт списував поведінку жінок на трагедію, яку вони нещодавно пережили, втім, підозрював, що причиною недоброзичливості також могли бути занадто розкуті манери гномів. Золтан і його компанія лаялися настільки ж бридко й часто, як папуга, називаний Фельдмаршалом Дудою, але мали багатший

репертуар. Співали свинські пісеньки, в чому, зрештою, всіляко допомагав їм Любисток. Плювалися, шмаркалися у пальці й голосно перділи, що зазвичай було причиною смішків, жартів і взаємного під'юджування. У кущі ходили тільки за насправді великою потребою, із потребами легшими не утруднювали себе далеким ходінням. Це остаточно розлютило врешті Мільву, яка добряче вилаяла Золтана, коли той уранці висцявся у теплий ще попіл вогнища, аж ніяк не переймаючись глядачами. Здивований Золтан не збентежився і заявив, що сором'язливо укриватися із того роду потребами звикли виключно особи лукаві, підступні й схильні до доносів, за чим таких ото, власне, й розпізнають. Утім, на лучницю те красномовне пояснення не справило жодного враження. Гноми були почастовані довгою вязкою лайки й кількома напрочуд конкретними погрозами, які вони сприйняли всерйоз, бо почали слухняно ходити у кущі. Однак, аби не наразитися на обзивання їх підступними донощиками, ходили групами.

Нове товариство максимально змінило Любистка. Поет був із гномами запанібрата, особливо коли виявилось, що деякі з них чули про нього й навіть знають його балади і куплети. Любисток не відступав від Золтанової компанії ані на крок. Носив виторгувану у гномів набиту заклепками куртку, піднищений капелюшок із пером замінив він задиристим ковпаком із куниці. Підперезався широким, втиканим міддю поясом, за який заткнув отриманий у презент ніж розбійницького вигляду. Ніж той колов його у пах при кожній спробі нахилитися. На щастя, скоро він десь загубив той убивчий клинок, а другого вже не отримав.

Ішли вони серед густих лісів, що росли на схилах Турлоу. Ліси здавалися вимерлими, не було й сліду від звірини, сполошеної, мабуть, військом і біженцями. Не було на що полювати, але поки що голод їм не загрожував. Гноми тарабанили із собою вдосталь провіанту. А коли той закінчився — а закінчився швидко, бо ротів до їдла було чимало, — Йазон Варда й Монро Брюи

зникли, ледь посутеніло, узявши із собою порожній лантух. Коли під ранок вони повернулися, то мали два мішки, обидва наповнені. У одному був овес для коней, у другому — крупи, мука, сушена яловичина, ледь початий шмат сиру й навіть величезний сичуг — делікатес у вигляді фаршированого лівером свинячого шлунку, спресованого поміж двома планками у форму міху для роздування вогню у каміні.

Геральт здогадувався, звідки та здобич. Не прокоментував одразу, але сказав про те, дочекавшись відповідної миті. Як був із Золтаном сам на сам, гречно запитав його, чи не бачить той нічого поганого в обкраданні інших біженців, усе ж не менше, ніж самі вони, голодних і на рівні із ними бажаних вижити. Гном відповів серйозно, що — авжеж, дуже він того стидається, але такий уже має характер.

— Моєю величезною слабкістю, — пояснив, — є непогамована доброта. Я просто мушу чинити добро. Втім, я розсудливий гном і розумію, що усім дати того добра я не зможу. Якби намагався я бути добрим до усіх, для всього світу й для всіх істот, що в ньому мешкають, була б то крапелька питної води у солоному морі, іншими ж словами: марні зусилля. Тож я вирішив чинити добро конкретне, таке, яке не піде на марне. Я добрий до себе й свого безпосереднього оточення.

Геральт більше запитань не ставив.

* * *

На одному з біваків Геральт і Мільва поговорили із Золтаном Хіваєм, невинним і запійним альтруїстом, подовше. Якщо йшлося про перебіг військових подій, гном був у курсі. Принаймні, справляв він таке враження.

— Наступ, — розповідав, раз за разом заспокоюючи Фельд-маршала Дуду, що починав скреготливо лаятися, — ішов від Дресхоту, почався на світанку сьомого дня після Ламмасу. Разом із Нільфгардом ішло верденське союзне військо, бо Верден,

як знаєте, це зараз імперський протекторат. Ішли швидким маршем, пускаючи за димом усі села за Дресхотом і зносячи брюггські війська, які стояли там на переїздах. А на фортецю Діллінжен рушила з-за Яруги нільфгардська Чорна Піхота. Перейшли вони річку в найменш сподіваному місці. Міст поставили на човнах, за півдня поставили, вірите?

— У все прийдеться повірити, — буркнула Мільва. — Ви у Діллінжені були, як усе почалося?

— Біля нього, — ухильно відповів ґном. — Як дійшли до нас вісті про напад, ми були у дорозі до міста Брюгґе. На гостинці страшенний рейвах тоді зчинився, чорно було від утікачів, одні валили з півдня на північ, інші — навпаки. Забили гостинець, ми й застрягли. А Нільфгард, як виявилось, і насправді був і за нами, й попереду. Ті, які йшли від Дресхоту, мусили розділитися. Здається мені, що великий кінний загін пішов на північний схід, власне до міста Брюгґе.

— Тоді Чорні вже на півночі від Турлоу. Виходить, що ми посередині, між двома загонами. У порожньому просторі.

— Усередині, — кивнув ґном. — Але не у порожньому. Гуфцям імператорським фланкують Білки, верденські волонтери й різні вільні загони, а ті гірші за нільфгардців будуть. Такі ото Кернів спалили й нас пізніше мало не зацапали, ледь ми встигли у лісі дунути. Тож не висувати нам носа з пущі. І бути уважними. Дійдемо до Старого Шляху, а там по річці Хотлі до Іни, а вже над Іною мусимо натрапити на темерські війська. Вояки короля Фольтеста напевне вже до тям після нападу прийшли і нільфгардцям відсіч дали.

— Якби ж то, — сказала Мільва, дивлячись на відьмака. — Уся проблема у тому, що нас важливі й нагальні справи саме на південь женуть. Думали ми від Турлоу на південь завернути, до Яруги.

— Не знаю, які там справи вас у ті крайки женуть, — Золтан глипнув на них підозріло. — Але мусять вони бути страшенно важливі й нагальні, аби ради них шиєю ризикувати.

Він зробив паузу, почекав, але ніхто не поспішав із поясненнями. Ѓном почухав дупу, відхаркнув, сплюнув.

— Не здивувався б я, — сказав нарешті, — якби нільфгардці тримали вже у кулаці обидва береги Яруги аж по саме гирло Іни. А вам на яке місце над Яругою треба?

— Ні в яке конкретне, — Ѓеральт вирішив відповісти. — Аби над річкою. Хочу човном до гирла поплисти.

Золтан глянув на нього й засміявся. Одразу замовк, як тільки зорієнтувався, що то не був жарт.

— Треба визнати, — сказав за хвилину, — що дивні вам маються шляхи. Але ті мрії облиште. Увесь південь Брюґґе у вогні, перш ніж ви до Яруги дійдете, посадять вас на палі або поженуть до Нільфгарду на мотузках. Якби навіть якимось дивом вдалося вам до річки дістатися, на те, щоби до гирла поплисти, немає у вас жодних шансів. Я згадував вам про міст на човнах, перекинутий з Цінтри на брюґґенський берег. Мосту того, я про те відаю, сторожа день і ніч пильнує, туди нічого річкою не пропливе, хіба лосось. Ваші важливі й нагальні справи мусять втратити важливість і нагальність. Вище сраки не підскачиш. Так мені та справа бачиться.

Вираз обличчя і погляд Мільви красномовно свідчив, що й вона бачить справу таким само чином. Ѓеральт не коментував. Почувався дуже погано. Кістка лівого передпліччя і праве коліно все ще гризли невидимі ікла тупого, дратуючого болю, посиленого втомою та всюдисущою вологістю. Докучали йому також болючі, гнітючі, надто немилі відчуття, чужі відчуття, яких він ніколи досі не відчував і з якими не міг собі зарадити.

Безсилля і відчай.

* * *

Через два дні дощити перестало, визирнуло сонце. Ліси дихнули опаром і туманом, що швидко розвіювався; птахи почали різко надолужувати вимушене мжичкою мовчання. Золтан

повеселішав і зробив довшу стоянку, після якої обіцяв швидкий марш, щоб дістатися до Старого Шляху протягом найбільше одного дня.

Жінки з Кернів оздобили усі навколишні гілки чорнотою і сірістю сушеного одягу, самі тільки у нічних сорочках, сховалися сором'язливо у кущах і куховарили нашвидкуруч. Роздягнені діти розігралися, вигадливими способами порушуючи достойний спокій паруючої пущі. Любисток відсипався, зморений. Мільва зникла.

Ґноми відпочивали активно. Фіґріс Мерлуззо й Манро Брюи подалися на пошуки грибів. Золтан, Йазон Варда, Калєб Страттон і Перцифаль Шуттенбах усілися неподалік возу й без передроду грали у гвинт, улюблену їхню карточну гру, якій присвячували будь-яку вільну хвилину, навіть у попередні мокрі вечори.

Відьмак інколи підсідав і уболював, зробив так і зараз. Складних правил цієї типово ґномської гри він і далі не міг зрозуміти, але захоплювався винятково старанно виконаними картами й малюнками фігур. Порівняно із картами, якими грали люди, карти ґномів були справжніми шедеврами поліграфії. Ґеральт у черговий раз переконувався, що техніка бородатого народцю була дуже розвиненою не виключно у царині гірничої справи, гутництва й металургії. Те, що у справі друкування карт здібності ґномів не допомогли їм монополізувати ринок, походило з факту, що карти серед людей усе ще були менш популярні, аніж кості, а людські азартні гравці не походили з груп, у яких перевага віддавалася естетиці. Людські картярі, яких відьмак мав чимало okazій бачити, грали завжди почухраними картонками, такими брудними, що, перш ніж покласти їх на стіл, доводилося спочатку ретельно відліплювати від пальців. Фігури були вималювані так нехлюйськи, що відрізнити даму від валета можна було лише завдяки тому, що рицар сидів на коні. А кінь, у свою чергу, більше нагадував кульгаву ласку.

Візерунки на картах гномів виключали подібні помилки. Король, що носив корону, був по-справжньому королівським, дама цицьката й вродлива, а озброєний алебардою валет був хвацько вусатий. Фігури ті звалися по-гномськи *hraval*, *vaina* і *ballet*, але Золтан і його компанія вживали в грі спільну мову й людські назви.

Сонце гріло, ліс парувал, Геральт уболював.

Базовим правилом гномського гвинта було щось подібне до торгівлі на кінській ярмарці — як інтенсивністю, так і напругою голосів тих, хто торгувався. Тоді пара, що оголошувала найвищу «ціну», намагалася здобути якнайвищу взятку, чому друга пара на всіляки способи перешкоджала. Розіграш проходив голосно й запально, а поряд із кожним гравцем лежав довгий важкий кий. Обкладали один одного киями досить рідко, але вимахували ними часто.

— І як ти оце граєш, вовку ти солом'яний? Тупак, чи що? Чому ти у листки замість у серця пішов? То я що, жарту задля у серця вістував? Ах, узяти б палю та гепнути тебе у дурну макітру!

— Я мав чотири листки із валетом, думав добрати!

— Чотири листки, ти ба! Ти чи власного хера додав, як карти у подолі тримав? Ти трохи ж думай, Страттоне, бо тут же не університет! Тут у карти грають! Ну, але й свиня бургомистра обіграла, якби добрі карти мала. Роздавай, Вардо.

— Пиріг у бубонцях.

— Мала купа у жезлах.

— Грав король у жезли, пересрав та щезнув. Дубль у листках!

— Гвинт!

— Калебе, не спи! Дубль із гвинтом був! Що об'являєш?

— Велика купа у бубонцях!

— Підтримую. Хааа! І що? Ніхто не гвинтує? Хвости підібгали, синки? Вістуєш, Вардо. Перцифалю, ще раз йому підморгнеш, я тобі так йохну в око, що й до зими не переморгаєшся.

— Валет.

— Дама!

— А королем по ній! Дама покрита! Б'ю — і ха, ха, я ще й серця маю, на чорну годину вкриті! Валета, десятирик, тьоха...

— І козирьком по ній! Хто козира не має, той на три букви грає! Й у жезли! Га, Золтане? Отута я тебе у жопу дзигнув!

— Бачили його, гнома йоханого. Ех, узяв би я палю...

Не встиг Золтан скористатися палицею, з лісу долинув переляканий вереск.

Геральт підірвався першим. Вилаявся на бігу, бо коліно йому знову прошив біль. Позаду нього сопів Золтан Хівай, підхопивши з возу свій обмотаний кошачими шкірками меч. Перцифаль Шуттенбах і решта гномів бігли слідом, озброєні палицями, ззаду підбігав Любисток, розбуджений криком. Збоку, від лісу, вискочили Фіргіс і Манро. Кинувши кошики із грибами, обоє гномів підхопили й відтягнули подалі втікаючих дітей. Невідомо звідки з'явилася Мільва, на бігу витягаючи стрілу з сагайдака й вказуючи відьмаку місце, звідки долинав крик. Не було потреби. Геральт чув, бачив і вже був у курсі, у чому там справа.

Кричала одна з дітей, веснянкувата, дев'ятирічна, може, дівчинка із кісками. Стояла наче вкопана за кілька кроків від гури спорохнявілих повалених стовбурів. Геральт підскочив блискавично, схопив її під руки, перериваючи дикий писк, краєм ока ловлячи рух поміж деревами. Швидко відступив, наступивши на Золтана і його гномів. Мільва, яка також помітила рух серед стовбурів, натягнула лук.

— Не стріляй, — просичав він. — Забери звідси дитину, швидко. А ви — відступіть. Тільки спокійно. Не робіть занадто різних рухів.

Спочатку здавалося їм, що то рухається якась із спорохнявілих колод, наче вона мала намір злізти з нагрітої гури і пошукати тіні серед дерев. Тільки уважніший погляд дозволяв помітити досить нетипові для колоди елементи — перед усім чотири пари тонких ніг із шишкуватими суглобами, що підіймалися над

розсіченим борознами, крапчастим і поділеним на рачі сегменти панцирем.

— Тільки спокійно, — тихо повторив Ґеральт. — Не провокуйте його. Нехай вас не обманює його удавана незграбність. Він не агресивний, але вміє рухатися блискавично. Якщо відчує загрозу, може атакувати, а на його отруту протиотрути немає.

Створіння потроху заповзло на колоду. Дивилося на людей та ґномів, повільно крутячи посадженими на тички очима. Майже не рухалося. Чистило кінчики ніг, по черзі їх піднімаючи й старанно клацаючи страшенними, гострими щипчиками.

— Стільки було вереску, — оголосив раптом без емоцій Золтан, стаючи поряд із відьмаком, — що я думав, що воно щось насправді страшне. Наприклад, кавалерист з добровольчого верденського загону. Або прокуратор. А це, на тобі, такий собі павукуватий ракоподібний. Треба визнати, цікаві форми вміє набувати природа.

— Уже не вміє, — відповів Ґеральт. — Те, що там сидить, це окоголів. Створіння Хаосу. Вимираючий посткон'юнкційний релікт, якщо розумієш, про що я кажу.

— Звичайно, що розумію. — Ґном заглянув йому в очі. — Хоча я й не відьмак, спец із Хаосу і таких створіньок. Ну, ото мені цікаво, що тепер відьмак зробить із посткон'юнкційним реліктом. Точніше сказати, цікаво мені, як відьмак те зробить. Скористаєшся власним мечем чи волієш мій сігіль?

— Добра зброя, — Ґеральт кинув оком на меч, який Золтан витягнув з обмотаних котячими шкірками лакованих піхов. — Але потреби у ній не буде.

— Цікаво, — повторив Золтан. — То ми маємо стояти й взаємно переглядатися? Чекати, аж поки релікт відчує в нас загрозу? А може, повернутися і покликати на допомогу нільфгардців? Що пропонуєш, убивцю потвор?

— Принесіть мені з возу черпак і кришку від казанка.

— Що?

— Не дискутуй зі спецом, Золтане, — відіззався Любисток. Перцифаль Шуттенбах кинувся до возу й миттю доставив потрібні предмети. Відьмак підморгнув компанії, після чого узявся з усіх сил гепати черпаком по кришці.

— Досить! Досить! — закричав за хвилку Золтан Хівай, затискаючи вуха долонею. — Черпак, суко, знищиш! Рак уже втік! Утік вже, холера ясна!

— Та ще й як тікав! — захоплено крикнув Перцифаль. — Аж курява стояла! Мокро, а курява стояла, щоб мені здохнути!

— Окоголов, — прохолодно пояснив Геральт, віддаючи ґномам трохи погнуте кухонне начиння, — має надзвичайно тонкий і вразливий слух. Не має вух, але чує, так би мовити, усім собою. Особливо не в змозі він винести металеві звуки. Відчуває біль...

— Навіть у сраці, — перервав Золтан. — Знаю, бо я теж відчув, як ти почав молотити об кришку. Якщо монстр має слух тонший, аніж у мене, я йому співчую. Але чи не повернеться, га? Не приведе колег?

— Не думаю, аби на світі лишилося забагато його колег. Та й сам окоголов також навряд чи повернеться у цей крайок. Немає чого лякатися.

— Про потвор дискутувати не стану, — насупився ґном. — Але твій концерт бляшаних інструментів було чути, напевне, аж на островах Скелліге, тож я не виключав би, що якісь любителі музики вже сунуть з того боку, і краще буде, якщо вони нас тут не застануть, коли присунуть. Згортаємо обоз, хлопці! Гей, дівки, одягатися і перерахувати діточок! Виходимо, живо!

* * *

Коли стали на ночівлю, Геральт вирішив прояснити усі неясності. Золтан Хівай цього разу не сідав грати у гвинт, тож не було проблем затагнути його в тихе місце на щирю чоловічу розмову. Почав він прямо й без церемоній.

— Кажі, звідки ти знав, що я — відьмак?

Гном глянув на нього й легенько посміхнувся.

— Я міг би похвалитися своєю спостережливістю. Міг би сказати, що помітив, як змінюються твої очі у сутінках і при повному сонці. Міг би також сказати, що я бувалий гном і чув те та інше про Геральта із Рівії. Але правда є більш банальною. Не дивися вовком. Ти потайний, але твій приятель бард співає і теревенить, і пашека у нього не закривається. Звідси я і знаю, яка у тебе професія.

Геральт стримався від того, аби поставити нове питання. І слушно.

— Ну, добре, — продовжив Золтан. — Любисток усе розтеревенив. Мусив відчувати, що ми цінуємо щирість, а того, що ми до вас приязно настроєні, відчувати й не мав, бо ми приязні не приховуємо. Коротше кажучи: я знаю, навіщо тобі так треба на південь. Знаю, які важливі й пильні справи ведуть тебе до Нільфгарду. Знаю, кого ти там маєш намір шукати. І не тільки із пліток поета. Я мешкав перед війною в Цінтрі, тож чув розповіді про Дитя Несподіванку й про біловолосого відьмака, якому та Несподіванка була призначена.

Геральт і цього разу не прокоментував.

— Решта, — продовжив гном, — то вже проблема спостережливості. Ти ту ракувату мерзоту злякав, хоча ти відьмак, а відьмацька ж справа таких монстрів убивати. Але потвора нічого поганого твоїй Несподіванці не зробила, тож ти пожалів меча і просто прогнав потвору, у кришку б'ючи. Бо ти зараз не відьмак, а шляхетний рицар, який поспішає врятувати діву, яку викрали й завдали утисків.

— Усе ще очима мене свердлиш, — додав він, так і не дочекавшись відповіді чи коментарю. — Усе ще зраду винюєш, переймаєшся, як отой виявлений секрет проти тебе обернутися може. Не гризи себе. Спільно до Іни дійдемо, взаємно допомагаючи. Така само мета перед тобою, як і перед нами: пережити й жити далі. Для того, аби шляхетну місію продовжити. Або просто жити, але так, аби не було соромно у годину смерті.

Ти вважаєш, що ти змінився. Що світ змінився. Але ж світ такий, як і раніше був, такий само. І ти такий само, яким ти був. Не гризи себе.

— Облиш думку про те, аби від'єднатися, — Золтан поновив монолог, не збитий з пантелику мовчанкою відьмака, — як і про самотню подорож на південь, через Брюг'ге й Содден до Яруги. Мусиш пошукати іншого шляху до Нільфгарду. Як хочеш, пораджу тобі...

— Не радь. — Геральт помасирував коліно, яке вже кілька днів не покидав біль. — Не радь, Золтане.

Він знайшов Любистка, який вболівав за гномів, які різалися у гвинт. Без слова узяв поета за рукав і відтягнув до лісу. Любисток одразу зорієнтувався, про що йдеться, вистачило йому одного погляду на обличчя відьмака.

— Патякало, — сказав тихо Геральт. — Талалай. Пустобрех. Язик би тобі у лещата взяти, дурбецелу. Вудило у зуби вставити.

Трубадур мовчав, але морду мав горду.

— Коли стало відомо, що я став із тобою з'являтися, — продовжував відьмак, — деякі розсудливі люди дивувалися цьому знайомству. Дивувало їх, що я дозволяю тобі із собою подорожувати. Радили мені, аби я тебе десь на пустках пограбував, придушив, кинув до яру й присипав листям. І скажу тобі, що — жалію, що я так не зробив.

— Чи то був аж такий секрет, хто ти є і що маєш намір робити? — раптом сказав Любисток. — Чи перед усіма повинні ми ховатися і вдавати? Ті гноми... То ніби наша компанія...

— Я не маю компанії, — гарикнув відьмак. — Не маю. І не хочу мати. Не потрібна вона мені. Розумієш?

— Авжеж розуміє, — сказала Мільва з-за його спини. — І я розумію теж. Тобі ніхто не потрібен, відьмаче. Часто ти це показуєш.

— Я не веду приватну війну, — він різко розвернувся. — Зайва мені компанія хватів, бо я не йду в Нільфгард, аби врятувати

світ, повалити імперію зла. Я йду по Цірі. Тому можу йти й на самоті. Вибачте, якщо прозвучить воно негарно, але решта мене не обходить. А тепер — ідіть. Хочу побути сам.

Коли за хвилину повернувся, помітив, що пішов тільки Любисток.

— Я знову мав сон, — сказав коротко. — Мільво, я втрачаю час! Вона потребує моєї допомоги. Вона потребує рятунку.

— Кажи, — сказала вона тихо. — Вигорни те з себе. Хоч би як було страшно, але — вигорни.

— То не було страшно. У моєму сні... Вона танцювала. Танцювала у якомусь задимленому сараї. І була, холера ясна, щасливою! Музика грала, хтось кричав... Увесь сарай аж трясся від криків і приспівок... А вона танцювала, танцювала, тупала підборами... А над дахом того холерного сараю, у холодному нічному вітерці... танцювала смерть. Мільво... Маріє... Вона потребує моєї допомоги.

Мільва відвела очі.

— Не тільки вона, — прошепотіла.

Так, аби він не почув.

* * *

На наступній стоянці відьмак виказав зацікавленість сігілєм, мечем Золтана, на який він встиг глянути під час пригоди із окоголовом. Гном відразу розгорнув зі зброї котячі хутра й витяг її з лакованих піхов.

Меч був близько сорока дюймів, а важив не більше ніж тридцять п'ять унцій. По чималій довжині своїй укритий таємничими рунічними знаками клинок був блакитним на колір і гострим, наче бритва: при невеличкій вправності можна було ним голитися. Дванадцятидюймове, перев'язане схрещеними пасками зі шкіри ящірки руків'я замість оголів'я мало циліндричний латунний хомутник, перехрестя було дуже невеличке й майстерно виконане.

— Гарна річ, — Геральт виконав сігілем коротку шиплячу «вісімку», швидко тяв зліва й блискавично перейшов до блоку у високому секундовому декстері. — Насправді, гарна штука заліза.

— Ха! — пхикнув Перціфаль Шуттенбах. — Штука заліза! Візьми й придивися краще, щоби ти це ще штукаю хріну не назвав!

— Я колись мав кращий меч.

— Не заперечу, — стенив плечима Золтан, — бо той напевне походив з нашої кузні. Ви, відьмаки, вмієте мечами вертіти, але ж не самі їх робите. Такі мечі тільки у нас кують, у Магакамі, під горою Карбон.

— Гноми виплавляють сталь, — додав Перціфаль, — і відковують шаруваті заготовки. Але то ми, гноми, займаємося гострінням та шліфуванням. У наших майстернях. По нашій, гномській технології, як колись робили ми наші гвихири, найкращі мечі світу.

— Меч, який я зараз ношу, — Геральт витягнув клинок, — походить з Брокілону, з катакомб на Крааґ Ан. Дістав я його від дріад. Першорядна зброя, але ж не гномська і не гномами заточена. То ельфійський клинок, має він років сто або й двісті.

— Та він узагалі не розуміється! — крикнув гном, беручи меч у руки й проводячи по ньому пальцями. — Ельфами виконаний, аякже. Руків'я, перехрестя і оголів'я. Також ельфійське травлення, гравірування, шліфування і всяке таке оздоблення. Але клинок кутий і гострений у Магакамі. І справді виконали його кількома століттями раніше, бо відразу видно, що сталь не найкраща й що обробка примітивна. От, приклади його до сігілю Золтана, бачиш різницю?

— Бачу. Мій справляє враження виконаного не гірше.

Гном пхикнув і махнув рукою. Золтан посміхнувся з веселістю.

— Клинок, — пояснив менторським тоном, — має рубати, а не справляти враження, і не по враженню його оцінюють. Справа у тому, що твій меч — це звичайний композит сталі й заліза, а мій сігіль має клинок, кутий зі сплаву, ушляхетненого графітом і бурою...

— Новочасна технологія! — не витримав Перціфаль, трохи гарячкуючи, бо, схоже, йшлося про добре знану йому справу. — Конструкція і композиція леза, численні прошарки м'якої серцевини, окованої твердою, а не м'якою сталлю...

— Тихенько, тихенько, — осадив його гном. — Металурга з нього ти не зробиш, Шуттенбаху, не набридай йому деталями. Я йому це просто поясню. Добру, тверду магнетитову сталь, відьмаче, неймовірно важко нагострити. Чому? Бо вона тверда! Якщо ти не маєш технології, як ми колись, а ви — й донині, а хочеться вам мати гострого меча, то твердий сердечник клинка оковується на краях м'якою сталлю, менш відпорною до обробки. Саме таким спрощеним методом виконано твій бронілонський меч. Новочасні клинки виконуються навпаки: м'який сердечник, тверда оковка. Обробка поглинає чимало часу і, як я і казав, потребує спеціальних технологій. Але у результаті можна отримати клинок, яким вдається перетяти підкинуту в повітря батистову хусточку.

— Твоїм сігілем удасться повернути такий фокус?

— Ні, — посміхнувся гном. — Так нагострені примірники можна по пальцях порухувати, і рідко який з них пішов з Магакаму. Але, гарантую тобі, шкаралупа того кострубатого краба майже не була б для сігіля репоною. Потяв би його на порції і навіть не втомився б.

Дискусія про мечі й металургію тривала ще якийсь час. Геральт слухав із цікавістю, ділився власним досвідом, збагачував свої знання, розпитував про те чи інше, оглядав і випробовував сігіль Золтана. Не знав іще, що назавтра доведеться йому доповнити теорію практикою.

* * *

Першою ознакою, що в околиці мешкають люди, був рівнесенький стос дров, що стояв посеред трісок та збитої кори, що його помітив біля просіки Перціфаль Шуттенбах, який ішов у авангарді.

Золтан зупинив колону й відіслав гнома на далеку розвідку. Перціфаль зник, а через півгодини повернувся бігцем, піднесений і задиханий, жестикулюючи здалеку. Добіг, але замість того, щоб одразу почати доповідь, схопився пальцями за довгий ніс і добряче висякався зі звуком, що нагадував гру пастушиних трембіт.

— Не сполохай звірину, — гарикнув Золтан Хівай. — І кажи. Що там попереду?

— Садиба, — видихнув гном, витираючи пальці об полу свого кабата, всіяного чисельними кишнями. — На галявині. Три халупи, стодола, пара сараїв... Подвір'ям пес бігає, а з комина димить. Страва там готується. Вівсянка, причому — на молоці.

— Ти що, у кухні був? — засміявся Любисток. — До горняток заглядав? Звідки знаєш, що вівсянка?

Гном глянув на нього звисока, а Золтан гнівно пхикнув.

— Не ображай його, поете. Він їдло за милю винюхає. Якщо говорить, що то вівсянка, — значить, вівсянка. Холера, не подобається мені це.

— І чому б? Мені вівсянка подобається. Я б охоче пожер.

— Золтан правий, — сказала Мільва. — А ти помовчи, Любистку, бо воно не поезія. Якщо вівсянка на молоці, то там є корова. А кметь, що побачить дими, бере корову й тікає у гущавину. А чому отой не втік? Звертаємо у ліс, обійдемо колом. Погано воно тхне.

— Тихо, тихо, — буркнув гном. — Утекти ми завжди встигнемо. А може, вже й війна скінчилася? Може, нарешті рушила темерійська армія. Що ми тут знаємо, у цьому борі? Може, вже десь була велика битва, може, Нільфгард вибили, може, фронт уже за нами, хлопи й корови по домівках повертаються? Треба перевірити, рознюхати. Фігґісе, Манро, обоє тут залишається, і майте очі відкриті. А ми зробимо рекогносцировку. Як буде безпечно, я крикну яструбом.

— Яструбом? — неспокійно ворухнув бородою Манро Брюї. — Але ж ти поняття не маєш, як наслідувати пташині голоси, Золтане.

— І про те йдеться. Як почуєш дивний, ні до чого не подібний голос, то буду я. Перціфалю, веди. Ґеральте, підеш з нами?

— Усі підемо, — Любисток зліз з коня. — Якби це була якась засідка, у великій групі буде безпечніше.

— Я вам Фельдмаршала залишу, — Золтан зняв папугу з плеча й подав Фігґісу Мерлуззо. — Пташина готова у будь-яку мить курвами на всю горлянку садить, і тоді диявол усю нашу скритність візьме. Ходімо.

Перціфаль швидко провів їх на край лісу, у густі кущі дикого бузку. За кущами місцевість трохи опускалася, височіла там купа викорчуваних пнів. Далі розтягалася велика галявина. Вони обережно визирнули.

Доповідь гнома була точною. Посеред галявини і справді стояли три хати, стодола й кілька критих дертю сараїв. Подвір'я лисніло великою калюжею гноївки. Забудова й невеликий прямокутник занедбаного поля оточував низький, частково розвалений тин, за тином гавкав бурий пес. З даху однієї з халуп піднімався дим, ліниво повзаючи по запалій стрісі.

— І насправді, — прошепотів Золтан, принюхуючись. — Смаковито той дим пахне. Особливо як до попелищ ніс звук. Коней чи сторожі не видати, це добре, бо я не виключаю, що якесь гультяйство тут пасеться і гуляє. Гмм, здається мені, що справа безпечна.

— Піду туди, — заявила Мільва.

— Ні, — запротестував гном. — Ти занадто на білку схожа. Як побачать тебе, можуть перелякатися, а зі страху люди необачні бувають. Підуть Йазон і Калєб. А ти май лук готовим, прикрисеш їх у разі чого. Перціфалю, мигцем до решти. Будьте наготові, якби прийшлося відхід трубити.

Йазон Варда і Калєб Страттон обережно вийшли з хащів і рушили до будівель. Ішли повільно, уважно розглядаючись на всі боки.

Пес унюхав їх відразу, загавкав завзято, оббігаючи подвір'я, не відреагував на ласкаве прицмокування і посвистування

ґномів. Двері хати відчинилися. Мільва одразу підняла лук і плавно натягнула тятиву. І відразу опустила.

На поріг вийшла низька повнувата дівчина із довгими кісками. Щось крикнула, махаючи руками. Йазон Варда розкинув руки і щось крикнув у відповідь. Дівчина почала верещати, вони чули той вереск, лише не були у змозі розрізнити слова.

Але до Йазона й Калеба слова ті мусили донестися і справи-ти враження, бо обидва ґноми наче по команді виконали розворот і бігцем припустили назад до кущів бузку. Мільва знову нап'яла лук, водила стрілою, шукаючи цілі.

— Що там, до дідька? — прогарчав Золтан. — Що діється? Перед чим вони так тікають? Мільво?

— Писок стули, — просичала лучниця, усе ще водячи стрілою від хати до хати, від сараю до сараю. Але й далі не знаходила жодної цілі. Дівчина із кісками зникла у хаті, зачинила за собою двері.

ґноми гнали, наче усі демони Хаосу наступали їм на п'ятки. Йазон щось кричав, може, лаявся. Любисток раптом зблід.

— Він кричить... Ох, матінко!

— Що за... — Золтан замовчав, бо Язон і Каліб уже підбігали, червоні від зусилля. — Що там? Кажіть!

— Там зараза... — видихнув Каліб. — Чорна віспа...

— Ти до чогось торкався? — Золтан Хівай різко відступив, мало не перекинувши Любистка. — До чогось ти там, на подвір'ї, торкався?

— Ні... Пес не дав підійти...

— Хай славиться та йохана собацюра, — Золтан підвів очі до неба. — Дайте їй боги довге життя і купу кісток, вищу, ніж гора Карбон. Дівуха, ота, опецькувата, мала корости?

— Ні. Вона здорова. Хворі в останній хаті лежать, свояки її. А багацько вже померли, каже. Йой, Золтане, вітер на нас дув!

— Та досить вам зубами стукотіти, — сказала Мільва, опускаючи лук. — Якшо ви заражених не торкалися, нічого вам не

буде, немає страху. Якщо воно ще правда, із тією віспою. Дівка вас тільки злякати могла.

— Ні, — заперечив Йазон, все ще тремтячи. — За сараєм яма була... У ній трупи. Дівуля сил не має мертвих закопувати, тож до ями викидає...

— Ну, — Золтан шморгнув носом. — От тобі й вівсянка, Любистку. Якось перехотілося її мені. Забираймося звідси, швидко. Від будівель розгавкався пес.

— Ховайтеся, — просичав відьмак, присідаючи.

З просіки на протилежному боці галявини вискочила група вершників, посвистуючи й женучи галопом, оточила будівлі, тоді вдерлася на подвір'я. Вершники були озброєні, але не носили одноманітних кольорів. Навпаки, вдягнені були строка-то й неохайно, та й озброєння їхнє справляло враження зібраного випадково. І не у цейхгаузі, а на бойовиську.

— Тринадцятеро, — швидко порахував Перціфаль Шуттенбах.

— Що то за одні?

— Ані Нільфгард, ані інші регулярні, — оцінив Золтан. — Ані скойа'таелі. Бачиться мені, що волонтери. Вільна купа.

— Або мародери.

Вершники верещали, галопували по подвір'ю. Пес отримав держаком спису й утік. Дівчина із кісками вискочила на поріг, крикнула. Але цього разу застереження не подіяло або не було сприйнято серйозно. Один з віршників підскачів галопом, схопив дівчину за кіску, стягнув з ґанку, поволік через калюжу. Інші зіскачили з коней, допомогли, виволокли дівчину на кінець подвір'я, обдерли сорочку й повалили на купу підгнилої соломи. Дівка затято боронилася, але не мала й шансу. Тільки один мародер не долучився до потіхи, пильнував коней, прив'язаних до тину. Дівчина крикнула протягло, пронизливо. Потім коротко й болісно. А потім вони вже її не чули.

— Войовники! — вскочила на ноги Мільва. — Герої, сука!

— Віспи не бояться, — покрутив головою Йазон Варда.

— Страх, — пробурмотів Любисток, — то людська справа. В них уже нічого людського не залишилося.

— Окрім тельбухів, — прохрипіла Мільва, майже пестливо ставлячи стрілу на тятиву. — Які я їм, гультяям, зараз продірявлю.

— Тринадцятеро, — сказав Золтан Хівай. — І вони мають коней. Достанеш одного чи двох, решта нас візьме. Крім того, це може бути тільки розвідка. Диявол їх зна, яка сила за ними тягнеться.

— Я маю спокійно дивитися?

— Ні, — Геральт поправив меч на спині й пов'язку на волоссі. — З мене досить дивитися. І мені абсолютно досить бездіяльності. Але вони не повинні розпорошитися. Бачиш того, який тримає коней? Як я туди дійду, зніми його з сідла. Як тобі вдасться, то й ще одного. Але тільки як дійде до сутички.

— Залишись одиннадцятеро, — повернулася лучниця.

— Рахувати я вмію.

— Залишається ще й віспа, — буркнув Золтан Хівай. — Підеш туди, притягнеш заразу... До дідька, відьмаче! Ти наражаєш усіх нас на... Зараза, це ж не та дівчина, яку ти шукаєш!

— Заткнися, Золтане. Повертайтеся до возу, сховайтесь у лісі.

— Я йду з тобою, — хрипло заявила Мільва.

— Ні. Прикривай мене здалеку, таким чином ти мені краще допоможеш.

— А я? — запитав Любисток. — Що я маю робити?

— Що й завжди. Нічого.

— Та ти здурів... — пробурчав Золтан. — Сам на таку купу... Що з тобою? Героя хочеш грати, збавителя дівчаток?

— Заткнися.

— Та нехай тебе диявол... Зачекай. Облиш твій меч. Їх багато, краще, щоби не довелося двоїти удари. Візьми мій сігіль. Ним досить буде рубанути тільки раз.

Відьмак прийняв зброю ґнома без вагання і без слова. Ще раз вказав Мільві на мародера, який пильнував коней. А потім перескочив через куші й швидким кроком рушив до хат.

Сонце світило. Коники стрибали з-під ніг.

Той, який стеріг коней, помітив його, витягнув списа зі втулки біля сідла. Було в нього дуже довге засалене волосся, що спадало на порвану, відремонтовану заіржавленим дротом кольчугу. Носив він новісінькі, мабуть, недавно награвовані чоботи із блискучими застібками.

Вартовий крикнув, тоді з-за тину вийшов і другий мародер. Той ніс пояс із мечем на шиї і саме зав'язував штани. Ґеральт уже був достатньо близько. Від купи соломи чув регіт тих, які забавлялися із дівчиною. Дихав глибоко, і кожен вдих посилював у ньому жадобу вбивства. Міг заспокоїтися, але не хотів. Хотів мати трохи приємності.

— А ти хто? Стій! — крикнув довговолосий, зважуючи спис на долоні. — Чого тут хочеш?

— З мене досить дивитися.

— Що-о-о-о?

— Ім'я Цірі тобі щось говорить?

— Та я тобі...

Більше мародер сказати не встиг. Стріла із сірим оперенням ударила його у середину грудей і скинула з сідла. Перш ніж він гепнувся на землю, Ґеральт уже чув шум пір'я другої стріли. Другий жовнір отримав у живіт, низько, між долонь, що тримали зав'язки на матні. Завив наче звір, зігнувся навпіл і полетів спиною на тин, валячи й ламаючи жердини.

Раніше, ніж інші встигли отямитися і схопитися за зброю, відьмак був уже серед них. Ґномський меч замиготів і заспівав, у співі тому легенького, наче пір'їнка, і гострого, наче бритва, леза була дика жадоба крові. Рубані тіла майже не опиралися. Кров бризнула йому в обличчя, але він не мав часу її витирати.

Якщо навіть мародери й думали про битву, то вигляд падаючих трупів і крові, що бризкала струмками, швиденько відбив їм таку охоту. Один мав штани, спущені до колін, не зумів їх навіть підтягнути, отримав у сонну артерію і гепнувся навznak, смішно погойдуючи все ще здібленим чоловічим єством. Другий, зовсім іще молокосос, закрив голову обома руками, а сігіль перетяв їх обидві у зап'ястках. Інші пирхнули навсібіч. Відьмак наздоганяв їх, проклинаючи про себе той біль, який знову запульсував у коліні. Мав надію, що нога не відмовить.

Двох він зумів приперти до тину, ті намагалися захищатися, закриватися мечами. Паралізовані жахом, робили то невправно. Обличчя відмака знову забризкало кров'ю з перерубаних гномським клинком артерій. Але інші використали той час, зуміли втекти, вже застрибуючи на коней. Один відразу впав, отримавши стрілу, стріпуючись і тремтячи, наче викинута із сітки риба. Двоє погнали коней галопом. Але втекти зумів тільки один, бо на полі бою з'явився раптом Золтан Хівай. Гном крутнув сокиркою і кинув нею, попавши одному з утікачів посередині спини. Мародер рикнув, вилетів з сідла, смикаючи ногами. Останній притулився до кінської шиї, перестрибнув сповнену трупами яму й почвалав у бік просіки.

— Мільво! — крикнули одночасно відьмак і гном.

Лучниця уже бігла до них, тепер — затрималася, зупинилася на півкроці. Опустила нап'ятий лук і почала його потроху підводити, все вище й вище. Вони не почули клацання тятиви, Мільва також не змінила пози, навіть не здригнулася. Стрілу вони побачили, тільки як вона зламала політ і полетіла вниз. Вершник звисився з коня, з плеча його стирчав оперений держак. Але не впав. Вирівнявся і криком погнав скакуна у різкий галоп.

— Ото лук, — застогнав у подиві Золтан Хівай. — Ото постріл!

— В сраку такий постріл, — відьмак витер кров з обличчя. — Сучий син утік і приведе товаришів.

— Попала! А було там чи не більше двохсот кроків!

— А могла цілити у коня.

— Кінь ні в чому не винен, — спросопіла із злістю Мільва, підходячи до них. Сплюнула, дивлячись на вершника, який зник у лісі. — Схибила у паразита, бо я трохи задихалася... Тьфу, гаде, утікай з моєю стрілою! Щоби вона тобі нещастя принесла!

З просіки донеслося до них іржання коня, а відразу потім жахливий крик людини, яку вбивають.

— Хо-хо, — Золтан глянув на лучницю із подивом. — Не втік далеко! Непогано твої шипи діють! Отруєні? Чи, може, чари? Бо все ж, навіть якщо гультьай віспу впіймав, хвороба так швидко не розвивається!

— То не я, — Мільва глянула значущо на відьмака. — І не віспа. Але так мені здається, що я знаю, хто то.

— Я також знаю, — гном закусив вус у легенькій посмішці. — Зауважив я, що ви раз у раз оглядаєтеся, знаю, що хтось там за нами таємно їде. На червоно-брунатному жеребчику. Не знаю, хто він, але як вам не заважає... Не моя справа.

— Особливо як буває з такої задньої сторожі толк, — сказала Мільва, вимовно дивлячись на Геральта. — Ти впевнений, що той Кагір — ворог тобі?

Відьмак не відповів. Віддав Золтану меч.

— Дякую. Непогано тне.

— У добрій руці, — блиснув зубами гном. — Чув я оповістки про відьмаків, але покласти вісьмох хлопів за неповні дві хвилини...

— Немає чим похвалитися. Не могли вони захищатися.

Дівчина із кісками підвелася навкарачки, потім встала на ноги, похилилася, дарма намагаючись тремкими долонями поправити на собі рештки подертої сорочки. Відьмак здивувався, побачивши, що ні в чому, абсолютно ні в чому не схожа вона на Цірі, а ще на мить він запрягся б, що виглядає наче її сестра-близнючка. Дівчина нескоординованим рухом потерла обличчя, непевно рушила у бік хати. Не оминаючи калюжі.

— Гей, зачекай, — крикнула Мільва. — Гей, ти... Може, тобі чимось допомогти? Гей!

Дівчина навіть не глянула у її бік. На порозі спіткнулася, мало не впавши, притрималася за одвірок. І зачинила за собою двері.

— Людська вдячність не має меж, — сказав ґном.

Мільва розвернулася, як на пружинах, обличчя її завмерло.

— За що вона має бути вдячною?

— Власне, — додав відьмак. — За що?

— За мародерських коней, — Золтан не опустив очі. — Уб'є на м'ясо, не буде мусити вбивати корову. До віспи, видно, вона відпорна, а тепер і голод їй не страшний. Переживе. А те, що дякуючи тобі оминула її довша забава й вогонь під тими хатами, зрозуміє вона тільки за кілька днів, як збереться із думками. Ходімо звідси, аж завіє на нас морове повітря... Гей, відьмаче, а ти куди? Виражати вдячність?

— За чоботами, — холодно сказав Ґеральт, схиляючись над довговолосим мародером, що витріщав у небо мертві очі. — Схоже, що будуть на мене якраз.

* * *

У наступні дні вони їли конину. Чоботи із блискучими застібками були цілком зручними. Нільфгардець, званий Кагіром, усе ще їхав за ними на своєму червоно-брунатному жеребчику, але відьмак не оглядався.

Він нарешті розкусив таємницю гри у гвинт і навіть зіграв із ґномами. Програв.

Про випадок на вирубці у пущі вони не розмовляли. Не було сенсу.

Мандрагора, ін. галаска, рід рослин з родини пасльонових, що включає рослини трав'янисті, безстеблові, із товстим кореневищем, у якому побачити можна подібність до людської постаті; листя зібране в розету. *M. autumnalis* а. *officinalis*, у невеликій кількості оброблюється у Віковаро, Ровані й Їмлаці, у дикому вигляді росте рідко. Ягоди зелені, потім жовтішають, їдять їх із оцтом і перцем, листя вживають у сирому вигляді. Корінь **м.**, зараз оцінений у медицині й фармакології, раніше мав велике значення у забобонах, особливо у народів Півночі; вирізали з нього людські фігурки (альруніки, альрауни) й ховали по домах як важливий талісман. Уважали їх за охорону від хвороб, приносили вони щастя на процесах, жінкам забезпечували плодovitість і легкі пологи. Одягали їх у суконьки, а на новий місяць давали новий одяг. Корінням **м.** вели торгівлю, а ціна їхня сягала шестидесяти флоренів. Для цієї ж мети використовували коріння переступеня (див.). Згідно із забобонами, був корінь **м.** уживаний для чарів і чародійських фільтрів, як і для отруту; забобон той повернувся у часи переслідувань чарівниць. Звинувачення у злодійському використанні **м.** було висунене, м.ін., у процесі Лукреції Віго (див.). Користуватися **м.** як отрутою мала також легендарна Філіппа Альгард (див.).

Еффенберг і Тальбот.

Encyclopaedia Maxima Mundi, том IX

Розділ 3

Старий Шлях дещо змінився від часів, коли відьмак їздив ним попереднього разу. Рівний колись, викладений плоскими шматками базальту тракт, збудований ельфами й гномами сотні років тому, став тепер руїнами, що зяяли дірками. Місцями ті дірки були настільки глибокими, що нагадували маленькі каменоломні. Швидкість маршу сповільнилася, віз гномів із величезною напругою лавірував серед ям, раз у раз кульгаючи.

Золтан Хівай знав причини знищення шляху. Після останньої війни із Нільфгардом, пояснив він, небувало зросла потреба в будівельному матеріалі. Люди тоді пригадали, що Старий Шлях — це невичерпне джерело обробленого каміння. А оскільки занедбаний, прокладений у пустці й такий, що веде знікуди у нікуди, тракт з давніх-давен втратив значення для транспорту й мало кому служив, тож знищували його без милосердя і помірності.

— Ваші більші міста, — нарікав гном під акомпанемент скреготливих лайок папури, — як одне побудовані на ельфійських і наших фундаментах. Під менші замки й містечка ви поклали власні фундаменти, але на фасади продовжуєте брати наше каміння. При цьому весь час повторюєте, що це дякуючи вам, людям, відбувається прогрес і розвиток.

Геральт не коментував.

— Але ви навіть по-розумному руйнувати не вмієте, — лаявся Золтан, коментуючи чергову акцію по витягненню колеса

з діри. — Чому б не виймати каміння поступово, від країв дороги? Ви наче діти! Замість поступово їсти пончик видлубаєте пальцем мармелад зсередини, а решту викидаєте, бо то вже не смачне.

Геральт пояснював, що всьому виною політична географія. Західний крайок Старого Шляху лежить у Брюгге, східний — у Темерії, а середина у Соддені, й кожне королівство знищує свій шматок згідно із власним бажанням. У відповідь Золтан мерзотно окреслив місце, у якому він має королів, і перелічив вишукані непристойності, які він допускає щодо їхньої політики, а Фельдмаршал Дуда доклав своє щодо королівських матерів.

Чим далі, тим гірше було. Золтанове порівняння із пончиком і мармеладом виявлялося все менше точним — дорога нагадувала, скоріше, дріжджове тісто, з якого працьовито видулубали усі родзинки й цукати. Виглядало на те, що неминуче наближається та мить, коли віз розіб'ється чи ув'язне повністю й остаточно. Утім, врятувало їх те саме, що знищило дорогу. Натрапили вони на шлях, що вів у південно-східному напрямку, уїжджений і утрамбований важкезними возами, що транспортували війнятий камінь. Золтан повеселішав, шлях визнав за такий, що беззаперечно вів до якогось із фортів на Іні, річки, над якою він уже мав надію зустріти темерійські війська. Гном свято вірив, що як і під час попередньої війни, саме з-за Іни, із Соддену, рушить переламний контрудар північних королівств, після якого недобитки зламано-го Нільфгарду безславно відтягнуться за Яругу.

І справді, зміна напрямку маршу знову наблизила їх до війни. Вночі небо перед ними раптом освітила величезна заграва, а вдень вони помітили стовпи диму, що позначували горизонт на півдні й сході. Утім, оскільки все ж не було впевненості, хто б'є і палить, а хто є битим і спаленим, посувалися вони обережно, висилаючи на далеку розвідку Перціфалю Шуттенбаха.

Якогось ранку вони пережили здивування — наздогнав їх кінь без вершника, червоно-брунатний жеребчик. Зелений чапрак із нільфгардським гаптуванням позначували темні патьоки крові.

Неможливо було з'ясувати, чи то кров вершника, вбитого поряд із возом гавекара, чи ж кров ту пролили пізніше, коли кінь уже отримав нового власника.

— Ну от і вирішили проблему, — сказала Мільва, дивлячись на Геральта. — Якшо це й справді була проблема.

— Справжня проблема у тому, що ми не знаємо, хто вершника зняв з сідла, — буркнув Золтан. — І чи той хтось не йде у нас по сліду й нашого колишнього, хоча й дивного ар'єргарду.

— Це був нільфгардець, — Геральт зіціпив зуби. — Мовив він майже без акценту, але хлопці-втікачі могли розпізнати...

Мільва відвернулася.

— Треба було його тоді зарубати, відьмаче, — сказала тихо. — Мав би він легшу смерть.

— Він вийшов із труни, — кивнув Любисток, дивлячись красномовно на Геральта, — тільки для того, щоб загинути в якійсь канаві.

На тому скінчилася епітафія для Кагіра, сина Келлаха, випущеного з труни нільфгардця, який стверджував, що він не є нільфгардцем. Більше про нього не розмовляли. Оскільки Геральт — не дивлячись на багаторазові погрози — якось не квапився розлучитися із норовистою Пліткою, червоно-брунатного взяв Золтан. Їм не сягав ногами до стремен, але жеребчик був ладним і давав собою правити.

* * *

Вночі горизонт усе ще сяяв від заграва, удень стрічки диму ставали у небеса, забруднюючи блакить. Скоро вони натрапили на спалені будівлі, вогонь усе ще повзав по звуглених балках. Поряд зі згарищем сиділо восьмеро обідранців і п'ять собак, солідарно зайнятих обдиранням м'яса з роздутого, частково звугленого кінського трупа. Побачивши їномів, бенкетники, наполохані, втекли. Залишилися одна людина й одна собака, яких ніщо не могло відлякати від падалі із гребенем ребер. Золтан і Перціфаль

намагалися розпитати людину, але нічого не довідалися. Людина тільки квила, тряслася, втягувала голову у плечі й давилася зідраними з кісток шматками конини. Собака гарчала й шкірила зуби аж по ясна. Кінський труп жахливо тхнув.

Вони ризикнули й не зійшли зі шляху, який скоро привів їх до нового згарища. Тут пустили із вітром велике село, поблизу якого мусило дійти до сутички, бо поряд із димами руїн вони побачили свіжий курган. А на певній відстані за курганом ріс на перехресті величезний дуб. Дуб був обвішаний жолудями. І людьми.

* * *

— Треба тут розглянутися, — вирішив Золтан Хівай, поклавши край дискусії про ризики й загрози. — Під'їдемо ближче.

— За якою холерою, — аж підскаочив Лютик, — хочеш оглядати тих повішеників, Золтане? Щоб їх обідрати? Та я звідси бачу, що на них навіть чобіт немає.

— Дурень ти. Не про їхні чоботи мені йдеться, а про мілітарну ситуацію. Про розвиток подій на театрі військових дій. Чого регочеш? Ти ж поет, що таке стратегія — не знаєш.

— Здивую тебе. Знаю.

— А я тобі кажу, що ти не розпізнав би стратегію, навіть якби та вискочила з кущів і копнула тебе у дупу.

— І справді, такої я не розпізнав би. Стратегію, що вискакує з кущів, залишу гномам. Як і таку, що висить на дубах.

Золтан махнув рукою і помарширував у бік дерева. Любисток, який ніколи не вмів опанувати цікавістю, підігнав Пегаса й поїхав ступою слідом. Побачив, що за ним потягнулася і Мільва.

Ворони, що бенкетували на гілках, при їхній появі злетіли із криком, шумлячи пір'ям. Деякі відлетіли до лісу, інші просто пересіли вище на могутньому дереві, із зацікавленням споглядаючи Фельдмаршала Дуду, який з плеча гнома мерзотно шпектив їхніх матерів.

Перший із семи повішеників мав на грудях табличку із написом «Зрадник народу». Другий висів як «Колаборант», третій як «Ельфійський донощик», четвертий як «Дезертир». П'ятою була жінка у подертій і скривавленій сорочці, означена як «Ельфійська курва».

Двоє повішеників табличок не мали, з чого можна було зробити висновок, що висіли вони випадково.

— Добре, — зрадів Золтан Хівай, вказуючи на таблички. — Бачте? Пройшли тут наші війська. Наші круті хлопаки перейшли у наступ, відбили агресора. І мали, як мені здається, час на відпочинок і військову розвагу.

— І що воно для нас значить?

— Те, що фронт уже пересунувся, а від нільфгардців нас відділяє темерійське військо. Ми у безпеці.

— А дими попереду?

— То наші, — заявив упевнено ґном. — Палять села, у яких давали притулок чи їдло білкам. Ми, кажу вам, уже за фронтом. З того перехрестя біжить південний шлях, що веде до Армерії, гарнізону, що лежить поміж Хотлі та Іною. Шлях виглядає порядно, можемо ним іти. Нільфгардців лякатися не мусимо.

— Де димиться, там горить, — відізвалася Мільва. — А де горить, там й обпектися можна. Так я собі думаю, що вогнем керувати — дурне діло. І дурним ділом є іти шляхом, на якому кіннота вмить може нас захопити. Пірнемо у ліс.

— Туди пішли темерійці або армія Соддена, — упирався ґном. — Ми за фронтом. Можемо без страху валити гостинцем; якщо зустрінемо війська, то будуть вони наші.

— Ризиковано, — похитала головою лучниця. — Якщо такий уже ти войовник, Золтане, то мусиш знати, що Нільфгард звик далеко загони кінноти пускати. Були тут темерійці, може бути. Але що перед нами тепер, того ми не знаємо. Небо на півдні аж чорне від диму, й точно кажу, горить це власне твій гарнізон в Армерії. А тому ми не за фронтом, а на фронті. Можемо влізти

на військо, на мародерів, на вільне гультяйство, на білок. Ідемо до Хотлі, але просіками.

— Вірно, — підтримав Любисток. — Мені також не подобаються оті дими. Навіть якщо Темерія перейшла у наступ, перед нами ще можуть бути передові нільфгардські ескадрони. Чорні роблять глибокі рейди. Виходять у тили, об'єднуються із ской'таєлями, чинять безлад і повертаються. Я пам'ятаю, що робилося у Верхньому Соддені під час попередньої війни. Мені також здається, що треба йти лісами. У лісах нам нічого не загрожує.

— Я б не був настільки впевнений, — Геральт вказав на останнього повішеника, який, хоча й висів високо, замість стоп мав поорані пазурами, скривавлені обрубки із кістками, які з них стирчали. — Гляньте. То робота гулів.

— Упирів? — Золтан Хівай відступив, сплюнув. — Труподів?

— Авжеж. Серед ночі ми мусимо стерегтися.

— Куррррва! — проскреготів Фельдмаршал Дуда.

— Із язика ти в мене те зняла, пташко, — нахмурився Золтан Хівай. — Ото попали ми у тарапати. Тож як? У ліс, де упирі, чи дорогою, де війська й мародери?

— У ліси, — сказала із переконанням Мільва. — Й у найгустіші. Я волю гулів, а не людей.

* * *

Ішли лісами, спочатку обережно, напружено, реагуючи на кожен шелест у хащах. Утім, скоро набули впевненості у собі, гумору й попередньої швидкості. Не бачили ані гулів, ані найменших слідів їхньої присутності. Золтан жартував, що упирі й будь-які інші демони мусили довідатися про війська, що наближаються, а якщо потвори мали можливість побачити у ділі мародерів і верденських волонтерів, то, охоплені жахом, заховалися б у найглибших хащах, де зараз і сидять, трясучись і дзвенячи іклами.

— І стережуть упириць, жон своїх і дочок, — бурчала Мільва. — Монстри знають, шо войовники у поході навіть вівцю не пропустять.

А як бабську сорочку повісити на дерево, то героям досить буде й дірки від сучка.

Любисток, який уже довгий час не втрачав натхнення і гумору, настроїв лютню і почав складати відповідний куплет про верби, дупла й темпераментних вояків, а гноми й папуга навперейми підказували йому рими.

* * *

— О, — повторив Золтан.

— Що? Де? — запитав Любисток, устаючи у стременах і заглядаючи до яру, у напрямку, куди вказував гном. — Нічого не бачу!

— О.

— Не плети, наче папуга! Що: «о»?

— Річка, — спокійно пояснив Золтан. — Права притока Хотлі. Зветься О.

— Ааа...

— Та де там! — засміявся Перціфаль Шуттенбах. — Річка А впадає до Хотлі вище, чималий шмат шляху звідси. А це — О, а не А.

Яр, по дну якого текла річка із нескладною назвою, заріс кропивою, що сягала над голови пішим гномам, яро пахнув м'ятою і спорохнявілим деревом, а навкруги чулося неустанне кувікання жаб. Мав він також і стрімке узбіччя, і саме воно виявилось фатальним. Віз Вери Левенгаупт, який на початку подорожі відважно переносив негаразди долі й подолав усі перешкоди, програв у сутичці із річкою О. Він вирвався з рук гномів, які супроводжували його униз, з'їхав, підскакуючи, на саме дно яру — і буквально розлетівся.

— Ррррва! — заскреготів Фельдмаршал Дуда, підкреслюючи контрапунктом хоровий вигук Золтана і його компанії.

* * *

— Чесно кажучи, — оцінив Любисток, роздивляючись залишки повозки й розкиданий багаж, — то, може, воно й краще. Той ваш

клятий віз тільки сповільнював нас, завжди із ним клопоти були. Глянь реально, Золтане. Ми й так щастя мали, що ніхто нас на заскочив і не переслідував. Якби мусили ми швиденько тікати, довелося б фургон кинути разом із усім вашим здобутком, який у цій ситуації — врятовано.

Гном обурився і гнівно забурчав у бороду, але Перціфаль Шуттенбах несподівано трубадура підтримав. Підтримку ту, як помітив відьмак, супроводжувало кілька підморгувань. Підморгування ці мали бути зроблені крадькома, але виразна міміка малого личка гнома виключала те «крадькома».

— Поет правий, — повторив Перціфаль, кривлячись і підморгуючи. — Від Хотлі й Іни ми близько, мокрим капелюхом докинути. Перед нами Фен Карн, самі бездоріжжя. Там із возом непросто було б. Якщо над Іною зустрінемо темерійські війська, то із нашим вантажем... могли б ми мати клопоти.

Золтан задумався, шморгаючи носом.

— Ну добре, — сказав нарешті, глянувши ще раз на рештки возу, які омивала лінива течія річки О. — Розділяємося. Манро, Фіггіс, Йазон і Калєб залишаються. Решта рушає у подальший шлях. Коней мусимо обтяжити саквами із провіантом і підручним інструментом. Манро, знаєте, що робити? Лопати маєте?

— Маємо.

— Тільки щоби мені ані сліду не залишилося! А місце добре позначте й запам'ятайте!

— Спокійно, зробимо.

— Догоните нас легко, — Золтан закинув на плечі рюкзак і сігіль, поправив сокирку за поясом. — Ідемо за течією О, тоді вздовж Хотлі до Іни. Бувайте.

— Цікаво, — пробурмотіла Мільва Ґеральту, коли ослаблений загін рушив у дорогу, супроводжуваний маханням четвірки гномів, що залишалася. — Цікаво, що такого мали вони у тих ворках, що аж закопати треба й місце позначити? Та ше й так, аби того не побачив жоден із нас.

— Не наша справа.

— Не думаю, — сказав унапівголоса Любисток, обережно ведучи Пегаса серед повалених стовбурів, — щоб у ящиках тих були змінні підштаники. Вони великі надії пов'язують із тим вантажем. Досить часто я із ними говорив, аби здогадатися, що у траві пищить і що у тих скриньках може бути прихованим.

— І що там може бути прихованим, як на тебе?

— Їхнє майбутнє. — Поет озирнувся, чи ніхто його не чує. — Перціфаль по професії шліфувальник каміння, хоче заснувати власну майстерню. Фіггіс і Йазон — ковалі, говорили про кузню. Калєб Страттон хоче оженитися, а батьки нареченої уже раз прогнали його, як бідака. А Золтан...

— Досить, Любистку. Пліткуєш, наче баба. Вибачаюся, Мільво.

— А нема за шо.

За річкою, за темним і підмоклим пасом старого лісу дерева стали меншими, вони виїхали на галявини, низькі березняки й сухі луки. І все ж їхали вони повільно. За прикладом Мільви, яка відразу, як вони рушили, взяла на луку веснянкувату дівчинку із кісками, Любисток також посадив дитинку на Пегаса, а Золтан узяв на червоно-брунатного жеребчика двох, а сам пішов поряд, тримаючи вуздечку. Але темп не зріс, жінки з Кернів не були у змозі йти швидше.

* * *

Був майже вечір, коли десь після години кружляння серед ярів й урочищ Золтан Хівай затримався, перекинувся кількома словами із Перціфалем Шуттенбахом, після чого розвернувся до решти компанії.

— Не кричіть і не смійтеся з мене, — сказав. — Але здається, що я заблукав. Не знаю, холера ясна, де ми є і в який бік повинні йти.

— Дурниць не кажи, — занервував Любисток. — Як це — не знаєш? Ми ж берегом річки йдемо. А там, у яру, то ж досі ваша річка О. Я правий?

— Правий. Але зауваж, у який бік вона тече.

— Прокляття. Це неможливо!

— Можливо, — сказала похмуро Мільва, терпляче витягуючи листя і сухі голки з волосся веснянкуватої дівчинки, яку везла у сідлі. — Загубилися ми серед ярів. Річка крутиться, вигинає підкови. Ми на вигині.

— Але ж це все ще річка О, — упирався Любисток. — Якщо ми станемо триматися річки, то не зможемо заблукати. Річкам трапляється кружляти, визнаю, але врешті-решт усі вони неодмінно кудись впадають. Такий уже порядок світу.

— Не вимудряйся, співаку, — зморщив ніс Золтан. — Закрий рота. Не бачиш, я думаю?

— Ні. Нічого не вказує, щоб ти думав. Повторюю: тримаємося бігу річки, й тоді...

— Припини, — гримнула Мільва. — Ти містянин, світ твій мурами огорожено, отам, може, мудрість твоя і варта чогось. Глянь навкруги! Долина ярами порізана, береги стрімкі й зарослі. Як ти хочеш уздовж річки йти? Узбіччям яру вниз, у хаші й багно, знову наверх, коней за вуздечку тягнути? Після двох ярів ти так дихалку зірвеш, що на половині узбіччя пластом ляжеш. Ми жінок і дітей ведемо, Любистку. А скоренько сонце зайде.

— Я помітив. Але добре, мовчу. Послухаю, що запропонують слідопити, які із лісами на «ти».

Золтан Хівай почухав голівку лайливого папуги, накрутив на палець жмутик бороди, шарпнув із злістю.

— Перціфалю?

— Напрямок ми більш-менш знаємо, — гном глянув на сонце, що висіло вже над самими кронами. — Тож перша концепція така: плюнемо на річку, повернемося, вийдемо з ярів знову на суху місцину і йдемо через Фен Карн, через міжріччя, аж до Хотлі.

— Друга концепція?

— О — мілка. Хоча по останнім дощам несе трохи більше води, ніж звичайно, можна її убрид перейти. Переріжмо ті петлі, йдучи

вбрід через потік, скільки б разів він нам не загороджував шлях. Тримаючи напрямок по сонцю, вийдемо напряму на розпадок Хотлі й Іни.

— Ні, — відіззався раптом відьмак. — Від другої концепції я пропоную відразу відмовитися. Навіть не думаймо про те. На тому березі ми раніше чи пізніше, але впакуємося в якесь з Мехунових Урочищ. То паскудні місця, я рішуче раджу триматися від них подалі.

— Виходить, ти знаєш ці терени? Був ти тут колись? Знаєш, як звідси вийти?

Відьмак мовчав хвилику.

— Я був там один раз, — сказав, тручи чоло. — Три роки тому. Але в'їхав я з протилежного боку, зі сходу. Прямував на Брюг'ге і хотів скоротити собі шлях. А як вийшов — не пам'ятаю. Бо вивезли мене напівживим на возі.

Гном мить-другу дивився на нього, але більше питань не ставив.

Відвернувся мовчки. Жінки з Кернів ледь ішли, запинаючись і спираючись на костури, але жодна не зронила ні слова скарги. Мільва їхала поряд з відьмаком, притримуючи в обіймах заспану дівчинку із кісками.

— Шось здається мені, — відізвалася вона раптом, — що порвали тебе там, на урочищах, тоді, три роки тому. Якась, думаю, потвора. Ризиковане у тебе зайняття, Геральте.

— Не заперечуватиму.

— Я знаю, — похвалився ззаду Любисток, — як воно тоді було. Ти був поранений, якийсь купець вивіз тебе звідти, а потім на Заріччі ти знайшов Цірі. Мені про те Йеннефер говорила.

На звук цього імені Мільва посміхнулася легенько. Це не пройшло повз увагу Геральта. Вирішив на найближчому біваку добре надерти Любисткові вуха за невгамовне молоння язиком. Знаючи поета, не розраховував на результат, тим більше що Любисток, скоріше за все, вже вибавив усе, що знав.

— Може, й погано, — сказала за хвилину лучниця, — що ми на той берег, в урочища, не поєхали. Якщо тоді ти дівчину знайшов... Ельфи кажуть, що як втятий раз таке місце відвідати, то час повторитися може... Кажуть на таке... Сука, забула. Мотузка часу?

— Петля, — виправив він. — Петля часу.

— Тьфу! — скривився Любисток. — Перестали б ви вже балакати про мотузки й петлі. Мені колись ельфійка наворожила, що на ешафоті я покину юдоль сліз, від руки майстра катівських справ. Насправді я у таке дешеве віщування не вірю, але кілька днів тому наснилося мені, як мене вішають. Проснувся весь спітнілий, слини не міг скотнути, вдихнути поглибше. Тож не-радий я слухати, як хтось про шибениці торочить.

— Я не до тебе говорю, а тіки до відьмака, — парировала Мільва. — А ти вуха не надставляй, тоді ніч паскудного до них і не влетить. Шо, Геральте? Шо ти про оту петлю часу скажеш? Якби ми на урочища поїхали, чи повторився б час?

— Тому добре, що ми завернули, — відповів він жорстко. — Не маю ані найменшого бажання повторювати кошмар.

* * *

— Нічого говорити, — кивнув Золтан, розглядаючись. — У чудове місце ти нас завів, Перціфалю.

— Фен Карн, — буркнув гном, чухаючи кінчик довгого носа. — Вигін Курганів... Завжди я роздумував, звідки та назва...

— Тепер ти вже знаєш.

Розлога котловина попереду затягнена була вечірнім туманом, з якого, наче з моря, стирчали, скільки око сягало, тисячі курганів й укритих мохом монолітів. Деякі з каменів були звичайними безформними брилами. Інші, рівно обтесані, оброблені були якobelіски й менгіри. Ще інші, що стояли ближче до центру того кам'яного лісу, були згруповані у дольмени, стовпи й кромлехи, встановлені у круги способом, який виключав випадкову роботу природи.

— Добре, — повторив ґном. — Чудове місце, щоб провести ніч. Ельфійське кладовище. Якщо пам'ять мене не підводить, відьмаче, ти недавно згадував про гулів? Ну, я вже їх серед цих курганів відчуваю. Тут усе мусить знайтися. Гулі, гравейри, упирі, віхти, ельфійські духи, примари, мари, повний список. Усі сидять там, і знаєте, що саме шепочуть? Що ото не тре' вечері шукати — сама прийшла.

— Може, повернемося? — шепотом запропонував Любисток. — Може, гайнемо звідси, поки ще в досить видно?

— Я також такої думки.

— Баби вже й кроку не ступлять, — сказала гнівно Мільва. — Діти на ходу сплять. Коні заморилися. Ти сам підганяв, Золтане: ше їдьмо, ше півмили, повторював ти, ше стайє, говорив. А зараз шо? Зо два стайє назад? Лайно. Цвинтар, не цвинтар, а заночуємо, де випало.

— Та й справді, — підтримав те, зсівши с кобили, відьмак. — Не панікуйте. Не кожен некрополь роїться потворами й примарами. Я ніколи не бував на Фен Карні, але якби було тут насправді небезпечно, я б про те чув.

Ніхто, включаючи Фельдмаршала Дуду, не відізався і не прокоментував. Жінки з Кернів узяли своїх дітей і всілися тісною групкою, мовчазні і явно налякані. Перціфаль і Любисток стриножили коней і пустили їх на буйну траву. Ґеральт, Золтан і Мільва наблизилися до краю луки, дивлячись на цвинтарисько, що тонуло у тумані й підступаючій темряві.

— До всього недоброго ще й місяць рівнесенько у повні, — пробуркотів ґном. — Йой, буде нині вночі упирам свято, чую, йой, дадуть нам демони на боби... А що це там яснішає з півдня? Не заграва?

— Аякже, заграва, — підтвердив відьмак. — Знову хтось комусь стріху над головою запалив. Знаєш що, Золтане? Яюсь безпечніше я почуваюся тут, на Фен Карні.

— Я теж так почуватимуся, але як сонце зійде. Якщо вже гулі дозволять нам сонечко те побачити.

Мільва покопалася у саквах, витягнула щось блискотливе.

— Срібний наконечник, — сказала. — На таку okazію схований. П'ять крон мені на базарі коштував. Таким гуля убити вдасться, відьмаче?

— Не думаю, щоб тут були гулі.

— Сам ти казав, — гарикнув Золтан, — що повішеника на дубі гулі погризли. А де цвинтар, там і гулі.

— Не завжди.

— Ловлю тебе на слові. Ти відьмак, спеціаліст, тож станеш нас тут боронити, сподіваюся. Мародерів ти вміло розхлюстав... Чи гулі б'ються краще за мародерів?

— Незрівнянно. Я просив, припини панікувати.

— А на вомпера добрячий? — Мільва накрутила срібний наконечник на стрілу, перевірила гостроту кінчиком пальця. — Або на упира?

— Може подіяти.

— На сігілю моєму, — прогарчав Золтан, виймаючи меч, — витравлене стародавніми ґномськими рунами старовинне ґномське закляття. Нехай-бо тільки якийсь гуль наблизиться на довжину клинка, то попам'ятатиме мене. Он, гляньте!

— Ха, — зацікавився Любисток, який саме до них наблизився. — І що воно за славетні таємничі руни ґномів? Що каже той напис?

— «На погибель сучим синам!»

— Щось межі камінням ворухнулося! — крикнув раптом Перціфаль Шуттенбах. — Гуль, гуль!

— Де?

— Там, там! Серед каменів сховався!

— Один?

— Одного я бачив!

— Мусить він бути надто голодний, раз намагається скубнути нас ще до того, як темрява впаде, — гном поплював на долоні й міцно схопився за руків'я сігілю. — Ха! Зараз переконається, що обжерливість губить! Мільво, всади йому стрілу у сраку, а я з нього сумніви випущу!

— Нічого я там не бачу, — просичала Мільва із пір'ям стріли біля підборіддя. — Ані травинка між камінням не здригнеться. Чи воно тобі не привиділося, гноме?

— Аж ніяк, — запротестував Парціфаль. — Бачте отой камінь, що виглядає, наче розвалений стіл? Отамочки гуль сховався, за той, власне, камінь.

— Залишіться тут, — Геральт швидким рухом витягнув меч з піхов на спині. — Стережіть баб і слідкуйте за кіньми. Якщо гулі нападуть, звірі впадуть у шал. Я піду й перевірю, що воно було.

— Сам ти не підеш, — рішуче запротестував Золтан. — Тоді, на просіці, я дозволив тобі йти самому, бо я перед віспою обісрався. І через те дві ночі від сорому спати не міг. Ніколи більше! Перціфалю, а ти куди? У тили? Ти ж ніби упиря побачив, тож тепер у передній стражі підеш. Не бійся, я йду за тобою.

Вони обережно увійшли між каміння, намагаючись не шелестіти хвостом, що сягав Геральту вище коліна, а гному — до пояса. Наближаючись до дольмена, на який вказав Перціфаль, спритно розділилися, відрізуючи гулю можливі шляхи втечі. Але стратегія виявилася даремною. Геральт знав, що так буде, — його відьмацький медальйон навіть не тьохнув, нічого не сигналізував.

— Нікого тут немає, — ствердив цей факт Золтан, розглядаючись. — Ані живої душі. То був привид, Перціфалю. Фальшива тривога. Нагнав ти на нас даремно страху, тому годен ти копняка під сраку.

— Бачив я! — заперечив гном. — Бачив, як між камінням він перескакував! Худий був, чорний, наче збірник податків...

— Мовчи, гноме дурнуватий, бо я тебе...

— Що воно за дивний запах? — запитв раптом Ґеральт. — Не відчуваєте?

— А й справді, — ґном принохався, наче ґінчак. — Дивно смердить.

— Трави, — Перціфаль потягнув своїм вразливим, довгим на два дюйми носом. — Полин, базилік, шавлія, аніс... Цинамон? Що за дідько?

— Чим смердять гулі, Ґеральте?

— Трусами, — відмак роззирнувся швидко, шукаючи слідів серед трав, потім кількома швидкими кроками повернувся до нахиленого дольмену й легенько постукав плазом меча об камінь. — Вилазь, — сказав крізь стиснуті зуби. — Знаю, що ти там є. Швидко, або ж пхну у діру залізом.

Із вправно замаскованої ями під камінням почулося тихе шарудіння.

— Вилазь, — повторив Ґеральт. — Нічого ми тобі не зробимо.

— Волос з голови не спаде, — солодко запевнив Золтан, підіймаючи над дірою сігіль і грізно обертаючи очима. — Сміло виходь!

Ґеральт похитав головою і рішучим жестом наказав йому відступити.

У дірі під дольменом зашаруділо знову, й гостро повіяло трав'яно-пряним запахом. За мить вони побачили сивувату голову, а потім обличчя, оздоблене шляхетно горбатим носом, що, принаймні, належав не гулю, а худорлявому чоловікові середнього віку. Перціфаль не помилявся. Чоловік і справді трохи нагадував збирача податків.

— Можу вийти без страху? — запитав, піднімаючи на Ґеральта чорні очі під шпакуватими бровами.

— Можеш.

Чоловік виліз з діри, обтрусив чорні шати, перев'язані в поясі чимось схожим на фартух, поправив полотняну торбу, викликавши чергову хвилю трав'яних запахів.

— Пропоную панству сховати зброю, — заявив він спокійним голосом, провівши очима по подорожніх, які його оточили. — Вона не буде вам потрібна. Я, як бачите, жодної зброї не ношу. Ніколи не ношу. Не маю також при собі нічого, що можна було б назвати достойним трофеєм. Звуся я Еміель Регіс. Походжу з Діллінжену. Я цирульник.

— І справді, — легенько скривився Золтан Хівай. — Цирульник, алхімік чи травник. Без образ, мосьпане, але здорово віддає від вас аптекою.

Еміель Регіс дивно усміхнувся стиснутими губами, вибачливо розвів руками.

— Запах вас видав, пане цирульнику, — сказав Ґеральт, ховаючи меч у піхви. — Ви мали якісь особливі причини, аби від нас ховатися?

— Особливі? — чоловік звів на нього чорні очі. — Ні. Скоріше ординарні. Я просто вас перелякався. Такі вже часи.

— Вірно, — погодився ґном і вказав великим пальцем на заграву, що охоплювала небо. — Такі часи. Так я собі вважаю, що ви біженець, як і ми. Утім, цікаво оце мені, що хоча так далеко ви від рідного Діллінжену втекли, але сам-один ховається серед цих курганів. Ну, але різна доля людям випадає, особливо у важкі часи. Ми оце вас налякали, ви — нас. У страху очі великі.

— З мого боку, — чоловік, який назвався Еміелем Регісом не спускав з них погляду, — нічого вам не загрожує. Маю сподівання, що я можу розраховувати на взаємність?

— Що ж це? — Золтан вишкірив зуби у широкій посмішці. — За розбійників ви нас маєте, чи що? Ми, пане цирульнику, теж біженці. Прямуємо до темерійського кордону. Якщо хочете, можете долучитися. У купі воно бадьоріше й безпечніше, ніж поодинокі, а нам медик може згодитися. Ми дітей і жінок ведемо. Чи серед тих чудодійних ліків, які, по смороду чую, ви при собі маєте, знайдеться декокт на стерті ноги?

— Щось та знайдеться, — тихо сказав циркульник. — Радий буду надати допомогу. Якщо ж ідеться про спільну подорож... Дякую за пропозицію, але я не біженець, панове. Я не втік з Діллінжену від війни. Я тут мешкаю.

— Як це? — нахмурився ґном, відступивши на крок. — Мешкаєте тут? Тут, на цвинтарі?

— На цвинтарі? Ні. Маю хату неподалік звідси. Окрім дому й лавки у Діллінжені, зрозуміло. Але тут я проводжу літо, щороку, від червня до вересня, від Собутки до еквінокції. Збираю лікувальні зілля і коріння, з деяких на місці дистилую ліки й еліксири...

— Але про війну — знаєте, ствердив, не запитав Ґеральт, — не дивлячись на пустельничну всамітненість від людей і світу. Від кого ж?

— Від біженців, які тут проходять. Десь зо дві милі звідси, над річкою Хотлі є великий табір. Зібрано там десь зо дві сотні втікачів, селян з Брюґґе й Соддену.

— А війська темерійські? — зацікавився Золтан. — Рушили вже?

— Нічого мені про те не відомо.

Ґном вилаявся, потім глипнув на циркульника.

— Тож ви тут собі мешкаєте, пане Регісе, — сказав протягло. — Ночами серед могильників ходите. І не страшно вам?

— Чого я мав би лякатися?

— Отой мосьпан, — Золтан вказав на Ґеральта, — то відьмак. Бачив нещодавно сліди гулів. Труподів, розумієте? А не треба бути відьмаком, аби знати: гулі цвинтарів тримаються.

— Відьмак, — циркульник глянув на Ґеральта із явним інтересом. — Убивця потвор. Ну-ну. Цікаво. Ви товаришам своїм не пояснили, пане відьмаче, що некрополь цей нараховує більше ніж півтисячі років. Гулі їдлом не гребують, але й п'ятсотрічних кісток не гризуть. Немає їх тут.

— Абсолютно я тим не переймаюся, — сказав Золтан Хівай, розглядаючись. — Ну, пане медику, дозвольте до нашого табору. Маємо холодну конину, ви ж такого не зневажите?

Регіс довго дивився на нього.

— Дякую, — сказав нарешті. — Утім, у мене є краща думка. Запрошую до мене. Літнє моє пристанище — то такий собі курінь, не хата, до того ж маленький, і ночувати вам все-одно доведеться під місяцем. Але біля хати є джерельна вода. І вогонь, на якому можна розігріти конину.

— Охоче скористаємося, — вклонився гном. — Може, й немає тут гулів, але все одно думка про ніч на цьому цвинтарі не дуже мене радує. Ходімо, познайомитися із рештою нашої компанії.

Коли підходили до табору, коні зафоркали, вдарили копитами у землю.

— Станьте трохи під вітер, пане Регісе, — Золтан Хівай окинув медика красномовним поглядом. — Запах шавлії полохає коників, а мені, сором признатися, прикро нагадує про виривання зубів.

* * *

— Геральте, — пробурмотів Золтан, щойно Еміель Регіс зник за плахтою, що заслоняла вхід до хати. — Тримаймо очі відкритими. Той смердючий травник не дуже мені подобається.

— Якась конкретна причина?

— Не подобаються мені люди, які проводять літо поряд із цвинтарем, причому біля цвинтаря, що дуже далекий від місця їхнього проживання. Чи ж би трави не ростуть у кращих місцях? Увесь цей Регіс здається мені грабіжником могил. Цирульники, алхіміки і їм подібні викопують на жальниках трупи, аби пізніше робити із ними різні екскременти.

— Експерименти. Але для таких практик застосовуються свіжі трупи. Той цвинтар дуже старий.

— Факт, — почухав у бороді гном, дивлячись на жінок з Кернів, які шукали собі нічліг під кущами черемхи, що росли навколо халупи цирульника. — То, може, він грабує з могил заховані там коштовності?

— Запитай його, — стенив плечима Ґеральт. — Запрошення до його садиби ти прийняв з місця, без церемоній, а зараз раптом став підозріливим, ніби стара панна, коли її закидують компліментами.

— Гмм... — заклопотався Золтан. — Трохи рації ти маєш. Але я охоче кинув би оком, що то він має у цій мазанці. Просто так, для упевненості...

— То увійди туди за ним й удай, що ти хочеш позичити виделку.

— Чому виделку?

— А чому ні?

Ґном глянув на нього уважно, але нарешті рішився, рішучим кроком наблизився до хатки, ґречно постукав у одвірок й увійшов. Не виходив кілька битих хвилин, а тоді раптом з'явився у дверях.

— Ґеральте, Перціфалю, Лютику, давайте. Побачите дещо цікаве. Ну, сміливіше, без церемоній, пан Регіс нас запрошує.

Усередині хати було темно, нутро її наповнював теплий, приголомшливий, дратуючий ніздрі запах, що йшов головним чином від трав і коріння, якими були обвішані усі стіни. За всі меблі слугував тапчан, також засланий зіллями, а також кривий стіл, заставлений незліченною кількістю скляних, глиняних і порцелянових пляшечок. Скупе світло, що дозволяло бачити усе це, забезпечувало вугілля у вогнищі дивної пuzатої невеличкої печі, що нагадувала черевату клепсидру. Піч оточувало павуче мереживо блискотливих трубок різного діаметру, викручених у спіралі та дуги. Під однією з тих трубок стояло дерев'яне цеберко, у яке щось капало.

Побачивши піч, Перціфаль Шуттенбах вибалушив очі, роззявив рота, зітхнув, а тоді підскочив.

— Хо-хо-хо! — закричав із захватом, який неможливо було приховати. — Що я бачу? Це ж найспражнісінький атанор, суміщений із алембиком! Забезпечений ректифікаційною колоною і мідяним охолоджувачем! Чудова робота! Ви самі то сконструювали, пане циркульнику?

— Авжеж, — скромно признався Емієль Регіс. — Я займаюся виготовленням еліксирів, тож мушу дистилювати, витягати п'яту есенцію, а ще...

Він урвав себе, побачивши, як Золтан Хівай ловить краплю, що крапає з трубки, і облизує пальця. Гном зітхнув, на його рум'яному обличчі вималювалася невимовне блаженство.

Любисток не витримався, також спробував. І стиха застогнав.

— П'ята есенція, — визнав, плямкаючи. — І хіба шоста, якщо не сьома.

— Ну так... — циркульник легенько посміхнувся. — Я казав, що дистилат...

— Самогон, — виправив його без натиску Золтан. — Та ще й який. Спробуй, Перціфалю.

— Але я не розуміюся на органічній хімії, — неухважно відповів гном, на колінах оглядаючи подробиці монтажу алхімічної печі. — Сумніваюся, аби я впізнав складники...

— Дистилат — з альрауни, — розвіяв сумніви Регіс. — Збагачений белладною. І ферментованою крохмальною масою.

— Чи то — затиркою?

— Можливо й так то назвати.

— А якийсь кубок отримати можна?

— Золтане, Любистку! — Геральт склав руки на грудях. — Чи ви оглухли? То мандрагора. Залиште той казанок у спокої.

— Але ж, дорогий пане Геральте, — алхімік вигріб невеличку мензурку з-поміж запилених реторт і бутлів, ретельно витер її ганчіркою. — Немає чого лякатися. Мандрагора — рослина відповідним чином сезонвана, а пропорції старанно дібрано й ретельно відміряно. На лівр маси крохмалю даю тільки п'ять унцій альрауни, а белладони — лише півдрахми...

— Не про те йшлося, — Золтан глянув на відьмака, зльоту зрозумів, посерйознішав, обережно відступив від печі. — Не про те говоримо, пане Регісе, скільки драхмів ви викидаєте,

а про те, скільки драхма альрауни коштує. Занадто дорогий той напій для нас.

— Мандрагора, — прошепотів із подивом Любисток, вказуючи на купку коренеплодів із шелестким листям, що громадилися у кутку, — нагадували вони малі цукрові бурячки. — Ото мандрагора? Справжнісінька мандрагора?

— Жіночий різновид, — кивнув алхімік. — Росте у чималих скупченнях саме на цвинтарях, на якому довелося нам познайомитися. Саме тому я й проводжу тут літо.

Відьмак красномовно глянув на Золтана. Ѓном моргнув. Регіс усміхнувся кутиком рота.

— Прошу, прошу, панове, якщо маєте охоту, то сердечно запрошую вас на дегустацію. Я ціную ваш такт, але в теперішній ситуації я маю мало шансів довести еліксир до охопленого війною Діллінжена. Усе це мало б змарнуватися, у зв'язку із чим — давайте не будемо про ціни. Вибачаюся, але посуд для пиття маю лише один.

— Вистачить, — пробурмотів Золтан, беручи мензурку й обережно начерпуючи з цеберка. — Ваше здоров'я, пане Регісе. Ууууу...

— Прошу вибачення, — знову посміхнувся цирульник. — Якість дистилляту, напевне, залишає бажати кращого... Це, по суті, напівфабрикат.

— Це найкращий напівфабрикат, який я у житті пив, — повернув дихання Золтан. — Тримай, поете.

— Аааах... Матінко моя! Пречудово! Спробуй, Ѓеральте.

— Господарю, — відьмак трохи вклонився у бік Емієля Регіса. — Де твої манери, Любистку?

— Вибачте, панове, — уклонився у відповідь алхімік, — але не дозволяю собі поблажок. Здоров'я уже не те, що колись, довелося відмовитися... від багатьох приємностей.

— Навіть ковточок?

— Ідеться про принципи, — спокійно пояснив Регіс. — Я ніколи не порушую принципів, які сам собі визначив.

— Дивуюся і заздрю принциповості, — Ґеральт трохи відпив з мензурки, за хвилику вагання хильнув до дна. Насолодитися смаком дещо завадили сльози, що текли з очей. По шлунку розлилося цілюще тепло. — Піду по Мільву, — вирішив він, віддаючи посудину ґному. — Не вижлуктіть усього, до того як повернемося.

Мільва сиділа біля коней, жартуючи із веснянкуватою дівчиною, яку вона цілий день везла у сідлі. Коли довідалася про гостинність Регіса, відразу стинула плечима, але не дала себе довго вмовляти.

Коли увійшли вони до куреня, застали товариство за оглядинами складованого коріння мандрагори.

— Уперше бачу, — признався Любисток, крутячи у пальцях величеньку бульбу. — І справді трохи нагадує людину.

— Покручену люмбаго, — кивнув Золтан. — А отой другий, оно, бач, точно баба вагітна. А оночки, перепрошую, наче двійко людей, зайнятих потрахулями.

— Одне тільки у вас у голові, — Мільва хвацько вихилила наповнену мензурку, міцно кахикнула у кулак. — А най мене... Кріпка та горілка! То справді з галаски? Ха, тоді чародійський напій п'ємо! Нє щоденно таке трапляється. Дякую, пане циркульнику.

— Із усією приємністю з мого боку.

Послідовно наповнювана мензурка йшла по колу в компанії, стимулюючи гумор, бадьорість і балакучість.

— Така мандрагора, як я чув, то овоч величезної магічної сили, — переконано сказав Перціфаль Шуттенбах.

— Авжеж, — підтвердив Любисток, після чого ковтнув собі, труснув головою і почав говорити. — Що, мало балад на цю тему складено? Чародії застосовують мандрагору для еліксирів, дякуючи яким зберігають вони вічну молодість. Чародійки ж

роблять з альрауни мазь, яку звуть гламур. Намазана нею, чародійка стає настільки вродливою і гарною, що аж очі вилазять. Треба також вам знати, що мандрагора є сильним афродизіаком і використовують його для любовної магії, особливо щоб зламати дівочий опір. Звідси й народна назва її — галаска. Чи то зілля, від якого дівка аж галасує, як того зілля скуштує.

— Дурбецел, — прокоментувала Мільва.

— А я чув, — сказав гном, вихиливши наповнене начиння, — що то через те, що коли корінь альрауни з землі тягнуть, то рослина плаче й репетує, наче жива.

— Ха, — сказав Золтан, зачерпуючи з цеберка. — Якби вона тільки репетувала! Мандрагора, кажуть, верещить так жахливо, що аж глузд від того постраждати може, а ще вона закляття викрикує і прокляття накладає на того, хто із землі її рве. Життям можна за такий успіх заплатити.

— Здається це мені сільською казкою, — Мільва взяла від нього мензурку, випила з розмаху й обтрусилася. — Не може того бути, аби рослина таку силу мала.

— Чиста правда! — викрикнув палко гном. — Але розсудливі травники винайшли метод, аби захиститися. Знайшовши альрауну, треба примотати до неї один кінець віжок, а до другого кінця прив'язати пса...

— Або свиню, — втрутився гном.

— Або дику свиню, — поважно додав Любисток.

— Дурієш, поете. Справа у тому, аби це собака або свиня витягла мандрагору з землі, і тоді прокльони й закляття на ту тварину, що тягне, впадуть, а травник, далеко й безпечно у хащах сховавшись, цілим піде. Що, пане Регісе? Слушно кажу?

— Метод цікавий, — визнав алхімік, загадково посміхаючись. — Головним чином через його розумність. Утім, мінуsom є занадто велика складність. Усе ж теоретично вистачило б віжок, без використання звірів. Я б не став підозрювати мандрагору у здатності розпізнавати, хто тягне віжки. Чари

й заклинання завжди мають накладатися на шнурок, який дешевший і не такий морочливий в обслуговуванні, аніж пес, уже не говорячи про свиню.

— Кепкуєте?

— Як же я посмів би! Говорив, що захоплююся його винахідливістю. Бо будь-яка мандрагора, незважаючи на загальну думку, не може накласти прокляття чи заляття, але у свіжому стані рослина занадто токсична, більше того, отруєна навіть земля навколо кореня. Нанесення свіжого соку на обличчя чи скалічену долоню та навіть вдихання випарів може мати фатальні наслідки. Я використовую маску й рукавички, але це не значить, що я маю щось проти застосовування методу віжок.

— Гмм... — задумався ґном. — А із отим криком страшенним, який альрауна, яку виривають з землі, видає, — оте правда?

— У мандрагори немає голосових струн, — спокійно пояснив алхімік. — Це, вважаю, типово для рослин, вірно ж? Утім, токсин, який виділяє бульба, має сильну галюциногенну дію. Голоси, крики, шепіт й інші звуки — це ніщо інше, як галюцинація, яку створює уражена центральна нервова система жертви.

— Ха, геть я це позабув, — з рота Любистка, який саме вихилив мензурку, вирвалося приглушене бекання. — Мандрагора ж сильно отруйна! А я її у руки брав! А зараз ми жлуктимо цей відвар без пам'яті...

— Токсичним є виключно свіжий корінь альрауни, — заспокоїв його Регіс. — Мій зібрано у сезон і відповідним чином приготовлено, а дистилат іще й фільтровано. Немає причин для побоювань.

— Певно, що немає, — погодився Золтан. — Смага завжди смагою буде, гнати її навіть із шавлії можна, з кропиви, з риб'ячої луски й старих шнурків. Давай склянку, Любистку, бо черга чекає.

Мензурка, що її послідовно наповнювали, обійшла компанію. Усі повсідалися зручніше на глинобитній підлозі. Відмак

засичав і вилаявся, сів зручніше, бо коли сідав, біль знову прошив його коліно. Побачив, як Регіс уважно придивляється до нього.

— Свіжа рана?

— Не зовсім. Але докучає. Маєш тут якісь зілля, що могли б зменшити біль?

— Це залежить від різновиду болю, — трохи посміхнувся цирульник. — І від його причин. У твоєму потові, відьмаче, я відчуваю дивний запах. Тебе лікували магією? Давали тобі магічні ензими й гормони?

— Давали мені різні ліки. Я й поняття не мав, що їх іще можна відчуту у моєму потові. У тебе холерно добрий нюх, Регісе.

— У кожного свої сильні сторони. Для того, щоб вирівняти вади. Яку проблему тобі лікували магічно?

— Мав я зламану руку й гомілкову кістку.

— Як давно?

— Місяць із гаком.

— І ти вже ходиш? Неймовірно. Дріади з Брокілону, правда?

— Як ти до цього дійшов?

— Тільки дріади знають ліки, які можуть настільки швидко відбудувати кісткову тканину. На зап'ястках твоїх я бачу темні цяточки, місця, у які вросли корінчики конинхелі й симбіотичні відростки пурпурового живокосту. Конинхеллю вміють користуватися виключно дріади, а пурпуровий живокіст не росте ніде, окрім Брокілону.

— Браво. Безпомилкова дедукція. Однак мене цікавить дещо інше. Зламано мені було кістку стегна й передпліччя. Натомість сильний біль я відчуваю у лікті й у коліні.

— Це типово, — кивнув цирульник. — Магія дріад відбудувала тобі пошкоджені кістки, але одночасно призвела до малої революції у нервових основах. Побічний ефект, який найсильніше відчувається у суглобах.

— Що ти можеш на це мені порадити?

— Нічого, на жаль. Ще довгий час ти будеш безпомилково відчувати сльоту. Зимою біль посилиться. Утім, я б не рекомендував тобі сильних знеболювальних ліків. Особливо наркотиків. Ти відьмак, у твоєму випадку воно абсолютно небажано.

— Тоді я полікуюся твоєю мандрагорою, — відьмак підніс наповнену мензурку, яку саме вручила йому Мільва, випив до дна й закашлявся так, що аж сльози з очей полилися. — Уже мені, зараза, краще.

— Я не впевнений, — Регіс усміхнувся зі стиснутими губами, — чи лікуєш ти відповідну хворобу. Нагадую також, що треба лікувати причини, а не симптоми.

— Не у випадку цього відьмака, — тихенько пирхнув уже трохи рум'яний Любисток, прислухаючись до їхньої розмови. — У його випадку саме горілка добре подіє на те, що його непокоїть.

— Як й у тебе, — Геральт заморозив поета поглядом. — Особливо якщо тобі від неї язик колом стане.

— На те б я не розраховував, — знову посміхнувся цирульник. — У склад препарату входить белладона. Багато алкалоїдів, у тому числі скополамін. Ще до того, як мандрагора вас розвезе, всі ви, безумовно, станете хвалитися переді мною елоквенцією.

— Хвалитися чим? — запитав Шуттенбах.

— Красномовством. Перепрошую. Станьмо користатися простішими словами.

Геральт скривив губи у псевдопосмішці.

— Слушно, — сказав. — Легко підхопити ту манеру й почати використовувати такі слова щодня. А люди тоді вважатимуть співрозмовника за наглючого блазня.

— Або за алхіміка, — сказав Золтан Хівай, черпаючи мензуркою з цеберка.

— Або за відьмака, — пирхнув Любисток. — Який начитався усякого, аби могли імпонувати одній чародійці. Чародійки,

панове мої, ні на що так не летять, як на вишукану балаканину. Вірно я кажу, Геральте? Ну, розкажи нам щось...

— Пропусти свою чергу, Любистку, — холодно сказав відьмак. — Занадто швидко на тебе діють алкалоїди, що містяться у цьому самогоні. Розп'явся ти.

— Попустився б ти, Геральте, — скривився Золтан, — із тими своїми секретами. Любисток нам небагато нового сказав. Нічого із тим не вдієш, що ти ходяча легенда. Історії про твої пригоди навіть у вертепах грають. У тому числі й історію про тебе й про чародійку на ім'я Гвиневра.

— Йеннефер, — поправив тихенько Регіс. — Я бачив такий спектакль. Історія про полювання на джина, наскільки пам'ятаю.

— Я був під час того полювання, — похваستався Любисток. — Сміху було, скажу вам...

— Розкажи усім, — Геральт устав. — Запиваючи й добряче усе прикрашуючи. А я піду пройдуся.

— Гей же, — обурився гном. — Нема чого ображатися...

— Ти мене не зрозумів, Золтане. Піду спорожню січовий міхур. Таке навіть із ходячими легендами трапляється.

* * *

Ніч була холодною, як сто дияволів. Коні тупали й форкали, пара виривалася з їхніх ніздрів. Залита місячним сяйвом хатинка цирюльника виглядала воістину казково. Така собі хатка лісової феї. Відьмак зав'язав штани.

Мільва, яка вийшла одразу після нього, нерішуче кахикнула. Довга тінь її зрівнялася із його тінню.

— Чом ти зволікаєш? — запитала. — Справді на них розізлився?

— Ні, — заперечив він.

— Якого ж тоді біса стоїш ти тут сам-один, під місяцем?

— Підраховую.

— Га?

— Від того, як вирушили ми з Брокілону, минуло дванадцять днів, під час яких я пройшов десь миль із шістдесят. Цірі, як твердить плітка, перебуває у Нільфгарді, у столиці Імперії, місці, від якого відділяє мене, за обережним підрахунком, щось близько двох з половиною тисяч миль. З простого розрахунку випливає, що у такому темпі я доберуся туди за рік і чотири місяці. Що ти скажеш?

— Нічого, — Мільва стенула плечима, знову кахикнула. — Я не вмію рахувати так добре, як ти. А читати й писати не вмію взагалі. Я дурна, проста дівача з села. Ніяка я для тебе не компанія. Ані товариш для балаканини.

— Не говори так.

— Але ж то правда, — вона раптом відвернулася. — Нашо ти мені оті милі й дні вирахував? Аби я тобі що порадила? Додала наснаги? Відіграла твій страх, приглушила жаль, що рве тебе гірше, аніж біль у зламаній кістці? Не вмію! Тобі кого іншого тре'. Тої, про яку Любисток плескає. Мудру, вчену. Кохану.

— Любисток — базіка.

— Авжеж. Але часом діло базікає. Повертаймося, хочу я ще напитися.

— Мільво?

— Чого?

— Ти ніколи не говорила, навіщо ти вирішила поїхати зі мною.

— А ти ніколи не запитував.

— Питаю зараз.

— Зараз уже пізно. Зараз я вже й сама не знаю.

* * *

— Ну, ось і ви, нарешті, — зрадів їхньому приходу Золтан, вже явно зміненим голосом. — А ми оце тут, уявіть собі, вирішили, що Регіс рушить із нами у подальший шлях.

— Правда? — відмак глянув на цирульника уважно. — І звідки це раптове рішення?

— Пан Золтан, — не опустив очі Регіс, — дав мені зрозуміти, що околиці мої огорнула війна, значно серйозніша, ніж це впливало із розповідей біженців. Повертатися туди було б дурнею, та й лишатися у цій пустці не здається мудрим. Самітній шлях — також.

— А ми, хоч і зовсім тобі незнайомі, схожі на тих, із ким шлях — безпечний. Вистачило тобі одного погляду?

— Двох, — відповів із легенькою посмішкою циркульник. — Один на жінок, якими ви опікуєтеся. Другий — на їхніх дітей.

Золтан гучно відригнув, зашкріб мензуркою об дно цеберка.

— Зовнішність оманлива, — пожартував. — Може, ми маємо намір продати тих баб у неволю? Перціфалю, зроби щось із цим апаратом. Відкрути трохи затвор чи щось. Хочемо напиться, а тече, наче кров з носу.

— Охолоджувач не впорається. Продукт буде теплим.

— Не зашкодить. Ніч холодна.

Теплий самогон різко стимулював бесіду. Любисток, Золтан і Перціфаль зарум'янилися, голоси їхні змінилися ще більше — у випадку поета й гнома можна було вже говорити про легке белькотіння. Зголоднівши, товариство жувало холодну конину й гризло знайдені у хаті корені хрону, роняючи сльози, бо хрін був настільки ж міцним, як і самогон. Але додавав вогню дискусії.

Регіс раптом проявив здивування, коли виявилось, що фінальною метою подорожі не є анклав масиву Магакам, одвічна й безпечна резиденція гномів. Золтан, який став іще говіркіший, аніж Любисток, заявив, що до Магакаму він не повернеться ні за яких умов, і дав волю своєму незадоволенню стосовно пануючих там порядків, особливо політики й абсолютної влади старости Магакаму й усіх гномських кланів, Брувера Гоґа.

— Старий гриб! — кричав він і плюнув у жерло печі. — Глянеш і не знаєш, живий чи опудало. Майже не рухається, і добре, бо пердить при кожному русі. Неможливо зрозуміти, що він

говорить, бо борода з вусами у нього склеїлися засохлим борщем. Але усім управляє, всім і всіма, всі мусять танцювати, коли він заграє...

— Однак важко сказати, що політика старости Гоґа погана, — втрутився Регіс. — Це дякуючи його рішучим діям ґноми від'їдалися від ельфів і вже не б'ються разом зі скойа'таелями. А дякуючи цьому припинилися погроми і не дійшло до карної експедиції на Магакам. Поступливість у взаєминах із людьми дає хороший врожай.

— Та хрін там, — Золтан вихлебтав мензурку. — У справі білок старому грибу не йшлося про жодну надійність, лише про те, що забагато молодих кидало роботу у копальнях і кузнях, приєднувалося до ельфів, аби у команду отримати свободу та трохи чоловічих пригод. Коли те явище виросло до розмірів проблеми, Брувер Гоґ узяв молокососів у жорсткі кліщі. В жопі він мав убитих білками людей і хєр клав на репресії, що через те могли впасти на ґномів, у тому числі й на ваші славетні погроми. Щодо тих останніх, йому до них і діла не було, бо ґномів, які осіли у містах, уважає він відщепенцями. Що ж до загроз карних експедицій на Магакам, то ви мене не смішіть, мої милі. Ніякої загрози не було й немає, бо жоден із королів не насмілиться торкнутися Магакаму хоча б пальцем. Скажу вам більше: навіть нільфгардці, якби вдалося їм заволодіти навколишньою рівниною, Магакаму торкнутися не наважаться. Знаєте чому? Я вам скажу: Магакам то сталь. І неабияка. Там є вугілля, там є магнетитові руди, незчисленні поклади. Всюди в інших місцях — один мотлох.

— І техніка є у Магакамі, — втрутився Перціфаль Шуттенбах. — Гутництво та металургія! Великі печі, не якісь там засрані горни. Водяні та парові молоти...

— Тримай, Перціфалю, ковтни собі, — Золтан подав ґному знову наповнену посудину. — Бо ти нас занудиш тією технікою до смерті. Про техніку всі знають. Але не всі знають, що Магакам

сталь експортує. До королівств, але й до Нільфгарду також. А якщо нас хто хоча б пальцем торкнеться, ми знищимо майстерні й залемо копальні. І тоді — бийтеся, люди, дубовими палицями, кременями та віслучими щелепами.

— Наче ти такий затятий щодо Брувера Гоґа і порядків у Магакамі, — зауважив відьмак, — і раптом починаєш говорити «ми».

— А й вірно, — запально підтвердив ґном. — Адже є щось таке, як солідарність, ні? Признаюся, що трохи і мене гордість розпирає, що ми мудріші за пихатих ельфів. Ви ж не заперечуватимете? Ельфи пару сотень років удавали, що вас, людей, узагалі немає. У небо дивилися, квіточки нюхали, а при вигляді людини відвертали накрашені очки. А коли виявилось, що це нічого не дає, раптом отямилися і схопилися за зброю. Вирішили вбивати й дати вбити себе. А ми, ґноми? Ми пристосувалися. Ні, не дали ми себе підкорити, нехай вам те не мариться. То ми собі вас підкорили. Економічно.

— Правду кажучи, — відгукнувся Регіс, — вам було легше пристосуватися, аніж ельфам. Ельфів інтегрує земля, територія. Вас інтегрує клан. Де клан, там вітчизна. Якби навіть якийсь особливо короткозорий король напав на Магакам, ви залете копальні й без жалю підете кудись іще. В інші, віддалені гори. Та хоч би й до людських міст.

— Та й вірно! У ваших містах можна цілком файно жити.

— Навіть у гетто? — Любисток перевів подих після ковтка дистилляту.

— А що поганого у гетто? Волю мешкати серед своїх. Навіщо мені інтеграція?

— Аби ви нас до цехів допустили, — Перціфаль витер ніс рукавом.

— Урешті-решт, кудись — та допустять, — із переконанням сказав ґном. — А ні — то будемо партачити чи закладемо нові цехи, а там нехай вирішує здорова конкуренція.

— А втім, у Магакамі безпечніше, ніж у містах, — зауважив Регіс. — Міста можуть у будь-яку мить піти за димом. Розумніше було б перечекати війну у горах.

— Кому воля, той нехай туди йде, — Золтан черпнув з цеберка. — Мені миліша свобода, а у Магакамі її не отримаєш. Не уявляєте собі, як виглядає влада старого. Він останнім часом узявся за регуляцію справ, так би мовити, суспільних. Наприклад: чи вільно носити підтяжки, чи ні. Їсти коропа відразу чи чекати, поки холодець захолоне. Чи гра на окарині відповідає нашим багатовічним гномським традиціям, чи ж то згубний вплив гнилої і декадентської культури людей. Через скільки років роботи можна скласти клопотання про виділення постійної дружини. Якою рукою підтиратися. На якій відстані від копалин дозволено свистіти. І тому подібні справи із життєво важливим значенням. Ні, хлопці, я не повернуся під гору Карбон. Не маю бажання провести життя у копальні. Сорок років унизу, якщо раніше не пердне метан. Але ми вже маємо інші плани, вірно, Перціфалю? Ми вже собі забезпечили майбутнє...

— Майбутнє, майбутнє... — гном випив мензурку, вишмаркався і глянув на товариша вже трохи затуманеним оком. — Не кажемо «гоп», Золтане. Бо нас ще можуть схопити, і тоді наше майбутнє — то мотузка... Або Дракенборг.

— Рота стули! — гарикнув гном, дивлячись на нього грізно. — Розбалакався!

— Скополамін, — тихо буркнув Регіс.

* * *

Гном теревенив небилиці. Мільва сиділа похмура. Золтан, забувши, що раз він це уже робив, розповідав усім про Гоґа, старого гриба, старосту Магакама. Ґеральт, забувши, що вже раз те вислухав, — слухав. Регіс слухав також і навіть додавав коментарі, аж ніяк не збентежений тим, що залишається єдиним

тверезим у міцно вже піддатому товаристві. Любисток бренькав на лютні й співав:

Не дивує, що вродливі пані горді вельми,
Адже дерево високе, їй-їй, як ті скелі.

— Ідіот, — прокоментувала Мільва.

Любисток не переймався.

Та і з панною, і з древом просто раду дати,
Перехилиш, ріжеш дуба — і ніщо не вадить.

— Кубок... — белькотів Перціфаль Шуттенбах. — Келих, значить... З одного шматка молочного опалу вирізаний... От такий великий. Знайшов я його на вершині гори Монсальват. Край мав усіяний ясписами, а ніжка була із золота. Справжнє диво...

— Горілки йому більше не давайте, — сказав Золтан Хівай.

— Стривай, стривай, — зацікавився Любисток, також трохи заплітаючись. — І що сталося із тим легендарним келихом?

— Виміняв я його на мула. Треба мені було мула, аби перевезти вантаж... Корунди й кристалічне вугілля. Мав я того... Е-е-е... Цілу купу... Ииип... Вантаж, значить, важкий, без мула — нікуди... На холеру був мені той кубок?

— Корунди? Вугілля?

— Ну, по вашому — рубіни й діаманти. Дуже... ииип... придатні.

— Я думаю.

— Для свердел і напилків. Для підшипників. Мав я того цілу купу...

— Чув, Ґеральте? — Золтан махнув рукою і, хоча сидів, мало не перекинувся від того махання. — Малий, тож швидко нажлуктився. Купа діамантів йому сниться., Стережися, Перціфалю, щоби сон той тобі не справдився! У половині. Тій, що без діамантів!

— Сни, сни, — забелькотів знову Любисток. — А ти, Ґеральте? Знову бачив сни про Цірі? Бо треба тобі, Регісе, знати, що Ґеральт

має пророчі сни! Цірі — то Дитя Несподіванка, Геральт із нею пов'язаний узами призначення, тому бачить її у снах. Треба також тобі знати, що ми до Нільфгарду їдемо, аби відібрати нашу Цірі у імператора Емгира, який її вкрав. Але не дочекається, сучий син, бо ми її відіб'ємо — він і озирнутися не встигне! Сказав би я вам більше, хлопці, але то таємниця. Страшна, глибока і похмура таємниця... Ніхто не може про те довідатися, розумієте? Ніхто!

— Я нічого не чув, — запевнив Золтан, нахабно дивлячись на відьмака. — Хіба мені вуховертка у вухо заповзла.

— Такі вуховертки, — сказав Регіс, удаючи, що длубається у вусі, — то суцця біда.

— До Нільфгарду ми їдемо... — Любисток сперся на гнома, щоб утримати рівновагу, що виявилось помилкою. — Це, як вже казав, таємниця. Мета секретна!

— І насправді добряче прихована, — кивнув циркульник, кинувши оком на блідого зі злості Геральта. — Аналізуючи напрямки вашого руху, навіть найбільш недовірлива особа не здогадається про кінцеву мету.

* * *

— Мільво, що з тобою?

— Не лізь до мене, п'яний дурбецелу.

— Хе! Вона плаче! Гей, дивіться...

— Іди до дідька, кажу! — лучниця витерла сльози. — Бо дам тобі межі очі, віршомаз ти йоханий... Давай склянку, Золтане!

— Десь поділася... — пробелькотів гном. — О, осьо. Дякую, циркульнику... А де, най його диявол, Шуттенбах?

— Вийшов. Якийсь час тому. Любистку, нагадую, ти обіцяв розповісти мені історію про Дитя Несподіванку.

— Зараз. Зараз, Регісе. Тільки ковтну... І все тобі розповім... Про Цірі, про відьмака... З деталями..

— На погибель сучим дітям!

— Та тихіше ти, гноме! Дітей перед куренем побудиш!

— Не злися, лучнице. Тримай, випий.

— Еееех... — Любисток провів по куреню трохи затуменним поглядом. — Ото якби мене побачила зараз графиня де Леттенгоф...

— Хто?

— Не важливо. Холера, цей самогон і справді розв'язує язика... Геральте, налити тобі ще? Геральте!

— Дай йому спокій, — сказала Мільва. — Нехай спить.

* * *

Стодола, що стояла на краю села, гуділа від музики, музика огорнула їх іще до того, як вони під'їхали, виповнила піднесенням. Мимоволі вони почали погойдуватися у сідлах коней, що їхали ступом, спершу у ритмі глухого стукоту барабана і бесетлів, потім, коли опинилися ближче, у такт мелодій, що виспівували гусли та дудки. Ніч була холодною, місяць світив у повні, у його світінні сарай, що сяяв світлом, яке било крізь шпарини дошок, виглядав наче казковий, чародійський замок.

З дверей сараю бив шум і блиск, миготливий від тіні пар, що танцювали.

Коли вони увійшли, музика відразу стихла, розпливлася у протяжному фальшивому акорді. Селяни, спітнілі та веселі, розступилися, зійшовши з майданчика, збилися під стінами й стовпами. Цірі, яка йшла поряд із Містле, бачила розширені страхом очі, зауважила тверді, завзяті, готові на все погляди чоловіків і хлопців. Чула вона зростаючий шепіт і бурмотіння, голосніші за протяжне дудіння, за комашине бряжчання скрипок і гусел. Шепіт. Шури... Шури... Розбійники.

— Не бійтеся, — голосно сказав Гіселер, кидаючи онімілим музикам набитий та брязкітливий мішечок. — Ми приїхали розважатися. Фестиваль же для усіх, вірно?

— Де тут пиво? — Кейлі трусонув кошелем. — І де тут гостинність?

— І чому тут так тихо? — Іскра роззирнулася навколо. — Ми їхали сюди від самих гір на забаву. Не на поминки!

Хтось з селян нарешті переломив вагання, підійшов до Гіселера із повним пива кухлем. Гіселер прийняв із уклоном, випив, гречно і згідно із звичаєм подякував. Кілька хлопів охоче крикнуло. Але решта мовчала.

— Гей, куми, — знову крикнула Іскра. — Охота до танцю бере, але бачу, що спершу треба вас розтермосити!

Під стіною сараю стояв важкий стіл, заставлений глиняним посудом. Ельфійка плеснула у долоні, вправно заскочила на дубову дошку. Хлопи якнайшвидше розбирали посуд, а ту, прибрати якої не встигли, Іскра усунула розмашистим копняком.

— Ну, вперед, музики! — вона уперла руки у пояс, труснула волоссям. — Покажіть, що вмієте. Музика!

Швидко вибила підборами такт. Барабан повторив, басетлій шалмей підхопили. Мелодію продовжили сопілки й гусла, швиденько ускладнивши, пропонуючи Іскрі змінити кроки й ритми. Ельфійка, барвиста легка, наче метелик, підлаштувалася із легкістю, затанцювала. Селяни почали плескати.

— Фалько! — крикнула Іскра, мружачи подовжені різким макіяжем очі. — Із мечем ти досить швидко! А у танці? Станцюєш зі мною?

Цірі визволилася з-під руки Містле, відв'язала хустку з шиї, зняла берет і кубрак. Одним стрибком опинилася на столі поряд із ельфійкою. Хлопи охоче закричали, барабан і басетлі загуділи, дудки застогнали.

— Музики, грати! — крикнула Іскра. — З розмахом! І жвавіше!

Узявшись під боки й різко закинувши голову, ельфійка задріботіла ногами, затанцювала, вистукала підборами швидке, ритмічне стаккато. Цірі, захоплена ритмом, повторила кроки. Ельфійка засміялася, підстрибнула, змінила ритм. Цірі різким ривком голови струснула з чола волосся, повторила ідеально. Затанцювали вони обидві одночасно, кожна як дзеркальне

відображення іншої. Хлопи кричали, плескали. Гусла й скрипки заносилися високим співом, роздирали на шматки мірне, по-важне дудніння басетлів і крики дудок.

Танцювали вони обидві, випроставшись наче очеретинки, торкаючись ліктями спертих у боки рук одна одної. Підківки підборів вибивали ритм, стіл трусився і тремтів, у світлі масляних ламп і факелів крутилася пилюка.

— Швидше, — підганяла музик Іскра. — Жвавіше!

То вже не була музика, то було шаленство.

— Танцюй, Фалько! Забудься!

Підбор, носок чобота, підбор, носок чобота, підбор, крок і підскік, рух плечем, кулаки на стегнах, підбор, підбор. Стіл трясеться, світло гойдається, натовп гойдається, усе гойдається, увесь сарай танцює, танцює, танцює... Натовп верещить, Гесілер верещить, Ассе верещить, Містле сміється, плескає, усі плескають і тупають, сарай тремтить, земля тремтить, світ тремтить біля основ. Світ? Який світ? Немає уже світу, немає нічого, є тільки танець, танець... Підбор, носок чобота, підбор... Лікоть Іскри... Жар, жар... Уже ріжуть тільки скрипки, сопілки, басетлі й дудки, барабанщик тільки піднімає і опускає палички, він уже не потрібний, такт вибивають вони, Іскра й Цірі, їхні підбори, аж гудить і колишеться стіл, гудить і колишеться увесь сарай... Ритм, ритм є у них, музика є у них, вони є музикою. Темне волосся Іскри танцює над чолом і на плечах. Струни гусел заходяться гарячковим, полум'яним співом, що сягає найвищих регістрів. Кров дудонить у скронях.

Забуття. Забуття.

Я Фалька. Я завжди була Фалькою! Танцюй, Іскро! Плескай, Містле! Скрипки й сопілки закінчують мелодію різким, високим акордом, Іскра й Цірі пунктують кінець танцю одночасним стуком підборів, а лікті їхні не втрачають при цьому контакту. Обидві вони дихають важко, обидві мокрі, раптом линуть одна до одної, обіймаються, навзаєм дарять одна одній піт, жар

і щастя. Сарай вибухає гучними криками, лясканням десятків долонь.

— Фалько, ти дияволиця, — дихає Іскра. — Коли нам набрид не розбій, підемо у світ заробляти як танцюристки...

Цірі також важко дихає. Вона не в змозі сказати ані слова. Лише сміється спазматично. По щокам її стікає сльоза.

У натовпі раптом крик, замішання. Кейлі різко штовхає високого селянина, селянин штовхає Кейлі, обидва вони сходяться груди у груди, мигтять кулаки. Реф підскакує, у світлі факела блискає кинджал.

— Ні! Стояти! — кричить пронизливо Іскра. — Жодної крові!

— Це ніч танцю! — ельфійка бере Цірі за руку, обидві вони злітають зі столу на підлогу. — Музики, грайте! Хто хоче показати, як уміє скакати, — прошу з нами! Ну, хто відважний?

Басетлі монотонно гудять, у гудіння те вдирається протяглий стогін дудок, над ними високий, дикий спів гусел. Селяни сміються, штурхаються навзаєм, перемагають вагання. Один, плечистий і світловолосий, підхоплює Іскру. Другий, молодший і худіший, невпевнено кланяється Цірі. Цірі гордовито підводить голову, але відразу після того посміхається, дозволяючи. Хлопець стискає долоні в неї на талії, Цірі кладе свої на його плечі. Дотик прошиває її, наче вогняна стріла, виповнює пульсуючим бажанням.

— Уперед, музики!

Сарай трясеться від криків, вібує ритмом і мелодією.

Цірі танцює.

Вампір, або упир, є людина померла, Хаосом оживлена. Перше життя втративши, **в.** другим о нічній порі життям насолоджується. Виходить з гробу при світлі місяця і лише по слідах його проміння ходити може; нападає на дівчат, які сплять, або ж на молодих парубків, у яких, не розбудивши, кров солодку ссе.

Physiologus

Селюки часник у чималій кількості з'їли, а для більшої упевненості часникові наміста собі на шиї повісили. Дехто, особливо жінки, цілі голівки часнику позатикали собі, де тільки змогли. Ціле село часником смерділо жахливо, і думали тоді хлопці, що у безпеці вони й що нічого їм упир зробити не зуміє. І чималим було їхнє здивування, коли упир, опівночі налетівши, аніскільки не злякався, а тільки сміятися став, зубами від утіхи скрегочучи й насміхаючись. «Добре це, — кричав, — що ви вже й приправилися, зараз жертви вас стану, а приправлене м'ясо більше мені до смаку. Посоліться ще та поперчіться, та про гірчицю не забудьте».

*Сільвестр Буг'ярдо, Liber Tenebrarum,
чи Волюміна Випадків Страшних, але Правдивих,
ніколи Навукою не Експлікованих*

Місяць світить, мертвий летить
Сукенкою Кубраком трусить...
Боїшся, що вкусить?

Народна пісенька

Птахи, як завжди, випередили схід сонця, наповнивши сіру імлісту тишу світанку вибухом цвірінкання. Як завжди, першими готовими у дорогу були мовчазні жінки з Кернів і їхні діти. Настільки ж швидким й енергійним виявився циркульник Еміель Регіс, приєднавшись із подорожньою коцюбою та шкіряною торбою на плечі. Решта компанії, яка вночі розправлялася із дистиллятом, не була такою бадьорою. Уранішній холод розбудив і привів пияків до тями, але не зумів цілковито зняти результати дії мандрагорового самогону. Ґеральт очунав у кутку мазанки із головою на подолі в Мільви. Золтан і Любисток, обійнявшись, лежали на купі альраунового коріння та хропіли так, що аж хиталися в'язанки зілля, що висіли на стінах. Перціфаль знайшовся за халупою, згорнутий у клубок у кущі черемхи, накритий солом'яним віхтям, що служило Регісу для витирання чобiт. Уся п'ятірка явно, хоча й по-різному, виказувала симптоми втоми й інтенсивно вгамовувала спрагу біля джерельця.

Утім, коли розвіявся туман і червона куля сонця загорілася у кронах сосен і ялинок Фен Карну, компанія уже була у дорозі, жваво маршируючи між курганами. Бів Регіс, за ним крокували Перціфаль і Любисток, підбадьорюючи себе у два голоси баладою про трьох сестер і залізного вовка. За ними тупотів Золтан Хівай, тягнучи на вуздечці червоно-брунатного жеребчика. Ѓном знайшов у халупі циркульника вузлувату палицю з ясеневого

дерева, а тепер він валив нею в усі менгіри, коло яких проходив, і зичив давно померлим ельфам вічного відпочинку, а Фельд-маршал Дуда, що сидів у нього на плечі, шорошив пір'я і час від часу скреготів: неохоче невиразно і якось непереконливо.

Наймеш стійкою до альраунового дистиляту виявилася Мільва. Марширувала вона із явними проблемами, була спітнілою, блідою і злою, наче оса, не відповідала навіть на щебетання дівчинки із кісками, яку везла вона на сидлі вороного. Геральт навіть не намагався нав'язати розмову, та й сам він був не в найкращому настрої.

Туман, а також проспівані голосними, хоча й дещо пропитими голосами куплети про залізного вовка призвели до того, що на купку селян вони наткнулися раптово і без попередження. Хлопи ж їх чули вже здалеку й чекали, стоячи нерухомо серед закопаних у землю монолітів, а землісті сіряки чудово їх маскували. Золтан ледь-ледь не зацідив одному з них палицею, сприйнявши того за надгробок.

— Ого-го-го! — крикнув він. — Вибачте, люди! Я вас не помітив. День добрий! Вітаю!

Десяток хлопів нескладних хором пробурчали відповідь на привітання, похмуро роздивляючись компанію. У руках селяни стискали лопати, кирки й сажневої довжини загострені кілки.

— Вітаю, — повторив гном. — Здається, ви ж з табору над Хотлі. Я правий?

Замість відповіді один із хлопів вказав іншим на коня Мільви.

— Вороний, — сказав. — Бачте?

— Вороний, — повторив другий і облизнув губи. — І справді вороний. У самий раз буде.

— Га? — Золтан помітив погляди й жести. — Ну, вороний. І що з того? Воно ж кінь, не жирафа, дивуватися нічому. Що ви тут робите, кумов'я, на цьому цвинтарі?

— А ви? — хлоп окинув компанію похмурим поглядом. — Що ви тут робите?

— Купили ми тут землю, — ґном глянув йому просто в очі й стукнув палицею об менгір. — І міряємо кроками, чи не ошукали нас в акрах.

— А ми тут вомпера шукаємо!

— Кого?

— Вомпера, — повторив чітко найстарший із хлопів, чухаючи чоло під жорстким від бруду повстяним ковпаком. — Десть тут він лігво своє мусить мати, проклятник. Осинових кілків ми настругали, як знайдемо поганця, то проб'ємо його, щоби вже не встав собі.

— І воду свячену ми маємо у гарнцю-двойчатці, яку нам благословенний жрець позичив! — крикнув охоче другий селянин, демонструючи посудину. — Покропимо кровопивцю, нехай назавжди щезне!

— Ха-ха, — сказав Золтан Хівай з усмішкою. — Полювання, як бачу, повним ходом, широко кроєне й детально підготовлене. Вампір, кажете? Ну то маєте щастя, добрі люди. Ми спеціаліста по упирям у компанії маємо, тож...

Обірвав себе й стиха вилаявся, бо відьмак сильно копнув його у кістку.

— Хто того вампіра бачив? — запитав Ґеральт, красномовним поглядами наказуючи товаришам мовчати. Звідки відомо, що саме тут його потрібно шукати?

Хлопи пошепотілися між собою.

— Ніхто його не бачив, — признався нарешті той, у повстяному ковпаку. — І не чув. А як його бачити, як він ніччю літає, у пітьмі? Як же його чутоньки, як він на крилах нетопира літає, без шуму й гаму?

— Вомпера я не бачив, — додав другий. — Але сліди страшеної присутності його були. Відколи місяць у повні, щоночі когось із наших упиряка вбиває. Двійко вже роздер, на шматки пошарпав. Бабу одну й одного отрока. Страх і жахіття! На шмаття не-

щасних вомпер подер, усючку кров з жил випив! Так шо нам, безчинно третьої ночі чекати?

— А хто сказав, що то був саме вампір, а не інший хижак? Хто додумався до того, щоб на цвинтарі буяннити?

— Святобливий жрець тако сказав. Учений і набожний чоловік, дяки богам, шо до нашого обозу він потрапив. Відразу здогадався, шо то вомпер до нас навідується. За кару, бо ж ми молитви занедбали й храмові податки. Він зара' в обозі молитви править і прегордизми усіляки, а нам наказав могилу шукати, у якій мертвяк удень спить.

— Саме тут?

— А де гроб вомпера шукати, як не на жальнику? А то ж ельфівий жальник, кожна дитинка знає, шо ельфи то раса підла й безбожна, шо другий ельф після смерті проклятником стає! Усе зло від ельфів!

— І циркульників, — серйозно кивнув головою Золтан. — Правда. Будь-яка дитинка знає. І далеко той обоз, про який була мова?

— Йой, недалеко...

— Ото не к'жіть їм забагато, отче Овсівую, — гарикнув зарослий хлоп із волоссям під брови, той, який уже раніше встиг подивитися на них вовком. — Дідько їх зна, шо вони за одні, якась то підозріла шайка. Гей же, до справи. Нехай коня дають, а тоді йдуть уже, кудой захочуть.

— Ага, свята правда, — сказав старший селянин. — Тре' нам діло скінчити, бо час гонить. Давайте, оточки, коня. Того вороного. Потреба нам у ньому, аби вомпера відшукати. Зніми, молодко, дитинку з кульбаки.

Мільва, яка увесь час із байдужим обличчям дивилася у небо, подивилася на хлопа, а риси її небезпечно загострилися.

— Ти до мене говориш, селюче?

— Аби до тебе. Давайки вороного, тре' його нам.

Мільва потерла спітнілий карк і стиснула зуби, а вираз її зморених очей став по-справжньому вовчим.

— Про що вам, люди, йдеться? — відьмак посміхнувся, намагаючись розрядити напружену ситуацію. — Навіщо вам кінь, про якого ви так ґречно просите?

— А як-то інакше нам гроб вомпера знайти? Усі відають, що тре' на вороному жеребчику жальник об'їхати, а біля якої могили жеребчик стане й не дасться з місця рушити, там вомпер і лежить. Тоді тре' його вирити й осиковим кілочком проштрикнути. Не противтеся, бо нам чи пан, чи пропав. Мусимо ми того вороного мати!

— Інша масть, — примирливо запитав Любисток, протягуючи хлопу вуздечку Пегаса, — не придасться?

— Аніяк.

— Тоді біда вам, — сказала крізь стиснуті зуби Мільва. — Бо я коня не дам.

— Як це — не даси? Не почула, що я сказав, дівко? Тре' нам!

— Вам. А мені — не.

— Існує любовне рішення, — лагідно відіззався Регіс. — Як я розумію, пані Мільва опирається, щоб не віддавати коня у чужі руки...

— Отож, — лучниця сплюнула спересердя. — Здрагаюся від однієї думки.

— Тож аби вовк був ситим, а вівці цілими, — спокійно продовжував циркульник, — нехай пані Мільва сама сяде на вороного й об'їде некрополь, раз це так необхідно.

— Не стану я, наче дурепа, по цвинтарю їздити!

— Та тебе ніхто й не просить, дівко! — крикнув отой із волоссям по брови. — Для того тре' юнака, хвата, бабі на кухні біля горнятків крутитися треба. Дівка й справді пізніше придатися може, бо супроти упиряки дуже придатні дівочі сльози, як ними вомпера покропити, то згорить він, наче смолоскип. Але сльози мусить чиста й не доторкана ще молодка пролити. Не здається мені, аби ти такою була, молодко. Отож, не придатна ти ні до чого.

Мільва зробила швидкий крок вперед і невловимим рухом вистрелила правим кулаком. Хрупнуло, голова хлопа сіпнулася, від чого заросле підборіддя і шия утворили пречудову мішень. Дівчина зробила другий крок і гепнула його прямо, основою відкритої долоні, посилюючи силу удару укрученням стегон і плечей. Хлоп відсахнувся, заплутався у власних лаптях і звалився, вальнувши у менгір потилицею із добре чутним тріском.

— Тепер бачиш, на що здатна або до чого я придатна, — сказала лучниця голосом, що тремтів від люті, розтираючи кулака. — Хто з нас хват, а кому біля горняток місце. Вірю, нема нічо луччого за кулачний бій, після нього усе завжди відоме. Хто юнак і хват, той на ногах стоїть, а хто дурбецел і хамула, той на землі лежить. Права я, селяни?

Кметі не поспішали із підтвердженням, дивилися на Мільву з роззявленими ротами. Той у повстяному ковпаці став біля поваленого на коліна й обережно поплескав його по щоці. Без результату.

— Убитий, — простогнав він, підводячи голову. — На смерть. Як же воно так, дівко? Як же воно так, узяти й убити людину?

— Я не хотіла, — прошепотіла Мільва, опускаючи руки й бліднучи, що аж страх. А потім зробила дещо, на що абсолютно ніхто не сподівався.

Відвернулася, гойднулася, сперлася чолом об менгір і різко зблювала.

* * *

— Що з ним?

— Легкий струс мозку, — відповів Регіс, устаючи й застібуючи торбу. — Череп цілий. Уже він отямився. Пам'ятає, що сталося, пам'ятає, як його звуть. Це добрий знак. Живі емоції пані Мільви були, на щастя, безпідставні.

Відмак глянув на лучницю, яка сиділа неподалік під кам'яною брилою з очима, спрямованими удалечінь.

— Вона не делікатна панянка, яка піддається подібного роду емоціям, — пробурмотів. — Вину я б, скоріше, приписав учорашньому самогону з беладоною.

— Вона вже ригала раніше, — стиха втрутився Золтан. — Позавчора, рано-вранці. Всі ще спали. Думаю, що то через ті гриби, що ми їх на Турлузі жерли. У мене також живіт пару днів болів.

Регіс глянув на відьмака дивним поглядом з-під сивіючих брів, посміхнувся загадково, замотуючись у чорний вовняний плащ. Геральт підійшов до Мільви, відкашлявся.

— Як ти себе почуваєш?

— Поганючо. Що із кметем?

— Нічого йому не буде. Опритомнів. Але Регіс заборонив йому вставати. Хлопи монтують колиску, до табору їхнього відвеземо його між двома конями.

— Візьміть мого вороного.

— Узяли ми Пегаса й червоно-брунтаного. Вони лагідніші. Вставай, час у дорогу.

* * *

Компанія, що зросла чисельно, нагадувала тепер погребальну процесію й із погребальною швидкістю волочилася.

— Що скажеш про того їхнього вампіра? — нарешті заговорив Золтан Хівай. — Віриш у ту історію?

— Я не бачив убитих. Нічого не можу сказати.

— Це явна липа, — упевнено заявив Любисток. — Кметі говорили, що вбиті були розшарпані. Вампір не розшарпує. Він вгризається в артерію і випиває кров, залишаючи два виразні сліди іклів. А жертва часто виживає. Читав я про те у книжці спеціаліста. Були там також гравюри, що представляли сліди укусів вампіра на лебединих шиях дівичь. Підтвердь, Геральте.

— Що я маю підтвердити? Тих гравюр я не бачив. На дівичях я також мало розуміюся.

— Не шуткуй. Сліди вампірських укусів ти мусив бачити не раз і не два. Ти колись стикався із випадком, аби вампір розшарпав жертву на шматки?

— Ні. Такого не буває.

— У випадку вищих вампірів — ніколи, — м'яко відіззався Еміель Регіс. — Із того, що мені відомо, у такий страшний спосіб не калічать також альп, катакан, муля, брукса або носферату. Досить брутално із рештками жертв обходяться, натомість, фледер й екімма.

— Браво! — Геральт глянув на нього зі справжнім подивом. — Ти не оминув ані одного різновиду вампірів. І не назвав жодного з міфічних, що існують лише у байках. Насправді, приголомшливе знання. Тож ти також не можеш не знати, що фледерів й екімм не зустрічається у нашому кліматі.

— Тоді як воно? — пхикнув Золтан, крутячи своєю ясеневою палицею. — Тоді хто у нашому кліматі роздер оту бабу й хлопця? Самі себе розшарпали у нападі відчаю?

— Список створінь, яким можна приписати той вчинок, досить довгий. Відкриває його зграя здичавілих собак, лиха досить звичайного у військові часи. Не уявляєте собі, на що такі собаки здатні. Половина жертв, яких приписують хаотичним потворам, насправді на рахунку зграй здичавілих дворових рябків.

— Тож ти виключаєш потвор?

— Анітрохи. Могла то бути стрига, гарпія, гравейр, гуль...

— Не вампір?

— Найшвидше ні.

— Селюки згадували якогось жреця, — нагадав Перціфаль Шуттенбах. — Чи жреці розуміються на вампірах?

— Деякі розуміються на багатьох речах, причому досить добре, а їхні думки є сенс вислуховувати. На жаль, це стосується не всіх.

— Й особливо не тих, хто валандається по лісах із втікачами, — фиркнув ґном. — То напевне якийсь пустельник, темний

відлюдник з гушавини. Направив хлопську експедицію на твій цвинтар, Регісе. Збираючи мандрагору при повному місяці, ти ніколи не помічав там жодного вампіра? Навіть маленького? Масенького?

— Ні, ніколи, — легенько посміхнувся цирюльник. — Але то не дивно. Вампір, як ви нещодавно чули, літає у темряві на крилах нетопира, без шуму й гаму. Легко його не помітити.

— І легко помітити там, де його немає і ніколи не було, — підтвердив Геральт. — Коли я був молодшим, то кілька разів гаяв я час та енергію на гонитву за марою та забобоном, яких бачило й мальовничо описало ціле село, із солтисом на чолі. Колись два місяці я мешкав у замку, у який начебто навідувався вампір. Вампіра не було. Але годували там непогано.

— Без сумніву, у тебе бували й випадки, коли чутки про вампірів виявлялися обґрунтованими, — сказав Регіс, не дивлячись на відьмака. — Тоді, здається мені, час й енергія не пішли на марне. Потвора тоді гинула від твого меча?

— Бувало й таке.

— Так чи інакше, — сказав Золтан, — хлопам пощастило. Думаю почекаати у тому їхньому таборі Манро Брюї і хлопців, та й вам відпочинок не зашкодить. Що б не вбило бабу й хлопця, марна його доля, якщо в обозі буде відьмак.

— Якщо ми вже про те, — стиснув губи Геральт, — то дуже прошу, аби ви не розповідали, хто я такий і як мене звуть. У першу чергу це прохання стосується тебе, Любистку.

— Як забажаєш, — кивнув ґном. — Ти мусиш мати причини. Добре, що ти нас вчасно попередив, бо табір уже видно.

— І чутко, — підтвердила Мільва, перериваючи довгу мовчанку. — Галасують, аж страх.

— Те, що до нас доноситься, — скорчив мудру міну Любисток, — це звичайна симфонія табору втікачів. Як завжди, розписана на сотні людських горлянок, а до того ж не менше корів, овець і гусей. Сольні партії сварок у виконанні баб, крики дітей,

співаючого півня а також, якщо я не помиляюся, віслюка, якому засадили будяк під хвіст. Назва симфонії: «Людське зібрання б'ється за виживання».

— Симфонія, — зауважив Регіс, рухаючи ніздрями свого шляхетного носа, — як завжди акустично-ольфакторна. Від зібрання, що б'ється за виживання, відгонить розкішним смородом вареної капусти, їдла, без якого вижити, схоже, неможливо. Характерний акцент запаху створюють також ефекти фізіологічних потреб, які вирішуються де доведеться, найчастіше на околицях табору. Я ніколи не міг зрозуміти, чому битва за виживання споріднена із небажанням копати відхожі місця.

— Та хай вас пес порве із тою вашою мудрою балаканиною, — занервувала Мільва. — Півсотні складнущих слів, коли вистачило б трьох: смердить гівном і капустою!

— Гівно й капуста завжди у парі йдуть, — сказав сентенційно Перціфаль Шуттенбах. — Одне приводить у рух інше. *Perpetuum mobile*¹.

* * *

Щойно вони увійшли до смердючого та гомінкого табору, між вогнища, вози та курені, то відразу стали об'єктом зацікавленості усіх біженців, які тут зібралися, — а їх було добрих дві сотні, а може навіть і більше. Той інтерес окупився швидко й неймовірним чином — раптом хтось крикнув, раптом хтось завив, раптом хтось комусь кинувся на шию, хтось почав дико сміятися, а хтось настільки ж дико хлипати. Настало чимале замішання. У какофонії чоловічих, жіночих і дитячих криків непросто було спочатку зрозуміти, про що йдеться, але врешті справа прояснилася. Двоє з жінок із Кернів, які з ними подорожували, знайшли в таборі чоловіка й брата, про яких думали, що ті мертві або зникли безвісти у військовій завірюсі. Радощам і сльозам не було кінця.

¹ Вічний двигун (лат.).

— Щось настільки банальне й драматичне, — упевнено сказав Любисток, — може статися виключно у справжньому житті. Якби я намагався б у такий спосіб закінчити якусь із моїх балад, мене б безжально висміяли.

— Вірно, — підтвердив Золтан. — Але ж якось радує така банальність. Легше серцю, як комусь доля подарує, замість того аби відібрати. Ну, баб можемо мати з голови. Вів я їх, вів — і довів. Ходімо, нема чого тут стояти.

Відьмак хвилю мав бажання запропонувати трохи затримати відхід, бо ж розраховував, що якась із жіночок визнає за необхідне й захоче хоча б словом виразити гному вдячність і подяку. Однак відмовився, бо ніщо на те не вказувало. Щасливі із зустрічі жінки абсолютно перестали звертати на них увагу.

— Чого чекаєш? — Золтан глянув на нього із розумінням. — Чекаєш, поки тебе у подяці своїй квітами обсіплють? Медком намастять? Ідемо, нічого тут стояти.

— Ти, безумовно, правий.

Далеко вони не пішли. Стримав їх писклявий голосок. Наздогнала їх веснянкувата дівчинка із кісками. Тяжко дихала, а у руці тримала букетик польових квітів.

— Дякую вам, — запищала, — що опікувалися ви мною, і братиком, і мамою. Що були до нас добрим і взагалі. Я для вас квіточок нарвала.

— Дякуємо, — сказав Золтан Хівай.

— Ви добрий, — додала дівчинка, встромляючи до рота кінчик кіски. — Я аж ніяк у те, що тітка казала, не вірила. Ви аж ніяк не є мерзотними підземними карликами. А ти не сивий підмінник родом із пекла, а ти, дядько Любистку, аж ніяк не верескливий індик. Неправду тітка говорила. А ти, тьотю Маріє, ніяка не мандрьоха із луком, а просто тьотя Марія, і я тебе люблю. Для тебе нарвала найкрасивіші квіти.

— Дякую, — сказала Мільва — й голос її був трохи змінений.

— Ми всі дякуємо, — повторив Золтан. — Гей, Перціфалю, мерзотний підземний карлику, дай же дитинці на прощання якогось гостинця. Щось на пам'ять. Не маєш у якійсь кишенці якогось непотрібного камінчика?

— Маю. Тримай, панянечко. То є алюмосилікат берилію, який популярно зветься...

— Смарагдом, — закінчив гном. — Не мути дитинці у голові, все рівно вона не запам'ятає.

— Але ж красивий! Зелений! Дякую дуже-дуже!

— Бався на здоров'ячко.

— І не загуби, — буркнув Любисток. — Бо камінчик той коштує стільки, скільки невеличкий фольварк.

— Та чого там, — Золтан заткнув на ковпак отримані від дівчинки волошки. — Камінь як камінь, про що там говорити. Бувай здорова, дівулю. А ми — ходімо, сядемо десь біля броду, почекаємо Брюї, Йазона Варду й інших. У будь-яку мить повинні підійти. Дивно, що їх так довго не видно. Забув я, зараза, карти у них відібрати. Готовий закластися, що сидять вони десь і ріжуться у гвинт!

— Коней треба нагодувати, — сказала Мільва. — І напоїти. Ходімо до річки.

— Може, трапиться для нас яка тепла страва, — додав Любисток. — Перціфалю, роззирнися по табору й застосуй свого носа. Поїмо там, де готують найсмачніше.

На невелике їхнє здивування, доступ до ріки було загороджено й стережено, хлопи, які пильнували водопій, зажадали по грошу з коня. Мільва й Золтан добряче розлютилися, але Геральт, не бажаючи скандалу й пов'язаного із ним розголосоу, заспокоїв їх, а Любисток виклав монети, що їх вигріб із дна кишені.

Скоро знайшовся Перціфаль Шуттенбах, насуплений і злий.

— Знайшов їдло?

Гном висякався і витер пальці об руно вівці, що саме проходила повз них.

— Знайшов. Але не знаю, чи нас на те стане. Тут за все бажать грошву, а ціни такі, що хоч стій, хоч падай. Мука й крупі по кроні за фунт. Тарілка рідкого супу — два нобеля. Горнятко зловлених у Хотлі в'юнів коштує стільки, скільки у Діллінжені фунт в'яленого лосося...

— А фураж?

— Мірка вівса — талер.

— Скільки? — гарикну ґном. — Скільки?

— Скіки-скіки, — ревнула Мільва. — Коня спитай — скіки. Падуть, як накажемо ми їм траву щипати. Тут, зрештою, і трави немає.

Із очевидними фактами ніяк було дискутувати. Не допомогли навіть серйозні торги із селянами, що овес мали. Хлоп відібрав у Любистка решту грошви, а також відібрав від Золтана кілька лайок, аніскільки ними, здається, не перейнявшись. Але коні із задоволенням сунули голови у мішки з фуражем.

— Прокляте здирництво! — верещав ґном, виміщаючи злість ударами палиці по колесах возів, повз які він ішов. — Дивно, що відпочивати тут дозволяють задарма та не воліють по півгроши-ка за вдих! Або по п'ятаку за те, щоби купу накласти!

— Провіщую я погане вашій расі, люди, — сказав похмуро Золтан Хівай. — Будь-яке розумне створіння на цьому світі, як потрапить у біду, проблеми й нещастя, звикло збиватися у купу із побратимами, бо із ними легше погані часи перетривати, бо там один одному допомагає. А серед вас, люди, кожен тільки дивиться, як на чужій біді заробити. Як голод, то не ділиться їдлом і тільки найслабших жере. Звичай такий у вовків буває, дозволяє вижити особам найздоровішим і найсильнішим. Але серед розумних рас така селекція зазвичай дозволяє вижити й наверх влізти найгіршим сучим синам. А висновки й прогнози вже робить з того самі.

Лютик різко заперечив, наголошуючи на відомих йому прикладах іще більшого здирництва й меркантильності ґномів, але Золтан і Перціфаль його заглушили, одночасно й зі знанням діла імітуючи губами протяжні звуки, що супроводжують пердіння, що для них

обох було ознакою неприйняття аргументів опонента у дискусії. Край сварці поклала раптова поява групки хлопів, яких вів уже знайомий їм ловець вампірів, старий у повстяному ковпаку.

— Ми щодо Постола, — сказав один з селян.

— Не купуємо! — гарикнули в унісон Золтан і Шуттенбах.

— Ідеться про того, кому ви лоба розбили, — швиденько пояснив другий хлоп. — Ми його оженити хотіли.

— Не маю нічого проти, — із почуттям сказав ґном. — Бажаю йому всього найкращого на новій життєвій стежці. Здоров'я, щастя й удачі.

— І багатько малих Постолят, — додав Любисток.

— Ну-ну, панове, — сказав селяк. — Ви, ото, шуткуєте, а як ми його тепер одружувати маємо? Коли після того, як ви його у розум гепнули, він геть одурілий, дня від ночі не відрізнить?

— Ну, аж так погано йому не є, — пробурмотіла Мільва, дивлячись у землю. — Думається мені, що зараз йому вже краще. Набагато краще, аніж уранці було.

— Не знаю я, як там Постол із самого ранку ся мав, — відповів селяк. — Але зара' бачив я, як стояв він перед голоблі, сторчма поставленої, і правив тій голоблі, що вродлива з неї дівка. А, що тут балакати. Скажу коротко: платіть головщизну¹.

— Що?

— Як лицар хлопа вб'є, має головщизну сплатити. Так у законі стоїть.

— Я не рицар! — крикнула Мільва.

— То по-перше, — підтримав її Любисток. — По-друге, то був нещасний випадок. По-третє, Постол живий і не може тому бути розмови про головщизну — найбільше про штраф чи про басарунок². Але, по-четверте, не маємо грошей.

— То коней віддайте.

¹ Головщизна — у старому праві: штраф за вбивство (буквально: плата «за голову»).

² Басарунок — у старому праві: відшкодування кривди.

— Гей! — очі Мільви зловороже звузилися. — Ти чи побісився, селюче? Дивись, не переборщи.

— Кррррва мати! — заскреготів Фельдмаршал Дуда.

— О, у точку птах потрапив, — процідив Золтан Хівай, попле-скавши заткнуту за пояс сокирку. — Бачте, рільники, думка моя про матерів тих, хто думає виключно про заробіток, навіть якщо заробляти збирається на розбитій довбешці земляка, — не най-краща. Йдіть собі, людоньки. Якщо відійдете без зволікання, обіцяю, що не стану за вами гнатися.

— Не хочете платити, то нехай нас вища влада розсудить.

Гном заскреготів зубами й уже потягнувся за зброєю, коли Геральт схопив його за лікоть.

— Спокійно. Отак ти хочеш розв'язати ту проблему? Повбивати їх?

— Чого б то відразу повбивати? Вистачить добряче покалічити.

— Дідько, та досить цього, — просичав відьмак, після чого розвернувся до селянина. — Хто отут провадить ту вашу вищу владу, про яку ви згадували?

— Староста наш табірний, Гектор Лаабс, солтис зі спаленої Берези.

— То ведіть до нього. Якось домовимося.

— Він зара' зайнятий, — заявив селюк. — Суд над чаклункою відправляє. Оно, бачте, отаке там збіговисько біля клена? Відьму схопили, яка із вомпером у змові була.

— Знову вампір, — Любисток розвів руками. — Чули? Як не цвинтар розкопують, так чаклунок ловлять, вампірових спільниць. Людоньки, а може замість орати, сіяти та жати, відьмаками станете?

— Вам би жартувати тільки, — сказав кметь. — Сміхи-гріхи. Жрець тут є, а жрець — певніший, ніж відьмак. Жрець казав, що вомпер завжди у спілці з чаклункою промисел свій вчиняє. Чаклунка вомпера прикликає і жертви йому вказує, а всім очі замилює, аби не бачили нічого.

— І виявилось, що так воно і є, — додав другий. — Відьму між нами ми зрадницьку вигодовували. Але жрець чари її прозрів, і зара' ми її спалимо.

— Аякже інакше, — пробурмотів відьмак. — Що ж, гляньмо на той ваш суд. І погломонимо із паном старостою про нещасний випадок, який спіткав нещасного Постола. Подумаємо про якесь відповідне судочинство. Вірно, Перціфалю? Закладуся, що і ще якийсь камінчик у твоїй кишені знайдеться. Ведіть, людиськи.

Почет рушив у напрямку розлогого клену, під яким і справді було чорно від збуджених людей. Відьмак, залившись трохи ззаду, спробував зав'язати розмову з одним із селян, який виглядав на обличчя досить порядно.

— Що то за чаклунка, яку впіймали? Вона й справді управлялася магією?

— Ех, пане, — буркнув селянин, — я там не відаю. Дівка ота — прибулда, чужа вона. Як на мене, вона трохи несповна розуму. Наче доросла, а постійно тільки із дітлахами бавилася, та й сама наче дитинка, заговориш, а воно ні «бе», ні «ме». Але я там ніц не знаю. Але ж усі кажуть, що із вомпером вона непристойності чинила й чари.

— Усі, окрім заарештованої, — сказав тихо Регіс, який ішов поряд із хлопом. — Бо та, як до неї заговориш, ні «бе», ні «ме». Як думаю.

На детальніші перемовини забракло часу, бо вже вони опинилися під кленом. Пропустили їх крізь натовп, правда, не без допомоги Золтана і його ясеневої палиці.

До полудрабків¹ завантаженого мішками воза прив'язана була дівчина років десь шістнадцяти, із широко розкинутими руками. Дівчина ледь сягала землі пальцями ніг. У мить, коли вони підійшли, їй обдерли від сорочки худі руки, на що зв'язана відреагувала витріщанням очей і дурною сумішшю хихотіння і плачу.

¹ Полудрабки — бокові стінки воза, зроблені з кількох поперечних жердин.

Поряд розпалили вогнище. Хтось добряче роздмухав вугілля, хтось іще брав за допомогою кліщів підкови і старанно розміщував їх у жарі. Над усім збіговиськом підіймався піднесений крик жреця.

— Підла чаклунка! Безбожна жінка! Визнай правду! Ха, ви тільки гляньте на неї, людоньки, обпилася якогось чародійського зілля! Тільки гляньте на неї! У неї ж чародійство на обличчі виписане!

Жрець був худий, обличчя мав сухе й темне, наче в'ялена риба. Чорні шати висіли на ньому, наче на кілку. На шиї поблискував святий символ, Геральт не міг розпізнати, якого саме божества, зрештою, не дуже він на тому розумівся. Пантеон, що швидко множився останнім часом, мало його обходив. Утім, жрець без сумнівів мусив належати до якоїсь із новіших релігійних сект. Ті, що були старіші, займалися речами серйознішими, ніж хапання дівчат, прив'язування їх до возів і під'юджування проти них забобонного натовпу.

— Від самого початку історії жінка є вмістищем усілякого зла! Знаряддям Хаосу, спільницею змови проти світу й роду людського! Жінкою тільки тілесна спокуса радить! Тому так охоче вони демонам служать, аби могли своє ненаситне бажання заспокоїти й свої природі противні бажання!

— Зараз ми й більше довідаємося про жінок, — пробурмотів Регіс. — Це фобія у чистій, клінічній формі. Святобливому мужу часто мусить снитися *vagina dentata*¹.

— Готовий закластися, що все ще гірше, — пробурмотів у відповідь Любисток. — Голову дам, що він навіть наяву безустанно марить про звичайну, не зубату. Й ото сім'я йому в лоба стрелило.

— А дівчина несповна розуму за те заплатить.

— Якщо не знайдеться хтось, — забурчала Мільва, — хто стри-
має отого чорного дурня.

¹ Зубата піхва (лат.).

Любисток красномовно і з надією подивився на відьмака, але Геральт уникав його погляду.

— А чому ж, як не жіночому чаклунству, усі наші теперішні нещастя і поразки завдячують? — верещав далі жрець. — Тож ніхто інший, як чарівниці королів зрадили на острові Танедд, замах на короля Реданії замислили! Тож ніхто інший, як ельфійська відьма з Дол Блатанна насилає на нас білок! Бачте тепер, до якого зла призвела конфіденція із чаклунками! Примирення із їхніми мерзотними практиками! Прикривання очей на їхні свавілля, на їхню зухвалу пиху, їхнє багатство! А хто тому винен? Королі! Дурбецельні володарі зреклися богів, відсунули жреців, відібрали у них владу й місця у радах, а мерзенних чаклунок обсипали золотом та привілеями! І тепер-то мають результат!

— Ага! От де вампір погрібся, — сказав Любисток. — Ти помилявся, Регісе. Тут про політику, а не про вагіну йдеться.

— І про грошки, — додав Золтан Хівай.

— Воістину, — гарчав жрець, — скажу вам, що до того, як станемо ми до битви із Нільфгардом, спочатку очистимо від тієї гидоти власний дім! Випалимо ту язву розжареним залізом! Очистимо хрещенням вогнем! Такій, що чарами вправляється, жити не дозволимо!

— Не дозволимо! На багаття її!

Прив'язана до возу дівчина істерично засміялася, вибалушила очі.

— Зара', зара', поманеньку, — відіззався похмурий селянин величезного зросту, який досі мовчав; навколо нього товпилися групка таких само мовчазних чоловіків і кількох похмурих жінок. — Поки що я, тільки крики чув. А крикати кожен зуміє, навіть ворона. Від вас, святобливий, повага наказує більшого, аніж від ворони, чекати.

— Ви негуєте¹ мої слова, старосто Лаабсе? Слова жреця?

¹ Негувати — зневажати, ігнорувати (заст.).

— Ніц я не ніхую. — Гігант сплюнув на землю і підтягнув грубі штани. — Та дівка — сирота й приبلуда, ніхто вона для мене. Якщо виявиться, що із вомпером вона у змові, беріть її, убивайте. Але поки я цього табору староста, доти тільки винних карати тут стануть. Як хочете карати, попершу докази вини покажіть.

— А й покажу! — крикнув жрець, копняком перекидаючи казанок. На землю хлюпнула рідина, залишаючи на піску шматочки моркви, смужки незрозумілих переварених овочів і кілька малих кісток.

— Відьма магічні декокти варила! Еліксир, дякуючи якому могла у повітрі літати! До коханця свого, вампіра, аби із ним спілкуватися і подальші злочини плести! Знаю справи чарівників і способи їхні, знаю, з чого той декокт! Чаклунка kota живцем зварила!

Натовп охнув із жахом.

— Страхіття, — здригнувся Любисток. — Зварити живе створіння? Було мені шкода дівчину, але трохи занадто це вона...

— Писок стули! — засичала Мільва.

— Ото доказ! — верещав жрець, піднімаючи з паркої калюжі кістку. — Ото неспростовний доказ! Котяча кістка!

— То пташина кістка, — холодно промовив Золтан Хівай, примруживши очі. — Сойки, як мені здається, чи, може, голуба. Діваха трохи юшки собі зварила, тільки й того!

— Мовчи, карлику богопротивний! — крикнув жрець. — Не блюзнірствуй, бо боги тебе руками людей побожних скарають! То відвар з kota, кажу!

— З kota! Точно з kota! — заверещали хлопці, які оточували жреця. — Дівка kota мала! Чорного kota! Всі бачили, що мала! Всюди той за нею лазив! А де він тепер, отой кіт? Немає його! Значить — зварений!

— Зварений! Зварений у декокт!

— Правда! Чаклунка kota на декокт зварила!

— Не треба іншого доказу! У вогонь відьму! А спочатку на муки! Нехай усе визнає!

— Ррррва мати! — заскреготів Фельдмаршал Дуда.

— Шкода того kota, — сказав раптом голосно Перціфаль Шуттенбах. — Ладна була бестія, товстенька. Хутро, наче антрацит полискувало, очки наче два хризоберила, вусиська довгі, а хвіст товстий, наче розбійницька палиця! Як мальований той кіт. Мусив він силу-силенну мишей знищити!

Селяни притихли.

— А ви, ніби, звідки знаєте, пане гноме? — буркнув якийсь. — Звідки знатки вам, як кіт той виглядав?

Перціфаль Шуттенбах висякався, витер пальці об штанину.

— Бо він оночки на возі сидить. За вашими спинами.

Усі, наче за командою, розвернулися, забурчали, дивлячись на kota, що сидів на клунках. А той, за ніч маючи загальну зацікавленість, задер наверх задню лапку й зосередився на вилізування дупки.

— Ото й пішов, — сказав серед суцільної тиші Золтан Хівай, — беззаперечний доказ ваш котові під хвіст, побожний муже. Який другий доказ буде? Може, кицька? То добре було б, звели б ми парочку, розмножили б, жоден гризун до комор на півперестрілу з лука не підійшов би.

Кілька селян пирхнуло, ще кілька, у тому числі й староста Гектор Лаабс, відверто зареготали. Жрець побурів.

— Запам'ятаю тебе, блюзніре! — крикнув, тицяючи пальцем у гнома. — Безбожний кобольде! Створіння темряви! Звідки ти тут узявся? Може й ти із вампіром у змові? Почекай, скараємо відьму, тебе на допит візьмемо! Але спершу над чарівницею суд учинимо! Вкладено вже підкови у жар, побачимо, що грішниця скаже, як шкіра її паскудна засичить! Клянуся вам, що сама вона у злодійстві чаклунства признається, а чи треба іншого доказу, аніж признання?

— А треба ж, треба ж, — сказав Гектор Лаабс. — Бо якби так вам, святобливий, приставити ті підкови розжарені до п'ят, то вірю, призналися б ви навіть й у порочному із кобилою

спілкуванні. Тьфу! Ви ж бо людина божа, а наче шкуродер плетете!

— Так, я людина божа! — заревів жрець, перекикуючи гомін, що посилювався між селянами. — У божу вірую справедливість, кару й помсту! Й у божий суд! Нехай перед божим судом відьма стане! Суд божий...

— Чудова думка, — урвав його голосно відьмак, виступивши з натовпу.

Жрець зміряв його злим поглядом, хлопи перестали бурчати, витріщалися із роззявленими ротами.

— Суд божий, — продовжив Геральт серед абсолютної тиші, — то справа цілковито певна й беззастережно справедлива. Ордалії приймаються також світськими судами й мають свої правила. Правила ті кажуть, що у випадку звинувачення жінки, дитини, старця або особи покаліченої, до суду стати може захисник. Вірно, пане старосто Лаабсе? Тож ото я зголошуюся на захисника. Вигородіть місце бою. Хто впевнений у вині цієї дівчини й не боїться суду божого, нехай вийде на битву зі мною.

— Ха, — крикнув жрець, усе ще міряючи його поглядом. — Занадто хитро, мосьпане незнайомцю! На поєдинок викликаєш? На перший погляд видно, що зарізяка ти й рубайло! На твій бандитський меч хочеш суд божий покласти?

— Як меч вам не по душі, святобливий, — заявив із відтяжною Золтан Хівай, стаючи обік Геральта, — і якщо отой мосьпан вам не пасує, то може я буду гідним? Прошу, нехай обвинувач дівки стане зі мною на сокири.

— Або зі мною на луки, — Мільва, примружившись, виступила також. — По одній стрілі, за сто кроків.

— Бачте, людоньки, як швидко збільшуються захисники відьми? — крикнув жрець, після чого розвернувся і скривився у хитрій усмішці. — Добре, гультяї, приймаю до ордалії усю вашу трійцю. Хай суд божий відбудеться, хай усталимо ми вину відьми, та й вашу цноту разом перевіримо! Але не мечами, сокирами,

списами чи стрілами! Знаєте, кажете, правила суду божого? І я їх знаю! Ото підкови у жар покладені, до білого розжарені! Хрещення вогнем! Ну ж бо, чаклунства поплічники! Хто підкову з вогню вийме, до мене її принесе і сліди опіків не матиме, той доведе, що відьма — без вини. Якщо ж щось інше суд божий покаже, тоді й вам смерть, і їй! Отак я сказав!

Неохоче побуркування старости Лаабса і його групи заглушили виповнені ентузіазму крики більшості, згромадженої за жрецем, які відчували обіцянку втіхи та видовиська. Мільва глянула на Золтана, Золтан на відьмака, а відьмак на небо, а потім на Мільву.

— Віриш у богів? — запитав упівголоса.

— Вірю, — відбуркнула стиха лучниця, дивлячись на вугілля у вогнищі. — Але не думаю, що хотілося б їм морочити собі голови розжареними підковами.

— Від вогнища до того сучого сина всього три кроки, — просичав крізь стиснуті зуби Золтан. — Якось вже витримаю, на гуті працював... Утім моліться за мене тим вашим богам...

— Хвилиночку, — Еміель Регіс поклав ґному руку на плече. — Прошу стриматися із молитвами.

Цирульник підійшов до вогнища, поклонився жрецю, публіці, після чого швидко схилювся і встромив руку у гаряче вугілля. Натовп крикнув єдиним голосом, Золтан вилаявся, Мільва вчепилася пальцями у плече Ґеральта. Регіс випростався, спокійно подивився на розжарену до білого підкову у своїй руці, не поспішаючи підійшов до жреця. Той відступив, але ткнувся у селян, що стояли за його спиною.

— Якщо не помиляюся, про це вам ішлося, шановний? — запитав Регіс, піднімаючи підкову. — Хрещення вогнем? Якщо так, то здається мені, що божий вирок однозначний. Дівчина невинна. Захисники її невинні. І я, уявіть собі, також невинний.

— По... по... покажіть руку... — забелькотів жрець. — Чи не обпечена...

Цирульник знову посміхнувся по своєму, із затиснутими губами, після чого переклав підкову у ліву руку, а праву, цілком здорову, продемонстрував спершу жрецю, а тоді, піднімаючи високо, й усім іншим. Натовп заревів.

— Чия то підкова? — запитав Регіс. — Нехай власник візьме її собі.

Ніхто не зголосився.

— То диявольський фокус! — завив жрець. — Ти й сам чаклун чи диявол утілений!

Регіс кинув підкову на землю, повернувся.

— Так накладіть на мене екзорцизми, — запропонував холодно. — Будь ласка. Але суд божий відбувся. І чув я, що ставити під сумнів результати ордалії — то є єресь.

— Згинь-пропади! — закричав жрець, вимахуючи перед носом цирульника амулетом і виконуючи іншою рукою кабалістичні жести. — Геть у прірву пекельну, дідько! Нехай земля під тобою розступиться...

— Досить того! — крикнув гнівно Золтан. — Гей, люди! Пане старосто Лаабсе! Ви маєте намір і далі дивитися на це блазнювання? Маєте намір...

Голос гнома заглушив раптом пронизливий вереск:

— Ніііільфгаааард!

— Вершники від заходу! Вершники! Нільфгард заходить! Рятуйся, хто може!

Табір в одну мить перетворився на тотальний пандемоніум. Селяни кинулися до своїх возів і куренів, перекидаючись і топчучи один одного. Єдиний рик устав аж до неба.

— Наші коні! — крикнула Мільва, здіймаючи навколо себе сум'яття ударами кулаків і копняками. — Наші коні, відьмаче! За мною, швидко!

— Геральте! — верещав Любисток. — Рятуй!

Натовп розділився, розкидав їх, наче хвиля прибою, миттєво забравши із собою Мільву. Геральт, тримаючи Любистка за

комір, не дав змести себе, бо вчасно вчепився у віз, до якого була прив'язана звинувачена у чарах дівчина. Втім, віз раптом шарпнувся і рушив з місця, а відьмак і поет звалилися на землю. Дівчина шарпнула головою і почала істерично сміятися. У міру віддалення возу стихав сміх і губився серед загального галасу.

— Затопчуть! — верещав Любисток, який лежав на землі. — Роздавлять! Рятуюунку!

— Рррва мать! — заскреготів невидимий Фельдмаршал Дуда. Геральт підвів голову, виплюнув пісок і побачив веселу сцену.

До загальної паніки не приєдналися тільки чотири особи, з яких одна проти своєї волі. Тією останньою був жрець, знерухомлений залізною хваткою за карк старостою Гектором Лаабсом. Двома іншими особами були Золтан і Перціфаль. Гном швидким рухом задер ззаду шати жреця, а озброєний кліщами Золтан витягнув з вогнища розжарену підкову й закинув її у штани святоблिवого мужа. Випущений із хватки Лаабса жрець погнав куди очі дивляться, наче комета із димовим хвостом, а вереск його потонув у вереску натовпу. Геральт бачив, як староста, гном і Шуттенбах хотіли привітати себе із вдалим проведенням ордалії, коли просто на них звалилася наступна хвиля мотлоху, що втікав у паніці. Все зникло у куряві, що піднялася над ними, відьмак уже не бачив нічого, зрештою, не мав часу приглядатися, зайнятий рятуванням Любистка, якого знову збив з ніг кабан, що гнав наосліп. Коли ж Геральт схилювся, аби підняти поета, з воза, що туркотів мимо, йому скинули на спину драбину. Вантаж той притиснув його до землі, а раніше, ніж він зумів звалити його з себе, по драбині пробігло з півтора десятка осіб. Коли він нарешті зумів визволитися, поряд із тріском і гуркотом перекинувся інший віз, з якого на відьмака впало три мішки пшеничної муки, що коштувала тут крону за фунт. Мішки розв'язалися, і світ потонув у білій хмарі.

— Вставай, Геральте! — дерся трубадур. — Вставай, най тебе холера!

— Не можу, — застогнав осліплений дорогоцінною мукою відьмак, обіруч хапаючись за прошите болем коліно. — Рятуйся, Любистку...

— Я тебе не залишу!

Іх західного краю табору лунали жажливі крики, що змішувалися із гуркотом підкутих копит й іржанням коней. Крики й гулання раптом посилилися, наклався на них дзвін, грім та дзенькіт заліза, що стикалося із залізом.

— Битва! — крикнув поет. — Б'ються!

— Хто? З ким? — Геральт різкими рухами старався почистити очі від муки та остюків. Неподалік щось горіло, обгорнуло їх дихання жару й клуб сморідного диму. Тупіт у вухах зростав, земля тряслася. Перше, що він побачив у хмарі пилу, були десятки кінських ніг у галопі. Всюди навколо. Він переміг біль. — Під віз! Ховайся під віз, Любистку, бо стопчуть нас!

— Не рухаймося... — застогнав розпластаний на землі поет. — Лежімо... Я чув, що кінь ніколи не наступить на людину, яка лежить...

— Я не впевнений, — видихнув Геральт, — чи кожен кінь про те чув. Під віз! Швидко!

У ту мить один із коней, що не знали людських переконань, копнув його у стрибку у бік голови. В очах відьмака раптом спалахнули червоним і золотим усі сузір'я небесної сфери, а за мить накрила небо й землю непроникна темрява.

* * *

Щури зірвалися, пробуджені протяжним криком, що перекочувався багатократним відлунням від стінок печери. Ассе й Реф схопилися за мечі, Іскра голосно вилаялася, бо вдарилася головою об виступ скелі.

— Що воно? — крикнув Кейлі. — Що сталося?

У печері панувала темрява, хоча назовні світило сонце — Щури відсипалися за ніч, проведену у сідлах, втікаючи від пого-

ні. Гіселер стромив у жар лучину, розпалив її, підніс, пішов до місця, де спали Цірі й Містле, як завжди віддалік від банди. Цірі сиділа із опущеною головою, Містле її обіймала.

Гіселер підняв лучину вище. Інші також наблизилися. Містле накрила хутром голі плечі Цірі.

— Послухай, Містле, — серйозно сказав отаман Щурів. — Я ніколи не втручався у те, що ви обидві робите на одній постелі. Ніколи прикрого чи насмішкуватого слова не сказав. Завжди намагаюся дивитися в іншому напрямку й не зауважувати. То ваша справа й ваші уподобання — і нічого іншого настільки довго, аж поки робите ви те тихенько й подалі від нас. Але цього разу — воно якось занадто.

— Не дурій, — вибухнула Містле. — Чи ти собі уявив, що це... Дівчина крізь сон кричала! То був кошмар!

— Не кричи. Фалько?

Цірі кивнула.

— Такий страшний був той сон? Що тобі снилося?

— Облиш її у спокої!

— Заткнися, Містле. Фалько?

— Когось, кого я колись знала, — видавила Цірі, — стоптали коні. Копита... Я відчувала, як мене давлять... Відчувала його біль... Голова й коліно... Все ще болить у мене... Вибачте. Я вас розбудила.

— Не вибачайся, — Гіселер глянув на стиснуті уста Містле. — То ми повинні перед вами вибачитися. А сон? Що ж, кожному щось може наснитися. Кожному.

Цірі прикрила очі. Не була впевненою, чи має Гіселер рацію.

* * *

Привів його до тями копняк.

Лежав він головою, спершись на колесо перекинутого воза, поряд корчився Любисток. Копняка Геральту відвісив кнехт у підкольчужнику й круглому шоломі. Поряд стояв ще й другий.

Обидва тримали за вуздечки коней, біля сідел яких висіли щити й арбалети.

— Млинарі чи що за дідько?

Другий кнехт стеноу плечима. Геральт побачив, що Любисток не відводить погляду від їхніх щитів. Сам він також давно зауважив, що на щитах були лілеї. Герб королівства Темерія. Такі само знаки мали й інші кінні стрільці, від яких було темно навколо. Більшість була зайнята тим, що ловила коней і обдирала мерців. У більшості — тих, що мали чорні нільфгардські плащі.

Табір і далі нагадував звуглену руїну після штурму, але вже з'явилися хлопці, які вцілили й не втекли занадто далеко. Кінні стрільці з темерійськими лілеями зганяли їх до купи, покрикуючи.

Мільви, Золтана, Перціфаля і Регіса ніде не було видно.

Поряд сидів герой недавнього процесу над відьмою, чорний котяра, що спокійно дивився на Геральта зеленими очима. Відьмак трохи здивувався: зазвичай коти не зносили його. Над тим, щоб задуматися над незвичним явищем часу він не мав, бо один із кнехтів штурхнув його держакон дротика.

— Устати, обидвом! Гей, той сивий має меч!

— Кинь зброю! — крикнув другий, звертаючи увагу інших. — Кидай на землю, бо глевією проткну!

Геральт послухався. У голові йому гуділо.

— Що ви за одні?

— Подорожні, — сказав Любисток.

— Авжеж, — пирхнув жовнір. — Додому подорожуєте? Утікши з-під герба й скинувши кольори? Багацько у цьому таборі таких подорожніх, що Нільфгарду перелякалися, що військовий хлібчик їм не смакував! Дехто — старий наш знайомий. З хоругви нашої!

— Тих подорожніх зара' інша подорож чекає, — зареготав другий. — Коротка! Догори, на сук!

— Ми не дезертири! — крикнув поет.

— З'ясуємо, хто ви за одні. Офіцерам розповісте.

З-за кільця кінних стрільців з'явився загін легкої кавалерії, який вели кілька важкоозброєних із пишними плюмажами на шоломах.

Любисток придивився до рицарів, обтрусився від борошна й причепурився, після чого поплював у долоню і причесав скуповджене волосся.

— Ти, Геральте, мовчи, — попередив. — Я стану домовлятися. То темерійське рицарство. Розбили нільфгардців. Нічого вони нам не зроблять. Уже я знаю, як із пасованими розмовляти. Треба показати їм, що не з посполитими, а що із рівними собі вони справу мають.

— Любистку, змилуйся...

— Не турбуйся, усе буде добре. Я зуби з'їв на розмовах із рицарством і шляхтою, половина Темерії мене знає. Гей, з дороги, пахолку, відступися! Я слово маю до панів ваших!

Кнехти подивилися, вагаючись, але підняли наставлені списи, розступилися. Любисток і Геральт рушили у бік рицарів. Поет крокував гордовито і з великопанською міною, що мало пасувала до обтріпаного й замурзаного у муці кабата.

— Стояти! — гарикнув на нього один з латників. — Ані кроку! Що ви за одні?

— А кому це я маю відповідати? — Любисток став руки в боки. — І навіщо? Ким то є уроджені панове, аби невинних подорожніх зупиняти?

— Не тобі питати, голодупий! Тобі — відповідати!

Трубадур схилив голову, подивився на герби на щитах і туніках рицарів.

— Три серця червоних на полі золотому, — сказав. — З того випливає, що ви — Обри. Наверху щита титло із трьома зубцями, отож мусите ви бути первородним сином Ансельма Обри. Батька вашого я добре знаю, пане рицарю. А ви, пане крикливий, що там на срібному щиті носите? Між лапами грифа стовп чорний? Герб роду Папebroків, якщо не помиляюся, а помиляюся

я у таких справах рідко. Стовп, як кажуть, віддзеркалює властиву членам цього роду тямущість.

— Перестань, до лиха, — застогнав Ґеральт.

— Я славетний поет Любисток! — надувся бард, не звертаючи на нього уваги. — Ви ж напевне чули про такого? Тоді ведіть нас до свого командира, до сеньйора, бо я звик із рівними собі розмовляти!

Латники не відреагували, але вираз їхніх облич ставав усе несимпатичнішим, а залізні рукавиці все сильніше стискалися на оздоблених вуздечках. Любисток, схоже, того не помічав.

— Ну, що воно із вами? — запитав презирливо. — Чого ви так витріщаєтеся, рицарю? Так, до вас говорю, пане чорний стовпе! Чому так кривитися? Хтось сказав вам, що коли мружите ви очі й висуваєте уперед нижню щелепу, то виглядаєте по-чоловічому, мужньо, достойно й грізно? Той хтось вам збрехав. Виглядаєте ви кимось, хто із тижднів не мав щастя добряче висратися!

— Узяти їх! — крикнув до кнехтів первородний син Ансельма Обри, носій щита із трьома серцями.

Стовп чорний з роду Папebroків дзигнув жеребчика острогами.

— Беріть їх! У пуга гультаїв!

* * *

Ішли вони за кіньми, тягнули їх на мотузках, що поєднували зв'язані зап'ястки із луками сідел. Ішли вони, а інколи бігли, бо вершники не жаліли ані коней, ані бранців. Любисток двічі падав і кілька секунд волочився на череві, кричучи так, що аж страх брав. Його ставили на ноги, немилостиво підганяючи держакom списа. Й гнали далі. Курява засліплювала очі й витискала сльози, давила й свербіла у носі. Спрага палила горло.

Утішало лише одне: дорога, якою їх гнали, вела на південь. Ґеральт нарешті подорожував у потрібному напрямку, причому досить швидко. Однак він не тішився. Бо зовсім інакше уявляв собі подорож.

На місце вони дісталися тоді, коли Любисток уже охрип від богохульств, змішаних із воланням про милосердя, а біль у лікті й коліні Геральта перетворився на справжні тортури, настільки люті, що відьмак почав подумувати про те, щоб перейти до радикальних, хоча й розпачливих дій.

Дісталися вони до військового табору, що розташовувався навколо зруйнованої, напівспаленої фортеці. За колом сторожі, конов'язей і димних бівачних вогнищ вони помітили оздоблені прапорцями намети рицарства, що оточували обширний рухливий майдан за розваленим й осмаленим палісадом. Майдан виявився краєм їхньої вимушеної подорожі.

Побачивши корито для напування коней, Геральт і Любисток нап'яли мотузки. Вершники спочатку не були налаштовані підпускати їх до водопою, але син Ансельма Обри, мабуть, пригадав про можливе знайомство Любистка зі своїм батьком і вирішив побути ласкавим. Вони увіпхнулися між коней, напилися, обмили обличчя зв'язаними руками. Шарпання за мотузку скоро привело їх до тям.

— Кого то ви знову привели? — запитав високий і худий рицар у воронованому, багато позолоченому обладунку, ритмічно постукуючи буздиганом об орнаментовану ташку¹. — Тільки не кажіть, що чергові шпигуни.

— Шпигуни або ж дезертири, — підтвердив син Ансельма Обри. — Ми їх у таборі над Хотлі спіймали, коли ми нільфгардський роз'їзд посікли. Це безумовно підозрілі елементи.

Рицар у золоченому обладунку пхикнув, потім уважніше придивився до Любистка, і молоде, хоча й суворе обличчя його раптом посвітлішало.

— Дурня. Розв'яжіть їх.

¹ Ташка (або щиток хрестовини) — елемент конструкції меча, що виконує функцію захисту отвору піхов від дощу, піску, тощо; має форму невеличкого щитка, що кріпиться до хрестовини з боку клинка.

— То нільфгардські шпигуни! — став опиратися Стовл Чорний із роду Папebroкiв. — Особливо оно той, сволота у лахах, брехливий, як селянський пес. Поетом назвався, розбійник!

— Отут він не збрехав, — посміхнувся рицар у позолочених латах. — То бард Любисток. Я його знаю. Зняти з нього пута. І з другого також.

— Ви впевнені, пане графе?

— То був наказ, рицарю Папebroку.

— Не знав ти, навіщо я можу тобі придатися, га? — буркнув Любисток до Ґеральта, розтираючи стерплі від мотузки зап'ясткi. — Так от зараз уже знаєш. Слава моя мене випереджає, усі мене знають і поважають.

Ґеральт не прокоментував, зайнятий масажуванням власних зап'ястків, зюболілих коліна й ліктя.

— Вибачте вже завзятість цих юнаків, — сказав рицар, титулований графом. — Вони усюди бачать нільфгардських шпигунів. З кожної розвідки, куди ми їх посилаємо, привозять кількох таких, котрі видалися їм підозрілими. Чи то таких, хто хоч чимось відрізняється від тікаючого мотлоху. А ви, мосьпане Любистку, як не крути, а відрізняєтеся. Звідки взялися ви біля Хотлі серед біженців?

— Я був по дорозі з Діллінжену до Марібору, — гладко збрехав поет, — коли ми вляпалися у те пекло, я і мій... колега по перу. Напевне ви його знаєте. Зветься він... Ґіральд.

— Авжеж знаю, знаю, читав, — похвалився рицар. — То честь для мене, пане Ґіральде. Я — Даніель Етчеверрі, граф Гаррамон. Честю клянуся, майстре Любистку, багато змінилося з часів, коли ви співали при дворі короля Фольтеста!

— Безсумнівно — багато.

— Хто б подумав, — спохмурнів граф, — що до того дійде. Верден підкорився Емгиру, Брюгґе фактично підкорено, Содден у вогні... А ми відступаємо, безперервно відступаємо... Вибачте, хотів я сказати: виконуємо тактичний маневр. Нільфгард навколо палить і грабує, уже майже до Іни підходить, мало йому,

що він замкнув у облогу фортеці Майєна й Развану, а темерійська армія все ще виконує отой маневр...

— Коли біля Хотлі я побачив лілею на ваших щитах, — сказав Любисток, — я думав, що то вже наступ.

— Контрудар, — поправив Даніель Етчівєррі. — І розвідка боєм. Ми перейшли Іну, зіткнулися із кількома нільфгардськими роз'їздами й кілька командо скойа'таєлів, що поширюють пожежі. Бачте, що залишилося від гарнізону в Армерії, який нам вдалося відбити. А форти у Каркано й Відорті спалено дощенту... Увесь Південь у крові, вогні й диму... Ах, я заставляю мосьпанство нудьгувати. Ви добре знаєте, що робиться у Брюгге й Соддені, вам же із тамтешніми біженцями довелося тулитися. А мої хвати вас за шпигунів сприйняли! Ще раз прошу пробачення. І запрошую на обід. Дехто з панів шляхти й офіцерів будуть раді познайомитися із вами, панове поети.

— То справжня честь для нас, пане графе, — вклонився злегка Ґеральт. — Але час підганяє. Мусимо вирушати у дорогу.

— Але ж прошу не ніяковіти, — посміхнувся Даніель Етчевєррі. — Звичайний скромний солдатський сніданок. Косулятина, рябчики, стерлядка, трюфелі...

— Відмовитися, — Любисток проковтнув слину й зміряв відьмака красномовним поглядом, — було б великою образою. Ходімо не мешкаючи, пане графе. Чи то ваш намет, отой багатий, у блакитно-золотих кольорах?

— Ні, то намет головнокомандуючого. Лазур і золото то кольори його вітчизни.

— Як це? — здивувався Любисток. — Я був упевненим, що це армія Темерії. Що ви тут командуєте.

— Це окремий підрозділ армії Темерії. Я — офіцер зв'язку короля Фольтєста, тут служить також чимало темерійської шляхти зі слугами, що носять лілеї на щитах для порядку. Але стрижень цього корпусу складають піддані іншого королівства. Бачите отой штандарт перед наметом?

— Леви, — Ґеральт затримався. — Золоті леви на блакитному полі. Це... Це герб...

— Цінтри, — підтвердив граф. — То — емігранти з королівства Цінтри, зараз окупованого Нільфгардом. Командує ним маршал Віссегерд.

Ґеральт розвернувся із наміром заявити графу, що певні справи змушують його відмовитися від косулятини, стерляді й трюфелів. Не встиг.

Побачив групу, що до них наближалася, на чолі якої ішов статечний, пузатий і сивий рицар у блакитному плащі й із золотим ланцюгом на латах.

— Ото, панове поети, саме маршал Віссегерд власною особою, — сказав Даніель Етчеверрі. — Дозвольте, ваша вельможносте, я представлю вам...

— Не треба, — хрипко перебив його маршал Віссегерд, свердлячи Ґеральта поглядом. — Ми вже були один одному представлені. У Цінтрі, при дворі королеви Каланте. У день заручин принцеси Паветти. Було то п'ятнадцять років тому, але пам'ять у мене добра. А ти, лайдаку, відьмаче? Пам'ятаєш мене?

— Пам'ятаю, — кивнув Ґеральт, слухняно підставляючи жовнірам руки на зв'язування.

* * *

Даніель Етчеверрі, граф Гаррамон, намагався ув'язатися за ними уже у ту мить, коли кнехти усадили зв'язаних Ґеральта й Любистка на табуретках у палатці. Тепер, коли за наказом маршала Віссегерда кнехти вийшли, граф поновив зусилля.

— Це поет і трубадур Любисток, пане маршале, — повторив він. — Я його знаю. Цілий світ його знає. Не вважаю за необхідне отак його сприймати. Клянуся рицарським словом, що він не нільфгардський шпигун.

— Не кажіть необачно, — гарикнув Віссегерд, не зводячи очей з бранців. — Може, то й поет, але якщо впіймано його у компа-

нії отого мерзотника відьмака, то я б за нього не поручився. Ви, здається, усе ще не уявляєте собі, що то за пташка потрапила у наші пута.

— Відьмак?

— Отож. Геральт, якого ще кличуть Вовком. Той самий гультай, який наполягав на своїх правах на Ціріллу, доньку Павеетти, онуки Каланте, тієї самої Цірі, про яку тепер стільки балакають. Ви занадто молоді, графе, аби пам'ятати часи, коли той скандал був широко відомий серед багатьох дворів, але я, так воно склалося, був тому наочним свідком.

— А що ж його може поєднувати із княжною Ціріллою?

— Отой пес, — Віссегерд вказав пальцем на Геральда, — став причиною видачі Павеетти, дочки королеви Каланте, за Дані, нікому незнайомого приблуду з Півдня. Від того-то собачого зв'язку пізніше народилася Цірілла, предмет їхньої жадливої змови. Бо треба вам знати, що отой бастард Дані наперед прирік дівчинку відьмакові як плату за уможливлення мар'яжу. Право Несподіванки, розумієте?

— Не цілком. Але кажіть далі, єгомість пане маршале.

— Відьмак, — Віссегерд заново націлив на Геральта палець, — хотів після смерті Павеетти забрати дівчинку, але Каланте не дозволила, прогнала його із соромом. Але він дочекався відповідної миті. Коли вибухнула війна із Нільфгардом і Цінтра пала, він викрав Цірі, користуючись військовою завірюхою. Тримав дівчинку в укрітті, хоча знав, що ми її шукаємо. А врешті-решт вона йому набридла і він продав її Емгиру!

— Це брехня, повторюю! — крикнув Любисток. — У тому немає і слова правди!

— Мовчи, музико, бо накажу кляп тобі вставити. Об'єднайте факти, графе. Цірілла була у відьмака, тепер вона в Емгира вар Емрейса. А відьмака хапають у авангарді нільфгардського загону. Що воно значить?

Даніель Етчеверрі стенив плечима.

— Що воно значить? — повторив Віссегерд, схиляючись над Ґеральтом. — Що, га, шельмо? Кажі! Як давно ти шпигуєш на Нільфгард, собако?

— Я ні на кого не шпигую.

— Накажу паси з тебе дерти!

— Наказуйте.

— Пане Любистку, — відіззався раптом граф Гаррамон. — Чи не буде корисніше, якщо ви дасте пояснення? І чим скоріше, тим краще.

— Я б давно вже їх надав, — вибухнув поет, — але ясновельможний пан маршал пригрозив вставити мені кляп! Ми невинні, все то гидкі наговори й мерзенні вигадки. Цірілла була викрадена з острова Танедд, а Ґеральт був там важко поранений, коли її захищав. Будь-хто може те підтвердити. Будь-який чародій, який був на Танедді. Й державний секретар Реданії, пан Сігізмунд Дійкстра...

Любисток замовк, згадавши раптом, що саме Дійкстра не дуже б придався у цій справі як свідок захисту, а посилення на чародіїв з Танедду також не сильно покращує ситуацію.

— І величезною дурнею, — продовжив він голосно й швидко, — звинувачувати Ґеральта у тому, що він викрав її з Цінтри! Ґеральт знайшов дівчинку, коли та після різанини у місті тулилася на Заріччі, а заховав її він не від вас, а лише від агентів Нільфгарду, які її шукали! Я сам був тими агентами впійманий і взятий на муки, аби видати їм, де та Цірі переховується! Але я слова не зронив, а оті агенти вже й землю гризуть. Не знали вони, із ким задираються!

— Утім, ваша мужність, — втрутився граф, — виявилася даремною. Емгир наприкінці отримав Ціріллу. Як усюди відомо, він має намір із нею оженитися і зробити з неї імператрицю Нільфгарду. Поки що зве він її королевою Цінтри й околиць, завдаючи нам тим самим певні клопоти.

— Емгир, — заявив поет, — міг посадовити на трон Цінтри будь кого. Цірі, з якого боку не подивись, має права на той трон.

— Права? — крикнув Віссегерд, оббризкуючи Геральта слиною. — Гівно там, а не права! Емгир може оженитися із нею, його воля. Може і їй, і дитинці, що він Ціріллі зробить, давати титули й володіння відповідно до своїх фантазій і примх. Королева Цінтри й Островів Скелліге? Чому ні? Княжна Брюгге? Графиня-палантинка Соддену? Дуже прошу, кланяємося у пояс! А чому, запитаю принижено, не королева Сонця і сюзеренка Місяця? Та проклята, мерзенна кров не має жодних прав на трон! Проклята кров, уся бабська лінія того роду — то підлі й прокляті креатури, від Ріаннон починаючи! Як прабабка Цірілли, Адалія, яка із власним кузенком кров змішала, як прапрабабка, Мюріель Лотриня, яка блудила із кожним! Кровозмішані виблядки й дівки з того роду йдуть, раз у раз!

— Говоріть тихіше, пане маршале, — сказав гордовито Любисток. — Перед вашим наметом висить штандарт із золотими левами, а ви готові за мить обізвати такою, що походить з неправого ложа, бабку Цірі, Каланте, Левицю із Цінтри, за яку більшість ваших солдат проливали кров на Марнадалі й під Содденом. І тоді я не був би впевненим у вірності вашого війська.

Віссегерд за два кроки подолав відстань, що віддаляла його від Любистка, схопив поета за жабо й підняв із сідала. Обличчя маршала, що за мить було лишень поцятковане червоними плямами, тепер набуло кольору глибокого геральдичного кармазину. Геральт почав серйозно боятися за приятеля, але, на щастя, до намету раптом увірвався ад'ютант, збудженим голосом повідомляючи про пильні й важливі вісті, принесені розвідкою. Віссегерд із силою відштовхнув Любистка на табурет і вийшов.

— Уф-ф... — простогнав поет, крутячи головою і шиєю. — Мало-мало не задавив мене... Чи можете ви трохи послабити мою мотузку, пане графе?

- Ні, пане Любистку. Не можу.
- Ви вірите тій дурні? Що ми шпигуни?
- Моя віра тут ні до чого. Але ви залишитеся зв'язаними.
- Біда, — Любисток відкашлявся. — Що за диявол узяв вашого маршала? Чому то він раптом кинувся на мене, наче чеглик на слукву?

Даніель Етчеверрі криво усміхнувся.

— Нагадуючи про вірність солдат, ви роз'ятрили болючу рану, пане поете.

— Як же то? Яку таку рану?

— Ті солдати сердечно оплакали оту Ціріллу, коли дійшла до них звістка про її смерть. А потім вибухнула нова звістка. Виявилось, що онука Каланте жива. Що вона у Нільфгарді й тішиться ласкою імператора Емгира. Тоді дійшло до масових дезертирств. Майте на увазі, що люди покинули хати й родини, втекли до Соддену й Брюгге, до Темерії, бо хотіли битися за Цінтру, за кров Каланте. Бажали битися за визволення країни, хотіли вибити з Цінтри загарбників, привести до того, аби потомок Каланте отримала трон. А що виявилось? Кров Каланте повертається на трон Цінтри у хвалі й славі...

— Як маріонетка у руці Емгира, який її викрав.

— Емгир з нею одружується. Хоче посадовити поряд із собою на імператорському престолі, підтвердити титули й лени. Чи так вчиняють із маріонетками? Ціріллу бачили при імператорському дворі посли з Ковіру. Твердять, що не справляла вона враження приведеною силою. Цірілла, єдина спадкоємниця трону Цінтри, повертається на той трон як союзниця Нільфгарду. Отакі вісті розійшлися серед солдатів.

— Розпущені нільфгардськими агентами.

— Я про те знаю, — кивнув граф. — Але солдати не знають. Коли хапаємо ми дезертирів, то караємо їх петлею, але я трохи їх розумію. Вони цінтрійці. Вони хочуть битися за власні, а не за темерійські хати. Під власними, а не темерійськими команди-

рами. Під власним штандартом. Вони бачать, що тут, у цій армії, їхні леви схилиються перед темерійськими лілеями. Віссегерд мав вісім тисяч солдатів, у тому числі п'ять тисяч родовитих цінтрійців, решту складали темерійські допоміжні загони й добровільне рицарство з Брюгге й Соддену. Зараз корпус нараховує шість тисяч. А дезертирували виключно оті, з Цінтри. Військо Віссегерда було проріджене без битви. Розумієте, що воно для нього значить?

— Він втрачає престиж і позицію.

— Вочевидь. Ще кілька сотень дезертирують, і король Фольтест відбере у нього булаву. Вже зараз той корпус важко назвати цінтрійським. Віссегерд кидається, хоче припинити ті втечі, тому розпускає плітки про непевне, але напевне неправе походження Цірілли і її предків.

— Що ви, — не міг стриматися Геральт, — слухаєте із явним невдоволенням, графе.

— Ви помітили? — трохи усміхнувся Даніель Етчеверрі. — Що ж, це Віссегерд ще мого родоводу не знає... Коротко кажучи, я тій Ціріллі родич. Мюріель, графиня Гаррамон, яку звуть Вродливою Лотринєю, прапрабабка Цірілли, була також і моєю прапрабабкою. Про її любовні походеньки у родині легенди ходять, і все ж я неохоче слухаю, як Віссегерд приписує моїй пращурці схильність до кровозмішення і походів направо й наліво. Але я не реагую. Бо я солдат. Чи добре мене панове розуміють?

— Так, — сказав Геральт.

— Ні, — сказав Любисток.

— Віссегерд — командир того корпусу, що входить до складу темерійської армії. А Цірілла у руках Емгира — це загроза для корпусу, а значить, і для армії, а тим самим і для короля і моєї країни. Я не маю наміру суперечити чуткам, які Віссегерд розпускає про Ціріллу або ставити під сумнів його авторитет як командира. Маю намір навіть підтримати його у доведенні того, що Цірілла незаконнонароджена й не має прав на трон. Я не

тільки не суперечитиму маршалу, не тільки не стану ставити під сумнів його рішення і накази, але з усіх сил їх підтримаю. І виконаю, якщо буде на те потреба.

Відьмак скривився в усмішці.

— Тепер ти розумієш, Любистку? Пан граф навіть на мить не вважає нас шпигунами, інакше не дав би нам таких розлогих пояснень. Пан граф знає, що ми невинні. Але він і пальцем не поворухне, коли Віссегерд видасть нам вирок.

— Чи то значить... Чи то значить, що...

Граф відвів погляд.

— Віссегерд, — сказав тихо, — розлючений. Вам дуже не пощастило потрапити до його рук. Особливо вам, пане відьмаче. Пана Любистка я намагатимуся...

Перебило його повернення Віссегерда, все ще червоного й засапаного, наче бугай. Маршал підійшов до столу, гепнув будиганом об мапи, що вкривали дошки, потім розвернувся до Геральта і просвердлив його поглядом. Відьмак очей не опустил.

— Поранений нільфгардець, якого схопила розвідка, — процідив Віссегерд, — зумів по дорозі здерти пов'язки й стік кров'ю, не приходячи у себе. Волів померти, не ставши причиною поразки й смерті своїх побратимів. Хотіли ми його використати, а він нам крізь пальці протік, на пальцях нічого не залишилося, окрім крові його. Добра школа. Шкода, що відьмаки не викладають таких речей королівським дітям, яких забирають на виховання.

Геральт мовчав, але погляду так і не відводив.

— Що, дивовижо? Вибрику натури? Пекельна тварюко? Чому ти навчив викрадену Ціріллу? Як ти її виховав? Усі бачать та знають як! Той виродок живе, сидить на нільфгардському троні, наче ніде нічого! А як Емгир її у ложе візьме, то без роздумів розкинеться перед ним із повним бажанням, сучка мала!

— Щось несе вас злість, — пробурмотів Любисток. — По-рицарськи це, пане маршале, дитину за все звинувачувати? Дитину, яку Емгир насильно викрав?

— І на насилля методи є! Саме рицарські, саме королівські методи! Була б то насправді королівська кров, то знайшла б їх! Ніж знайшла б! Ножиці, скла розбитого уламок, шило врешті! Могла собі, сука, зубами вени на зап'ястках порвати! На панчохах власних повіситися!

— Не хочу я вас більше слухати, Віссегерде, — тихо сказав Геральт. — Не хочу вас більше слухати.

Маршал заскреготів зубами, нахилився.

— Не хочеш, — сказав голосом, що аж трясся від люті. — То добре складається, бо і я уже нічого тобі не маю сказати. Крім одного. Тоді, у Цінтрі, п'ятнадцять років тому, багато говорилося про призначення. Думав я тоді, що воно дурня. А втім, було це твоє призначення, відьмаче. З тієї ночі доля твоя була зумовлена, чорними рунами межі зірок написана. Цірі, дочка Павеетти, то твоє призначення. І смерть твоя. Бо за Цірі, дочку Павеетти, будеш ти висіти.

До операції «Центавр» бригада приступила як окремий підрозділ IV Кінної Армії. Придали нам підтримку у вигляді трьох рот легкої верденської кавалерії, які я приєднав до бойової групи «Фремде». З решти бригади, за прикладом кампанії в Едірні, я виділив Бойові Групи «Сіверс» та «Мортайзен», кожна у складі чотирьох ескадронів.

З району зосередження під Дресхотом ми вийшли у ніч з четвертого на п'яте серпня. Наказ для Груп звучав: вийти на рубіж Відорт—Каркано—Армерія, захопити переправи на Іні, нищити зустрічного супротивника, але оминати більші пункти спротиву. Учиняючи пожежі, особливо нічні, освітлити шлях дивізіонам IV Армії, підняти паніку серед цивільних людей і привести до закупорювання біженцями усіх комунікаційних артерій у тилах ворога. Імітуючи оточення, зіштовхувати відступаючі підрозділи ворога у напрямку справжніх котлів. Виконуючи знищення вибраних груп цивільного населення та полонених, сіяти страх, поглиблювати паніку й нищити моральний дух супротивника.

Вищезгадані завдання бригада виконала із великою солдатською самовідданістю.

*Елан Траге. За імператора й вітчизну.
Славетний бойовий шлях
VII Дерланської Кавалерійської бригади*

Розділ 5

Мільва не зуміла добігти й врятувати коней. Була свідком їхньої крадіжки, але свідком безсилим. Спочатку підхопив її ошалілий, охоплений панікою натовп, потім шлях загородили розігнані вози, потім вона угрузла у вовняному, бекаючому стаді овець, через яке довелося їй продиратися, наче крізь снігові замети. Потім, уже біля Хотлі, тільки стрибок у заросле очеретом прибережне болотко врятував її від мечів нільфгардців, що безжально рубали скупчених над річкою утікачів, не даючи пардону ані дітям, ані жінкам. Мільва кинулася у воду й дісталася на другий берег, місцями йдучи, місцями пливучи навznak серед трупів, що несла течія.

І почала погоню. Запам'ятала, у якому напрямку дали драла хлопці, які вкрали Плітку, Пегаса, червоно-брунатного жеребчика і її вороного. А у сагайдаку біля сидла вороного був її безцінний лук. Що ж, думала вона, хлюпаючи водою у чоботях, іншим доведеться поки що давати собі раду самим. Мені, суча його мати, треба віднайти лук і коня!

Спочатку вона відбила Пегаса. Мерин поета не звертав уваги на солом'яні лапті, що штурхали його у боки, мав десь крики невинного їздця і навіть не думав переходити на галоп — біг собі підтюпцем, ліниво й повільно через березняк. Хлоп значно відстав від решти конокрадів. Коли почув і побачив Мільву за спиною, без роздумів зіскочив і дав драла у хаші, обіруч

підтримуючи штани. Мільва його не переслідувала, перемогло вируjące у ній прагнення суворого мордобою. Сковила у сідло, з розбігу, різко, аж забряжчали струни лютні, притороченої серед в'юків. Обізнана із кіньми, вона зуміла змусити мерина до галопу. Чи, скоріше, до важкої ходи, яку Пегас за галоп вважав.

Але навіть отого псевдогалопу вистачило, бо ж втечу конокрадів пригальмував іще одна нетипова кобила. Норовиста Плітка відьмака, гніда кобилка, яку розлючений її фокусами Геральт не раз уже обіцяв обміняти на іншого коня — а то й на віслюка, мула, ба й навіть козла. Мільва наздогнала злодіїв у туми, коли знервована невмілим натягуванням вуздечки Плітка скинула вершника на землю, а решта хлопів, зіскочивши з сидел, намагалася вгамувати розбрикану й неспокійну кобилку. Були вони настільки зайняті, що помітили Мільву, тільки коли та увірвалася між ними на Пегасі й копнула одного в обличчя, зламавши йому ніс. Коли він падав, виючи й призиваючи допомогу божу, вона його впізнала. Був то Постол. Хлоп, якому, схоже не щастило на людей. А особливо на Мільву.

На жаль, Мільву щастя також облишило. Точніше кажучи, винним було не щастя, а власна її нахабність і трохи підтримана практикою упевненість, що будь-яких двох селяків вона завжди зможе віддубасити так, як вирішить за необхідне те зробити. Але коли вона зіскочила з сидла, то раптом отримала кулаком в око й невідомо як опинилася на землі. Витягнула ножа, бажаючи випустити комусь кишки, але отримала по голові товстезним кием так, що кий зламався, засипавши їй очі корою і пилюкою. Оглушена й осліплена, вона все ж зуміла вчепитися у коліна селяка, що все гатив по ній уламком кия, а селяк несподівано крикнув та впав. Другий заверещав, прикриваючи обіруч голову. Мільва протерла очі й побачила, що ховається він від ударів плітки, що сипалися на нього, а завдавав їх вершник на сивому коні. Вона зірвалася з землі, копнула з розмаху поваленого хлопця у шию. Конокрад захарчав, смикнув ногами

й розкинувся, а Мільва миттєво скористалася тим, вклавши у точно відміряний копняк усю свою злість. Хлоп звинувся клубком, затиснув долоні на промежині й завив так, що аж листя з беріз посипалося.

Вершник на сивку тим часом упорався із другим хлопом і з Постолом, у якого кровило з носа, та погнав обох у ліс ударами батога. Розвернувся, аби шмагнути того, який звивався, але стримав коня. Бо Мільва вже встигла дістатися до свого вороного, вже мала у кулаці лук і стрілу на тятиві. Тятива була наполовину натягнена, але стріла цілилася просто у груди вершника.

Мить вони дивилися один на одного, вершник і дівчина. Потім вершник повільним рухом дістав з-за поясу стрілу із довгим оперенням і кинув її під ноги Мільві.

— Я знав, — сказав спокійно, — що матиму можливість повернути тобі твій наконечник, ельфійко.

— Я не ельфійка, нільфгардцю.

— А я не нільфгардець. Опусті нарешті той лук. Якби я бажав тобі зла, досить було б просто дивитися на твої отут поневір'яння.

— Дідько тебе зна, — вимовила вона крізь зуби, — що ти за один і чого від мене хочеш. Але дякую тобі за порятунок. І за мій шип. І за того гультая, що я його на просіці погано підстрілила.

Побитий конокрад, звинутий у клубок, давився плачем, утливши обличчя у підлісок. Вершник на нього не дивився. Дивився на Мільву.

— Хапай коней, — сказав. — Мусимо швидко відскочити від ріки, військо прочісує ліси на обох берегах.

— Мусимо? — скривилася вона, опускаючи лук. — Разом? А відколи то ми свояки? Чи компанія?

— Я тобі поясню, — він розвернув коня, схопив вуздечку буро-червоного жеребчика, — якщо даси мені на те час.

— Уся справа у тому, що часу у мене немає. Відьмак і решта...

— Знаю. Але ми їх не врятуємо, якщо дозволимо себе вбити чи схопити. Хапай коня, і тікаємо у гущавину. Поспіши!

* * *

Він зветься Кагір, нагадала собі Мільва, дивлячись скося на дивного товариша, із яким довелося їй сидіти у ямі під вигорнутим деревом. Дивний нільфгардець, який говорить, що він не нільфгардець. Кагір.

— Думали ми, що тебе вбили, — пробурмотіла вона. — Коник без сідока прибіг...

— Мав я малу пригоду, — відповів він сухо. — Із трійцею розбійників, зарослих, наче вовкулаки. Вискочили на мене із засідки. Кінь утік. Розбійники не зуміли, але були пішими. Раніше, аніж вдалося мені роздобути нового коня, залишився я далеко позаду вас. Тільки сьогодні вранці я вас наздогнав. Біля самого табору. Переїхав річку нижче й чекав на тому березі. Знав, що ви поїдете на схід.

Якийсь зі схованих у вільшині коней зафоркав, тупнув. Сутеніло. Комарі нав'язливо дзижчали біля вух.

— Тихо в лісі, — сказав Кагір. — Війська пішли. Битва вже скінчилася.

— Різанина, ти хотів сказати.

— Наша кавалерія... — він замовк, кахикнув. — Імперська кавалерія вдарила у табір, а тоді від півдня атакували ваші війська. Хіба — темерійські.

— Якщо вже по битві, то тре' нам туди повернутися. Відьмака відшукати, Любистка й решту.

— Розумніше дочекатися темряви.

— Страшно тут якось, — сказала вона тихо, стискаючи лук. — Похмурий яр, аж мурашки по шкірі. Ніби тихо, а постійно кущами шелестить шось... Відьмак казав, що гулі до побойовисьок тягнуться... А хлопці про вомпера брехали...

— Ти не сама, — відповів він упівголоса. — Самому страшніше.

— То так, — вона зрозуміла, про що він. — Ти ж деє два тижні слідом за нами їдеш, один, як палець. За нами лізеш, а всюди навкруги твої... Хоча ж, як балакаєш, ти не нільфгардець,

але це ж — твої. Хай мене дідько, як я розумію... Замість до своїх повернутися ти за відьмаком ідеш. Нашо?

— То довга історія.

* * *

Коли високий скойа'таель нахилився над ним, зв'язаний, наче баран, Струйкен змружив від страху очі. Кажуть, що бридких ельфів не існує, що всі вони, як один муж, вродливі, що такими-от народжуються. Той з білок також народився вродливим. Але тепер обличчя його навскіс перетинав паскудний шрам, деформуючий чоло, брову, ніс і щоку, не залишивши від властивої ельфам краси нічого.

Понівечений ельф присів на поваленому стовбурі поряд.

— Я Ізенгрім Фаюльтіарна, — сказав, знову схиляючись над бранцем. — Чотири роки я б'юся із людьми, три — вожу командо. Поховав я полеглого у бою брата, чотирьох кузенів, більше сорока товаришів по зброї. У боротьбі моїй вважаю вашого імператора за союзника, що багаторазово доводив, перекачуючи вашим службам розвідницьку інформацію, допомагаючи вашим агентам і резидентам, ліквідуючи тих осіб, на кого ви вказували.

Фаюльтіарна замовк, дав знак долонею у рукавичці. Скойа'таель, який стояв неподалік, підняв з землі невеличкий козуб, зроблений із березової кори. З козуба бив солодкий запах.

— Я вважав Нільфгард союзником, — повторив ельф зі шрамом. — Тому спочатку не вірив, коли мій інформатор попередив, що на мене готується засідка. Що я отримаю доручення зустрітися віч-на-віч із нільфгардським емісаром, а коли прибуду — буду схоплений. Я не вірив власним вухам, але оскільки я по природі обережний, то вирішив прийти на зустріч трохи раніше — і не сам. Яке ж було моє здивування і розчарування, коли виявилось, що у місці таємної зустрічі замість емісара чекає на мене шестеро розбійників із рибальською сіткою, мотузками,

шкіряним хаубом із кляпом і каптаном, що застібається на паси й пряжки. Спорядження, яке, сказав би я, використовується зазвичай вашою розвідкою при викраденнях. Нільфгардська розвідка вирішила схопити мене, Файольтіарну, живого, кудись вивести із кляпом, по вуха закутаного у гамівний каптан. Загадкова справа, сказав би я. Така, що вимагає пояснення. І я радий, що хоча б один із розбійників, які на мене полювали, — без сумніву, їхній командир — дав узяти себе живим і зуміє мені ці пояснення дати.

Струйкен зціпив зуби й відвернувся, аби не дивитися на понівечене обличчя ельфа. Волів дивитися на козуб з березової кори, біля якого дзижчали дві оси.

— Тож тепер, — продовжив Файольтіарна, витираючи хусткою спітнілу шию, — побалакаємо, пане викрадачу. Для полегшення розмови я проясню кілька деталей. В отому козубі знаходиться кленовий сироп. Якщо розмова наша не піде у дусі взаємного порозуміння і глибокої щирості, ми отим сиропом добряче намастимо тобі голову. А особливо ретельно очі та вуха. Потім ми помістимо тебе на мурашник, на отой, власне, по якому бігають симпатичні й працювиті комашки. Додам, що цей метод чудово зарекомендував себе у випадку із кількома *dh'oine* й *an'givare*, які виказували мені малувато щирості та забагато спротиву.

— Я на імперській службі! — крикнув шпигун, збліднувши. — Я офіцер імперських спеціальних служб, підвладний пана Ваттєс де Рідо, віконта Ейддону! Звуся Ян Струйкен! Протестую...

— Через фатальний збіг обставин, — урвав його ельф, — тутешні червоні мурашки, ласі до кленового сиропу, ніколи не чули про пана Рідо. Починаймо. Про те, хто віддав наказ мене викрасти, я питати не стану, бо воно ясно. Тож моє перше питання звучить таким чином: куди ви мали мене відвезти?

Нільфгардський шпигун заборсався у мотузках, трусонув головою, бо йому здалося, що мурашки вже повзають у нього по щоках. Утім — мовчав.

— Що ж, — перервав ту мовчанку Файольтіарна, даючи жестом знак ельфа із козубом. — Обмазати його.

— Я мав відвезти вас до Вердену, до замку Настрог! — видавив із себе Струйкен. — За наказом пана де Рідо!

— Дякую. Що чекало на мене у Настрозі?

— Слідство...

— Про що мали розпитувати?

— Про події на Танедді! Благаю, розв'яжіть мене! Я скажу все!

— Вочевидь скажеш, — зітхнув ельф, потягуючись. — Особливо маючи на увазі, що початок уже позаду, а початок у таких справах — найважчий. Продовжуй.

— Я мав наказ змусити вас виказати, де ховаються Вільгефорц і Ріенс! І Кагір Мавр Диффрин, син Келлаха!

— Потішно. Ставити на мене пастку, аби питати про Вільгефорца й Ріенса? І що я мав про них знати? Що може мене із ними поєднувати? А із Кагіром справа ще веселіша. Його я вам відіслав, як ви й хотіли. У путах. Чи ж посилка до вас не дійшла?

— Вибито загін, який ми вислали на домовлене місце зустрічі... Кагіра не було серед убитих...

— Ага. І пан Ваттє де Рідо виявив підозріливість? Але замість просто вислати до команду нового емісара й попросити пояснень він відразу влаштував на мене засідку. Наказав відволочки мене до Настрога й допитати. Про події на Танедді.

Шпигун мовчав.

— Ти не зрозумів? — ельф схилив над ним своє страшне обличчя. — Це було питання. Звучало воно: про що йдеться?

— Не знаю... Цього я не знаю, клянуся...

Фаойльтіарна махнув рукою, вказав. Струйкен гарчав, бився, закликав Великим Сонцем, запевняв у своєму незнанні, плакав, мотав головою і плювався сиропом, яким грубо намащували його обличчя. Тільки коли четверо ской'таелів понесли його до мурашника, він вирішив говорити. Хоча наслідки могли виявитися страшнішими, аніж мурашки.

— Пане... Якщо хтось про це довідається, ми загинемо... Але я вам признаюся... Я бачив секретні накази. Підслухав... Скажу все...

— Це зрозуміло, — кивнув ельф. — Рекорд у мурашнику, що становив годину й сорок хвилин, належав одному офіцеру зі спеціальних загонів короля Демавенда. Але в кінці заговорив і він. Ну, починай. Швидко, складно й конкретно.

— Імператор упевнений, що на Танедді його зрадили. Зрадник — Вільгефорц з Рогґевену, чародій. І його помічник, якого звуть Ріенсом. А перед усім — Кагір Мавр Диффрин еп Келлах. Ваттє... Пан Ваттє не впевнений, чи не усі ви мали стосунок до тієї зради, хоча б і несвідомо... Тому наказав вас захопити й тихцем доставити в Настрог... Пане Фаойльтіарне, я двадцять років працюю в розвідці... Ваттє де Рідо — то мій третій шеф...

— Складніше, прошу. І припини труситися. Якщо будеш зі мною щирим, то маєш шанс послужити ще кільком шефам.

— Хоча те тримають у великій таємниці, але я взнав... Взнав, кого Вільгефорц та Кагір мали схопити на острові. І виходить на те, що їм вдалося. Бо до Лох Ґрім привезли ту... Як там її... Ну, принцесу з Цінтри. То я думав, що успіх, що Кагір і Ріенс стануть баронами, а той чародій — щонайменше графом... А замість того імператор викликав Пугача... Значить, пана Скеллена, а ще пана Ваттє, наказав схопити Кагіра. Й Ріенса, й Вільгефорца... Всі, хто могли щось знати про Танедді і про ту справу, мали бути піддані тортурам... І ви також... Просто було здогадатися... Ну... Що була зрада. Що до Лох Ґрім привезли фальшиву принцесу...

Шпигун задихався, нервово хапав повітря губами, заліпленими кленовим сиропом.

— Розв'яжіть його, — скомандував своїм білкам Фаойльтіарна. — І нехай уміє собі обличчя.

Наказ виконано було невідкладно. За хвилюку організатор невдалої засідки стояв уже зі схиленою головою перед леген-

дарним командиром скойа'таелів. Фаойльтіарна дивився на нього із байдужістю.

— Ретельно вимий сироп з вух, — сказав він нарешті. — Нашореш їх і напруж пам'ять, як належить шпигуну із багаторічною практикою. Я дам доказ моєї лояльності стосовно імператора, дам повний звіт про ті справи, що вас цікавлять. А ти все, слово в слово, повториш Ваттє де Рідо.

Агент покvapливо кивнув.

— У середині Блате, чи, по вашому, на початку червня, — почав ельф, — зі мною встановила контакт Еніда ан Ѓленна, чародійка, відома як Франческа Фіндабайр. За її дорученням, до мого команду скоро прибув такий собі Ріенс, начебто фактотум Вільгефорца з Роґґевену, теж магіка. У найглибшій таємниці було відпрацьовано план операції, що мала на меті знищити певну кількість чародіїв під час з'їзду на острові Танедд. План було представлений мені як такий, що має повну підтримку імператора Емгира, Ваттє де Рідо й Стефана Скеллена, інакше я б не погодився співпрацювати із д'ойне, чародіями чи ні, бо я забагато за своє життя бачив провокацій. Те, що Імперія була втягнена у ту аферу, підтвердило прибуття на півострів Бремерворд корабля, що привіз Кагіра, сина Келлаха, який мав спеціальні повноваження і накази. Згідно із тими наказами я виділив із команду спеціальну групу, яка мала підкорятися виключно Кагіру. Я знав, що група має завдання схопити й вивезти з острова... конкретну особу.

— На Танедд, — продовжив за хвилику Фаойльтіарна, — ми попливли кораблем, яким прибув Кагір. Ріенс мав амулети, за допомогою яких він укрит корабель чародійським туманом. Ми запливли у печери під островом. Звідти ми дісталися підземель під Ѓарштангом.

— Уже в підземеллях ми побачили, що щось не гаразд, Ріенс отримав якісь телепатичні сигнали від Вільгефорца. Ми дізналися, що нам доведеться сходу вступати у бій, що вже почався.

Були ми готові. І добре, бо відразу після того, як ми вийшли з підвалів, потрапили у пекло.

Ельф сильно скривив покалічене обличчя, наче спомини ті доставляли йому біль.

— Після початкових успіхів справи стали ускладнюватися. Не вдалося нам вибити усіх королівських чародіїв, ми мали великі втрати. Свою смерть знайшли також і кілька чародіїв із тих, які були у змові, а інші, один за одним, почали рятувати шкіру й телепортуватися. У певний момент зник Вільгефорц, потім зник Ріенс, а скоро після них Еніда ан Гленна. Оце останнє зникнення я сприйняв як кінцевий наказ до відступу. Втім, я не віддав такого наказу, чекав повернення Кагіра і його групи, яка відразу після початку акції вирушила, аби виконати свою місію. Оскільки вони не поверталися, ми почали їх шукати.

— З групи, — Фаойльтіарна глянув в очі нільфгардського шпигуна, — не вцілів ніхто, всі були знищені страшенним чином. Кагіра ми знайшли на сходах, що вели до Тор Лара, вежі, яка у той час вибухнула й розсипалася на шматки. Був він поранений і непритомний, очевидно, що дорученої місії вони не виконали. Від об'єкта тієї місії навколо не було й сліду, а знизу, від Аретузи й Локсії, уже наступали королівські. Я знав, що Кагір аж ніяк не може потрапити їм у руки, бо то було б доказом того, що Нільфгард узяв участь у акції. Ми забрали його й утекли до підземель, до каверни. Там ми піднялися на корабель і відпливли. З командо нас лишилося дванадцять, у більшості своїй — поранених.

— Вітер нам сприяв. Ми висадилися на заході від Гірундуму, заховалися у лісах. Кагір намагався здирати з себе пов'язки, викрикував щось про шалену панну із зеленими очима, про Левеня із Цінтри, про відьмака, який вирізав його групу, про Вежу Чайки й про чародія, який літав, наче птах. Домагався він коня, наказав повертатися на острів, посилався на накази імператора, що в цій ситуації ми вирішили трактувати як марення

божевільного. В Едірні, як ми вже знали, кипіла війна, важливішим я вважав швидке відновлення прорідженого командо й поновлення битви із д'ойне.

— Кагір усе ще був із нами, коли у контактівій скриньці я знайшов той ваш секретний наказ. Був я здивований. Хоча Кагір і дійсно не виконав місії, ніщо не вказувало на те, що він був винний у зраді. Але я не роздумував довго, вирішив, що то ваша справа і що ви самі повинні її вирішувати. Кагір, коли його в'язали, не чинив опір, був спокійним і навіть байдужим. Я наказав покласти його у дерев'яну труну й за допомогою знайомого *hav'caare* доставити у вказане в листі місце. Не був я, признаюся, схильний надавати ескорт з командо. Не знаю, хто винищив ваших людей на місті зустрічі. А про те, де воно є, знав виключно я. Тож якщо вам не подобається версія цілком випадкової сутички й знищення вашого загону, то зрадника шукайте у себе: термін і місце окрім мене знали тільки ваші.

Фаойльтіарна встав.

— Це все. Уся інформація — правдива. У підвалах Настрога я б не видав вам більшого. Брехня і крутість, якими б я, може, намагався задовольнити слідчого, тільки зашкодили б, а не допомогли. Нічого більше я не знаю, й аж ніяк невідоме мені місце перебування Вільгефорца й Ріенса, також не знаю, чи слушно підозрюєте ви їх за зраду. Також я можу твердо сказати, що нічого не знаю про принцесу з Цінтри — ані про справжню, ані про фальшиву. Сказав я все, що знав. Розраховую, що пан де Рідо, як і Стефан Скллен не захочуть уже ставити на мене засідки. *Dh'oine* здавна намагаються мене схопити чи вбити, тож я набув звички безжально нищити усіх, кого у засідках знаходжу. У майбутньому також не стану з'ясовувати, чи не є випадково хтось із тих, хто сидить у засідці, підлеглим Ваттє чи Скллена. Я на таке не матиму ані часу, ані охоти. Чи я виражаюся ясно?

Струйкен кивнув, ковтнувши слину.

— Тож бери коня, шпигуне, й геть з моїх лісів.

* * *

— Значить, до ката тебе у тій труні везли, — буркнула Мільва. — Зара' розумію, хош і не зовсім. І чому б то замість того, щоб десь ховатися, за відьмаком їдеш? Він щодо тебе страшенно лютий... Двічі він життя тобі дарував...

— Три рази.

— Я два бачила. Хош то не ти кістки відьмаку на Танедді побив, як я спочатку думала, але ж не знаю, чи безпечно тобі знову під меч йому лізти. Я там мало з ваших крутійств розумію, але мене ж ти врятував, і, думаю, оченята у тебе добрі... Тож скажу тобі так, Кагіре, коротко: як відьмак згадає тих, хто Цірі до Нільфгарду викрали, то зубами скрегоче так, що аж іскри летять. А як на нього тоді плюнути, то слина закипить.

— Цірі, — повторив він. — Гарне ім'я.

— Ти не знав?

— Ні. При мені завжди звали її Ціріллою або Левеням із Цінтри... А коли була вона зі мною... Бо колись вона була... Не одізувалася вона до мене ані словом. Хоча я й врятував їй життя.

— Один дідько у тому розбереться, — похитала вона головою. — Сплетені ті ваші долі, Кагіре, покручені й поплутані. Не для моєї то голови.

— А тебе як звуть? — запитав він раптом.

— Мільва... Марія Баррінг. Але кажи: Мільва.

— Відьмак іде у поганому напрямку, Мільва, — сказав він, помовчавши. — Цірі немає у Нільфгарді. Не у Нільфгарді її захопили.

— Як це?

— Це інша історія.

* * *

— Велике Сонце! — Фрінгілла, ставши на порозі, нахилила голову й зі здивуванням поглянула на приятельку. — Що ти зробила із волоссям, Ассіре?

— Вимила, — сухо сказала Ассіре вар Анагід. — І підкурила. Заходь, прошу, сідай. Тікай з крісла, Мерліне. Геть!

Чародійка всілася на неохоче звільненому котом місці, не перестаючи розглядати зачіску приятельки.

— Припини дивуватися, — Ассіре торкнулася долонею пухнастих і лискучих локонів. — Я вирішила трохи змінитися. Урешті-решт, я взяла приклад з тебе.

— Мене, — захихотіла Фрінгілла Віго, — завжди вважали дивачкою і бунтівницею. Але якщо побачать в академії чи при дворі...

— Я не буваю при дворі, — відрізала Ассіре. — А академії доведеться звикнути. У нас тринадцяте століття. Саме час ламати забобони щодо того, що коли дбаєш про зовнішність, то це доводить легковажність і дріб'язковість розуму.

— Нігті також, — Фрінгілла легенько примружила зелені очі, від яких ніщо ніколи не ховалося. — Не впізнаю тебе, моя дорогенька.

— Простого заляття, — холодно відповіла чародійка, — має тобі вистачити для зрозуміння, що то я, а не якийсь там допельгенгер. Тож наклади такий чар, якщо мусиш. А потім перейдімо до того, про що я тебе просила.

Фрінгілла Віго погладила кота, який терся об її литку, муркотів і вигинав спину, роблячи вигляд, що то вираз симпатії, а не замасковане бажання, аби чорноволоса чародійка пішла геть із крісла.

— Тебе, — сказала не підводячи голови, — просив сенешаль Келлах еп Груффид, вірно?

— Вірно, — підтвердила стишеним голосом Ассіре. — Келлах провідав мене, був у розпачі, просив про допомогу, про заступництво, про порятунок для сина, якого Емгир наказав схопити, піддати тортурам і стратити. До кого він мав звернутися, як не до своячки? Мавра, дружина Келлаха, мати Кагіра, то ж моя племінниця, наймолодша дочка моєї сестри. Крім того, я нічого йому не обіцяла. Бо нічого у цій справі не можу зробити. Нещодавно мали місце обставини, які не дозволяють мені наражати

себе на увагу. Поясни йому те. Але після того, як я вислухаю інформацію, яку я просила тебе зібрати.

Фрінгілла Віго крадькома перевела дух. Боялася, що подруга захоче лізти у справа Кагіра, сина Келлаха, від якої аж смерділо ешафотом. І що проситиме її про допомогу, відмовитися від якої вона б не зуміла.

— Десь у середині липня, — почала, — увесь зібраний у Лох Грімі двір мав можливість побачити п'ятнадцятирічну дівчину, начебто княжну Ціріллу, яку, зрештою, Емгир під час аудієнції уперто йменував королевою і приймав так ласкаво, що навіть розійшлися плітки про скоре одруження.

— Я те чула. — Ассіре погладила kota, який облишив Фрінгіллу й тепер намагався провести анексію її власного крісла. — Й далі говорять про той безумовно політичний мар'яж.

— Але тихіше й не так часто. Бо цінтрийку було вивезено до Дарн Ровану. У Дарн Ровані, як ти знаєш, часто тримають політичних в'язнів. А кандидаток на місце імператриці — куди рідше.

Ассіре не прокоментувала. Терпляче чекала, дивлячись на свої нещодавно вирівняні та налаковані нігті.

— Ти, безсумнівно, пам'ятаєш, — продовжила Фрінгілла Віго, — як три роки тому Емгир викликав нас усіх і наказав встановити місце перебування певної особи. На території північних королівств. Безсумнівно, пам'ятаєш, як він розсердився, коли нам те не вдалося. Альбріха, який пояснив, що на такій відстані не вдасться зондувати, не кажучи вже про те, щоб пробити екрани, вилаяв він останніми словами. А тепер слухай. Тиждень після славетної аудієнції у Лох Грімі, коли святкували вікторію під Альдерсбергом, Емгир побачив у залі Альбріха й мене. І удостоїв нас розмовою. Сенса його звернення, трохи спрощуючи, був такий: «Ви дармоїди, безпорадні особи й ледарі. Ваші фокуси коштують мені цілий статок, а вжитку з них — ніякого. Завдання, яке не здолала уся ваша славетна академія, звичайний астролог виконав за чотири дні».

Ассіре вар Анагід пирхнула легковажно, не перестаючи гладити kota.

— Я легко довідалася, — продовжила Фрінгілла Віго, — що отим астрологом-чудодієм був ніхто інший, як славетний Зартісій.

— А розшукувалася тоді ота цінтрийка, кандидатка на імператрицю. Зартісій її знайшов. І що? Став державним секретарем? Шефом Департаменту Неможливих Справ?

— Ні. Кинули його до ями вже за тиждень.

— Боюся, я не розумію, що те має спільного із Кагіром еп Келлахом.

— Терпіння. Дозволь мені йти крок за кроком. Це необхідно.

— Вибач. Слухаю.

— Пам'ятаєш, що дав нам Емгир, коли ми три роки тому починали пошук?

— Пасмо волосся.

— Вірно, — Фрінгілла потягнулася до кошелю. — Оце ось. Світленьке волосся, що належало до шестирічної дівчинці. Я зберегла решту. А варто тобі знати, що опіку над ізольованою цінтрійською княжною перейняла Стелла Конгрев, графиня Ліддерталь. Стеллі колись довелося отримати від мене кілька боргів вдячності, тому я без проблем отримала доступ до другого пасма волосся. Ось, того. Трохи темніше, але волосся із віком темнішає. Тим не менше пасма належать двом цілковито різним особам. Я перевірила, у мене щодо цього сумнівів немає.

— Я здогадувалася про можливість такого повороту, — призналася Ассіре вар Анагід, — як тільки почула, що цінтрійку ізолювали у Дарн Ровані. Астролог або провалив справу, або дав себе втягнути до змови, що мала на меті доставити Емгіру фальшиву особу. Змову, яка коштуватиме Кагіру еп Келлаху голови. Дякую, Фрінгілло. Все зрозуміло.

— Не все, — покрутила чорною голівкою чародійка. — По-перше, це не Зартісій знайшов цінтрійку, не він доставив її до

Лох Ґріму. Астролог розпочав гороскопи й астромантію після того, як Емгир зрозумів, що отримав фальшиву княжну, й інтенсивно розпочав шукати справжню. А до ями старий блазень відправився через звичайну помилку в мистецтві або ж за обман. Бо він заявив, що йому вдалося зафіксувати місце перебування розшукуваної особи із точністю радіуса у сто миль. А тією місцевістю виявилася пустеля, дике пустище десь аж за масивом Тір Тохайр, за джерелами Вельди. Стефан Скеллен, якого туди було послано, знайшов виключно скорпіонів і стерв'ятників.

— Я б від того Зартісія більшого й не сподівалася. Але на долю Кагіра то не матиме впливу. Емгир запальний, але нікого не посилає на торттури й смерть просто так, безпідставно. Хтось, як ти сама сказала, призвів до того, що у Лох Ґрім добралася княжна фальшива замість справжньої. Хтось постарався щодо двійника. Тож змова була, а Кагір дав себе у це втягнути. Я не виключаю, що несвідомо. Що ним скористалися.

— Якби воно так було, то скористалися б ним до кінця. Тоді він особисто привіз би двійника Емгиру. А Кагір зник без сліду. Чому? Адже зникнення його мусило збудити підозри. Чи міг він сподіватися, що Емгир розпізнає брехню з першого погляду? Адже він розпізнав. Розпізнав у будь-якому разі, бо ж мав...

— Пасмо волосся, — перебила Ассіре. — Пасмо волосся шестирічної дівчинки. Фрінгілло, дівчинку ту Емгир шукає не три роки, а куди довше. Схоже на те, що Кагір дав себе втягнути у щось паскудніше, у щось, що починалося, ще коли він скавав на паличці, що служила коником. Гммм... Залиш мені те пасмо. Я б хотіла його докладно дослідити.

Фрінгілла повільно кивнула, примружила зелені очі.

— Залишу. Але будь обережною, Ассіре. Не вплутуйся у паскудні справи. Бо те може привернути до тебе увагу. А на початку розмови ти нагадала, що це тобі не на руку. Й пообіцяла розкрити причини.

Ассіре вар Анагід устала, підійшла до вікна, вглядаючись у дахи башт і пінаклів¹ Нільфгарду, столиці імперії, що звалася Містом Золотих Веж, що полискували під західним сонцем.

— Ти колись сказала, а я запам'ятала, — сказала, не відводячи погляду, — що магію не повинні розділяти жодні кордони. Що добробут магії повинен бути добробутом найвищим, таким, що стоїть над усіма розподілами. Що придалося б щось схоже... із таємною організацією... Щось схоже на конвент чи ложу...

— Я готова, — перервала коротке — на кілька секунд — мовчання Фрінгілла Віго, нільфгардська чародійка. — Я рішуче налаштована, і я готова починати. Дякую тобі за довіру й за те, що ти звернулася до мене. Коли й де відбудеться зібрання отієї ложі, моя сповнена загадок і таємниць подруго?

Ассіре вар Анагід, нільфгардська чародійка, повернулася. На вустах її грала тінь посмішки.

— Скоро, — сказала вона. — Зараз я все тобі поясню. Але перше, аби я не забула... Дай мені адресу твоєї кравчині, Фрінгілло.

* * *

— Анє вогнику, — прошепотіла Мільва, вдивляючись у темний берег за річкою, що лисніла під світлом місяця. — Анє духу живого там немає, як думаю. В таборі зо дві сотні біженців було. Жоден живим не пішов?

— Якщо імперські перемогли, то погнали усіх у неволю, — прошепотів у відповідь Кагір. — Якщо перемогли ваші, то забрали їх, коли відступали.

Вони підійшли ближче до берега, до очерету, що ріс у грузькому багні. Мільва на щось наступила й відскочила, тлумлячи крик при виді руки, що вилізла з болота, — скоцюрбленої, укритої п'явками.

¹ Пінакль — декоративна вежка, часто увінчана гостроверхим дахом, ставилася на контрфорсах, на уступах стін тощо.

— То тільки труп, — буркнув Кагір, хапаючи її за плече. — Наш. Дерланець.

— Хто?

— Сьома дерланська кавалерійська бригада. Срібний скорпіон на рукаві...

— Боги, — здригнулася дівчина, стискаючи лук у спітнілій долоні. — Ти чув отой відгомін? Шо воно було?

— Вовк.

— Або гуль... Або іна сволота. Там, у таборі, також трупів багачко повинно лежати... Зараза, не піду вночі на тамтой берег!

— Почекаємо до світанку... Мільво? Що тут так дивно...

— Регіс... — лучниця стримала крик, унюхавши запах полину, шавлії, коріандру й анісу. — Регісе? То ти?

— Я. — Цирульник безшелесно вигулькнув з темряви. — Я за тебе переймався. А ти, як бачу, не сама.

— Ага, вірно бачиш, — Мільва відпустила руку Кагіра, який уже вихоплював меч. — Я не сама, й він вже не сам. Але то довга історія, як дехто каже. Регісе, шо із відьмаком? Із Любистком? Із рештою? Знаєш, шо з ними сталося?

— Знаю. Коней маєте?

— Маємо. У лозі сховані...

— То рушаймо на південь, за течію Хотлі. Без зволікань. Ще опівночі ми повинні бути під Армерією.

— Шо із відьмаком і поетом? Вони живі?

— Живі. Але мають клопоти.

— Які?

— То довга історія.

* * *

Любисток охнув, намагаючись перевернутися і знайти хоча б трохи зручнішу позицію. Але було то завдання неможливим для того, хто лежав на стосі втоптаній стружки та тирси й був зв'язаний мотузками, наче приготовлена для в'ялення шинка.

— Не повісили нас одразу, — застогнав. — У тому є надія. У тому уся наша надія...

— Та зараз, — відьмак лежав спокійно, дивлячись на місяць, що виднівся крізь діру у даху дров'яного сараю. — Знаєш, чому Віссегерд не повісив нас відразу? Бо ми маємо бути страченими публічно, коли увесь корпус збереться виходити на марш. З метою пропаганди.

Любисток замовк. Геральт чув, як він сопе, перейнявшись.

— Ти ще маєш шанси викрутитися, — сказав, аби його заспокоїти. — На мені Віссегерд хоче відігратися, звичайна помста, до тебе він нічого не має. Твій знайомий граф витягне тебе з проблем, от побачиш.

— Хрін там, — сказав бард, на здивування відьмака спокійно й цілком розсудливо. — Хрін там, хрін там, хрін там. Не стався до мене, наче до дитини. По-перше, з метою пропаганди завжди краще два трупи, ніж один. По-друге, не залишають у живих свідка звичайної помсти. Ні, брате, висітимемо удвох.

— Припини, Любистку. Лежи тихо й придумуй фокуси.

— Які, зараза, фокуси?

— Будь-які.

Балаканина поета перешкоджала відьмакові зібратися на думці, а він інтенсивно думав. Кожної миті очікував, що до дров'яного сараю увірвуться люди з темерійської військової розвідки, які безумовно були у корпусі Віссегерда. Розвідка напевне мала б бажання розпитати його про різні подробиці, пов'язані із подіями у Гарштанзі на острові Танедд. Геральт майже ніяких подробиць не знав, але розумів, що раніше, ніж агенти у те повірять, він уже буде дуже й дуже хворим. Уся надія його крилася у тому, що засліплений бажанням помсти Віссегерд не розголосить про його арешт. Розвідка могла захотіти вирвати бранців з кігтів розлюченого маршала, аби забрати їх до штаб-квартири. Вірніше, забрати до штаб-квартири те, що від бранців залишиться після перших допитів.

Тимчасом поет вигадав фокус.

— Геральте! Удаймо, що ми знаємо щось важливе. Що ми насправді шпигуни або щось таке. Тоді...

— Змилуйся, Любистку!

— Ми можемо спробувати підкупити стражу. У мене є приховані гроші. Дублони, вшиті у підкладку чобіт. На чорну годину... Крикнемо варту...

— А вони відберуть у тебе усе і ще відлупцюють.

Поет неохоче забуркотів, але замовк. З майдану до них доносилися крики, тупіт коней і, що найгірше, запах жовнірської горохової юшки, за миску якої у ту мить Геральт віддав би усі стерляді та трюфелі світу. Вартові, які стояли під дров'яним сараєм, ліниво гомоніли, реготали, час від часу протягло відкашлюючись і спльовуючи. Вартові були професійними солдатами, це ставало зрозумілим з їхнього дивовижного вміння розумітися за допомогою фраз, що складалися виключно із займенників і мерзотної лайки.

— Геральте?

— Що?

— Цікаво, що стало із Мільвою... Із Золтаном, Перціфалем, Регісом... Ти їх не бачив?

— Ні. Аж ніяк не виключаю, що під час сутички їх зарубали або стоптали кіньми. Там, у таборі, труп на трупі лежав.

— Не вірю, — заявив Любисток твердо і з надією в голосі. — Не вірю, що такі спритнярі, як Золтан і Перціфаль... Або Мільва...

— Перестань на те сподіватися. Навіть якщо вони вижили, то нам не допоможуть.

— Чому?

— З трьох причин. По-перше, мають вони власні клопоти. По-друге, ми лежимо зв'язані у сараї, що стоїть посеред обозу кількатисячного корпусу.

— А третя причина? Ти говорив про три.

— По-третє, — відповів він зморено, — ліміт чудес на цей місяць вичерпано зустріччю баби з Кернів із її загубленим чоловіком.

* * *

— Там! — циркульник показав палаючі точки бівачних вогнів. — Там є форт Армерія, а нині — форпост темерійських військ, сконцентрованих під Майєною.

— Там відьмака й Любистка стережуть? — Мільва стала на стременах. — Ха, тоді кепсько... Там юрма збройного люду мусить бути, та й сторожа навколо. Непросто буде тудой прокрастися.

— Нам не доведеться, — відповів Регіс, злязючи з Пегаса.

Мерин форкнув протягло, відвернув голову, явно незадоволений трав'яним запахом циркульника, що ліз йому у ніздрі.

— Нам не доведеться підкрадатися, — повторив. — Я сам те зроблю. Ви зачекайте із кіньми там, де блищить річка, бачите? Нижче найяскравішої із зірок Семи Кіз. Там Хотлі впадає до Іни. Як витягну відьмака з халепи, направляю його у той бік. Там зустрінемося.

— Велика самовпевненість, — пробурмотів Кагір до Мільви, коли вони, зійшовши з коней, опинилися достатньо близько. — Сам, без нічиєї допомоги стане витягати з халепи, чула? Хто він такий?

— Насправді не знаю, — відповіла тихо Мільва. — Але щодо витягування, то я йому вірю. Вчора він на моїх очах голою рукою витягнув розжарену підкову з вугілля...

— Чародій?

— Ні, — заперечив з-за Пегаса Регіс, виказуючи свій неймовірно тонкий слух. — Чи то, зрештою, так важливо хто? Я ж у тебе також не питаю особисті дані?

— Я Кагір Мавр Диффрин еп Келлах.

— Дякую і сповнений здивування, — у голосі циркульника забриніла тоненька нотка знущання. — Майже не чути нільфгардського акценту в нільфгардському прізвищі.

— Я не...

— Досить! — відрізала Мільва. — Не час сперечатися і вовтузитися. Регісе, відьмак чекає на порятунок.

— Не опівночі, — холодно сказав цирульник, дивлячись на місяць. — Тож ми маємо час на розмову. Хто ця людина, Мільво?

— Ця людина, — лучниця, трохи розгнівана, підтримала Кагіра, — врятувала мене від злої пригоди. Ця людина скаже відьмаку, коли його зустріне, що він має прямувати в інший бік. Цірі немає у Нільфгарді.

— І справді одкровення, — голос цирульника полагіднішав. — А яке цьому джерело, шановний Кагіре, сине Келлаха?

— Це інша історія.

* * *

Любисток вже довгий час не відзивався, коли один із поставлених на варті солдатів раптом перервав промову на половині прокляття, другий кахикнув, а може, застогнав. Геральт знав, що було їх троє, тож напружив слух, але третій солдат не видав з себе ані найменшого звуку.

Він чекав, стримавши дихання, але тим, що долинуло до його вух, не був скрип дверей сараю, відчинених рятівниками. Аж ніяк. Він почув рівне, тихе, багатоголосе хропіння. Вартові, схоже, поснули на службі.

Він зітхнув, безголосо вилаявся і вже мав намір знову зануритися у думки про Йеннефер, коли відьмачий медальйон на його шиї раптом сильно затремтів, а в ніздрі ударив запах полину, базиліку, коріандру, шавлії та анісу. І дідько знає, чого ще.

— Регіс? — прошепотів він із недовірою, безрезультатно намагаючись підвести голову зі стружок.

— Регіс, — прошепотів у відповідь Любисток, вошкаючись і шелестячи. — Ніхто інший так не смердить... Де він? Не бачу...

— Тихіше.

Медальйон перестав тремтисся, Геральт почув повний полегшення видих поета й відразу після того скрипіння клинка, що тав мотузку. За мить Любисток уже стогнав від болю, спричине-

ного викликаним відновленням кровообігу, тлумлячи стогін всадженим у рот кулаком.

— Геральте, — невиразна, слабка тінь цирульника з'явилася біля нього, відразу узявшись до розрізання вузлів. — Через армійську варту вам доведеться пробиратися самим. Прямуйте на схід, на найяснішу зірку Семи Кіз. Просто на Іну. Там на вас чекає Мільва із кіньми.

— Допоможи мені встати...

Він постояв спочатку на одній, тоді на другій нозі, кусаючи кулак. Кровообіг Любистка вже встиг повернутися до норми. Відьмак через хвилюк також був готовим.

— Як ми вийдемо? — запитав раптом поет. — Вартові біля дверей хропуть, але можуть...

— Не можуть, — перервав його пошепки Регіс. — Але як виходитимете — будьте обережні. Стоїть повня, на майдані ясно від вогнів. Хоча ніч, у таборі рух, але це й на краще. Вартовим уже набридло всіх смикати. Виходьте. Успіху вам.

— А ти?

— За мене не переймайтеся. Не чекайте на мене й не озирайтеся.

— Але...

— Любистку, — просичав відьмак. — Ти маєш не перейматися ним, ти ж чув?

— Виходьте, — повторив Регіс. — Хай щастить. До побачення, Геральте.

Відьмак розвернувся.

— Дякуємо тобі за рятунок, — сказав. — Але краще нам ніколи більше не зустрічатися. Ти мене розумієш?

— Абсолютно. Не гайте часу.

Вартові спали у мальовничих позах, похрюпуючи й поплямкуючи. Жоден навіть не здригнувся, коли Геральт і Любисток вислизали через причинені двері. Жоден не відреагував, коли відьмак безцеремонно стягнув з двох товсті домоткані плащі.

- Це не звичайний сон, — прошепотів Любисток.
- Авжеж, — Геральт прихований у темряві під стіною дров'яного сараю, роздивлявся майдан.
- Розумію, — зітхнув поет. — Регіс — чародій?
- Ні. Він не чародій.
- Він витягнув з жару підкову. Приспав стражників...
- Перестань плескати язиком і зосередься. Ми ще не на волі. Загорнися у плащ, і рушаймо на майдан. Якщо хтось нас затримає, удаємо солдатів.
- Добре. У разі чого я скажу...
- Ми вдаємо дурнувятих солдатів. Ходімо.

Вони перетнули майдан, тримаючись подалі від жовнів, які зібралися біля палаючих мазниць і бівачних вогнищ. По майдану туди-сюди ходили люди, тож іще двійко не кидалися у вічі. Вони не збудили нічиїх підозр, ніхто їх не кликав і не затримав. Швидко й без клопоту вони вийшли за палісад.

Усе йшло аж занадто гладко. Геральт став неспокійним, бо ж інстинктивно відчував загрозу, а відчуття це, мірою того як вони відходили від центру табору, зростало, замість того щоб зменшуватися. Він повторював собі, що у тому немає нічого дивного — посеред неспокійного навіть уночі угруповання уваги вони не привертали, й загальна тривога загрожувала їм, лише якби хтось зауважив приспаних вартових біля дверей сараю. Але тепер вони наближалися до периметру, на якому вартові мали залишатися пильними. Те, що йшли вони від табору, не допомогло б їм. Відьмак пам'ятав про пошесть дезертирства, що ширилася корпусом Віссегерда, і був упевнений, що стражники мали наказ пильнувати й тих, хто хотів би табір полишити.

Місяць давав достатньо світла, аби Любисток не йшов наближаючи. Відьмак же у такому світлі бачив настільки ж добре, як і вдень, дякуючи чому їм вдалося оминати два пікети й перекати у кущах проїзд кінного патруля. Попереду мали вони

темний вільшаник, що, здавалося, лежав уже за кільцем постів. Усе йшло гладко. Аж занадто гладко.

Підвело їх незнання військових звичаїв.

Низька й темна купа вільхи манила, бо давала укриття. Але здавен бувалі вояки, коли доводилося їм нести вартову службу, засідали у кущах, бо звісти ті, що саме не спали, могли бачити як неприємця, так і власних упертих офіцерів, коли тим останнім забажалося б навідатися із несподіваним контролем.

Ледь Геральт і Любисток підійшли до вільшаника, як виресли перед ними фігури. Й вістря списів.

— Пароль?

— Цінтра! — випалив без вагання Любисток.

Солдати хором зареготали.

— Йой, люди-люди, — сказав один. — Ані в гріш фантазії. Ні, щоби хоча б один щось оригінальне видумав. Ніц, тільки «Цінтра». За домом затужили, га? Добре. Ставка та само, що й учора.

Любисток відчутно заскреготів зубами. Геральт оцінив ситуацію і шанси. Оцінка виходила дуже недобра.

— Нумо, — підігнав їх солдат. — Як хочете пройти, то платіть мито, а ми прикриємо очі. Скоріше, бо зміна от-от нагряне.

— Зара'. — Любисток змінив спосіб мовлення і акцент. — Оце сяду та чобіт ззую, бо у чоботі мам...

Більше сказати не зміг. Четверо жовнірів повалили його на землю, двоє, схопивши кожен за одну ногу, потягнули за чоботи. Той, хто питав про пароль, вирвав підшивку із внутрішнього боку халяви. Щось посипалося із брязкотом.

— Золото! — крикнув командир. — Роззути того другого! І кликніть зміну!

Утім, не було кому роззувати чи кликати, бо частина складу варті впала на коліна, шукаючи серед листя дублони, а решта саме завзято билася за другий чобіт Любистка. Зараз або ніколи, подумалося Геральту, після чого він гепнув командира у щелепу, а коли той упав — ще й копнув у голову. Шукачі золота того

навіть не помітили. Любисток без нагадувань зірвався і погнав через кущі, тріпочучи онучами. Геральт біг слідом.

— Тривога! Тривога! — дерся повалений командир варти, за мить підтриманий криками товаришів. — Ловить!

— От босота! — крикнув на бігу Любисток. — Гопота! Гроші забрали!

— Бережи дихання, дурню! Бачиш ліс? Бігом!

— Тривога! Тривога!

Вони бігли. Геральт вилаявся, чуючи крики, свист, тупіт коней й іржання. За ними. І попереду. Здивування його було коротким, досить виявилося одного уважного погляду. Те, що він вважав за рятівний ліс, була лава кінноти, що наближалася до них, зростала, наче хвиля.

— Сій, Любистку! — крикнув він, після чого розвернувся у бік патруля, що наближався галопом і пронизливо свиснув на пальцях. — Нільфгард! — крикнув, щосили у легенях. — Нільфгард іде! До табору! До табору, назад, дурні! Грати тривогу! Нільфгард!

Вершник із патруля, що саме вихопився наперед, осадив коня, глянув зі страхом у вказаному напрямі, хотів повернути. Але Геральт вирішив, що й так уже досить зробив для цінтрійських левів і темерійських лілей. Підскачав до солдата й умілим ривком скинув його з коня.

— Застрибуй, Любистку! І тримайся!

Поету двічі повторювати не довелося. Кінь трохи присів під тягарем додаткового вершника, але, дзигнутий двома парами п'ят, пішов швидким галопом. Близька мурашня нільфгардців зараз становила загрозу куди більшу, ніж Віссегерд із його корпусом, тож вони гнали вздовж кільця таборових постів, намагаючись якнайшвидше зійти з лінії зіткнення двох армій, що от-от мало відбутися. Утім, нільфгардці виявилися заблизько, помітили їх. Любисток крикнув, Геральт обернувся і також побачив, як темна стіна нільфгардського загону починає висувати

в їхній бік щупальця погоні. Він без вагання спрямував коня у бік табору, переганяючи у галопі вартових, що давали драла. Любисток знову крикнув, але цього разу це було непотрібне. Відьмак також добре помітив кінноту, що погнала на них з боку табору. Попереджений корпус Віссегерда опинився у сідлах у напрочуд швидкому темпі. І Геральт, і Любисток виявилися у капкані.

Не було виходу. Відьмак знову змінив напрямок утечі й витиснув з коня усе можливе у галопі, намагаючись вислизнути зі шпарини між молотом і ковадлом, а та все звужувалася. І коли з'явилася надія, що все ж їм це вдасться, нічне повітря заспівало раптом від шуму пір'я на стрілах. Любисток крикнув, цього разу насправді голосно, уп'явся пальцями у боки Геральта. Відьмак відчув, як щось тепле стікає йому на зашийок.

— Тримайся! — він схопив поета за лікоть і сильно притиснув його до своєї спини. — Тримайся, Любистку!

— Убили мене! — завив поет, як на вбитого доволі голосно. — Кров'ю стікаю! Помираю!

— Тримайся!

Град стріл з луків та арбалетів, яким засипали одна одну обидві армії і який виявився настільки фатальним для Любистка, одночасно став спасінням. Обстріляні війська закрутилися і втратили розгін, і щілина між фронтами, яка от-от мала зімкнутися, залишалася щілиною досить довго, аби кінь, важко хропучи, виніс обох наїзників з пастки. Геральт безжально змусив жеребчика гнати далі, бо хоча рятівний ліс і маячив уже попереду, позаду досі стукотіли копита. Кінь захрипів, спіткнувся, але все ще біг, і, може, вдалося б їм утекти, але Любисток раптом застогнав й обвис у сідлі, сповзаючи на землю. Відьмак мимоволі нап'яв віжки, кінь устав дибки, а вони обидва злетіли на землю поміж низенькими соснами. Поет гепнувся і більше не підіймався, тільки стогнав несамоовито. Увесь бік голови й ліва рука його були у крові, що чорно поблискувала у світлі місяця.

За ними із гуркотом, дзвоном і вересками зіткнулися армії. Але попри вирування битви нільфгардська погоня про них не забула. Мчали на них галопом трійко вершників.

Відьмак зірвався, відчуваючи, як повстає у ньому хвиля холодної люті й ненависті. Він стрибнув у бік погоні, відтягуючи увагу вершників від Любистка. Але ні, він не хотів приносити себе у жертву заради друга. Хотів убивати.

Перший вершник, який вихопився уперед, налетів на нього із здійснятою сокирою, але не міг знати, що налітає він на відьмака. Геральт без зусилля відскочив від удару, схопив нільфгардця, що схилився у сідлі, за плащ, пальцями другої руки вчепився у його пояс. Сильним ривком стягнув вершника з кульбаки, звалився на нього, придавив. Тільки тепер зрозумів, що в нього немає ніякої зброї. Схопив поваленого за горло, але не міг його придушити, перешкоджав тому залізний ринграф. Нільфгардець сіпнувся, хльоснув його броньованою рукавичкою, проорав щоку. Відьмак навалився усім тілом, намацав біля широкого пояси мізерікорд, вирвав той із піхов. Повалений відчув те і завив. Геральт відіпхнув руку зі срібним скорпіоном, що все ще намагалася його бити, підняв стилет для удару.

Нільфгардець каркнув.

Відьмак вбив йому мізерікорд у роззявлений рот. По руків'я.

Коли підвівся, побачив коней без вершників, трупи і загін, що віддалявся у бік битви. Цінтрійці з табору знесли нільфгардську погоню, а поета і тих, хто бився на землі, не помітили у темряві та серед низеньких сосен.

— Любистку! Ти куди отримав? Де стріла?

— У го... голову... Увіткнулася у голову...

— Не мели дурниць! Холера, пощастило тобі... Тільки чиркнуло...

— Стікаю кров'ю...

Геральт стягнув кубрак і відірвав рукав від сорочки. Вістря стріли проїхалося Любистку над вухом, залишивши паскуд-

ний, аж до скроні, розтин. Поет час від часу притискав до рани тремкі руки й манжети. Очі його були шаленими. Відьмак зрозумів, що перед ним людина, якій уперше у житті завдали болю і рану. Яка вперше у житті побачила власну кров у такій кількості.

— Уставай, — сказав він, нашвидкуруч і абияк обкручуючи голову трубадура рукавом сорочки. — То нічого, Любистку, то просто подряпина... Вставай, мусимо звідси завіятися...

Нічна битва на лугах кипіла, брязкіт заліза, іржання коней і крики набирали силу. Геральт швидко схопив двох нільфгардських коней, але потрібним виявився лише один. Любисток зумів устати, але відразу знову важко гепнувся, застогнав, захлипав. Відьмак його підвів, ривком привів до тями, запхав на сідло. Сам сів ззаду й погнав коня. На схід, де вище блідо-голубої смуги світанку, вже видної на небі, висіла найяскравіша зірка сузір'я Семи Кіз.

* * *

— Скоро світатиме, — сказала Мільва, дивлячись не на небо, а на блискучу поверхню річки. — Соми надто вже білорибиць гонять. А від відьмака та Любистка ані слуху, ані духу. Ох, чи не зірвав би усю справу Регіс...

— Не буди лиха, — буркнув Кагір, поправляючи попрягу буро-червоного, якого він знову отримав у своє розпорядження.

— Тьфу-тьфу... Але ж бо як-то воно отак усе йде... Хто із Цірі тою вашою зіткнеться, то наче голову під сокиру кладе... Нещастя та дівчина приносить... Нещастя і смерть...

— Сплюнь, Мільво.

— Тьфу-тьфу, цур йому та пек... Але ж холодно, аж трясє мене... І пити хочеться, а у річці біля берега я знову труп гниючий бачила... Брр... Якимсь млосно мені... Чи не зблюю...

— Тримай, — Кагір подав фляжку. — Напийся. І сядь ближче до мене, зігріємося.

Ще один сом ударив на мілководді у стайку верховодок, та розприснулася поверхнею сріблястим градом. У місячній смузі промайнула летюча миша чи нетопир.

— Хто то може знати, — у задумі пробурмотіла Мільва, притулившись до плеча Кагіра, — що воно завтра буде? Хто через річку перейде, а хто у землі спочине?

— Буде, що бути має. Жени ті думки.

— Не боїсся?

— Боюся. А ти?

— Мені млосно.

Вони довго мовчали.

— Скажи мені, Кагіре, коли ти із Цірі тією зустрівся?

— Уперше? Три роки тому. Під час битви за Цінтру. Я вивіз її з міста. Знайшов її, оточену пожежею з усіх боків. Їхав я крізь вогонь і дим, тримаючи її в обіймах, а вона й сама була наче полум'я.

— І що?

— Неможливо втримати полум'я у руках.

— Якщо то не Цірі у Нільфгарді, — сказала вона після довгого мовчання, — то хто тоді?

— Не знаю.

* * *

Дракенборг, реданський форт, перетворений на табір для інтернування ельфів й інших бунтівних елементів, мав свої понурі традиції, створені за три роки його функціонування. Однією з таких традицій було вішання на світанку. Другою було збирати приречених на смерть у великій спільній камері, звідки із першим промінням сонця їх відправляли під шибеницю.

Приречених збирали у камері по кільканадцять, а щоранку вішали двох, трьох, інколи — чотирьох. Інші чекали своєї черги. Довго. Інколи тиждень. Тих, хто чекав, у таборі звали Веселиками. Бо атмосфера у камері смерті завжди була веселою. По-пер-

ше, до їжі подавали в'язням кисле й дуже розведене вино, що на табірному жаргоні звалось «Витриманий Дійкстра», бо не було секретом, що передсмертний напій подавався приреченим за особистим наказом шефа реданської розвідки. По-друге, з камери смертників нікого вже не брали на допити до зловісної підземної Пральні, а стражникам не можна було знущатися з в'язнів.

Тієї ночі із традиціями також усе було гаразд. У камері, зайнятій шістьма ельфами, одним напівельфом, одним половинчиком, двома людьми й одним нільфгардцем було весело. «Витриманого Дійкстру» солідарно зливали у бляшану миску й хлебтали без допомоги рук, бо ж такий спосіб давав найбільші шанси хоча б легкого запаморочення від розведеного трунку. Тільки один з ельфів, скойа'таель з розбитої команди Йорвета, недавно міцно скатований у Пральні, зберігав спокій і серйозність, зайнятий вишкрібанням на колоді стіни напису «Свобода або смерть». Подібних написів на колодах виднілося кількасот. Інші приречені, також згідно з традицією, співали по колу гімн Веселиків, анонімну, складену у Дракенборзі пісню, чиї слова кожен із в'язнів учив у бараках, вслухаючись ночами у звуки, що долинали з камери смерті, й знаючи, що колись і йому доведеться виступити у тому хорі.

Гопки грає на мотузці
Вішальник-Веселик,
Дриг ногою, смик на смичці
Радісний покійник.
Добре бавиться Веселик,
Згадує ту мить,
Коли кат колоду вибив,
Послав в кращий світ.

Стукнув засув, заскреготів замок. Веселики урвали пісню. Стражники на світанку могли означати лише одне — за мить з хору заберуть кілька голосів. Питання звучало — чиїх саме.

Стражники увійшли купою. Несли мотузки, якими зв'язували руки тих, кого вели під шибеницю. Один потягнув носом, узяв під пахву палицю, розкрутив пергамент, відкашлявся.

— Ехель Трогельтон!

— Трайглетан, — без натиску поправив ельф з командо Йорвета. Ще раз глянув на вишкрябане гасло, важко звівся на ноги.

— Косьмо Бальденвегг!

Половинчик голосно ковтнув сухим горлом. Назаріан знав, що того ув'язнили, звинувачуючи в актах диверсій, виконаних за дорученням нільфгардської розвідки. Бальденвегг, утім, вину не визнав і вперто твердив, що обох кавалерійських коней він украв з власної ініціативи й для заробітку і що Нільфгард до того нічого немає. Але, схоже, йому не повірили.

— Назаріан!

Назаріан підвівся слухняно, подав стражникам руки. Коли усю трійцю виводили, решта Веселиків продовжила спів:

Гопки грає на мотузці
Вішальник-Веселик
Вітер звістку про них несе
Гомінкий пісеньник...

Світанок палав пурпуром і кармазином. Займався чудовий сонячний день.

Гімн Веселиків, як знав Назаріан, вводив в оману. Повішені не могли станцювати жвавого танцю вішальників, бо вішали їх не на шибениці із поперечиною, а на звичайних стовпах, вкопаних у землю. З-під ніг вибивали не лавку, а практичні низенькі березові колоди, що мали сліди частого використання. Але анонімний, страчений десь рік тому автор пісеньки не міг про те знати, коли її створював. Кожний повішений з'ясовував ці подробиці незадовго до смерті. У Дракенборзі страти ніколи не виконували публічно. Справедлива кара, не садистська помста. Ці слова також приписували Дійкстрі.

Ельф з командо Йорвета скинув із себе руки стражників, без роздумів зійшов на пеньок і дозволив накинути на себе петлю.

— Хай жи...

Колоду вибили й нього з-під ніг.

Половинчик потребував двох колод, які поставили одну на одну. Удаваний диверсант не давав собі волю ані з якими патетичними закликами. Забив енергійно короткими ногами й обвис на стовпі. Голова його безвладно схилилася на плече.

Стражники схопили Назаріана, і Назаріан раптом відважився.

— Буду говорити! — прохрипів. — Складу зізнання! Маю важливу інформацію для Дійкстри!

— Трохи запізно, — сказав із сумнівом Васкуань, присутній при страті заступник коменданта Дракенборгу з політичних справ. — У кожному другому з вас самий вид шибениці пробуджує фантазію!

— Я не вигадую! — Назаріан шарпався у руках катів. — Я маю інформацію!

Менше ніж через годину Назаріан сидів у карцері й насолоджувався радістю життя, гонець стояв наготові біля коня, з запалом чухаючи у паху, а Васкуань перечитував призначений для Дійкстри рапорт.

Прийнято повідомляю ЙВМ Графа, що карник на ім'я Назаріан, засуджений за напад на королівського урядника, зізнався у такому: діючи за наказом такого собі Ріенса, у день липневого молодика цього року разом із двома співниками своїми, ельфійським напівкровкою Шірру і Яглом, брав участь у вбивстві юристів Кодрінгера й Фенна у місті Доріан. Там Ягла був убитий, а напівкровка Шірру обох юристів повбивав, а дім їхній підпалив. Карник Назаріан усе спихає на того Шірру, заперечує і відпирається, начебто то він сам убивав, але це, напевне, зі страху перед мотузкою. І от що ЙВМ Графа може зацікавити: перед злочинном щодо юристів тих скоєним злочинці ті, чи то Назаріан, напівельф

Шірру і Ягла за відьмаком слідували, таким собі Геральтом із Рівії, який то із юристом Кодрінгером потаємно зносився. У якій справі — того карник Назаріан не знає, бо із ним ані вищепо-йменований Рієнс, ані напівельф Шірру секретом не ділилися. Але коли Рієнсу рапорт про ті взаємини був відданий, Рієнс наказав юристів убити.

Далі зізнався карник Назаріан: спільник його Шірру з дому юристів документи вкрав, які потім і доставлені були Рієнсу у Каррерас, до корчми «Під Пройдою-Лискою». Про що Шірру й Рієнс там змовлялися, Назаріану невідомо, але назавтра уся та злочинна трійця до Брюгге подалася, і там у четвертий день після молодика взялася за викрадення молодої панни з дому червоної цегли, на дверях якого латунні ножиці були прибиті. Панну Рієнс магічним напоєм приголомшив, а карники Шірру й Назаріан у великому поспіху коляскою відвезли її до Вердену, у фортецю Настрог. А тепер настає та справа, яка великої уваги ЙВМ Графа потребує: злочинці видали викрадену панну нільф-гардському коменданту фортеці, запевнивши його, що ота панна зветься Ціріллою з Цінтри. Комендант, як визнав карник Назаріан, дуже відомістю тією був захоплений.

Вищевикладене я цілком таємно із кур'єром ЙВМ Графу передаю. Докладний протокол допиту вишлю також, як тільки скриба його начисто перепише. Принижено прошу ЙВМ Графа про інструкції, що із карником Назаріаном вчинити. Чи наказати виписати йому гарячих, аби він більше деталей собі пригадав, чи повісити, згідно з правилами.

Із поварою
etc., etc.

Васкуань розмашисто підписав рапорт, відтиснув печатку й ви-кликав гінця.

Зміст рапорту став відомим Дійкстрі увечері того самого дня. Філіппі Ейльгарт став він відомим ополудні дня наступного.

Коли кінь, що ніс відьмака й Любистка, вигулькнув з прибережного вільшаника, Мільва й Кагір були сильно знервованими. Раніше вони вже почули відгомін битви, вода Іни розносила звуки на чималу відстань.

Допомагаючи стягнути поета з сідла, Мільва бачила, як напружився відьмак, помітивши нільфгардця. Не встигла вона й слова промовити, втім як і відьмак, Любисток узявся стогнати, вислизаючи з рук. Його поклали на пісок, сунувши під голову згорнутий плащ. Мільва вже збиралася змінити просякнуту кров'ю пов'язку, коли відчула на плечі руку й унюхала знайомий запах полину, анісу й інших зіль. Регіс, як завжди, з'явився невідомо коли, невідомо як і невідомо звідки.

— Дозволь, — сказав, витягаючи зі своєї торби медичні приладдя й інструменти. — Я цим займуся.

Коли цирульник відірвав пов'язку від рани, Любисток болісно скрикнув.

— Спокійно, — сказав Регіс, промиваючи рану. — То нічого. Просто трохи крові. Тільки трохи крові... Добре пахне, поете, твоя кров.

І саме тоді відьмак вчинив те, на що Мільва очікувати не могла. Підійшов до коня і витягнув прип'ятий під тебеньками сідла довгий нільфгардський меч.

— Відійди від нього! — гарикнув, ставши над цирульником.

— Добре пахне та кров, — повторив Регіс, не звертаючи на відьмака жодної уваги. — Не відчуваю я у ній запаху зараження, яке у випадку рани голови мало б фатальні наслідки. Артерії і вени цілі... Зараз зашию.

Любисток застогнав, різко втягнув повітря. Меч у долоні відьмака здригнувся, блиснув відбитим від річки світлом.

— Накладу кілька швів, — сказав Регіс, і далі не звертаючи уваги ані на відьмака, ані на його меч. — Будь мужнім, Любистку.

Любисток був мужнім.

— Уже закінчую. — Регіс узявся за перев'язку. — До весілля, скажімо тривіально, загоїться. Рана саме для поета, Любистку. Станеш ходити, як військовий герой, із гордовитою пов'язкою на чолі, а серця панянок, що стануть на тебе дивитися, танути-муть наче віск. Так, воістину поетична рана. Не те що постріл у черево. Розвалена печінка, роздерті нирки й кишки, пролитий вміст шлунку й кал, відкрите запалення... Ну, готово. Ґеральте, тепер я у твоєму розпорядженні.

Він устав, і тоді відьмак приставив йому меча до горла. Рухом настільки швидким, що тільки перед очима мигнуло.

— Назад! — гарикнув він на Мільву.

Регіс навіть не здригнувся, хоча кінчик меча легенько уперся йому у шию. Лучниця стримала дихання, побачивши, як очі цирульника розгоряються у темряві дивним котячим світлом.

— Ну, давай, — спокійно сказав Регіс. — Пхни.

— Ґеральте, — простогнав з землі Любисток, цілком притомно. — Чи ти здурів? Він врятував нас від шибениці... Перев'язав мені голову...

— Врятував у таборі дівчину й нас, — тихо нагадала Мільва.

— Мовчіть. Ви не знаєте, хто він такий.

Цирульник не ворухнувся. А Мільва раптом із переляком помітила те, що повинна була помітити давно.

Регіс не давав тіні.

— І справді, — сказав він повільно. — Ви не знаєте, хто я такий. А саме час вам дізнатися. Звуся Еміель Регіс Рогеллек Терзіфф-Годфруа. Живу я на цьому світі чотириста двадцять вісім років. Я нащадок тих викинутих сюди нещасних істот, які опинилися серед вас після катаклізму, який ви звете Кон'юнкцією Сфер. Вважаюся я, скажімо так, за потвору. За кровожерного монстра. А тепер я натрапив на відьмака, який професійно займається винищенням таких, як я. Це все.

— І вистачить, — Ґеральт опустил меч. — Аж занадто. Зникни звідси, Еміелю Регісу Як-Там-Тебе. Геть.

— Неможливо, — пожартував Регіс. — Дозволиш мені піти? Мені, який є загрозою для людей? Відьмак повинен використати будь-яку нагоду для винищення таких загроз.

— Їдь. Від'їжджай, і швидко.

— І наскільки далеко я маю від'їхати? — повільно запитав Регіс. — Ти ж відьмак. Ти знаєш про мене. Коли ти вже упораєшся зі своїми проблемами, коли вирішиш те, що маєш вирішити, ти напевне повернешся у ці краї. Ти знаєш, де я мешкаю, де я буваю, чим займаюся. Станеш мене вистежувати?

— Не виключаю. Якщо буде нагорода. Я відьмак.

— Зичу тобі успіху, — Регіс зав'язав торбу, розсупонив плащ. — Бувай. Ах, ще одне. Наскільки високою мала б бути нагорода за мою голову, аби ти захотів тим зайнятися? У скільки мене оцінюєш?

— Холерно високо.

— Ти лоскочеш моє самолюбство. А конкретно?

— На хер звідси, Регісе.

— Авжеж. Але спочатку оціни мене. Прошу.

— За звичайного вампіра я брав ціну, рівнозначну хорошому верховому під сідлом. Але ж ти — не звичайний.

— Скільки?

— Сумніваюся, — голос відьмака був льодяним. — Сумніваюся, що хоч у когось стільки буде.

— Розумію і дякую. — Вампір усміхнувся, цього разу показуючи зуби. На той вид Мільва й Кагір відступили, а Любисток стримав крик переляку.

— Бувайте. Успіху.

— Бувай, Регісе. Навзаєм.

Еміель Регіс Рогеллек Терзіфф-Годфруа тріпнув плащем, розмашисто запахнув його і зник. Просто зник.

* * *

— Тепер, — Геральт розвернувся, все ще із оголеним мечем у руці, — час на тебе, нільфгардцю...

— Нє, — гнівно уврала Мільва. — Те мені вже ось де! На коней — змиваємося звідси! Річка крики несе, обернутися не встигнемо, як хтось нам на зашийок сяде!

— Я не поїду в його товаристві.

— То їдь сам! — крикнула вона, розлючена не на жарт. — В інший бік! Ось вже де в мене оті твої витребеньки, відьмаче! Регіса ти прогнав, хоча той життя тобі врятував, але це твоя справа. Але Кагір врятував мене, тож він друг мені! Як він тобі ворог, то повертайся до Армерії, ніхто не тримає! Там твої приятелі вже під шибеницею чекають!

— Не кричи.

— Так не стій, наче кілок. Допоможи мені Любистка на мери-на посадовити.

— Ти врятувала наших коней? І Плітку також?

— Він врятував, — рухом голови вона вказала на Кагіра. — Ходу, їдьмо.

* * *

Переправилися через Іну. Їхали правим берегом, уздовж річки, через мілкі стариці, через лози й розливи, через луги та заплави, над якими кумкали жаби, крякали невидимі качки й чирки. День вибухнув червоним сонцем, сліпучо блиснув на порослих лататтям дзеркалах ставочків, а вони завернули до того місця, де один із численних рукавів Іни впадав до Яруги. Тепер вони їхали через похмурі, понурі ліси, де дерева виростили прямо із зеленої ряски багна.

Мільва їхала на чолі, поряд із відьмаком, увесь час передаючи йому півголосом те, що розповів Кагір. Геральт мовчав, наче камінь, ані разу не озирнувся, не глянув на нільфгардця, який їхав ззаду, допомагаючи поету. Любисток трохи стогнав, лаявся і нарікав на головний біль, але тримався твердо, не гальмував усіх. Повернення Пегаса й притороченої до сідла лютні значно покращило його самопочуття.

Біля полудня вони знову виїхали на залиті сонцем луки, за якими розкинулося широке плесо Великої Яруги. Продерлися старицями, пройшли бродами мілини та заплави. І потрапили на острів, сухе місце серед багна й куп очерету поміж численних рукавів річки. Острів був порослим кущами й лозняком, росло на ньому кілька дерев, голих, засохлих, укритих білим послідом бакланів.

Мільва перша помітила у чагарниках човен, який, мабуть, загнала сюди течія. Перша ж видивилася серед лозняку галяви-ну, придатну для стоянки.

Вони зупинилися, і відьмак вирішив, що настав час для розмови із нільфгардцем. Віч-на-віч.

* * *

— Я подарував тобі життя на Танедді. Шкода мені стала тебе, юначе. Найбільша помилка, яку я у житті зробив. Уранці я випустив з-під клинка вищого вампіра, який напевне має на сумлінні не одне людське життя. Я повинен був його вбити. Але не думав про те, бо думки мої одним лишень зайняті: дістатися до тих, хто скривдив Цірі. Я присягався собі, що ті, хто її скривдив, заплатять за те кров'ю.

Кагір мовчав.

— Твої одкровення, про які розповіла мені Мільва, нічого не змінюють. З них впливає лише одне: на Танедді тобі не вдалося викрасти Цірі, хоча ти й дуже намагався. Тож тепер ти лазиш за мною, аби я знову тебе на неї вивів. Аби ти знову міг накласти на неї лапу, бо, може, тоді твій імператор збереже тобі життя і не відішле на ешафот.

Кагір мовчав. Геральт почувався погано. Дуже погано.

— Через тебе вона кричала ночами, — гарикнув. — У її дитячих очах ти виріс до жаху. А ти ж був лише знаряддям, лише простим слугою свого імператора. Не знаю, що ти їй зробив, але ти став для неї жахом. А найгірше — те, що я не розумію,

чому, попри це все не можу я тебе вбити. Не розумію, що мене стримує.

— Може, те, — сказав тихо Кагір, — що попри різниці й зовнішні відмінності ми маємо щось спільне, ти і я?

— Цікаво що?

— Як і ти, я хочу врятувати Цірі. Як і ти, я не переймаюся, коли когось це дивує і вводить у невпевненість. Як і ти, я нікому не бажаю пояснити причини цього.

— То все?

— Ні.

— То слухаю.

— Цірі, — почав повільно нільфгардець, — їде верхи через запилене село. Із шісткою молодих людей. Серед тих людей є коротко обстрижена дівчина. Цірі танцює у сараї на столі, й вона щаслива...

— Мільва розповіла тобі мої сни.

— Ні. Вона не розповіла мені нічого. Ти мені не віриш?

— Ні.

Кагір опустил голову, покрутив підбором у піску.

— Я забув, що ти не можеш мені вірити, не можеш мати до мене довіри. Я це розумію. Але тобі, як і мені, снився ще один сон. Сон, про який ти нікому не розповідав. Бо я сумніваюся, що ти хотів би про нього комусь розповісти.

* * *

Можна сказати, що Сервадіо просто пощастило. До Лоредо він прибув без наміру шпигувати за кимось конкретним. Але сільце не просто так звалося Розбійним Осадом. Лоредо було розташоване біля Бандитського Шляху, бригади й злочинці з усіх околиць Верхньої Вельди зазирали сюди, зустрічалися, аби продати чи обміняти здобич, скупитися, відпочити й позабавлятися у добірному бандитському товаристві. Сільце кілька разів палили, але нечисленні постійні й численні приїжджі мешканці раз у раз

його відбудовували. Жили вони з бандитів і жили у достатку. А шпигуни й донощики, такі як Сервадіо, завжди мали шанс отримати в Лоредо якусь інформацію, яка була б варта для префекта кількох флоринів.

Зараз же Сервадіо розраховував на більше, ніж кілька. Бо до села в'їжджали Шури.

Головував Ёіселер, з його боків їхали Іскра й Кайлі. За ними їхали Містле й та нова, сіроволоса, яка звалася Фалькою. Ассе й Реф їхали останніми, ведучи вільних коней, скоріше за все, захоплених і приведених на продаж. Були вони зморені й укриті пилом, але трималися у сідлах зухвало, охоче відповідали на привітання побратимів і знайомих, які гостювали в Лоредо. Зіскочивши з коней і почастивавшись пивом, відразу взялися до галасливої торгівлі із продавцями й скупниками. Всі, окрім Містле і тієї нової, сіроволосої, яка носила меч перекинутим через спину. Ті пішли поміж ятками, що, як завжди, заповнили майдан. Лоредо мав свої торгові дні, й тоді кількість товарів, що пропонували приїжджі бандити, була особливо багатою і різноманітною. Сьогодні був саме такий день.

Сервадіо обережно почимчикував за дівчатами. Аби заробити, мусив донести, аби донести, мусив підслухати.

Дівчата оглядали кольорові хустки, намисто, гаптовані блузки, чап्राки, оздоблені наголів'я для коней. Перебирали товар, але не купували. Містле майже весь час тримала руку на плечі сіроволосої.

Шпик обережно присунувся ближче, удав, що придивляється до ременів і пасків на ятках римаря. Дівчата розмовляли, але тихо, зрозуміти він не міг, ближче підходити боявся. Могли вони зауважити, почати щось підозрювати.

На одній із яток продавали цукрову вату. Дівчата підійшли, Містле купила дві обмотані сніжними солодощами палички, одну вручила сіроволосій. Та легенько скубнула. Білий клаптик приклеївся до її губи. Містле стерла його обережним, пестливим

рухом. Сіроволоса широко відкрила смарагдові очі, повільно облизнула губи, посміхнулася, насмішкувато схиляючи набік голову. Сервадіо відчув тремтіння, струмочок холодного поту, з карку між лопаток. Згадав він плітки, що кружляли щодо цих бандиток.

Він уже мав намір потихеньку відступити, було ясно, що нічого він не підслухає і не вишпигує.

Дівчата не розмовляли ні про що важливе, натомість неподалік, там, де згромадилася старшина розбійничих шайок, Гіселер, Кейлі й інші галасливо сперечалися, торгувалися, верещали, раз у раз підставляли кубки під шпунт діжки. Від них Сервадіо міг перехопити слівце-інше, яке видало б найближчі плани банди, їхній шлях або мету. Якби вдалося йому підслухати й своєчасно доставити відомість солдатам префекта або агентам з Нільфгарду, які живо цікавилися Щурами, нагорода могла б виявитися у нього буквально у кишені. А якби спираючись на його інформацію префект зумів розставити вдалу засідку, Сервадіо міг розраховувати на по-справжньому значний приплив готівки. Бабі кожух куплю, думав він гарячково. Дітям чобітки нарешті й іграшок якихось... А собі...

Дівчата проходилися вздовж яток, облизуючи й поскубуючи з патиків цукрову вату. Сервадіо раптом зрозумів, що за ними стежать. І вказують пальцями. Знав тих, хто вказували, злодіїв і конокрадів з шайки Пінти, що його звали Вирвихвостом.

Злодії обмінялися кількома промовисто голосними зауваженнями, розреготалися. Містле примружилася, поклала сіроволосій руку на плече.

— Горлички! — пхикнув один зі злодіїв Вирвихвоста, довгань із вусами, що виглядали, наче клоччя. — Диви, зара' з дзьобків одна одній давати стануть!

Сервадіо помітив, як здригнулася сіроволоса, помітив, як Містле стискує пальці на її плечі. Злодії розреготалися хором. Містле повільно розвернулася, кілька відразу сміятися пере-

стали. Але той, з вусами-віхтям, був чи занадто п'яним, чи цілковито позбавленим уяви.

— Може, хлопа котрійсь із вас тре'? — підійшов ближче, роблячи огидні й недвозначні жести. — Вірю, таких, як ви, відйохати добренько, і вмить усі збочення минуть! Гей! До тебе кажу, ти...

Не зумів її торкнутися. Сіроволоса крутнулася, наче атакуюча змія, меч блиснув і вдарив, раніше, ніж цукрова вата впала на землю. Вусань похитнувся, загельготів, наче індик, кров з перерубаної шиї бризнула довгим струменем. Дівчина крутнулася знову, двома танцювальними кроками дісталася до нього, тля знову, хвиля червоного забризкала ятки, труп гепнувся, пісок навколо нього миттєво порудів. Хтось крикнув. Другий злодій нахилився, вихопив ніж з-за халяви, але у ту саму мить упав, збитий окутим руків'ям нагайки у руках Гіселера.

— Досить буде одного трупа! — крикнув отаман Щурів. — Той тут сам собі винен, не знав, із ким задирається! Відступи, Фалько!

Сіроволоса тільки тепер опустила меч. Гіселер підняв кошіль і тряхнув ним.

— Згідно із законам нашого братства, плачу за того вбитого. Поштиво і згідно з вагою, талер за кожен фунт паршивого трупа! І на тому розбрату кінець! Добре кажу, побратимці? Гей, Пінто, що скажеш?

Іскра, Кейлі, Реф й Ассе стали за отаманом. Обличчя мали, наче з каменю, долоні — на руків'ях мечей.

— Поштиво, — відіззався Вирвихвіст з групи своїх бандитів — низький кривоногий чолов'яга у шкіряному кабаті. — Ти правий, Гіселере. Кінець сварці.

Сервадіо ковтнув слину, намагаючись розчинитися в юрмі, що вже зібралася навколо. Раптом відчув, що ані на гріш не має бажання крутитися поблизу Щурів і попелястоволосої дівчини, яку називали Фалькою. Раптом він вирішив, що обіцяна

префектом нагорода аж ніяк не настільки висока, як йому здавалося.

Фалька спокійно сховала меч до піхов, роззирнулася. Сервадіо відступив, побачивши, як змінюється і кривиться раптом її обличчя.

— Моя вата, — застогнала вона жалісливо, дивлячись на смаколик, що валявся на брудному піску. — Моя вата в мене впала...

Містле обійняла її.

— Я куплю тобі іншу.

* * *

Відьмак сидів на піску серед лозняку, похмурий, злий і замислений. Дивився на бакланів, що обсіли обісрану деревину.

Кагір після розмови зникнув у кущах і не з'являвся. Мільва й Любисток шукали чогось попоїсти. У човні, що його прибило течією, вдалося їм знайти під сітками міній казанок і кошик із овочами. Вони поставили у прибережній западинці знайдену у човні вершу з лозняку, самі ж бродили по березі й хльоскали киями по водоростям, аби нагнати до пастки риб. Поет уже почував себе добре, ходив із героїчно перев'язаною головою гордовитий, наче пава.

Геральт був замислений і злий.

Мільва й Любисток витягнули вершу й почали лаятися, бо замість сподіваних сомів і коропів всередині тріпотіла і сріблилася дрібнота.

Відьмак устав.

— Нумо, ходіть сюди, обидва! Облиште ту сітку й ходіть сюди. Маю дещо вам сказати.

— Повертайтеся додому, — почав він без вступу, коли вони підійшли, мокрі, смердячи рибою. — На північ, у напрямку Магакама. Далі я їду сам.

— Що?

— Розходяться наші дороги, Любистку. Досить цієї забави. Ти повертаєшся додому писати вірші. Мільва проведе тебе через ліси... В чому справа?

— Не в чому. — Мільва різким рухом відкинула волосся за спину. — Не в чому. Кажу, відьмаче. Цікаво мені, що скажеш.

— Не маю я вже нічого, щоб казати. Їду на південь, на той берег Яруги. Через нільфгардські території. Це небезпечний і далекий шлях. Я вже не можу зволікати. Тому їду сам.

— Позбувшись незручного багажу, — кивнув Любисток. — Тюків на нозі, що затримує марш і створює клопоти. Іншими словами — мене.

— І мене, — додала Мільва, дивлячись убік.

— Послухайте, — сказав Ґеральт, уже значно спокійніше. — То моя власна, особиста справа. Те все вас не стосується. Я не хочу, аби ви ризикували шийою за щось, що стосується виключно мене.

— Це стосується виключно тебе, — повільно повторив Любисток. — Ніхто тобі не потрібний. Товариство тобі заважає і затримує марш. Ти не очікуєш допомоги ні від кого й сам не маєш наміру ні на кого оглядатися. Бо ти любиш самотність. Чи, може, я ще щось забув?

— Авжеж, — гнівно відповів Ґеральт. — Ти забув змінити свою порожню довбешку на таку, в якій знайшовся б мозок. Якби та стріла пішла на палець праворуч, ідіоте, зараз круки длубали б тобі очі. Ти поет, маєш уяву, то спробуй уявити собі таку картинку. Повторюю: ви повертаєтеся на північ, я прямую у протилежному напрямку. Сам.

— Та їдь, — Мільва встала пружньо. — Може, думаєш, я тебе просити стану? Дідько із тобою, відьмаче. Ходімо, Любистку, зварганимо якогось їдла. Голод мене ссе, а як його оце слухаю, так і млості нападають.

Ґеральт відвернувся. Дивився на зеленооких бакланів, що сушили крила на гілках обісраного дерева. Раптом почув гострий запах трав і люто вилаявся.

— Ти випробовуєш моє терпіння, Регісе.

Вампір, який з'явився невідомо коли й звідки, не перейнявся, увівся поруч.

— Мушу змінити поету пов'язку, — сказав спокійно.

— То йди до нього. Від мене тримайся подалі.

Регіс зітхнув, аж ніяк не маючи наміру йти.

— Я слухав твою розмову із Любистком і лучницею, — сказав не без іронії у голосі. — Треба визнати, ти маєш справжній талант прихилати до себе людей. Хоча б і цілий світ, здається, стане проти тебе. Ти все одно не станеш сприймати тих, хто захоче тобі допомогти, товаришів і союзників.

— Світ перевернувся. Вампір стане мене вчити, як мені поводитися із людьми. Що ти знаєш про людей, Регісе? Єдина річ, яку ти знаєш, то смак їхньої крові. Зараза, я що, почав із тобою розмовляти?

— Світ перевернувся, — визнав вампір цілком серйозно. — Почав. Тож, може, захочеш іще й вислухати пораду?

— Ні. Не захочу. Вона мені непотрібна.

— І вірно, трохи не забув. Поради тобі не потрібні, союзники тобі не потрібні, без товаришів у подорожі ти також обійдешся. Мета твоєї подорожі — то мета особиста й приватна, більше того, характер подорожі вимагає, аби ти реалізував її сам, особисто. Ризик, загроза, труд, битва із сумнівами мають обтяжувати тебе одного. Бо ж вони елементи спокути, спокутування вини, яку ти бажаєш отримати. Таке собі, сказав би я, хрещення вогнем. Пройдеш крізь вогонь, який палить, але очищує. Сам, на самоті. Бо якби хтось тобі у тому допоміг, підтримав, узяв на себе хоча б частку того хрещення вогнем, того болю, тієї спокути, то тим самим збіднив би тебе. Позбавив би належної йому за співучасть частини спокутування вини, яка є виключно твоїм спокутуванням. То виключно ти маєш борг, не бажаєш сплатити його, одночасно входячи у борг до інших повірників. Чи я вірно все розумію?

— Аж дивно, що настільки тверезо. Твоя присутність подразнює мене, вампіре. Облиш мене сам на сам із моєю спокутою, прошу. І з моїм боргом.

— Без зволікання, — Регіс устав. — Посидь, подумай. Утім, пораду я тобі дам. Потреба спокути, очисного хрещення вогнем, почуття провини — то не ті речі, щодо яких ти можеш мати виключне право. Життя тим-то й відрізняється від бухгалтерії, що знає борги, які сплачуються через заборгованість перед іншими.

— Прошу, ходи звідси.

— Без зволікання.

Вампір відійшов, приєднався до Любистка й Мільви. Під час зміни пов'язки уся трійця дебатувала, що би тут з'їсти. Мільва витрусила з верши дріб'язок і глянула на нього критично.

— Нема над чим медитувати, — сказала. — Тре' нанизати тих малих тарганів на гілки й спекти їх над вугіллям.

— Ні, — покрутив тільки-но перев'язаною головою Любисток. — Це погана ідея. Рибок замало, не наїмося ними. Пропоную приготувати з них юшку.

— Юшку з риби?

— Авжеж. Є у нас купа того дріб'язку, є сіль, — Любисток проілюстрував цей перерахунок відгинанням пальців. — Отримали ми цибулю, моркву, петрушку, селеру. І казанок. Як усе підсумувати — маємо юшку.

— Придалося б трохи приправ.

— Ох, — посміхнувся Регіс, сягаючи рукою у торбу. — Із цим проблем не буде. Базилик, перець духмянний і червоний, лист лавровий, шавлія...

— Досить, досить, — пригамував його Любисток. — Вистачить, мандрагори в ющі нам не потрібно. Добре, до роботи. Мільво, почисти рибку.

— Сам чисти! Гля на них! Думають, що як є у компанії жінка, то стане в них на кухні шувати! Принесу воду й вогонь розведу. А із тими піскариками самі голову морочте.

— Це не піскарі, — сказав Регіс. — Це головні, пліточки, йоржі та підлящики.

— Ха! — не витримав Любисток. — А ти знаєшся на рибах, як я подивлюся.

— Я знаюся багато на чому, — признався вампір спокійно, без гордощів у голосі. — Я учився тому-сьому.

— Як ти такий учений, — Мільва ще раз дмухнула на вогонь, після чого встала, — то випатрай по-вченому ту рибку. Я по воду піду.

— Зумієш принести повний казанок? Ґеральте, допоможи їй!

— Зумію, — фиркнула Мільва. — А його допомоги мені не тре'. Він власні має, особисті справи, не можна йому перешкоджати!

Ґеральт відвернувся, удаючи, що не чує. Любисток і вампір вправно чистили риб'ячий дріб'язок.

— Рідка буде та юшка, — заявив Любисток, вішаючи казанок над вогнем. — Згодилася б, зараза, якась більша рибка.

— Може, ота? — з лозняку раптом вигулькнув Кагір, несучи за зябра трифунтову щуку, яка все ще була хвостом і рухала плавниками.

— Ого! Але ж красунечка! Звідки ти її видобув, нільфгардцю?

— Я не нільфгардець. Походжу з Віковаро, а звуся Кагіром...

— Добре, добре, те я вже чув. Звідки взяв щуку, питаю.

— Я змайстрував жерлицю. Як принаду використав жабу. Закинув у яму під берегом. Щука взялася сходу.

— Самі спеціалісти, — покачав перев'язаною головою Любисток. — Шкода, що я не запропонував біфштексів, — мабуть, відразу принесли б корову. Ну, але берімося за те, що маємо. Регісе, усі малі рибки вали у казан, з головами й хвостами. А щуку треба добряче розібрати. Умієш, нільф... Кагіре?

— Умію.

— То за справу. Ґеральте, прокляття, як довго ти маєш намір сидіти там із ображеною міною? Перебери овочі!

Відьмак слухняно встав, присів поряд, але демонстративно подалі від Кагіра. Ще до того, як він встиг поскаржитися, що не має ножа, нільфгардець — чи ж віковарець — подав йому свій, діставши другий з-за халяви. Прийняв, буркнувши подяку.

Спільна робота йшла складно. Наповнений риб'ячим дріб'язком й овочами казан скоро забулькотів і запінився. Вампір уміло зняв піну виструганою Мільвою ложкою. Коли Кагір розібрав і порізав щуку, Любисток укинув до казанка хвіст, плавники, хребет і зубасту голову хижака, помішав.

— Ням-ням, ото пахне. Коли те все приготується, відцідимо сміття.

— Крізь онучу хіба, — скривилася Мільва, стругаючи чергову ложку. — Як цідити, як сита немає?

— Але ж, дорога Мільво, — посміхнувся Регіс. — Так не можна! Те, чого ми не маємо, із легкістю замінимо тим, що ми маємо. Це питання виключно ініціативи й позитивного мислення.

— Іди до дідька із твоєю вченою балаканиною, вампіре.

— Процідимо крізь мою кольчугу, — сказав Кагір. — Що там, прополощу її потім.

— Перед тим також її прополощи, — заявила Мільва. — Інакше я тої юшки їсти не стану.

Проціджування пройшло вдало.

— Тепер кидай у вивар щуку, Кагіре, — доручив йому Любисток. — Ото запах, ням-ням. Не підкидайте вже дров, хай ледь жевріє. Ґеральте, куди ти із тою ложкою пхаєшся? Тепер вже не мішають!

— Не кричи. Я не знав.

— Незнання, — посміхнувся Регіс, — не є виправданням для невірних дій. Якщо хто не знає, або має сумніви, то звертається за порадою...

— Заткнися, вампіре! — Ґеральт устав і розвернувся спиною. Любисток пхикнув.

— Образився, гляньте.

— Такий уже він, — сказала Мільва, надимаючи губи. — Балакун. Як не знає, що робити, то балакає тільки й ображається. Ви ще того не помітили?

— Давно, — тихо сказав Кагір.

— Досить перцю, — Любисток облизав ложку, поплямкав. — Додати ще солі. Ах, отепер у самий раз. Знімаймо казан з вогню. От зараза, гарячий! Я рукавичок не маю...

— Я маю, — сказав Кагір.

— А я, — Регіс підхопив казан з іншого боку, — не потребу.

— Добре, — поет витер ложку об штани. — Ну, компаніє, сідаймо. Смачного! Геральте, спеціального запрошення чекаєш? Герольда й фанфари?

Усі тісно обсіли казанок, поставлений на піску й довгий час було чути тільки вишукане сьорбання, перериване дмуханням на ложки. Як виїли половину юшки, почалося обережне виловлювання шматків щуки, врешті ложки зашкрябали по дну казанка.

— Ото я нажерлася, — простогнала Мільва. — Вумна думка була ота із юшкою, Любистку.

— І справді, — визнав Регіс. — А ти що скажеш, Геральте?

— Скажу: дякую, — відьмак важко встав, помасажував коліно, яке знову почав прострілювати біль. — Досить? Чи потрібні фанфари?

— Із ним так завжди, — махнув поет рукою. — Я ним не переймаюся. Ви й так маєте щастя, а мені із ним довелося бути, як він із тією його Йеннефер сварився, блідою красою з ебеновим волоссям.

— Легше, — нагадав йому вампір. — І не забувай, що він має проблеми.

— Проблеми, — Кагір стримав відрижку, — належить розв'язувати.

— То так, — погодився Любисток. — Але як саме?

Мільва пирхнула, зручніше уможуєчись на гарячому піску.

— Вампір у нас учений. Точно знає.

— Справа полягає не в знанні, а в умілому прорахуванні кон'юктур, — спокійно сказав Регіс. — А коли кон'юктури прораховано, доходить до висновку, що ми маємо справу із проблемою, вирішити яку неможливо. Усе те починання позбавлене шансу на успіх. Правдоподібність знайти Цірі дорівнюється нулю.

— Але ж так не можна, — кепкувала Мільва. — Тре' ж позитивно думати й йонціативно. Ну, так, як із тим ситом. Як не маємо, заміщуємо чимось іншим. Так ото я собі думаю.

— Віднедавна, — продовжив вампір, — ми вважали, що Цірі у Нільфгарді. Дістатися туди і визволити її — або ж викрасти — здавалося починанням понад наші сили. Тепер, після признання Кагіра, ми взагалі не відаємо, де Цірі є. Важко говорити про ініціативу, коли нема поняття, у який бік прямувати.

— Шо ж ми тоді маємо робити? — спиталася у серцях Мільва. — Відьмак упирається, що на південь вирушить...

— Для нього, — посміхнувся Регіс, — сторони світу не мають великого значення. Без різниці йому, куди рухатися, аби тільки не сидіти без діла. Справжні відьмацькі принципи. Світ сповнений Зла, тож досить іти, куди очі дивляться, а Зло, яке по дорозі зустрінеться, нищити і таким чином прислужитися справі Добра. Решта саме прийде. Інакше кажучи: рух є усім, мета — нічим.

— Упертість, як у віслюка, — прокоментувала Мільва. — До того ж мета його — Цірі. Як же воно: вона є нічим?

— Я пожартував, — визнав вампір, дивлячись на Ґеральта, який усе стояв до них спиною. — І не дуже тактовно. Вибачаюся. Ти маєш рацію, дорогоцінна Мільво. Наша мета — то Цірі. А оскільки ми не відаємо, де вона, є сенс довідатися про те й відповідно скоригувати наші дії. Справа Дитини Несподіванки, як я вже помітив, аж пульсує від магії, призначення й інших

надприродних елементів. А я знаю декого, хто у справах таких чудово орієнтується і напевне нам допоможе.

— Ха, — втішився Любисток. — Хто то такий? Де він? Далеко?

— Ближче, аніж столиця Нільфгарду. Насправді сказати, зовсім близько. В Ангрені. На тому березі Яруги. Я кажу про друїдське коло, що має свою садибу при бродах на Каед Ду.

— Рушаймо без зволікань!

— А чи ніхто з вас, — занервував урешті Ґеральт, — не вважає, що є сенс запитати про мою думку?

— Про твою? — Любисток повернувся. — Ти ж поняття не маєш, що робити. Навіть юшкою, яку ти хлебтав, нам завдячуєш. Якби не ми, бути б тобі голодним. І нам також, якби ми чекали на твою активність. Той казанок юшки — то справа кооперації. Ефект спільної роботи групи, дружини, з'єднаної спільною метою. Ти це розумієш, друже?

— Та як йому зрозуміти? — скривилася Мільва. — Він же тіки «я» та «я», самотужки, сам. Вовк-одинак! Видко, ніякий він ловець, бо у лісі не розуміється. Вовки самотнє не полюють! Ніколи! Вовк-одинак, ха, то дурня, міщанські казочки. А він того не розуміє!

— Та розуміє, розуміє, — посміхнувся Регіс, за звичкою стуливши губи.

— Він тільки виглядає дурником, — підтвердив Любисток. — Але я увесь час на те розраховую, що нарешті захочеться йому напружити мозок. Може, зробить вірні висновки? Може, розуміє, що єдиною справою, яка добре виходить у самотніх, то самогвалт?

Кагір Мавр Диффрин еп Келлах тактовно мовчав.

— Най вас усіх холера, — сказав нарешті відьмак, ховаючи ложку за халяву. — Най вас холера, ви, кооперація дурнуватих ідіотів, поєднаних спільною метою, якої жоден з вас не розуміє. І мене нехай також та холера візьме.

Цього разу й інші, за прикладом Кагіра, тактовно промовчали. Любисток, Марія Баррінг, яка звалася Мільвою, й Еміель Регіс Рогеллек Терзіф-Годфруа.

— Ото компанія мені трапилася, — продовжив Ґеральт, крутячи головою. — Товариство по зброї! Дружина героїв! Ото тільки бідкатися із вами. Віршомаз із лютнею. Дика й нахабна напівдріада, напівбаба. Вампір, якому п'ятисотий рочок іде. І холерний нільфгардець, який упирається, що він не нільфгардець.

— А на чолі дружини відьмак, хворий на каяття, безсилля і неможливість ухвалити рішення, — спокійно закінчив Регіс. — По правді кажучи, я пропоную подорожувати інкогніто, аби не викликати пересуду.

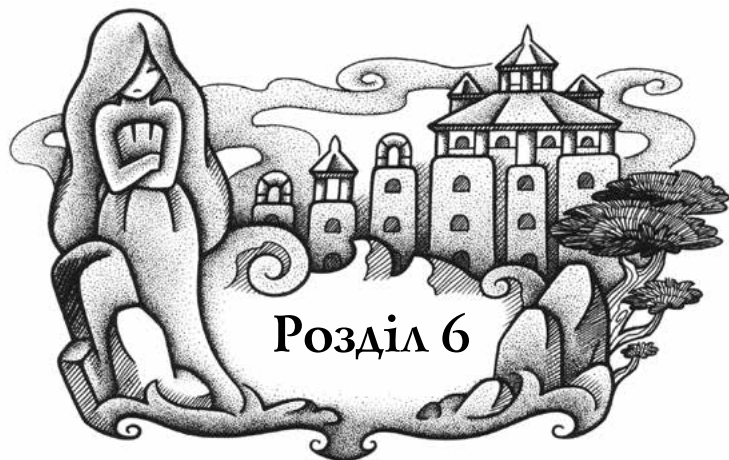
— І сміху, — додала Мільва.

Відповіла королева: «Не мене про милість проси, а тих, кого ти чарами своїми скривдила. Мала відвагу злі вчинки робити, май же відвагу й зараз, коли погоня й справедливість близько. Не в моїх силах гріхи твої вибачати». Тоді пирхнула відьма, наче кішка, блиснули злі її очі. «Моя погибель близько, — крикнула вона, — але й твоя недалеко, королево. Згадаєш ще у мить смерті страшної Лару Доррен і прокляття її. Знай іще, що прокляття моє торкнеться і потомків твоїх, до десятого коліна». Утім, зрозумівши, що у грудях королеви небоязке б'ється серце, зла ельфійська чарівниця припинила лаятися і погрожувати, прокльонами лякати, а почала, наче сука, скиглити про допомогу й помилювання...

*Казка про Лару Доррен,
людська версія*

Але благання не пом'якшили кам'яних сердець д'ойне, безжальних і жорстоких людей. А коли Лара, просячи милості вже не для неї, а для дитини своєї, учепилася у двері карети, за королівським наказом кат-розбійник ударив її кордом і відрубав пальці. А коли вночі лютий мороз ударив, віддала Лара останній подих на пагорбі серед лісів, народивши донечку, яку зберігали рештки тепла, що в ній жевріло. Й хоча ніч була навколо, зима й хуртовина, стала на пагорбі раптом весна й розквітли феай-неведд. Донині квіти такі цвітуть лише у двох місцях: у Дол Бла-танна й на пагорбі, на якому сконала Лара Доррен еп Шіададь.

*Казка про Лару Доррен,
ельфійська версія*

Розділ 6

— Я тебе просила! — гнівно гаркнула Цірі, лежачи навznak. — Просила тебе, аби ти мене не торкалася.

Містле відсмикнула руку й травинку, якою вона лоскотала Цірі шию, витягнулася поряд, задивилася у небо, закинувши обидві долоні за пострижену потилицю.

— Дивно ти останнім часом поводишся, Соколице.

— Я не хочу, щоб ти мене торкалася, — і все!

— Це ж тільки забава.

— Знаю, — Цірі стиснула губи. — Все це була тільки забава. Але мене це вже не забавляє, знаєш? Зовсім не забавляє!

Містле знову лягла навznak, довго мовчала, задивившись у блакить, потяту розшарпаними смугами хмар. Високо над лісом кружляв яструб.

— Твої сни, — сказала нарешті. — То через ті твої сни, вірно? Майже кожную ніч ти підриваєшся із криками. Те, що ти колись пережила, повертається у снах. Я те знаю.

Цірі не відповіла.

— Ти ніколи мені про себе не говорила, — Містле знову перервала тишу. — Про те, що ти пережила. Ані про те, звідки ти є. Ані про те, чи маєш близьких...

Цірі різко махнула рукою біля шиї, але цього разу то було сонечко.

— Я мала близьких, — сказала вона глухо, не дивлячись на товаришку. — Вірніше, я думала, що мала... Таких, які віднайшли б мене, навіть тут, на кінці світу, якби вони тільки захотіли... Або якби жили. Ох, що тобі треба, Містле? Я маю тобі про себе розповідати?

— Не мусиш.

— Це добре. Бо то, напевне, тільки забавка. Як і все між нами.

— Не розумію, — Містле відвернула голову, — чому ти не поїдеш, раз так тобі зі мною погано.

— Не хочу бути самою.

— І тільки?

— І цього досить.

Містле закусила губу. Утім, поки зуміла хоч щось промовити, вони почули свист. Підірвалися на ноги обидві, обтрусилися від хвої, добігли до коней.

— Починається забава, — сказала Містле, вказуючи на сідло й добуваючи меч. — Те, що вже якийсь час ти любиш понад усе інше, Фалько. Не думай, що я не помітила.

Цірі зі злістю вдарила коня п'ятками. Погнали вони по схилі яру, навмання, чуючи вже далекі крики інших Щурів, які вискочили з гайка по інший бік гостинця. Кліщі засідки замикалися.

* * *

Приватна аудієнція скінчилася. Ваттє де Рідо, віконт Ейддон, шеф військової розвідки імператора Емгира вар Емрейса, залишив бібліотеку, кланяючись королеві Долини Квітів навіть більш увічливо, ніж того вимагав придворний протокол. Уклін був разом із тим дуже обережним, а рухи Ваттє відпрацьованими й стриманими — імператорський шпигун не зводив очей з двох оцелотів, що розляглися біля ніг волдарки ельфів. Золотоокі коти виглядали лінивими й сонними, але Ваттє знав, що то не іграшки, а пильні вартові, готові умити перетворити на криваві шматки будь-кого, хто ризикнув би

наблизитися до королеви на відстань, меншу за ту, що окреслена протоколом.

Франческа Фіндабайр, яка звалася Енідою ан Гленною, Маргаритка з Долин, почекала, коли Ваттє зачинить двері, а тоді погладила оцелотів.

— Уже, Ідо, — сказала.

Іда Емен еп Сівней, ельфійська чародійка, вільна Ен Сейдхе з Синіх гір, схована під час аудієнції під чарами невидимості, матеріалізувалася у кутку бібліотеки, поправила сукню та кіноварно-руде волосся. Оцелоти відреагували тільки трохи ширше відкритими очима. Як усі коти, вони бачили невидиме, простим закляттям їх неможливо було ошукати.

— Мене вже починає подразнювати цей фестиваль шпигунів, — сказала терпко Франческа, сідаючи зручніше на ебеновому стільці. — Генсельт з Кедвену недавно прислав мені «консула», Дійкстра направив до Дол Блатанна «торговельну місію». А тепер сам головний шпигун Ваттє де Рідо! Ах, а раніше крутився тут Стефан Скеллен, Великий Імператорський Ніхто. Але я його розмовою не вшанувала. Я — королева, а Скеллен ніхто. Хоча він і з уряду, але — ніхто.

— Стефан Скеллен, — повільно промовила Іда Емен, — був також і в нас, де мав трохи більше щастя. Розмовляв з Філавандрелем і Ванадайном.

— І подібно до того, як Ваттє мене, випитував їх про Вільгефорца, Йеннефер, Ріенса й Кагіра Мавр Диффрина еп Келлаха?

— Між іншим. Ти здивуєшся, але найбільше він цікавився оригінальною версією пророцтва Ітлінне Еглі еп Евінієн, особливо фрагментом, що говорить про Ен Ген Іхер, Старшу Кров. Цікавили його також Тор Лара, Вежа Чайки, й легендарний портал, що колись поєднував Вежу Чайки із Тор Зіреель, Вежею Ластівки. Як же воно типово для людей, Енідо. Розраховувати на те, що на перший кивок ми висвітлимо їм загадки й таємниці, які ми й самі намагаємося розв'язати сотні років.

Франческа підняла руки й глянула на персні.

— Цікаво, — сказала, — чи Філіппа знає про дивні інтереси Скллена та Ваттє? І Емгир вар Емрейса, якому обидва вони служать?

— Було б ризиковано закладатися, що не знає, — Іда Емен швидко глянула на королеву, — і затаїти на нараді у Монтекальво те, що знаємо ми, як від Філіппи, так і від усієї ложі. Це кинуло б на нас не дуже добре світло... А ми ж, усе таки, бажаємо, щоб ложа існувала. Хочемо, аби нам, ельфійським магічкам, довіряли й не підозрювали у подвійній грі.

— Справа у тому, що ми ведемо подвійну гру, Ідо. Й трошки граємо із вогнем. З Білим Полум'ям Нільфгарду...

— Вогонь палить, — Іда Емен підвела на королеву подовжені різким макіяжем очі, — але й очищує. Треба крізь нього пройти. Треба прийняти ризики, Енідо. Та ложа повинна виникнути, повинна почати діяти. У повному складі. Дванадцять чародійок, і серед них та єдина, про яку говорить пророцтво. Навіть якщо це гра, поставимо на довіру.

— А якщо це провокація?

— Ти краще за мене знаєш осіб, ангажованих у справу.

Еніда ан Гленна замислилася.

— Шеала де Танкарвіль, — сказала нарешті, — то потайлива самітниця, не має вона жодних зв'язків. Трісс Мерігольд і Кейра Мец мали, але тепер обидві вони емігрантки, король Фольтест вигнав з Темерії усіх чародіїв. Маргариту Ло-Антіль цікавить лише її школа, нічого окрім. Вочевидь, зараз оці троє під сильним впливом Філіппи, а Філіппа — то загадка. Сабріна Глевіссіг не відмовиться від політичного впливу, який вона має у Кедвені, але й не зрадить ложу. Занадто приваблює її влада, яку ложа дає.

— А ота Ассіре вар Анагід? І та друга нільфгардка, із якою ми познайомимось у Монтекальво?

— Я мало про них знаю, — легенько посміхнулася Франческа. — Але як тільки я їх побачу, то буду знати більше. Як тільки побачу, у що і яким чином вони вдягнені.

Іда Емен змружила підмальовані повіки, але стрималася від запитання.

— Залишається нефритова статуетка, — сказала через хвилину. — Все ще непевна й загадкова фігурка з нефриту, згадку про яку також можна віднайти у *«Ithlinnespeath»*. Вважаю, уже час, аби дати їй висловитися. І дати їй зрозуміти, що її чекає. Допомогти тобі із декомпресією?

— Ні. Зроблю це сама. Знаєш, як реагують на розпаковування. Чим менше буде свідків, тим менше постраждає її самолюбство.

* * *

Франческа Фіндабайр іще раз перевірила, чи усе подвір'я щільно ізольоване від решти палацу охоронним полем, що заслоняло картинку та тлумило звуки. Вона запалила три чорні свічки, всаджені у свічники із увігнутими дзеркальними рефлекторами. Свічники стояли у місцях, визначених коловим малюнком мозаїчної підлоги, що зображував вісім знаків Вікка, ельфійського Зодіаку, на символах, які позначували Беллетейн, Ламмас і Йуле. В середині зодіакального кола мозаїка витворювала коло друге, менше, всіяне магічними символами: воно оточувало пентаграму. На трьох символах меншого кола Франческа встановила невеличкі залізні триноги, а на них обережно розмістила три кристали. Шліф споду кристалів відповідав формі закінчення триноги, через що укладення їх природним чином мусило виявитися точним, але Франческа все одно кілька разів усе перевірила. Воліла не ризикувати із помилкою.

Неподалік шумів фонтан, вода бризкала з мармурового глечика, який тримала мармурова наяда, чотирма струменями спадала до чаші, колихала листя латаття, між яким нишпорили золоті рибки.

Франческа відкрила шкатулку, вийняла з неї маленьку, виконану з нефриту, слизьку на дотик фігурку, поставила її точнісінько усередині пентаграми. Відступила, ще раз заглянула до гримуару, що лежав на столику, глибоко вдихнула, підняла руки й промовила заклання.

Свічки миттєво запалили яскравіше, грані кристалів зблиснули й послали в усі боки смуги світла. Смуги ті зосередилися на фігурці, яка відразу змінила колір — із зеленої стала золотою, а за мить — прозорою. Повітря затремтіло від магічної енергії, що була в захисні екрани. Одна зі свічок вистрелила іскрами, по підлозі затанцювали тіні, мозаїка почала жити, змінюючи форми. Франческа не опускала рук, не переривала інвокації.

Фігурка блискавично росла, пульсуючи, змінювала структуру й форму, наче хмара диму, що повзла підлогою. Світло, що стріляло з кристалів, прошивало дим, у смугах саява з'явився рух і матерія, що все твердішала. Ще мить, і в центрі магічного кола з'явилася людська фігура. Постать чорноволосої жінки, яка безвладно лежала на підлозі.

Свічки розквітли смужками диму, кристали гаснули. Франческа опустила руки, розслабила пальці й витерла піт з чола.

Чорноволоса жінка на полу звинулася у клубок і почала кричати.

— Як тебе звуть? — запитала звучно Франческа. Жінка напружилася, завилала, притискаючи обидві руки до низу живота.

— Як тебе звуть?

— Йе... Йеннеф... Йенефееееер!!! Ааааа...

Ельфійка відчула полегшення. Жінка все ще скручувалася, вила, стогнала, била кулаками в підлогу, пробувала проблюватися. Франческа чекала терпляче. І спокійно. Жінка, яка ще мить тому була нефритовою статуеткою, страждала, це було помітно. І нормально. Але мозок вона мала неушкоджений.

— Ну, Йеннефер, — сказала вона за хвилю, перериваючи її стогони. — Може, вже досить, га?

Йеннефер із явним зусиллям підвелася навколішки, витерла ніс передпліччям, роззирнулася безумно. Погляд її пройшовся по Франчесці, наче ельфійки взагалі не було на дворі, а затримався він й ожив тільки при виді води у фонтані. Підповзши із чималим напруженням, Йеннефер перевісилася через край фонтана і з плюскотом повалилася у чашу. Закашлялася, почала фиркати, кашляти й плювати, нарешті, розгортаючи латаття, навкарачки дісталася до мармурової наяди й присіла, спираючись спиною на цоколь. Вода сягала їй до грудей.

— Франческа, — пробурмотіла, торкаючись обсидіанової зірки на шиї і дивлячись на ельфійку трохи притомнішим поглядом. — Ти...

— Я. Що ти пам'ятаєш?

— Ти мене спакувала... Зараза, ти мене спакувала?

— Спакувала й розпакувала. Що пам'ятаєш?

— Ґарштанґ... Ельфи. Цірі. Ти. І п'ятсот центнерів, що раптом звалилися мені на голову... Зараз я вже знаю, що то було. Артефактова компресія...

— Пам'ять функціонує. То добре.

Йеннефер опустила голову, глянула між своїми стегнами, над якими плавали золоті рибки.

— Накажи потім змінити воду в чаші, Енідо, — сказала. — Я саме в неї попісяла.

— Дрібниці, — посміхнулася Франческа. — Утім, зверни увагу, чи не видно у воді крові. Буває так, що компресія нищить нирки.

— Тільки нирки? — Йеннефер обережно вдихнула. — У мене, схоже, жодного здорового органу немає... Принаймні, так я відчуваюся. До диявола, Енідо, я не знаю, чим заслужила таке частування...

— Вилазь з фонтану.

— Ні. Мені добре й тут.

— Знаю. Дегідратція.

— Деградація. Моральне падіння! Навіщо ти це мені зробила?

— Виходь, Йеннефер.

Чародійка важко піднялася, обома руками притримуючись за мармурову наяду. Отбрусила з себе латаття, сильним ривком роздерла й стягнула сукню, що стікала водою, стала у фонтані гола, під текучі струмені. Обмившись і напившись, вона вийшла з чаші, всілася на березі басейну, віджала волосся, роззирнулася.

— Де я є?

— У Дол Блатанна.

Йеннефер витерла ніс.

— Бійка на Танедді все ще триває?

— Ні. Закінчилася. Півтора місяця тому.

— Мусила я тебе сильно скривдити, — сказала по за хвилюку Йеннефер. — Я мусила сильно залити тобі за шкіру, Енідо. Але можеш вважати наші рахунки зрівняними. Ти помстилася гідно, хоча, може, й трохи по-садистськи. Ти не могла обмежитися перерізанням мені горлянки?

— Не кажи дурні, — ельфійка скривилася. — Я спакувала тебе й винесла з Гарштангу, аби врятувати тобі життя. Повернемося до того, але трохи пізніше. Прошу, ось рушник. Ось простирадло. Нову сукню отримаєш після купання. У відповідному місці, у ванні із теплою водою. Ти вже достатньо нашкодила золотим рибкам.

* * *

Іда Емен і Франческа пили вино. Йеннефер пила глюкозу й морквяний сік. У величезних кількостях.

— Підсумуюмо, — сказала вона, вислухавши, що розповіла Франческа. — Нільфгард підкорив Лирію, разом із Кедвеном розділив Едірн, спалив Венгерберг, привів під свою руку Верден, оце саме підкорює Брюґге й Содден. Вільгефорц зник безслідно. Тіссая де Фрьес скоїла самогубство. А ти стала королевою Долини Квітів, імператор Емгир короною і берлом віддячив тобі за мою Цірі, яку він так довго шукав і яку тепер має використати, як забажає. Мене ти спакувала й півтора місяці

тримала у шкатулці як статуетку з нефриту. І, напевне, сподівалася, що я тобі за те подякую.

— Було б непогано, — холодно відповіла Франческа Фіндабайр. — На Танедді був такий собі Рієнс, який за честь вважав заподіяти тобі повільну й жорстоку смерть, а Вільгефорц обіцяв йому таку можливість. Рієнс ганяв за тобою по всьому Ґарштанґу. Але не знайшов, бо ти вже була нефритовою фігуркою за моїм декольте.

— І я була цією фігуркою сорок сім днів.

— Так. А коли мене розпитували, я могла спокійно відповідати, що Йеннефер з Венґреберґу у Дол Блатанна немає. Бо ж питали про Йеннефер, а не про статуетку.

— Що ж змінилося, що ти нарешті вирішила мене розпакувати?

— Багато що. Зараз я тобі все поясню.

— Спочатку ти поясниш мені дещо інше. На Танедді був Ґеральт. Відьмак. Пам'ятаєш, я представила тобі його в Аретузі. Що із ним?

— Заспокойся. Він живий.

— Я спокійна. Кажі, Енідо.

— Твій відьмак, — сказала Франческа, — протягом однієї лише години зробив більше, ніж дехто за ціле життя. Якщо коротко: зламав ногу Дійкстрі, відтяв голову Артауду Терранові й жакливо порубав десь із десятків скойа'таелів. Ах, мало не забула: пробудив ще один нездоровий потяг у Кейри Мец.

— Страшні справи, — Йеннефер перебільшено скривилася. — А Кейра хіба вже опритомніла? І, сподіваюся, вже не має на нього претензій? Те, що пробудивши той інтерес, він її не трахнув, напевне вийшло через брак часу, не через брак поваги. Запевни її у тому від мого імені.

— Ти сама матимеш можливість це зробити, — холодно промовила Маргаритка з Долин. — Причому досить скоро. Утім, повернемося до справ, стосовно яких ти так невдало вдаєш байдужість. Твій відьмак так заходився обороняти Цірі, що вчинив

дуже нерозсудливо. Кинувся на Вільгефорца. А Вільгефорц його знівечив. Те, що не вбив, напевне вийшло через брак часу, не через брак старань. І що? Й далі станеш удавати, що це тебе не зворушує?

— Ні, — гримаса на губах Йеннефер перестала бути насмішкуватою. — Ні, Енідо. Це мене зворушує. Скоро деякі особи із моїм зворушенням познайомляться ближче. Маєш на те моє слово.

Так, як раніше насмішкою, Франческа не перейнялася і цією погрозою.

— Трісс Мерігольд телепортувала скатованого відьмака до Брокілону, — сказала. — З того, що я знаю, дріади продовжують його там лікувати. Почувається він, кажуть, уже добре, але краще, якби не вистромлював він звідти носа. Видивляються його агенти Дійкстри й розвідки усіх королів. Зрештою, тебе також.

— І чим же я заслужила на таку почесність? Я ж нічого Дійкстрі не ламала... Ах, не кажи, я сама здогадаюся. Я зникла з Танедду без сліду. Ніхто не здогадався, що я опинилася у твоїй кишені, редукована й спакована. Всі переконані, нібито я втекла до Нільфгарду разом із моїми спільниками-змовниками. Всі, крім справжніх змовників, треба розуміти, але ж ти нікого від помилки не звільняла. Все ж триває твоя війна, дезінформація це зброя, вістря якої завжди має бути добре нагострене. А тепер, після сорока семи днів, настав час, аби зброю використати. Дім мій у Венґерберзі спалено, мене розшукують. І що, пристати тепер до командо скойа'таелів? А може, іншим чином долучитися до боротьби за свободу ельфів.

Йеннефер ковтнула морквяного соку, уп'ялася поглядом в очі Іди Емен еп Сівней, яка все ще зберігала спокій.

— Що, пані Ідо? Пані вільна Ен Сейдхе з Синіх гір? Я вірно відгадую свою майбутню долю? Чого ти мовчиш, наче камінь?

— Я, пані Йеннефер, — відповіла рудоволоса ельфійка, — мовчу, коли не маю чого розумного сказати. Це завжди краще, аніж снувати пусті припущення і маскувати неспокій балака-

ниною. Переходь до справи, Енідо. Поясни пані Йеннефер, про що йдеться.

— Я перетворююсь на слух, — Йеннефер торкнулася пальцями до обсидіанової зірки на оксамитці. — Кажі, Франческо.

Маргаритка з Долин сперла підборіддя на сплетені долоні.

— Зараз, — заявила вона, — друга ніч, відколи місяць у повні. Ще трохи — й ми телепортуємся до замку Монтекальво, садибу Філіппи Ейльгарт. Візьмемо участь у засіданні організації, яка мала б тебе зацікавити. Ти ж завжди була переконана, що магія є найвищою цінністю, яка стоїть вище за усілякі поділи, суперечки, політичні вибори, особисті інтереси, антипатії, ворожість та упередження. Тож ти, мабуть, утішишся, що нещодавно виник каркас інституції, щось схоже на таємну ложу, створювану виключно для оборони інтересів магії, та таку, що має допильнувати, аби магія займала в ієрархії різних справ належне їй місце. Користуючись із привілею рекомендації нових членів згаданої ложі, я дозволила собі взяти до уваги дві кандидатури: Іди Емен еп Сівней і твою.

— Що за неочікувані честь та висока пропозиція, — закепкувала Йеннефер. — З магічного небуття просто до тайної, елітарної і все-сильної ложі. Що стоїть понад персональними антипатіями та упередженнями. От тільки чи я гідна? Чи знайду в собі досить сили характеру, аби позбутися антипатії стосовно осіб, які відібрали у мене Цірі, скатували не чужого мені чоловіка, а саму мене...

— Я упевнена, — перервала її ельфійка, — що ти знайдеш у собі досить сили характеру, Йеннефер. Я знаю тебе й відаю, що не бракує тобі тієї сили. Не бракує тобі також й амбіцій, які повинні розігнати сумніви щодо честі й високої пропозиції, які тебе очікували. Утім, якщо ти того бажаєш, я скажу прямо: рекомендую тебе до ложі, бо вважаю за особу, яка на те заслуговує і може гідним чином прислужитися справі.

— Дякую, — насмішувата гримаса й не думала зникати з губ чародійки. — Дякую, Енідо. Воістину, відчуваю, як розпирають

мене амбіції, гордощі та самолюбубання. Та я ж лопну у будь-який момент. Причому ще до того, як почну задумуватися, чому замість мене ти не рекомендуєш до отієї ложі ще одного ельфа з Дол Блатанна або ельфійки з Синіх гір.

— У Монтекальво, — холодно відповіла Франческа, — ти довідаєшся чому.

— Я хотіла б зараз.

— Ідеться про Цірі, — за мить роздумів промовила Франческа, підводячи на Йеннефер свої непроникні очі. — Ложа цікавиться нею, а ніхто не знає ту дівчину так добре, як ти. Решту довідаєшся на місці.

— Згода, — Йеннефер енергійно почухала лопатку. Висушена компресією шкіра все ще невимовно свербіла. — Скажи мені тільки, хто ще входить до складу тієї ложі? Окрім вас і Філіппи?

— Маргарита Ло-Антіль, Трісс Мерігольд і Кейра Мец. Шеала де Танкарвіль з Ковіру. Сабріна Глевіссіг. І дві чародійки з Нільфгарду.

— Інтернаціональна бабська республіка?

— Можна й так назвати.

— Вони, напевне, все ще вважають мене співницею Вільгефорца. Приймуть мене?

— Вони прийняли мене. Про решту ти подбаєш сама. Тебе попросять розкрити характер твоїх зв'язків із Цірі. Від самого початку, який через твого відьмака мав місце років п'ятнадцять тому у Цінтрі — і аж до подій півторамісячної давнини. Щирість і правдивість будуть абсолютно необхідними. І підтвердять твою лояльність стосовно конвенту.

— А хто сказав, що є що підтверджувати? Чи не зарано ми говоримо про лояльність? Я навіть не знаю статуту й програми цієї дамської міжнародівки...

— Йеннефер, — ельфійка трохи наморщила рівнесенькі брови. — Я рекомендую тебе до ложі. Але я не маю наміру змушувати тебе хоча б до чогось. А особливо до лояльності. Ти маєш вибір.

— Здогадуюся, який саме.

— І вірно здогадуєшся. Але це все ж таки вільний вибір. Зі свого боку, я гаряче вмовляю тебе, аби ти вибрала ложу. Повір мені, таким чином ти допоможеш твоїй Цірі куди більше, ніж наосліп кидаючись у вир подій, до чого, здається, ти маєш чи-мале бажання. Цірі загрожує смерть. Врятувати її може тільки наша спільна допомога. Коли ти вислухаєш те, що сказане буде у Монтекальво, то переконаєшся, що я говорю правду... Йеннефер, мені не подобається той блиск, який я бачу у твоїх очах. Дай мені слово, що ти не спробуєш втекти.

— Ні, — похитала головою Йеннефер, прикриваючи рукою зірку на оксамитці. — Не дам, Франческо.

— Я хотіла б тебе чесно попередити, моя дорогенька. Всі стаціонарні портали у Монтекальво мають блокаду викривлення. Кожен, хто без дозволу Філіппи хотів би увійти туди або звідти вийти, опиняється у ямі із стінами, викладеними двімеритом. Власного телепорту ти не відкриєш, не маючи на руках компонентів. Твою зірку я в тебе відбирати не хочу, бо ти мусиш бути сповна розуму. Але якщо ти спробуєш якісь фокуси... Йеннефер, я не можу дозволити... Ложа не може дозволити, аби ти божевільно й самотужки допомагала рятувати Цірі й шукати помсти. Я усе ще маю твою матрицю, маю алгоритм закляття. Я відредую тебе й знову запакую в нефритову статуетку. Якщо буде потрібно, то на кілька місяців. Або років.

— Дякую за застереження. Але слова я тобі все одно не дам.

* * *

Фрінгілла Віго тримала обличчя, але була напруженою і нервувала. Сама неодноразово лаяла молодих нільфгардських магів за некритичне піддавання стереотипним думкам та уявленням, сама постійно висміювала тривіальний, вимальований плітками й пропагандою образ типової чародійки з Півночі — штучно чарівної, нахабної, порожньої і зіпсованої до межі збочення,

а часто й за ту межу. Утім, тепер чим більше нові пересадки на телепортах наближали її до замку Монтекальво, тим сильнішу невпевненість вона відчувала щодо того, що саме вона застане на місці з'їзду таємної ложі. І що її там очікує. Відпущена уява підсовувала картинки смертельно вродливих жінок із діамантовими кольє на оголених грудях з карміновими сосками, жінок із вологими губами й з очима, що блищать від алкоголю і наркотиків. Очима уяви Фрінгілла бачила вже, як засідання секретного конвенту перетворюється на дику розперезану оргію під несамоовиту музику, із афродізіяками, невольниками обох статей і вишуканими аксесуарами.

Останній телепорт залишив її між двома колонами з чорного мармуру, і з сухістю на губах, сльозами від вітру магії на очах і з рукою, судомно затиснутою на смарагдовому намисті, що заповнювало декольте. Поряд матеріалізувалася Ассіре вар Анагід, також помітно знервована. Втім, Фрінгілла мала підстави припускати, що її приятельку бентежить нове й нетипове вбрання: проста, але дуже елегантна сукня кольору гіацинту, доповнена маленьким і скромним кольє з олександритів.

Нервовість миттєво минула. У великій, сяючій від магічних лампівнів залі було холодно й тихо. Ніде неможливо було зауважити ані голого негра, що лупить у барабан, ані дівчат із цехінами на лобках, які б танцювали на столах, не відчувався запах гашишу чи кантариду. Нільфгардських чародіток відразу привітала Філіппа Ейльгарт, пані замку, струнка, серйозна, ввічлива та зосереджена. Інші присутні чародійки наблизилися і представилися, а Фрінгілла зітхнула із полегшенням. Магічки Півночі були вродливі, кольорові й сяяли від біжутерії, але у підведених тонованим макіяжем очах не було й сліду ані одуряючих засобів, ані німфоманії. І в жодній не було відкритих грудей. Навпаки, дві були незвичайно скромно застібнуті під шию — сувора, одягнена у чорне Шеала де Танкарвіль і молодесенька Трісс Мерігольд із блакитними очима й чарівним каштановим волоссям. Темна

Сабріна Ґлевіссіґ і блондинки Маргарита Ло-Антіль і Кейра Мец носили декольте, але ненабагато глибші за декольте Фрінґілли.

Очікування інших учасниць конвенту вони заповнили гречною бесідою, під час якої всі мали можливість сказати щось про себе, а тактовні зауваження та слова Філіппи Ейльгарт швидко й уміло ламали кригу, нехай навіть єдиною кригою навколо була та, у буфеті, у якій громадилася купа устриць. Іншого льоду не відчувалося. Шеала де Танкарвіль, дослідниця, відразу знайшла чимало спільних тем із дослідницею Ассіре вар Анагід, а Фрінґілла відчула симпатію до веселої Трісс Мерігольд. Розмову супроводжувало елегантне поїдання устриць. Не їла тільки Сабріна Ґлевіссіґ, гідна дочка кедвенських лісів, яка дозволила собі висловити презирливу думку про «слизьке паскудство» й бажання з'їсти шматочок холодної оленини зі сливами. Філіппа Ейльгарт, замість того щоб відреагувати на образу гордовитим холодом, потягнула за шнурок дзвінка, й за хвилику безшесна й майже непомітна служба доставила м'ясо. Здивування Фрінґілли було величезним. Що ж, — подумала вона, — скільки країв, стільки звичаїв.

Телепорт між колонами засяяв і відчутно завібрував. На обличчі Сабріни Ґлевіссіґ з'явилося безмірне здивування. Кейра Мец випустила на лід ніж й устрицю. Трісс стримала дихання.

З порталу виступили три чародійки. Три ельфійки. Одна із волоссям кольору темного золота, одна кіноварно-руда й одна круково-чорна.

— Привіт, Франческо, — сказала Філіппа. У голосі її не відчувалися емоції, які буяли в очах — швидко, утім, примружених. — Привіт, Йеннефер.

— Я отримала привілей зайняти два крісла у ложі, — мелодійно сказала названа Франческою темно-золота ельфійка, безсумнівно зауваживши здивування Філіппи. — Оце мої кандидати. Всім вам відома Йеннефер з Венґерберга. І пані Іда Емен еп Сівней, Ен Севгерне з Синіх гір.

Іда Емен легенько нахилила руду голівку, шелеснула легкою, нарцисово-жовтою сукнею.

— Відчуваю, — роззирилася Франческа, — що ми вже у зборі?

— Бракує тільки Вільгефорца, — просичала тихо, але із явною злістю Сабріна Глевіссіг, косо дивлячись на Йеннефер.

— І прихованих у підземеллях скойа'таєлів, — пробурмотіла Кейра Мец. Трісс заморозила її поглядом.

Філіппа зробила представлення. Фрінгілла із цікавістю приглядалася до Франчески Фіндабайр, Еніди ан Гленна, Маргаритки з Долин, славетної королеви Дол Блатанна, володарки ельфів, які недавно віднайшли свою країну. Оповістки про красу Франчески, вирішила Фрінгілла, не були перебільшенням.

Рудоволоса, із великими очима Іда Емен викликала явний інтерес у всіх, не виключаючи обох магічок з Нільфгарду. Вільні ельфи з Синіх гір не підтримували жодних стосунків не тільки із людьми, а навіть із тими побратимами, хто жив від людей неподалік. А нечисленні серед ельфів *Aen Saevherne*, Відаючі, були легендарною загадкою. Мало хто навіть серед ельфів міг похвалитися близьким контактом із Ен Северне. Іда вирізнялася у групі не лише кольором волосся. У біжутерії її не було ані унції коштовного металу, ані карату каміння — носила вона виключно перлини, корали й бурштин.

Утім, очевидним чином найбільші емоції пробуджувала третя прибула чародійка, Йеннефер, із вороново-чорним волоссям, одягнена у біле й чорне, яка, попри первинне враження, ельфійкою не була. Її з'ява у Монтекальво мала виявитися потужною і не для всіх милою несподіванкою. Фрінгілла відчувала ауру антипатії і ворожості, що аж біла від декого з магічок.

Коли їй представили нільфгардських чародійок, Йеннефер затримала на Фрінгіллі свої фіалкові очі. Очі були заморені, із темними колами під ними, й навіть макіяж не міг те приховати.

— Ми знайомі, — заявила вона, торкаючись прип'ятої до оксамитки обсидіанової зірки.

У залі раптом запала важка, сповнена вичікування тиша.

— Ми вже бачилися, — повторила Йеннефер.

— Не пригадую, — Фрінгілла витримала той погляд.

— Я не дивуюся. Утім, у мене добра пам'ять на обличчя і фігури. Я бачила тебе з гори Содден.

— Тоді й мови не може бути про помилку, — Фрінгілла Віго гордовито підвела голову, повела очима по всіх. — Я була під горою Содден.

Філіппа Ейльгарт випередила відповідь.

— Я теж там була, — промовила. — І теж багато чого пам'ятаю. Утім, мені не видається, що надмірне напруження пам'яті й непотрібне порпання у ній могло б принести нам якусь користь тут, у цій залі. Тому, що ми маємо намір тут розпочати, більше додасть забуття, пробачення і об'єднання. Ти згодна зі мною, Йеннефер?

Чорноволоса чародійка відкинула з чола кручені локони.

— Коли я довідаюся нарешті, що ви маєте тут намір розпочати, — відповіла, — тоді я й відповім тобі, Філіппо, із чим я погоджуюся. А із чим — ні.

— У такому разі найліпше буде, якщо ми розпочнемо без зволікань. Прощу, пані, займайте місця.

Місця за круглим столом — окрім одного — були позначені. Фрінгілла сиділа поряд із Ассіре вар Анагід, маючи праворуч від себе власне оте порожнє крісло, й воно відділяло її від Шеали де Танкарвіль, за якою зайняли місця Сабріна Глевіссіг і Кейра Мец. Ліворуч від Ассіре сиділи Іда Емен, Франческа Фіндабайр і Йеннефер. Точно навпроти Ассіре всілася Філіппа Ельгарт, справа від якої була Маргарита Ло-Антіль, а зліва — Трісс Мерігольд.

Усі стільці мали поручні, різьблені у вигляді сфінксів.

Філіппа розпочала. Повторила привітання і відразу перейшла до справи. Фрінгілла, якій Ассіре детально розповідала про попереднє зібрання ложі, не довідалася зі вступу нічого нового. Також не здивували її ані складені усіма чародійками декларації

про вступ до конвенту, ані перші голоси у дискусії. Була вона лише трохи збентежена, бо ті перші голоси торкалися війни, яку Імперія вела із Нордлінгами, особливо нещодавно розпочатої операції у Соддені й Брюгге, під час якої імператорські війська зіткнулися у сутичках із армією Темерії. Попри задекларовану аполітичність конвенту чародійки не могли приховати своїх поглядів. І декого з них дуже непокоїла присутність Нільфгарду біля їхніх брам. Фрінгілла ж мала змішані відчуття. Готова була закластися, що настільки навчені особи повинні розуміти, що Імперія несе Півночі культуру, добробут, порядок і політичну стабільність. Утім, вона не знала, як би сама реагувала, якби ті чужі війська наближалися до її дому.

Утім, схоже, що Філіппі Ейльгарт було вже досить дискусії про військові справи.

— Результату війни ніхто не в змозі передбачити, — сказала. — Більше того, спроби таке передбачити абсолютно позбавлені сенсу. Гляньмо, врешті, на ці речі тверезим оком. По-перше, війна не є аж таким вже великим злом. Я б більше побоювалася результатів перенаселення, яке на цьому етапі розвитку рільництва й промисловості означало б тотальну поразку від голоду. По-друге, війна — то продовження політики володарів. Скільки з тих, що правлять нині, буде жити за сто років? Жоден, вочевидь. Скільки династій виживе? Неможливо передбачити. Теперішні суперечки — територіальні, династійні, теперішні амбіції і теперішні надії через сто років стануть порохом і пилом хронік. А якщо ми не захистимо себе, якщо дамо втягнути себе у війну, від нас також залишиться лише порошок і пил. Але якщо ми глянемо над знаменами, якщо закриємо вуха від бойових та патріотичних вигуків, то ми виживемо. А ми мусимо вижити. Мусимо, бо ми несемо відповідальність. Не щодо королів і їхніх партикулярних, завужених до одного королівства інтересів. Ми відповідаємо за світ. За прогрес. За зміни, які той прогрес несе. Відповідаємо ми за майбутнє.

— Тіссая де Фрьес вважала інакше, — сказала Франческа Фіндабайр. — Їй завжди йшлося про відповідальність перед простими, звичайними людьми. Не про майбутнє, а про тут і зараз.

— Тіссая де Фрьес померла. Якби була живою, то була б із нами.

— Напевне, — усміхнулася Маргаритка з Долин. — Але я не думаю, що я погоджуся із теорією про війну як ремедіум від перемоги голоду й перенаселення. Зверніть увагу на те останнє слово, шановні конфратерки. Засідаємо ми, використовуючи загальну мову, яка має полегшити порозуміння. Але для мене то є мова чужа. І щоразу більш чужа. У мові моєї матері немає слова «перенаселення», а слово «переельфення» було б неологізмом. Світлої пам'яті Тіссая де Фрьес переймалася долею звичайних людей. Якщо йдеться про мене, то не менш важливим тут є доля звичайних ельфів. Я охоче аплодувала б ідеї спрямованості думки на майбутнє і трактування теперішнього дня як ефемериди. Але із прикрістю стверджую, що теперішній день обумовлює день завтрашній, а без завтра не буде майбутнього. Для вас, людей, може, й смішний плач над кущем бузку, який згорів під час військової завірюхи, бо ж бузку не забракне, якщо не буде цього — буде інший, а не стане бузку — що ж, буде акація. Вибачте за ботанічні метафори. Але візьміть ласкаво до відома, що те, що для вас, люди, є питання політики, для нас, ельфів, є питання фізичного виживання.

— Політика мене не цікавить, — голосно заявила Маргарита Ло-Антіль, ректорка магічної академії. — Я просто не бажаю, аби дівчат, освіти яких я себе присвятила, використовували як кондотьєрок, милячи їм очі речами про любов до вітчизни. Вітчизною тих дівчат є магія, цьому я їх вчу. Якщо моїх дівчат хтось втягне у війну, поставить їх на новій горі Содден, то вони програють незалежно від результату на полі бою. Я розумію твої застереження, Енідо, але ми маємо займатися майбутнім магії, а не расовими проблемами.

— Ми маємо займатися майбутнім магії, — повторила Сабріна Глевіссіг. — Але майбутнє магії вирішує статус чародіїв. Наш статус. Наше значення. Роль, яку ми граємо у суспільстві. Довіра, шана та поштивість, загальна віра у нашу придатність, у те, що магія не підводить. Альтернатива, яка перед нами стоїть, дуже проста: або втрата статусу й ізоляція у вежах зі слонової кістки, або служба. Служба навіть на горі Содден, навіть як кондотьєрів...

— Або як слуги й дівки на посилках? — Трісс Мерігольд відкинула на спину своє чарівне волосся. — Із зігнутими спинами, готові до послуг на перший жест імператорського пальця? Бо саме таку роль віддасть нам *Pax Nilfgaardiana*¹, якщо запанує в усіх усядах.

— Якщо запанує, — із натиском сказала Філіппа. — Ми альтернативи не маємо. Ми мусимо служити. Але магії. Не королям чи імператорам, не їхній теперішній політиці. Не справам расової інтеграції, бо й ця схильна до теперішніх політичних цілей. Наш конвент, дорогі пані, не для того був скликаний, щоб ми пристосовувалися до теперішньої політики й щоденних змін на лінії фронту. Не для того, аби ми гарячково шукали рішень, адекватних для ситуації, змінюючи колір шкіри, наче хамелеон. Роль нашої ложі повинна бути активною. І цілком зворотною. Реалізованою усіма доступними нам методами.

— Якщо я добре розумію, — підвела голову Шеала де Танкарвіль, — ти намовляєш нас до активного впливу на перебіг подій. Усіми методами. Навіть неправими?

— Про яке ти право говориш? Про те, що для манюпасів? Про те, що записане у кодексах, які ми самі опрацьовували й диктували королівським юристам? Нас зобов'язує тільки один закон. Наш!

— Розумію, — усміхнулася чародійка з Ковіру. — Тож ми вплинемо на перебіг подій. Якщо політика володарів нам не до

¹ «Нільфгардський Світ», перш за все як політичний і соціальний світоустрій (лат.).

вподоби, ми зазвичай її змінюємо. Так, Філіппо? А може, краще відразу звалити тих коронованих дурнів, позбавити їх влади й прогнати? Може, відразу перейняти владу?

— Ми вже садовили на тронах вигідних для нас володарів. Помилка наша полягала у тому, що ми не садовили на трон магію. Ми ніколи не давали магії абсолютної влади. Час виправити ту помилку.

— Ти, вочевидь, маєш на думці себе? — Сабріна Ґлевіссіґ перехилилася через стіл. — Вочевидь, на троні Реданії? Її величність Філіппа Перша? Із Дійкстрою в ролі принца-консорта?

— Я не маю на думці себе. Не маю на думі королівство Реданія. Я маю на думці велике Королівство Півночі, у яке розвинеться сучасне королівство Ковір. Імперія, чия сила зрівняється із силою Нільфгарду, дякуючи чому терези світу, що у цю мить коливаються, прийдуть нарешті у рівновагу. Імперія, якою правитиме магія, яку ми винесемо на трон, оженивши спадкоємця ковірського престолу із чародійкою. Так, ви добре почули, шановні конфратерки, й дивитеся ви у потрібному напрямку. Так, це тут, за цим столом, саме на цьому порожньому місці посадимо ми дванадцятку чародійку ложі. А потім — посадимо її на троні.

Мовчанку, що встановилася, перервала Шеала де Танкарвіль.

— Проект і справді амбітний, — сказала вона із ноткою насмішки у голосі. — Насправді гідний нас усіх, які тут сидять. Цілковито обґрунтовує і створення такого ото конвенту. Все ж пустими здавалися б нам завдання менш вершинні, нехай би й вони коливалися на межі реальності й здійсненності. Це було б наче вбивати цвяшки астролябією. Ні-ні, краще відразу ставити перед собою завдання, які цілковито виконати неможливо.

— Чому ж неможливо?

— Змилуйся, Філіппо, — сказала Сабріна Ґлевіссіґ. — Жоден із королів ніколи не візьме шлюб із чародійкою, жодне суспільство не сприйме чародійку на троні. На перешкоді стоїть віковичний звичай. Може, той звичай є немудрим, але — таким уже він є.

— Існують також перешкоди природи, сказала б я, технічної, — додала Маргарита Ло-Антіль. — Особа, яку можна було б сприймати разом із ковірським домом, мусила б виконати низку умов як наших, так і, власне, ковірського дому. Умови ті взаємно виключають себе, суперечать одна одній очевидним способом. Ти того не зауважила, Філіппо? Для нас то повинна бути особа вивчена магічно, цілковито віддана справі магії, такою, що розуміє свою роль і що може зіграти її уміло, непомітно, без підозр. Без диригентів і суфлерів, без якихось там сірих кардиналів, які стоять у тіні, на яких, при першому ж заколоті, звертається гнів рокошан. І заразом із тим, це мусить бути особа, яку Ковір сам, без помітного тиску з нашого боку, вибере як дружину наступника трону.

— Це очевидно.

— А як вважаєш, кого вибере без тиску Ковір? Дівчину з королівського роду, що має у венах покоління королівської крові. Дівчину молоденьку, таку, що підходить для князя. Дівчину, яка може народити, бо тут йдеться про династію. Так поставлена проблема виключає тебе, Філіппо, виключає мене, виключає навіть Кейру і Трісс, наймолодших серед нас. Виключає також й усіх adeptок з моєї школи, які, зрештою, і для нас мало цікаві, бо то бутони із усе ще невідомим кольором пелюсток, навіть подумати не можна, щоб якась із них могла всістися на дванадцятому, порожньому місці за цим столом. Іншими словами, навіть якби увесь Ковір подурів і став би схильним сприйняти шлюб принца із чародійкою, ми такої чародійки не знайдемо. Тож хто має бути тією Королевою Півночі?

— Дівчина з королівського роду, — спокійно відповіла Філіппа. — У венах якої тече королівська кров, кров кількох великих династій. Молоденька й така, що спроможна народжувати. Дівчина із небувалими магічними й вішунськими здібностями, носителька передбаченої пророцтвами Старшої Крові. Дівчина, яка стане грати свою роль легко, без диригентів, суфлерів, поплічників і сірих кардиналів, бо того хоче її призначення. Дівчина, чий справжній здібності є — і залишаться — відомими тільки нам.

Цірілла, дочка Паветти з Цінтри, онука Левиці Каланте. Старша Кров, Льодовий Пломінь Півночі, Нищителька і Відновлювачка, прихід якої передбачено протягом сотні років. Цірі з Цінтри, Королева Півночі. І її кров, з якої народиться Королева Світу.

* * *

Побачивши Щурів, що вихопилися із засідки, двоє вершників, які супроводжували карету, зараз же розвернулися і кинулися навтьоки. Не мали шансів. Гіселер з Рефом й Іскрою відтіяли їм відступ і після короткої сутички зарубали без церемоній. На ще двох, готових відчайдушно боронити запряжену четвіркою плямистих, у яблуко, коней карету накиннули Кейлі, Ассе й Містле. Цірі відчула розчарування і переможну злість. Їй не залишили нікого. Виходило так, що вона не матиме кого вбити.

Але був ще один вершник, який їхав перед каретою як гонець, у легкому обладунку, на швидкому коні. Міг утекти, але не втік. Розвернувся, крутнув мечем і помчав просто на Цірі.

Вона дозволила, аби той під'їхав, навіть трохи стримала коня. Коли він ударив, привстаючи у стременах, вона перевисилася з сідла, вміло уникаючи вістря, відразу випірнула, сильно відштовхуючись від стремени. Вершник був швидким й умілим, зумів ударити ще раз. Цього разу вона парировала навскоси, а коли меч зісковзнув, тяла вершника знизу, коротко, у кисть руки, крутнула у фінті мечем у обличчя, а коли він мимоволі закрив голову лівою рукою, вправно обернула меч у долоні й хльоснула його під пахву, ударом, який вона годинами вчила у Каер Морені. Нільфгардець зсунувся з сідла, впав, устав на коліна, завив дико, намагаючись різкими рухами гамувати кров, що струменіла з перетятої артерії. Цірі мить вдивлялася в нього, як завжди захоплена виглядом людини, яка затято й з усіх сил б'ється зі смертю. Почекала, поки він стече кров'ю. Тоді від'їхала, не озираючись.

Засідка вдалася. Ескорт вибили до ноги. Ассе й Реф затримали карету, вчепившись у вузду запряжених. Форейтор, зіпхнутий

з лівого запряжного, молоденький хлопець у кольоровій лівреї, сидів навколішках на землі, плакав і волав про милосердя. Кучер також кинув віжки й також благав про помилування, складаючи руки, наче для молитви. Гіселер, Іскра й Містле під'їхали галопом до карети, Кейлі зіскочив з коня і шарпнув дверцята. Цірі під'їхала ближче, зійшла на землю, усе ще тримаючи у долоні вкритий кров'ю меч.

У кареті сиділа товстезна матрона у роброні й чепці, обіймаючи молоду і страшенно бліду дівчину у чорній, закритій під шию сукенці з гіпюровим комірцем. До суконьки, як зауважила Цірі, було прип'ято гему. Дуже красиво.

— Але ж хороші яблукуваті! — крикнула Іскра, оглядаючи запряжку. — Як картинки! Отримаємо ми за четвірку кілька флоренів!

— А каретку, — Кейлі вишкірився до жінки й дівчинки, — потягнуть до містечка фореитор і кучер, накинувши собі шворки. А як підуть угору, так й обидві панянки допоможуть.

— Панове розбійники! — почала матрона у роброні, яку хтива посмішка Кейлі, схоже, лякала більше скривавленого заліза у руці Цірі. — Звертаюся до вашої честі! Не зганьбіть цієї молодой дівчини!

— Гей, Містле, — крикнув Кейлі, насмішувато кривлячи губи, — тут, як я чую, звертаються до твого гонору!

— Стули писок, — скривився Гіселер, усе ще сидячи у сідлі. — Нікого твої фацетії не смішать. А ти, жінко, заспокойся. Ми Шури. Не воюємо із жінками і не кривдимо їх. Реф, Іскра, випрягайте скакунів! Містле, хапай верхових! І змиваємося!

— Ми, Шури, не воюємо із жінками, — знову вишкірив зуби Кейлі, вдивляючись у поблідле обличчя дівчини у чорній сукні. — Часом тільки забавляємося із ними, якщо ті мають бажання. А ти маєш, панянко? Не свербить тобі, часом, між ніжками? Ну, тут немає чого соромитися. Досить буде кивнути голівкою.

— Більше пошани! — крикнула ламким голосом дама у роброні. — Як смієш ти мовити до ясновельможной баронеси, пане розбійнику!

Кейлі зареготів, після чого схилювся у перебільшеному поклоні.

— Просимо вибачення. Не хотів образити. Що, навіть запитати не вільно?

— Кейлі! — крикнула Іскра. — Йди сюди! Чого ти там балабониш? Допоможи нам коників випрягти! Фалько! Швидше!

Цірі не відривала очей від герба на дверцятах карети, від срібного єдинорога на чорному полі. Єдиноріг, думала. Колись я бачила такого єдинорога... Коли? В іншому житті? А може, то був тільки сон?

— Фалько! Що із тобою?

Я Фалька. Але не завжди нею була. Не завжди.

Вона прийшла до тями, стиснула губи. Я була несправедлива до Містле, подумала. Образила її. Мушу її якось перепросити.

Поставила ногу на сходинку карети, вглядаючись у гему на сукні блідої дівчини.

— Давай то, — сказала коротко.

— Як ти смієш? — аж захлинулася матрона. — Чи ти знаєш, до кого ти говориш? То ясноуроджена баронеса Касадей!

Цірі роззирилася, впевнившись, що ніхто не чує.

— Баронеса? — прошипіла. — Низький титул. Навіть якби щенячка була герцогинею, то мала б переді мною присідати так, що аж жопка біля землі, а голівка низько. Давай брошку! Чого чекаєш? Маю здерти її з тебе разом із корсажем?

* * *

Тишу, яка настала після заяви Філіппи, швидко заступив галас. Магічки навипередки висловлювали здивування і недовіру, жадали пояснень. Дехто, безсумнівно, знав про ту передбачену Володарку Півночі Ціріллу чи Цірі досить багато, іншим ім'я те було відоме, але знали вони небагато. Фрінгілла Віго не знала нічого, але мала підозри й губилася у здогадках, що крутилися навколо певного пасма волосся. Ассіре, яку вона запитала

напівголосом, мовчала, й наказала мовчати і їй. Тож голос знову взяла Філіппа Ейльгарт.

— Більшість із нас бачили Цірі на Танедді, де своїм ясно-видінням, виголошеним у трансі, наробила вона чимало шуму. Дехто з нас мав із нею близький і навіть дуже близький контакт. Я думаю головним чином про тебе, Йеннефер. Час і тобі заговорити.

* * *

Коли Йеннефер розповідала зібраним про Цірі, Тріс Мерігольд уважно роздивлялася подругу. Йеннефер говорила спокійно й без емоцій, але Трісс знала її надто довго й надто добре. Бачила вона вже її у різних ситуаціях, як і у таких, що викликали стрес, мучили й вели на межі із хворобою, а часом і за ту межу. І саме зараз Йеннефер, безсумнівно, була у такій ситуації. Здавалася прибитою, змученою і хворою.

Чародійка розповідала, а Трісс, яка знала як цю розповідь, так й особу, якої ця розповідь стосувалася, скося роздивлялася усіх слухачок. Особливо тих двох чародієнок з Нільфгарду. Незвичайно змінену Ассіре вар Анагід, доглянуту, але все ще непевної у макіяжі й модній сукні. Й до Фрінгілли Віго, тієї молодшої, симпатичної, натурально привабливої і скромно-елегантної, із зеленими очима й волоссям чорним, як волосся Йеннефер, але трохи не таким буйним, коротше підстриженим і гладко зачесаним.

Обидві нільфгардки не справляли враження тих, що загубилися серед вивертів історії Цірі, хоча розповідь Йеннефер була довгою і досить заплутаною, починалася від славетної любовної афери Паветти з Цінтри і юнака, заклятого на Єжака, розповідала про роль Ґеральта й про Право Несподіванки, про призначення, що зв'язує відьмака й Цірі. Йеннефер розповідала про зустріч Ґеральта й Цірі в Брокілоні, про війну, про те, як вона щезла й була знайдена, про Каер Морен. Про Ріенса і про нільф-

гардських агентів, що йдуть по її слідах. Про навчання у храмі Мелітеле, про загадкові здібності Цірі.

Слухають із кам'яними обличчями, подумала Трісс, дивлячись на Ассіре й Фрінгіллу. Наче сфінкси. Але очевидним чином вони щось приховують. Цікаво, що саме. Здивування, бо вони не знали, кого Емгир привів у Нільфгард? Чи те, що вони знають про те здавна, і, може, навіть більше, ніж ми самі? Йеннефер за мить стане мовити про прибуття Цірі на Танедд, про виголошене у трансі провіщення, яке наробило стільки замішання. Про криваву битву у Ґарштанзі, в результаті якої Ґеральт був знівечений, а Цірі — викрадена. І тоді скінчиться час удавання, подумала Трісс, маски впадуть. Усі знають, що за аферою на Танедді стояв Нільфгард. А коли усі очі зосередяться на вас, нільфгардки, не буде виходу, доведеться говорити. І тоді з'ясується кілька справ, і тоді може так статися, що і я довідаюся більше. Яким чином Йеннефер зникла з Танедду, чому раптом з'явилася тут, у Монтекальво, у товаристві Франчески. Хто така і яку грає роль Іда Емен, ельфійка, Ен Северне з Синіх гір. Чому я маю враження, що Філіппа Ейльгарт усе ще говорить менше, ніж знає, хоча декларує відданість і вірність магії, а не Дійкстрі, з яким безперестанно обмінюється кореспонденцією.

І, може, я довідаюся нарешті, ким насправді є Цірі. Цірі для них — то Королева Півночі, а для мене — попелястоволоса відьмачка з Каер Морену, про яку я усе ще думаю як про молодшу сестричку.

* * *

Фрінгілла Віго трохи чула про відьмаків, професійних осіб, що живуть з убивства потвор і бестій. Вона уважно прислухалася до розповіді Йеннефер, вслухалася у звуки її голосу, вдивлялася в обличчя. Не давала себе обманути. Сильній емоційний зв'язок між Йеннефер й отією Цірі, якою всі так цікавляться, був

очевидним. Що цікаво, зв'язок між чародійкою й отим згаданим нею відьмаком був настільки ж очевидним. І настільки ж сильним. Фрінгілла почала роздумувати над тим, але перебили підвищені голоси.

Вона вже здогадалася, що дехто із зібраних опинився під час заколоту на Танедді у протилежних таборах, тож її аж ніяк не здивували антипатії, що набували за столом вигляду ядучих зауважень, які раптом пролунали на адресу Йеннефер, яка продовжувала свою доповідь. Починалася сварка, якій, утім, запобігла Філіппа Ейльгарт, безцеремонно гепнувши долонею об стіл, та так, що аж задзвонили келихи.

— Досить! — крикнула вона. — Закрийся, Сабріно! Франческо, не давай себе провокувати! Досить уже про Танедд і Гарштанг. То вже історія!

Історія, подумала із дивним відчуттям прикрості Фрінгілла. Але така, на яку вони, хоча й з різних таборів, впливали. Для якої вони були важливими. Бо знали, що роблять і для чого. А ми, імператорські чародійки, не знаємо нічого. Фактично ми і є наче дівки на посылках, — подумала, — які знають, для чого їх шлють, але не відають навіщо. Добре, — подумала вона, — що з'являється оця ложа. Дідько їх знає, чим воно скінчиться, але добре, що починається.

— Продовжуй, Йеннефер, — попросила Філіппа.

— Мені більше нічого сказати, — стиснула губи чорноволоса чародійка. — Я повторюю: то Тіссая де Фрьес наказала мені привести Цірі до Гарштангу.

— Найлегше всього звалити усе на мертву, — grimнула Сабріна Глевіссіг, але Філіппа стишила її різким жестом.

— Я не хотіла втручатися у те, що сталося вночі в Аретузі, — сказала Йеннефер, бліда і явно знервована. — Я хотіла забрати Цірі й утекти з Танедду. Але Тіссая переконала мене, що поява дівчини у Гарштанзі стане шоком для багатьох, а її виголошення пророцтва у трансі зніме конфлікт. Я не перекладаю вину

на неї, бо і я думала подібним чином. Ми обидві зробили помилку. Втім, моя була більшою. Якби я залишила Цірі під опікою Ріти...

— Що сталося — не відстанеться, — урвала Філіппа. — Помилка може статися із кожним. Навіть із Тіссаєю де Фрьес. Коли Тіссає вперше побачила Цірі?

— За три дні до початку з'їзду, — сказала Маргарита Ло-Антіль. — У Горс Велені. Я тоді також з нею познайомилася. І як тільки її побачила, відразу знала, що то незвичайно персона!

— Незвичайно незвична! — відізвалася Іда Емен еп Сівней, яка досі мовчала. — Бо у ній сконцентрувався спадок незвичайної крові. *Нен Ічаєр*, Старша Кров. Генетичний матеріал, який призводить до незвичних здібностей носительки. Яка призводить до великої ролі, яку вона відіграє. Яку вона мусить відіграти.

— Бо хочуть того ельфійські міфи, легенди й пророцтва? — ядуче запитала Сабріна Глевіссіг. — Уся та справа від початку віддавала мені казкою і фантазією! Тепер я вже й не сумніваюся. Шановні пані, я пропоную для різноманітності зайнятися чимось серйозним, раціональним і реальним.

— Схиляю голову перед тверезою раціональністю, що є силою і джерелом великих переваг вашої раси, — злегка усміхнулася Іда Емен. — Утім тут, у гроні осіб, які можуть реалізовувати силу, що не завжди піддається раціональному аналізу й витлумаченню, дещо дивним здається мені несприйняття пророцтв ельфів. Наша раса не є настільки раціональною і не з раціональності черпає силу. І все ж існує вже кількадесят тисяч років.

— Генетичний матеріал, що зветься Старшою Кров'ю, про який ми говоримо, виявився дещо менш стійким, — зауважила Шеала де Танкарвіль. — Навіть ельфійські легенди й пророцтва, які ви сприймаєте з усією серйозністю, вважають Старшу Кров цілковито знищеною, вимерлою. Чи не так, пані Ідо? Немає вже на світі Старшої Крові. Остання, хто мала її у венах, була Лара Доррен еп Шіадал. Усі ми знаємо легенду про Лару Доррен і Креггеннену з Лоду.

— Не всі, — сказала Ассіре вар Анагід, уперше взявши слово. — Вашу міфологію я вивчала поверхово й цієї легенди не знаю.

— То не легенда, — сказала Філіппа Ейльгарт. — То правдива історія. І серед нас є й дехто, хто досконало знає не тільки історію Лари й Крегеннена, але і її наслідки, а це напевне зацікавить усіх. Просимо тебе взяти слово, Франческо.

— З того, що ти кажеш, — усміхнулася королева ельфів, — випливає, що ти розумієшся у справі не гірше за мене.

— Не виключаю. Але прошу саме тебе зробити доповідь.

— Аби протестувати мою щирість і лояльність до ложі, — кивнула Еніда ан Гленна. — Добре. Прошу пані всістися зручніше, бо розповідь не буде короткою.

* * *

— Історія Лари й Крегеннена — це історія правдива, втім зараз вона обросла настільки казковими орнаментами, що правда та мало розпізнавана. Також існують величезні розбіжності між людською й ельфійською версіями легенди, й в обох звучать шовінізм і расова ненависть. Тому я також відкину оздобу, обмежусь сухими фактами. Тож, Крегеннен з Лоду був чародієм, Лара Доррен еп Шіадал — ельфійською магичною, Ен Северне, Відаючою, однією із загадкових навіть для ельфів носіїв Ген Іхер, Старшої Крові. Приязнь, а потім любовний зв'язок між ними спочатку з радістю привітали обома обидві раси, але скоро з'явилися і вороги, що рішуче противилися концепції поєднання людської та ельфійської магії. Як серед ельфів, так і серед людей знайшлися ті, які вважали то зрадою. Також були якісь нині вже неясні суперечки особистого характеру, заздрість і ревність. Коротко: у результаті інтриги Крегеннана було страчено. Лара Доррен, гнана й переслідувана, померла від виснаження десь на пустині, народивши дочку. Дівчинка врятувалася чудом. Прийняла її Керро, королева Реданії.

— Перелякана прокляттям, яке наклала на неї Лара, коли Керро відмовила їй у допомозі й вигнала на мороз, — втрутилася

Кейра Мец. — Якби не прийняла вона дитинку, мала б сама і весь її рід страждати від страшених наслідків...

— Ото, власне, є казковими орнаментами, від яких Франческа відмовилася, — перервала Філіппа Ейльгарт. — Дотримуймося фактів.

— Пророчі здібності Відаючих зі Старшої Крові є фактом, — сказала Іда Емен, підводячи очі на Філіппу. — А сугестивний мотив пророцтва, що повторюється у всіх версіях легенди, дає матеріал для роздумів.

— Дає донині й давав колись, — підтвердила Франческа. — Розмови про прокляття Лари не стихали, пригадали про нихдесь роки через сімнадцять, коли дівчинка, прийнята Керро, та, яку назвали Ріанноною, виросла у панну, що затьмарила навіть легендарну вроду матері. Прийомна дочка, Ріаннона носила офіційний титул реданської принцеси, а цікавило нею багато панівних родів. Коли серед багатьох конкурентів Ріаннона вибрала нарешті Гойдемара, молодого короля Темерії, плітки про прокляття ледь не знищили той мар'яж. Але у насправді посиленому варіанті плітки пішли у люди через три роки після шлюбу Гойдемара й Ріаннони. Під час повстання Фальки.

Фрінгілла, яка ніколи не чула ані про Фальку, ані про її повстання, підвела брови. Франческа те помітила.

— Для північних королівств, — пояснила, — були то події трагічні й криваві, дотепер живі у пам'яті, хоча минуло понад сто років. У Нільфгарді, із яким Північ тоді не мала майже ніяких контактів, справа та, напевне, невідома, тому я дозволю собі нагадати окремі факти. Фалька була дочкою Фріданка, короля Реданії. Від шлюбу, який він розірвав, коли в око йому впала вродлива Керро, та сама, яка пізніше пригорнула дитину Лари. Зберігся документ, який розлого й у подробицях подавав причини розлучення, але зберігся також і портретик першої дружини Фріданка, ковірської шляхтички, який говорив настільки ж багато. Була то, безсумнівно, напівельфійка, але з рішучою перевагою

людських рис. Очі шаленої вар'ятки, волосся потопельниці й рот ящірки. Коротко: бридулю відіслали до Ковіру разом із однорічною дочкою, Фалькою. І скоро забули й про одну, й про іншу.

— Фалька, — продовжила за мить Еніда ан Гленна, — нагадала про себе через двадцять п'ять років, піднявши повстання і начебто власною рукою вбивши батька, Керро й двох народжених братів. Збройний заколот спочатку вибухнув за підтримки частини ковірської та темерської шляхти як битва законної первородної доньки за трон, що їй належав, але скоро перетворилася на селянську війну небувалого масштабу. Обидві сторони удавалися до жажливих жорстокостей. Фалька увійшла до легенд як кривавий демон, насправді ж куди правдоподібнішим є те, що вона просто перестала володіти ситуацією і все новими гаслами, які виписували на знаменах повстанців. Смерть королям, смерть чародіям, смерть жрецям, шляхті, багачам і панам, скоро — смерть усьому живому, бо п'яна від крові чернь не могла вже зупинитися. Повстання почало поширюватися на інші країни...

— Нільфгардські історики про те писали, — із явною насмішкою перебила її Сабріна Глевіссіг, — А пані Ассіре й пані Віго безсумнівно про те читали. Скорочуй, Франческа. Переходь до Ріаннони і трійні з Гоутборгу.

— Будь ласка. Ріаннона, прийнята Керро дочка Лари Доррен, тепер уже дружина Гойдемара, короля Темерії, була випадково спіймана повстанцями Фальки й ув'язнена у замку Гоутборзі. Коли її впіймали, була вона вагітною. Замок оборонявся ще довго після того, як повстання було придушено, а Фальку страчено, але Гойдемар таки взяв його штурмом і звільнив дружину. Із трійкою дітей, двома дівчатками, які вже ходили, й хлопчиком, який тільки намагався. Ріаннон була божевільною. Розлючений Гойдемар розтягнув на тортурах усіх полонених, і зі шматків їх зізнань, перериваних криками, склав загальний образ.

— Фалька, яка вроду свою перейняла, скоріше, від ельфійської бабки, аніж від матері, широко обдаровувала своїми принадами

усіх своїх «гетьманів», від шляхти до звичайних отаманів та різунів, забезпечуючи тим собі їхню вірність і лояльність. Нарешті вона завагітніла й народила дитинку, докладно у той само час, коли ув'язнена у Гоутбурзі Ріаннона принесла близняток. Фалька наказала покласти своє немовля до дітей Ріаннони. Як вона начебто висловилася, гідними честі бути мамками її виродків є лише королеви, й отака доля чекає усіх коронованих самиць при новому порядку, який вона, Фалька, збудує після перемоги.

— Проблема полягала у тому, що ніхто, включаючи Ріаннону, не знав, яке із трійці є дитиною Фальки. Із великою долею ймовірності вважалося, що то одна з дівчаток, бо начебто Ріаннона народила хлопчика й дівчинку. Повторюю: начебто, бо не зважаючи на погордливі декларації Фальки, дітей годували звичайні хлопські мамки. Ріаннона, коли її, врешті, вилікували від божевілля, нічого не пам'ятала. Авжеж, народила. Авжеж, приносили її час від часу усю трійцю до ліжка та показували. Нічого більше.

— Тоді викликали чародіїв, аби ті дослідили трійцю і встановили, хто є ким. Гойдемар був таким завзятим, що після викриття виродка Фальки мав намір стратити дитинку, причому — публічно. Того ми не могли допустити. Після придушення повстання до впійманих повстанців застосовували неймовірні жорстокості, й належало нарешті покласти тому край. Страта дворічної дитинки, можете собі уявити? Про те ходили б легенди! Вже й так починали кружляти плітки, начебто сама Фалька народилася потворою через прокляття Лари Доррен, що, вочевидь, було дурнею, оскільки Фалька народилася ще до того, як Лара познайомилася із Крегенненом. Але якось мало кому хотілося рахувати роки. Памфлети й дурнуваті документи публікували тихцем навіть в Оксенфуртській Академії. Утім, повертаюся до тих досліджень, які доручив нам Гойдемар...

— Нам? — підвела голову Йеннефер. — Це кому?

— Тассаї де Фрьес, Августі Вагнер, Летіції Шарбоне й Гену Ґедимдейту, — спокійно сказала Франческа. — То тієї групи пізніше

долучили й мене. Я була молодю чародійкою, але ельфійкою чистої крові. А мій батько... Біологічний, бо він від мене відмовився... Був Відаючим. Тож я знала, чим є ген Старшої Крові.

— А ген такий знайшли у Ріаннони, коли ви досліджували її і короля перш ніж підступитися до дітей, — кивнула Шела де Танкарвіль. — Й у двійки дітей, що дозволило виявити позбавленого гену виродка Фальки. І як ви врятували дитину від королівського гніву?

— Дуже простим способом, — усміхнулася ельфійка. — Ми вдавали незнання. Пояснювали королю, що справа нелегка, що ми все ще досліджуємо, але дослідження такі вимагають часу... Багато часу. Гойдемар, людина, по суті, добра й шляхетна, швидко охолонув й аж ніяк нас не підганяв, а трійня росла й бігала палацом, пробуджуючи радість королівської пари й усього двору. Амавет, Фіона й Адель. Уся трійця, схожа, як трійко горобчиків. За ними уважно слідкували, зрозуміло, раз за разом виникали підозри, особливо як котресь із дітей робило шкоду. Фіона колись вилила за вікно вміст нічного горщика прямо на великого конетабля, той голосно обізвав її диявольським сім'ям і попрощався із посадою. Якийсь час пізніше Амавет натер східці жиром, й одна дама двору, як уже поклали її руку в лубки, простогнала щось там про прокляту кров — і попрощалася із двором. Менш шляхетно народжені балакуни знайомилися із колодками й батогами, тому всі швиденько навчилися тримати язика за зубами. Навіть один барон із дуже старого роду, якого Адель підстрелила у задок з луку, обмежився лише...

— Не станемо розводитися над лайками манюпасів, — відрізала Філіппа Ейльгарт. — Коди нарешті повідомлено було Гойдемару правду?

— Її йому ніколи не повідомили. Не питав про неї, а нас це влаштовувало.

— Але яке дитя було виродком Фальки ви знали?

— Звичайно, Адель.

— Не Фіона?

— Ні. Адель. Померла від чуми. Диявольський виродок, проклята кров, дочка демонічної Фальки, під час епідемії, не дивлячись на протести короля, допомагала жрецям у шпиталі на підградді, рятувала хворих дітей, сама заразилася і померла. Мала сімнадцять років. Роком пізніше у її псевдобрата Амавета стався роман із графінею Анною Камени і його вбили посіпаки, найняті графом. Того самого року померла Ріаннона, прибита й зламана смертю дітей, яких вона любила. Тоді-то Гойдемар призвав нас знову. Бо ж останньою з трійни, принцесою Фіоною, зацікавився король Цінтри, Корам. Хотів її за дружину своєму синові, також Кораму, але знав плітки й не хотів женити сина на можливому виродку Фальки. Ми усім своїм авторитетом запевнили його, що Фіона дитина легальна. Не знаю, чи він повірив, але молоді припали одне одному до душі, й таким ото чином дочка Ріаннони, прапрапрабабка вашої Цірі, скоро стала королевою Цінтри.

— Принісши в династію Корамів славетний ген, який ви продовжували відслідковувати.

— Фіона, — спокійно сказала Еніда ан Гленна, — не була носієм гену Старшої Крові. Який ми вже у той час називали геном Лари.

— Як це?

— Носієм гена Лари був Амавет, а наш експеримент тривав. Бо Анна Камени, через яку втратили життя коханець і чоловік, ще залишаючись у жалобі по обох, народила близнюків. Хлопця і дівчинку. Батьком, безсумнівно, був Амавет, бо дівчинка була носієм гену. Отримала ім'я Мюріель.

— Мюріель Чарівна Лотриня? — здивувалася Шела де Танкарвіль.

— Дещо пізніше, — усміхнулася Франческа. — Спочатку Мюріель Миленька. То й справді було миленьке солодке дитинча. Як минуло чотирнадцять, говорили на неї вже — Мюріель

Оksamитноока. Не один у тих очах потонув. Урешті видали її за Роберта графа Гаррамона.

— А хлопець?

— Криспін. Не мав гену, тож нас не цікавив. Здається, загинув він у якійсь війні, бо тільки війни й були у нього в голові.

— Чекайте... — Сабріна різким рухом розкуйовдила волосся. — Мюріель Чарівна Лотриня була ж матір'ю Адалії, яку називали Ворожка...

— Вірно, — підтвердила Франческа. — Цікава особа та Адалія. Сильне Джерело, досконалий матеріал для чародійки. На жаль, чародійкою вона бути не хотіла. Воліла бути королевою.

— А ген? — запитала Ассіре вар Анагід. — Мала його?

— Цікаво, що ні.

— Так я і думала, — кивнула Ассіре. — Ген Лари може бути переданий без розривів лише по жіночій лінії. Якщо носієм є чоловік, ген зникає у другому, найбільше у третьому поколінні.

— Але після того він, виходить, активується, — сказала Філіппа Ейльгарт. — Усе ж позбавлена гену Адалія була матір'ю Каланте, а Каланте, бабка Цірі, була ж носієм гену Лари.

— Перша після Ріаннон, — відізналася раптом Шеала де Танкарвіль. — Ви, Франческа, зробили помилку. Були два гени. Один, той властивий, був латентним, потаємним, ви пропустили його у Фіони, обмануті сильним і явним геном Амавета. Але те, що мав Амавет, не було геном, а лише активатором. Пані Ассіре має рацію. Активатор, коли йде по чоловічій лінії, у Адалії був уже настільки мало виразним, що ви його не знайшли. Адалія була першою дитиною Лотрині, наступні, із усією впевненістю, уже не мали навіть сліду активатора. Латентний ген Фіони також напевне зник би у її чоловічих потомків найбільше за три покоління. Але він не зник — і я знаю, чому саме.

— Ясна холера, — просичала крізь зуби Йеннефер.

— Я загубилася, — заявила Сабріна Глевіссіг. — Загубилася у гушавині цієї генетики й генеалогії.

Франческа присунула до себе миску із фруктами, простягнула руку, пробурмотіла закляття.

— Перепрошую за суто ярмарковий психокінез, — усміхнулася вона, наказуючи червоному яблуку злетіти високо над столом. — Але за допомогою левітуючих фруктів буде мені легше усе пояснити, у тому числі й помилку, яку ми зробили. Те червоне яблучко — то наш ген Лари, Старша Кров. Зелене яблуко зображує латентний ген. Гранат є псевдогеном, активізатором. Починаємо. Ото Ріаннона, червоне яблучко. Її син, Амавет — то гранат. Дочка Амавета, Мюріель Чарівна Лотриня, і його онука Адалія, все ще гранати, причому останній — майже редукувався. А ото друга лінія: Фіона, дочка Ріаннони, зелене яблучко. Її син Корбетт, король Цінтри, зелений. Син Корбетта й Елени Кедвенської, Дагород, зелений. Як ви зауважили, у двох чергових поколіннях — виключно чоловічі потомки, ген редукується, він уже дуже слабенький. Утім, на самому низу ми зараз маємо гранат і зелене яблуко. Адалія, княжна Марібору, й Дагород, король Цінтри. І дочка отих двох, Каланте. Червоне яблучко. Відроджений, сильний ген Лари.

— Ген Фіони, — кивнула Маргарита Ло-Антіль, — зустрівся із активізатором Амавета через шлюбний інцест. Ніхто не звернув уваги на кровну спорідненість? Жоден із королівських геральдиків і хронікерів не зауважив явного кровозмішення?

— Не було воно настільки явним. Анна Камени все ж не розголошувала, що близнята були незаконними, бо родина чоловіка тоді б видалила її і дітей з гербу, титулів і маєтку. Зрозуміло, що плітки з'являлися і кружляли наполегливо, причому не лише серед плебсу. Мужа для порченої інцестом Каланте довелося шукати аж у далекому Еббінзі, куди плітки не дісталися.

— Додай до твоєї пірамідки два наступні червоні яблучка, Енідо, — сказала Маргарита. — Тепер, згідно із слухним зауваженням Ассіре, відроджений ген Лари гладко йде по жіночій лінії.

— Так. Ото Паветта, донька Каланте. І донька Паветти, Цірілла. Єдина на цей момент спадкоємиця Старшої Крові, носителька гену Лари.

— Єдина? — різко запитала Шела де Танкарвіль. — Ти занадто впевнена у собі, Енідо.

— Що ти маєш на увазі?

Шеала раптом встала, клацнула пальцями у перснях у бік миски й змусила левітувати решту фруктів, порушивши й змішавши усю схему Франчески у різнокольоровий балаган.

— Я оте маю на увазі, — сказала вона прохолодно, вказавши на овочевий хаос. — Бо оте є можливі генетичні комбінації. І ми знаємо лише стільки, скільки тут бачимо. Чи то — майже нічого. Ваша помилка помстилася, Франческо, призвела до лавини помилок наступних. Ген об'явився випадково, через сто років, під час яких могли мати місце події, про які ми й поняття не маємо. Секретні події, приховані, заретушовані. Діти дошлюбні, позашлюбні, таємно прилаштовані й навіть підмінені. Інцести. Схрещення рас, кров забутих предків, що відгукується у майбутніх поколіннях. Підбиваючи підсумок: сто років тому ви мали ген на відстані руки, ба навіть у руках. І він від вас вивернувся. Помилка, Енідо, помилка, помилка! Забагато стихійності, забагато випадковості. Замало контролю, замало втручання у випадковість!

— Ми не мали, — стиснула губи Еніда ап Гленна, — справу із кроликами, яких можна зачиняти у клітках, парувати, як забажається.

Фрінгілла, слідкуючи поглядом за Трісс Мерігольд, помітила, як долоні Йеннефер раптом стиснулися на різьблених поручнях стільця.

* * *

Ось що зараз пов'язує Йеннефер і Франческу, гарячково думала Трісс, досі уникаючи погляду подруги. Розрахунок. Бо все ж без того королівського схрещення і виведення не обійшлося.

Так, їхні плани стосовно Цірі й принца з Ковіру, хоча на перший погляд і неправдоподібні, цілком реальні. Вони вже те робили. Садовили на трони, кого хотіли, створювали зв'язки, династії, яких запрагнули, які були для них вигідні. У справу йшли чари, афродизіаки, еліксири. Королі й королеви раптом укладали дивні, інколи морганатичні шлюби, часто проти усіх планів, намірів й умов. А пізніше тим, хто хотіли народити, але не мали, таємно давали засоби, що запобігали вагітності. Ті, які народжувати не бажали, а мали, аби народжували, замість звичайних засобів отримували плацебо, воду із лакрицею. Звідти усі ті неймовірні спорідненості. Каланте, Павеетта... І Цірі. Йеннефер була до того дотична. А тепер — жаліє. І має слухність. До дідька, якщо Ґеральт про те довідається...

* * *

Сфінкси, — думала Фрінгілла Віго. — Сфінкси, вирізані на підлокітниках стільців. Так, це повинно стати знаком і гербом ложі. Знання, таємниця, мовчання. Вони сфінкси. Вони легко досягнуть тут, чого хочуть. То для них жартик: оженити Ковір із тією їхньою Цірі. Мають силу. Мають знання. І мають засоби. Діамантове кільце на шиї Сабріни Ґлевіссіґ варте хіба майже стільки ж, скільки цілий платний баланс лісистого та кам'янистого Кедвену. Легко досягнули б вони того, що планують. Але є одна деталь...

* * *

Ага, подумала Трісс Мерігольд, нарешті зайшла мова про те, з чого почати належало. Від витверезуючого і гамуючого запал факту, що Цірі у Нільфгарді, під владою Емгира. Надто далеко від планів, що тут плетуться...

— Не підлягає сумнівам, — говорила Філіппа, — що Емгир полював на Цірі здавна. Всі вважали, що йшлося про політичний мар'яж із Цінтрою, і про те, щоб заволодіти леном, що є законним спадком дівчини. Втім, ми не можемо виключати, що йдеться тут

не про політику, а про ген Старшої Крові, який Емгир хоче ввести в імператорську лінію. Якщо Емгир знає те, що ми, то може хотіти, щоб пророцтво реалізувалося у його роду, а майбутня Королева Світу народилася у Нільфгарді.

— Поправка, — втрутилася Сабріна Глевіссіг. — То не Емгир того хоче, а нільфгардські чародії. Тільки вони могли рознюхати про ген і пояснити Емгиру його значення. Присутні тут нільфгардські пані напевне захочуть те підтвердити й пояснити свою роль у інтризі.

— Мене дивує, — не витримала Фрінгілла, — тенденція пані до знаходження ниток інтриг у далекому Нільфгарді, у той час як усі передумови вказують на те, що шукати змовників і зрадників значно ближче до вас самих.

— Зауваження настільки ж пряме, наскільки точне, — Шеала де Танкарвіль гострим поглядом вгамувала Сабріну, яка вже готувалася із відповіддю. — Інформація про Старшу Кров впливляла до Нільфгарду від нас, усі передумови саме на те і вказують. Чи ви вже забули про пана Вільгефорца?

— Я ні! — у чорних очах Сабріни запалав вогонь ненависті. — Я не забула!

— Прийде час і на нього, — зловороже блиснула зубами Кейра Мец. — Але зараз ідеться не про нього, а про те, що Цірі, ця така важлива для нас Старша Кров, — у руках Емгира вар Емрейса, імператора Нільфгарду.

— Імператор, — спокійно заявила Ассіре, подивившись скося на Фрінгіллу, — нічого у руці не має. Дівчина, яку тримають у Дарн Ровані, не є носієм жодного екстраординарного гену. Вона звичайна до меж можливого. Безсумнівно, вона не Цірі з Цінтри. Це не та дівчина, яку імператор шукав. А шукав він ту, яка носила ген. Він навіть мав її волосся. Волосся те я дослідила й знайшла дещо, чого не розуміла. Але тепер уже — розумію.

— Тож Цірі немає у Нільфгарді, — тихо промовила Йеннефер. — Немає її там.

— Немає її там, — серйозно підтвердила Філіппа Ейльгарт. — Емгира ошукали, підсунули йому двійника. Я й сама знаю про те — відучора. Втім, мене втішає шире визнання цього факту пані Ассіре. То підтверджує, що ложка наша насправді функціонує.

* * *

Йеннефер ледь стримувала тремтіння рук і губ. Тільки спокійно, повторювала вона собі, тільки спокійно, не видати себе, чекати на відповідний момент. І слухати, слухати, збирати інформацію. Сфінкс. Бути сфінксом.

— Виходить, це Вільгефорц! — Сабріна стукнула кулаком об стіл. — Не Емгир, а Вільгефорц, той красень та пристойна падлюка! Підманув й Емгира, й нас!

Йеннефер заспокоювалася глибокими вдихами. Ассіре вар Анагід, чародійка з Нільфгарду, яка судячи з усього відчувала себе незатишно у звабливій сукні, розповідала про якогось молодого нільфгардського шляхтича. Йеннефер знала, про кого йдеться, і несвідомо стискала кулаки. Чорний рицар із крилами на шоломі, кошмар з маячень Ціррі... Відчувала на собі погляди Франчески й Філіппи. А от Трісс, чий погляд вона намагалася притягнути, уникала її очей. Зараза, — думала Йеннефер, ледь наганяючи на обличчя байдужий вираз, — ото я вскочила. У яку ж холерну проблему я всадила оту дівчину. Зараза, як я стану дивитися в очі відьмаку...

— Тож буде чудова okazія, — піднесеним голосом крикнула Кейра Мец, — відшукати Цірі, а заразом добратися до шкіри Вільгефорца. Підпалимо гаду землю під дупою!

— Підпаленню землі мусить передувати знайдення його криївки, — сказала насмішкувато Шеала де Танкарвіль, чародійка з Ковіру, яка аж ніколи для Йеннефер не була занадто симпатичною. — А поки що воно нікому не вдалося. Навіть декому з тих, які сидять нині за столом, — а ці пані також не скупилися у тих пошуках ані на час, ані на своїми непересічні таланти.

— Знайдено вже дві з численних криївок Вільгефорца, — холодно відповіла Філіппа Ейльгарт. — Дійкстра інтенсивно шукає ті, що залишилися, і я б не ставилася до нього легковажно. Інколи там, де підводить магія, вирішують шпигуни й конфіденти.

* * *

Один з агентів, які супроводжували Дійкстру, заглянув до підвалу, відсахнувся різко, сперся об стіну й зблід наче полотно; виглядав так, наче за мить мав зомліти. Дійкстра занотував у пам'яті, щоб перевести слабака на паперову роботу. Але коли він сам зазирнув до камери, то відразу змінив думку. Шлунок під'їхав йому до горла. Втім не міг скомпрометувати себе перед підлеглими. Без поспіху вийняв з кишені напарфлену хусточку, приклавши її до носа й рота, схилився над голим трупом, що лежав на кам'яній підлозі.

— Живіт і матка розрізані, — діагностував, намагаючись зберегти спокій і прохолодний тон. — Дуже вправно, рукою хірурга. З дівчинки вийнято плід. Коли те робили, була живою. Але робили це не тут. Усі у такому стані? Леннепе, я до тебе говорю.

— Ні... — агент здригнувся, відвів погляд від трупа. — Іншим зламано шию гаротою. Вони не були вагітними... Але ми зробимо вівісекцію...

— Всього скільки знайдено?

— Окрім цієї тут — четверо. Жодної не вдалося ідентифікувати.

— Неправда, — заперечив з-за хустки Дійкстра. — Я вже встиг ідентифікувати оцю тут. Це Жолі, наймолодша дочка графа Ланьє. Та, яка рік тому зникла безвісти. Кину оком на інших.

— Деяких вогонь підпсував, — сказав Леннеп. — Важко буде впізнати... Але, пане, все ж... Ми знайшли...

— Говори, перестань заїкатися.

— У тому колодязі, — агент вказав на діру, що з'яяла у підлозі, — є кістки. Багато кісток. Ми не зуміли їх витягнути й дослі-

дити, але я голову ставлю, що все то будуть кістки молодих дівок. Якби попросити магів, може вдалося б розпізнати... І повідомити тих батьків, які все ще розшукують зниклих доньок...

— Абсолютно виключено, — Дійкстра різко відвернувся. — Ані слова про те, що тут знайдено. Нікому. А перш за все — магам. Після того, що я тут побачив, я втрачаю до них довіру. Леннепе, й верхні рівні були добряче досліджені? Не знайдено нічого, що могло б допомогти нам у пошуках?

— Нічого, пане, — Леннеп опустив голову. — Як тільки до нас дісталось донесення, гнали ми до замку так, що ледь шию не звернули. Але прибули запізно. Все згоріло. Вогонь страшної сили. Магічний, не інакше. Тільки тут, у підвалах, жар не з усім управився. Не знаю чому...

— А я знаю. Запалив багаття не Вільгефорц, а Ріенс або інший чарівник-фактотум. Вільгефорц би не зробив помилки, не лишив би нам нічого, окрім чорного нальоту на стінах. Так, він знає, що вогонь очищує... І стирає сліди.

— Ага, стирає, — пробурмотів Леннеп. — Навіть одного доказу немає, що той Вільгефорц тут насправді був...

— Тоді сфабрикуйте такі докази, — Дійкстра відняв хустку від обличчя. — Я маю вас учити, як таке робиться? Я знаю, що Вільгефорц тут був. У підземеллі, окрім трупів, нічого не залишилося? Що отам, за тими залізними дверима?

— Дозвольте, пане, — агент узяв з рук помічника факел. — Я вам покажу.

Не було сумнівів, що магічний підпал, що мав спопелити усе, що було у підземеллі, був саме тут, у просторому приміщенні за залізними дверима. Помилка у залятті значною мірою знівечила той план, але пожежа все рівно виявилася потужною і сильною. Вогонь обвуглив полиці, що займали одну зі стін, порозтрізкував і поплавив скляне начиння, перетворив усе на смердючу масу. Тим, що у приміщенні залишилося неторканим, був стіл із бляшаним покриттям і два вмуровані у підлогу стільці

дивних форм. Дивних, але таких, що не залишали сумнівів щодо їхнього призначення.

— Це так сконструйовано, — ковтнув слину Леннеп, вказуючи на стільці й ухвати, на них змонтовані, — аби тримати... ноги... розведеними. Широко розведеними.

— Сучий син, — прогарчав крізь стиснуті зуби Дійкстра. — Проклятий сучий син...

— У стоці під дерев'яним кріслом, — тихо продовжував агент, — ми знайшли сліди крові, калу й урини. Сталеве крісло — новісеньке, може, ніколи не використовувалося. Не знаю, що про те й думати...

— А я знаю, — сказав Дійкстра. — Те сталеве готувалося для когось спеціального. Когось, кого Вільгефорц підозрював у спеціфічних здібностях.

* * *

— Я аж ніяк не недооцінюю Дійкстру і його розвідку, — сказала Шеала де Танкарвіль. — Знаю, що знайти Вільгефорца — це справа часу. Втім, оминаючи мотив особистої помсти, який, здається, переповнює декого з пані, дозволю собі зауважити, що аж ніяк немає впевненості, що це Вільгефорц тримає Цірі.

— Якщо не Вільгефорц, то хто ж її тримає? Вона була на островах. Жодна з нас, наскільки я розумію, її не телепортувала звідти. Немає її у Дійкстри й у жодного з королів, ми те знаємо. А в руїнах Вежі Чайки не знайдено її тіла.

— Тор Лара, — повільно промовила Іда Емен, — мала колись дуже сильний портал. Чи ви виключаєте, що дівчина втекла з Танедду через той портал?

Йеннефер прикрила очі віями, уп'ялася нігтями у голови сфінксів на поручнях крісла. Тільки спокійно, подумала. Тільки спокійно. Відчула на собі погляд Маргарити, але не підвела голови.

— Якщо Цірі увійшла до телепорту у Тор Лара, — сказала дещо зміненим голосом ректорка Аретузи, — то побоююся, що про

наші плани й проекти ми можемо забути. Боюся, що Цірі ми тоді можемо ніколи не побачити. Не існуючий уже портал Вежі Чайки був пошкодженим, викривленим. Убивчим.

— Про що ми говоримо? — вибухнула Сабріна. — Щоб узагалі відкрити телепорт у вежі, щоб узагалі зуміти його побачити, треба було знати магію четвертого ступеню! А щоб урухомити портал, потрібно мати здібності архімайстрині! Не знаю, чи й Вільгефорц зумів би таке зробити, а тим більше якась п'ятнадцятирічна соплюха! Як ви взагалі можете розводитися про щось таке? Ким, по-вашому, та дівчина є? Що в ній такого?

* * *

— Чи то важливо, — потягнувся Стефан Скеллен, якого звали Пугачем, коронер імператора Емгира вар Емрейса, — що в ній такого, пане Бонгарте? І чи взагалі щось у ній є? Мене цікавить, щоб її взагалі не було. Плачу я вам за те сто флоренів. Якщо ваша воля, то перевірте, що у ній є, перед убивством чи після нього, як забажаєте. Ціна аж ніяк не зросте, навіть якщо ви щось знайдете, попереджаю вас урочисто й з усією приязню.

— А якщо доставлю її живою?

— Також ні.

Величезного росту, але костистий, наче скелет, чоловік, названий Бонгартом, підкрутив сивого вуса. Друга рука спиралася на меч, увесь час, начебто хотів приховати від Скеллена малюнок на руків'ї.

— Я маю привезти голову?

— Ні, — скривився Пугач. — Навіщо мені її голова? Маю законсервувати її у меду?

— Доказ.

— Я повірю вашому слову. Ви славетні, Бонгарте. Крім іншого — й вірністю.

— Дякую за визнання, — ловець нагород усміхнувся, а Скеллен, хоча мав перед корчмою двадцятьох озброєних людей,

відчув при вигляді тієї усмішки мурашки на спині. — Ніби й повинно, а зустрічається рідко. Панам баронам і панам Варнгагенам мушу голови усіх Шурів показати, інакше не заплатять. Якщо вам голова Фальки непотрібна, то, здається мені, не будете ви аніскільки проти, як долучу і її до комплекту?

— Аби отримати другу нагороду? А професійна етика?

— Я, вельможний пане Скеллене, — примружився Бонгарт, — кажу платити собі не за вбивство, а за послугу, яку я вбивством засвідчую. А засвідчу її і вам, і Варнгагенам.

— Логічно, — погодився Пугач. — Робіть, як уважаєте за потрібне. Коли я можу чекати на вас за платою?

— Скоро.

— Це значить?

— Шури їдуть на Бандитський Шлях, думають у горах зимувати. Я перетну їм дорогу. Двадцять днів, не довше.

— Ви маєте впевненість щодо їхнього шляху?

— Були під Фен Аспра, пограбували там конвой і двох купців. Наїжджали під Тиффі. Потім серед ночі навідалися у Друйг, аби потанцювати на селянських гульках. Нарешті завітали до Лоредо. Там, у Лоредо, ота Фалька зарубала людину. Таким способом, що аж донині про те балакають, зубами стукотять. Тому я і питаю, що у тій Фальці такого сидить.

— Може, щось такого, як і в вас, — сказав насмішкливо Стефан Скеллен. — Хоча ні, пробачте. Ви ж гроші не за вбивання берете, а за засвідчення послуги. Справжній ви ремісник, Бонгарте, солідний шмат професіонала. Фах, як і будь-який інший? Робота, яку є потреба зробити? Платять за те, а жити треба? Га?

Шукач нагород довго дивився на нього. Так довго, що з губ Пугача зникла нарешті усмішка.

— Воістину, — сказав він. — Жити треба. Один на життя тим заробляє, чим уміє. Інший робить те, що мусить. А мені ж пощастило у житті як мало якому реміснику — хіба що як деяким курвам. Мені платять за ремесло, яке я щиро й по-справжньому люблю.

* * *

Перерву на попоїсти й зволожити висушені перемовинами горлянки, яку запропонувала Філіппа, Йеннефер привітала із полегшенням, радістю і надією. Утім швидко виявилось, що надії виявилися марними. Маргариту, яка явно прагнула із нею порозмовляти, Філіппа швидко відтягнула на другий кінець зали. Трісс Мерігольд, яка наблизилася до неї, супроводжувала Франческа. Ельфійка без ніяковості контролювала розмову. Втім, Йеннефер бачила занепокоєння у волошкових очах Трісс і була впевнена, що навіть у розмові без свідків даремно було б її просити про допомогу. Трісс уже без сумнівів була віддана ложі. І вона, без сумніву, відчувала, що лояльність Йеннефер не така сильна.

Трісс намагалася її втішити, запевнила, що Ґеральт у Брокілоні у безпеці й, стараннями дріад, повертає собі здоров'я. Як завжди, коли говорила про Ґеральта, рум'янілася. Мусив він їй тоді догодити, — подумала не без злостивості Йеннефер. — Не знала раніше таких, як він. Не скоро його забуде. І дуже добре.

На те одкровення вона відбулася байдужим знизуванням плечей. Не переймалася тим, що ані Трісс, ані Франческа не повірили у її байдужість. Хотіла побути самою, хотіла дати їм те зрозуміти.

Вони зрозуміли.

Вона стала у дальньому кутку їдальні, віддавшись устрицям. Їла обережно, все ще відчуючи біль, результат компресії. Вина пити боялася, не знала, як відреагує.

— Йеннефер?

Вона розвернулася. Фрінгілла Віго легенько усміхнулася, дивлячись на короткий ніж, націлений на неї у затиснутому кулаці.

— Бачу й відчуваю, — сказала, — що ти воліла б розкрити мене замість устриці. Все ще неприязнь?

— Ложа, — холодно відповіла Йеннефер, — вимагає взаємної лояльності. Приязнь тут необов'язкова.

— Необов'язкова — й не повинна такою бути. — Нільфгардська чародійка роззирнулася по залі. — Приязнь або виникає у результаті довготривалого процесу, або вона є спонтанною.

— Так само і з неприязню. — Йеннефер розкрила устрицю і ковтула її зміст разом із морською водою. — Інколи бачиш когось на уламок секунди, перш ніж тебе осліплює, і вже не любиш.

— Ох, справа із неприязню куди складніша, — примружилася Фрінгілла. — Уявімо собі, що хтось, кого ти аж ніяк не можеш розгледіти на верхівці гори, розносить на шматки твого друга, на твоїх очах. Ти отого взагалі не бачиш і не знаєш — а не любиш.

— Буває й так, — стенула плечима Йеннефер. — Доля крутить різні фокуси.

— Доля, — тихо сказала Фрінгілла, — й насправді непередбачувана, наче пустотлива дитинка. Друзі інколи повертаються спинами, а з неприятелів є користь. Можна, наприклад, порозмовляти із ними віч-на-віч. Ніхто не намагається зашкодити, не перериває, не підслуховує. Усі думають: про що можуть розмовляти дві неприятельки? Ні про що істотне. Так, кажуть собі усілякі банальності, стромляють час від часу шпильки.

— Безсумнівно, — кивнула Йеннефер, — так усі й думають. І мають абсолютну рацію.

— Тим зручніше, — Фрінгілла не відступала, — буде нам у цих умовах порушити певну проблему, важливу й небанальну.

— І яку ж проблему ти маєш на увазі?

— Проблему втечі, яку ти плануєш.

Йеннефер власне відкривала другу устрицю, мало не порізала собі пальця. Крадькома роззирнулася, потім глянула з-під вій на нільфгардку. Фрінгілла Віго легенько усміхнулася.

— Будь ласкава, позич мені ніж. Для устриці. Ваші устриці смачненні. У нас, на півдні, таких непросто знайти. Особливо тепер, в умовах військової блокади... Блокада — то справа дуже негарна, вірно?

Йеннефер тихенько кахикнула.

— Я помітила, — Фрінгілла проковтнула устрицю, потягнулася за другою. — Так, Філіппа дивиться на нас. Ассіре також. Напевне, Ассіре боїться за мою лояльність стосовно ложі. Щодо загрози цієї лояльності. Вона готова подумати, що я піддамся співчуттю. Гм-м-м... Коханий чоловік знівечений. Дівчина, яку вважали донькою, зeszла, може навіть її ув'язнено... Може загрожує їй смерть? А може тільки те, що використають її, наче карту у шулерській грі? Клянуся, я б не витримала. Втекла б звідси відразу. Прошу, візьми ніж. Досить уже цих устриць, мушу дбати про фігуру.

— Блокада, як ти тільки-но зауважила, — прошепотіла Йеннефер, дивлячись у зелені очі нільфгардської чародійки, — то справа дуже недобра. Майже погана. Не дозволяє зробити те, на що я маю бажання. Блокаду можна оминати, якщо маєш... засоби. Я їх не маю.

— Розраховуєш на те, що я їх тобі дам? — Нільфгардка глянула на кострубату шкаралупку устриці, яку все ще тримала у руці. — О, ні, це неможливо. Я лояльна до ложі, а ложка, вочевидь, не бажає, аби ти поспішала на порятунок коханим особам. Окрім того, я ж твоє неприятелька, як ти могла про те забути, Йеннефер?

— І справді. Як я могла?

— Приятельку, — тихо сказала Фрінгілла, — я б застерегла, що, навіть маючи компоненти для телепортаційних заклять, не зуміє вона непомітно зламати блокаду. Така операція вимагає часу й занадто кидається в очі. Трохи кращим був би якийсь непоказний, стихійний притягувач. Повторюю: трохи. Телепортація на імпровізований притягувач, як ти, безсумнівно, знаєш, дуже ризикована. Приятельку, якби та на такий ризик наважилася, я б відмовляла. Але ти — не приятелька.

Фрінгілла перехилила шкаралупку, що її тримала у руці, й вилила на стіл трохи морської води.

— Закінчимо на цьому цю банальну розмову, — сказала. — Ложка вимагає від нас лише взаємної лояльності. Приязнь, на щастя, не є обов'язковою.

* * *

— Телепортувалася, — холодно й без емоцій ствердила Франческа Фіндабайр, як тільки вщухло замішання, викликане зникненням Йеннефер. — Немає чого гарячкувати, мої пані. Тепер ми вже нічого із тим не зробимо. Вона задалеко. То моя помилка. Я підозрювала, що її обсидіанова зірка маскує відлуння заклять...

— Як вона те зробила, зараза? — крикнула Філіппа. — Відлуння вона стлумити могла, це неважко. Але яким дивом вона відкрила собі портал? Монтекальво має блокаду!

— Ніколи я її не любила, — стенула плечима Шеана де Танкарвіль. — Ніколи не схвалювала її стилю життя. Але ніколи не сумнівалася у її здібностях.

— Вона все рознесе по світу! — дерлася Сабріна Глевіссіг. — Усе про ложу! Побіжить просто...

— Дурня, — жваво урвала її Трісс Мерігольд, дивлячись на Франческу й Іду Емен. — Йеннефер нас не зрадить. Не для того вона втікала звідси, аби нас зрадити.

— Трісс каже правду, — підтримала її Маргарита Ло-Антіль. — Я знаю, навіщо вона втекла, кого хоче рятувати. Я бачила їх обох, її і Цірі, разом. І я все зрозуміла.

— А я нічого не розумію! — крикнула Сабріна, й знову стало гамірно.

Ассіре вар Анагід нахилилася до подруги.

— Я не питаю, навіщо ти це зробила, — прошепотіла. — Не питаю, як ти це зробила. Питаю: куди?

Фрінгілла Віго легенько посміхнулася, погладжуючи пальцями різблену голівку сфінкса на поручнях крісла.

— Та звідки я можу знати, — прошепотіла, — з якого узбережжя походять ці устриці?

Ітліна (власне, Ітлінне Еґлі, дочка Евеніен), легендарна ельфійська цілителька, астролог і ворожбитка, відома провіщуваннями, ворожбою і пророцтвами, з яких найславетнішою є *Aen Ithlinnespeath*, «Пророцтво Ітліни». Багатократно переписане й видане у багатьох формах, «Пророцтва» у різні часи великою популярністю користувалися, а коментарі, ключі й пояснення до нього допасовували текст до подій сучасних коментаторам, що підвищувало переконання у величезній силі пророчій І. Зокрема вважається, що І. передбачила Північні Війни (1239–1268), Великі Мори (1268, 1272 та 1294), криваву Війну Двох Єдиногорів (1309–1318) і навалу гааків (1350). Теж мала І. ясновидіти помічені від кінця XIII століття зміни кліматичні («Біла Стужа»), які забобони завжди за початок кінця світу вважали й пов'язували із провіщенням приходом Нищительки (див.). Саме цей пасаж з Пророцтв І. дав привід для безславних полювань на чарівниць (1272–76) і став причиною смерті багатьох дівчат і жінок, на їхнє нещастя за інкарнацію Нищительки сприйнятих. Нині І. вважається багатьма дослідниками постаттю легендарною, а «пророцтва» — цілком і повністю сучасними сфабрикованими апокрифами й умілим літературним шахрайством.

Еффенберг і Тальбот.

Encyclopaedia Maxima Mundi, том X

Дітки, які гроном оточували мандрівного байкаря Посвиста, виразили протест, піднявши хаотичний і невимовний гармидер. Нарешті Коннор, син коваля, найстарший, найсильніший і найсміливіший — а передусім той, хто підніс байкареві двумисок, повний капусняку й прикрашеної шкварками картоплі, — виступив як речник і виразник думки загалу.

— Як же воно так? — крикнув. — Як же то так, діду? Як це: кінець на сьогодні? Чи воно годиться, на такому місці казку закінчувати? Розpalеними нас залишити? Хочемо ми знати, що далі було. Не станемо чекати, поки ви знову до села завітаєте, бо це ж за півроку чи й за рік може бути! Кажіть далі!

— Сонечко зайшло, — відповів дідуган. — До ліжечок вам час, малоліти. Як взавтра за роботою позіхати та стогнати станете, що батьки ваші скажуть? Знаю я, що скажуть. Знову старий Посвист їм до півночі теревенив, голови дітлахам билинами морочив, виспатися не дав. Тоді як знову він до села прийде, ніц йому не давати, ані каші, ані галушок, ані шкварок, а тіко гнати його, діда, бо від байок його лишень шкода й негаразди...

— Аж ніяк так не скажуть! — хором закричали діти. — Розповідайте далі, діду! Просимо вас!

— Гмммм, — заплямкав дідуган, дивлячись на сонечко, що ховалося за верхівки дерев на другому березі Яруги. — Нехай

буде. Але ось яка умова: один хай до хати бігцем мчить і кисляку нехай принесе, аби я мав чим горлянку змочити. А решта нехай думає, про чиї долі я маю казати, бо ж про усіх нині розповісти не встигну, нехай би й до заутрені я плів. Тре' буде тоді обрати: об кім тера', а об кім іншим разом.

Дітлахи знову підняли вереск, перекикуючи один одного.

— Тихо! — крикнув Посвист, махнувши костуром. — Сказав я: обрати, а не щоб наче сойки: рет-рет, ре-ре-рет! То ж як? Про чию долю розповідати?

— Про Йеннефер, — запищала Німує, глядячи кицьку, що спала в подолі, — наймолодша серед слухачів, за зріст свій звалася вона Ліктиком. — Розкажіть же ж про подальшу долю чародійки, діду. Як то з отого кове... ковену на Лисій Горі втекла магічним способом, Цірі рятувати. Цього рада я буду послухати. Бо я, як виросту, чародійкою стану.

— Та зараз! — крикнув Бронік, син мірошника. — Шмарклі з-під носа витри, Ліктику, бо до справи чародійської зашмарканих не беруть! А ви, діду, не про Йеннефер мовте, а про Цірі й Щурів, як ото вони на розбій ходили й різали...

— Тихцем, — сказав Коннор, насуплений і замислений. — Дурню бовкаєте, та й усе. Якщо ще щось нині маємо ми почути, то нехай у порядку комусь воно буде. Розповідайте нам, дідуню, про відьмака та дружину його, як з-над Яруги вирушили...

— Я хчу про Йеннефер, — писнула Німує.

— Я також, — відізвався Орля, старша її сестра. — Про неї і відьмака кохання хочу. Як вони милувалися. Але нехай же все добре скінчиться, дідуню! Не хчу, аби про смерть було, ні!

— Тихцем, дурна, кому те милування потрібне! Про війну хочемо, про битви!

— Про меч відьмачий!

— Про Цірі й Щурів!

— Писочки стуліть! — Коннор озирнувся грізно. — Бо зара' я за кия та як дам вам, малі падлюки! Сказав я: по порядку.

Нехай дід далі про відьмака балакає, про те, як ішов він із Любистком, Мільвою...

— Так! — писнула Німуде. — Про Мільву хчу послухати, про Мільву! Бо я, як не схотять мене чародійки, лучницею стану!

— Тоді обрали ми, — сказав Коннор. — І саме вчасно, бо дід, бачте, приспить зара', вже й лобом сивим киває, носом наче деркач клює... Гей, діду! Не спить! Кажіть нам про відьмака Геральта. Від того місця, як над Яругою дружина зібралася.

— Але ж спершу, — втрутився Бронік, — аби цікавість нас не підпирала, то скажіть нам, діду, хоча б трошки про інших. Що з ними було. Легчій буде чекати, поки повернетесь до села, аби казку продовжити. Хоча б трошки скажіть. Про Йеннефер і Цірі. Просимо вас.

— Йеннефер, — захихотів дід Посвист, — з чародійського замку, що звався Лиса Гора, на заклятті полетіла. І просто-протісінько у море хлюпнула. А в океані хвилі збурені, скелі гострі. Але не лякайтеся, для магічки то забавка, тож не утопла вона. На острови Скелліге потрапила, там союзників знайшла. Бо, бачте, велика у неї злоба зростала на чарівника Вільгефорца. Переконана була, що це той Цірі викрав, тож вирішила його вислідити, помсту сувору вчинити, а Цірі звільнити. І все. Колись-то розповім, як воно було.

— А Цірі?

— Цірі все зі Щурами гуляла, під ім'ям Фальки криючись. Любилося їй розбійне те життя, бо хоча ніхто тоді про те не відав, але ж були у дівчині тій злість і жорстокість, всенько, що найгірше у будь-якій людині приховано, вилазило у неї і потроху гору над добром брало. Йой, велику помилку відьмаки з Каер Морену зробили, що вбивати її навчили! Але й сама Цірі не підозрювала, смерть сіючи, що й їй кирпата на п'яти наступає. Бо вже страшений Бонгарт за нею слідив, на слід встав. Писано їм було зустрітись, Бонгарту й Цірі. Але про те колись розповім. А теперички про відьмака послухайте.

Діти затихли, обсівши дідугана щільним колом. Слухали. Наступали сутінки. Дружні у день коноплі, малини та мальви, що росли далі від хати, несподівано перетворилися на несамовитий темний бір.

Що у ньому шелестить? Чи то миша, чи страшенний племенистоокий ельф? А може, стриґа чи Баба Яга, до дітей ласа? Чи то віл у сараї тупає, чи то тупіт бойових коней жорстоких нападників, що знову, як і сто років тому, Яругу переходять? Чи то лелека над стріхою мигнув, чи може вампір, крові спраглий? Чи може вродлива чародійка, на магічному заклятті до далекого моря летить?

— Відьмак Ґеральт, — почав казкар, — разом із новою компанією своєю, рушили на Ангрен, де багна й бори. У часи ті там бори були, хо-хо, не те, що зара', зара' й нема таких борів, у Брокілоні хіба... Дружина пішла на схід, угору по Ярузі, у бік урочищ Чорного Лісу. Спочатку добре їм велося, але потім, хо-хо... Що було — розповім...

Пливла, спліталася казка про давно минулі, забуті часи. Діти слухали.

* * *

Відьмак сидів на пеньку, угорі урвища, з якого розкривався вид на луги та очерети на березі Яруги. Сонце заходило. Журавлі здійснювалися з боліт, затрубили, летіли клином.

Усе пішло на хрін, — подумалося відьмаку, коли оглядав він руїни лісорубського куреня і малесенький димок, що здіймався від вогнища Мільви. — Все з ніг на голову перевернулося. А так добре йшло. Дивна та моя компанія була — але була ж. Мали ми перед собою мету, близьку, реальну, конкретну. Через Ангрен на схід, до Каед Ду. І цілком добре нам ішлося. Але мусило піти нахрін. Фатум чи невдача?

Журавлі трубили хейнал.

* * *

Еміель Реріс Рогеллек Терзіф-Годфруа вів, їдучи на вороному нільфгардському жеребчику, здобутому відьмаком під Армерією. Жеребчик, хоча спочатку трохи лякався вампіра і його трав'яного запаху, швидко призвичаївся і завдавав клопотів не більше, ніж Плітка, що їхала із ним поряд, — та, вкушена ґедзем, устигла його брикнути. За Рерісом і Ґеральтом на Пегасі тримався Любисток з перев'язаною головою і войовничою міною. По дорозі поет складав войовничу героїську пісню, у бойових мелодіях і римах якої звучали ремінісценції з недавніх пригод. Форма твору того явно підказувала, що під час тих пригод саме автор і виконавець виявився наймужнішим із мужніх. Похід замикали Мільва й Кагір Мавр Диффрин еп Келлах. Кагір їхав на віднайденому червоно-брунатному, тягнучи за собою сивка, на якого нав'ючили частину їхньої скромної екіпіровки.

Вони нарешті виїхали з надрічних боліт на сухі терени, що розташовані були вище, на пагорби, з яких могли вони бачити на півдні лискучу стрічку Великої Яруги, а на півночі — високі й скелясті підступи далекого масиву Магакам. Погода була чудовою, сонечко гріло, москїти перестали жалити й дзижчати коло вух. Чоботи та штанини висохли. На нагрітих схилах кущі ожини були чорні від плодів, коні знаходили травичку, струмки, що стікали з гір, несли кришталеву чисту воду й були повні форелі. Коли настала ніч, можна було розпалити вогнище й навіть лягти коло нього. Словом, було чудово, а настрої мали відразу ж покращитися. Не покращилися. Чому воно так було, стало зрозумілим на першому ж з біваків.

* * *

— Зачекай хвилику, Ґеральте, — почав поет, розглядаючись і кахикаючи. — Не поспішай так до табору. Хочемо ми тут, на свободі, порозмовляти із тобою, я і Мільва. Йдеться про... Ну, про Реріса.

— Ага, — відьмак поклав на землю оберемок хмизу. — Почали ви боятися? Саме вчасно.

— Перестань, — скривився Любисток. — Ми прийняли його як товариша, він пообіцяв нам допомогу у пошуках Цірі. Мою власну шию витягнув з петлі, того я йому не забуду. Але ж, зараза, я відчуваю щось наче страх. Тебе воно дивує? Усе життя ти вистежував і вбивав таких, як він.

— Його я не вбив. І такого наміру не маю. Тобі вистачить цієї обіцянки? Як ні, то, хоча жаль сповню моє серце, я не в змозі вилікувати тебе від стану страху. То парадоксально, але серед нас єдиним, хто знається на лікуванні, є саме він, Регіс.

— Я сказав: перестань, — занервував трубадур. — Ти розмовляєш не із Йеннефер, тож даруй нам те дурнувате красномовство. Відповідай просто на просте запитання.

— Постав його. Без дурнуватого красномовства.

— Регіс — вампір. Це не таємниця, чим саме живляться вампіри. Що буде, коли він занадто зголодніє? Так-так, ми бачили, їв він риб'ячу юшку, з того часу їсть і п'є із нами, цілком нормально, як будь-хто з нас. Але чи... чи буде він в змозі опанувати спрагу... Геральте, чи я мушу тягнути тебе за язика?

— Він опанував жадою крові, хоча був близько, коли твоя лилася у тебе з голови. Коли тебе перев'язав — навіть пальців не облизав. А тоді, під час повні, коли упилися ми мандрагоровим самогоном і заснули у нього в курені, він мав чудову можливість дістатися до нас. Ти перевірів, чи маєш сліди на своїй лебединій шиї?

— Не кепкуй, відьмаче, — буркнула Мільва. — Ти ж про вампірів більше нашого знаєш. З Любистка насміхаєшся, так скажи тоді мені. Я у лісі виросла, до шкіл не ходила, темна я. Але ж не моя то вина, насміхатися над цим не годиться. А я, соромно сказати, того Регіса також трохи боюся...

— Небезпідставно, — кивнув він. — То так званий вищий вампір. Надзвичайно небезпечний. Якби він був нашим ворогом,

я б також боявся. Але, до дідька, він з невідомих мені причин наш товариш. Власне, веде він нас до Каед Ду, до друїдів, які можуть допомогти мені отримати інформацію про Цірі. Я у відчаї, тож хочу спробувати той шанс, не відмовлюся від нього. Тому я погоджуюся на його вампірське товариство.

— Тільки тому?

— Ні, — відповів він, трохи помовчавши, але ж врешті вирішив бути щирим. — Не тільки. Він... Він поводить себе правим чином. В обозі над Хотлею, під час суду над дівчиною, не завагався діяти. Хоча знав, що це його видасть.

— Він витягнув розжарену підкову з вогню, — згадав Любисток. — Так, кілька хвилин тримав її у руці й навіть не скривився. Жоден із нас не зумів би повторити тієї штуки навіть із печеною картоплею.

— Він невразливий до вогню.

— Що він уміє ще?

— Якщо захоче, то може стати невидимим. Може зачарувати поглядом, ввести у глибокий сон — зробив те із вартовими у таборі Віссегерда. Може перекинутися на нетопира й літати як нетопир. Думаю, що ці речі він може робити тільки вночі й тільки під час повні. Але можу я і помилятися. Він уже кілька разів мене дуже здивував, тож може ще щось мати про запас. Я підозрюю, що він незвичайний навіть серед вампірів. Він досконало уподоблений до людини, причому багато років. Ко-ней і собак, які можуть відчуті його справжню природу, обманює запахом трав, які він завжди має при собі. Але мій медальйон також на нього не реагує, хоча повинен. Повторюю, його не можна міряти звичайною міркою. Про решту запитайте його самі. То наш товариш. Не повинно між нами бути недомовок, а тим більше взаємної недовіри й побоювань. Повертаємося у табір. Допоможіть мені із цим хмизом.

— Геральте?

— Що, Любистку?

— Якби... Ну, я питаю чисто теоретично... Якби...

— Не знаю, — відповів він чесно й щиро. — Не знаю, чи зумів би я його вбити. А насправді — волів би й не намагатися.

* * *

Любисток узяв близько до серця пораду відьмака, тож постановив вирішити усі неясності й розв'язати сумніви. Зробив те, ледь вони вирушили у подальший шлях. Зробив те із властивим тактом.

— Мільво! — крикнув раптом під час їзди, дивлячись на вампіра. — Ти могла б зі своїм луком рушити наперед, підстрелити якогось кабанця чи оленя. Досить уже мені, зараза, ожини та грибів, риби й беззубок. З'їв би я для різноманітності шматочок справжнього м'яса. А ти як, Регісе?

— Пробач? — вампір підняв голову від шиї коня.

— М'ясо! — повторив чітко поет. — Підмовляю Мільву полювати. З'їв би ти свіжого м'яса?

— З'їв би.

— А крові, свіжій крові попив би?

— Крові? — Регіс ковтнув слину. — Ні. Якщо йдеться про кров — то дякую. Але ви, якщо маєте бажання, не стримуйтеся.

Ґеральт, Мільва й Кагір зберігали важке, гробове мовчання.

— Я знаю, у чому справа, Любистку, — повільно сказав Регіс. — І нехай же я тебе заспокою. Я вампір, авжеж. Але крові я не п'ю.

Мовчання стало важким, наче свинець. Але Любисток не був би Любистком, якби змовчав також.

— Хіба ти погано мене зрозумів, — сказав він удавано безтурботно. — Не йдеться мені про...

— Я не п'ю кров, — урвав його Регіс. — Здавна. Відвик.

— Як це — відвик?

— Звичайно.

— Я й насправді не розумію...

— Вибач. Але то особиста справа.

— Але...

— Любистку! — відьмак не витримав, розвернувся у сідлі. — Регіс мить тому сказав тобі, аби ти пішов на хрін. Тільки що зробив те ввічливо. Будь ґречним, стули нарешті пельку.

* * *

Утім, посіяне зерно неспокою і сумнівів проросло й зійшло. Коли затрималися вони на ночівлю, атмосфера все ще була важкою і напруженою, і не послабила її навіть підстрелена Мільвою над річкою жирна казарка, яку вони обліпили глиною, спекли і з'їли, дочиста обгризаючи навіть найменші кісточки. Придавили голод, але неспокій залишився. Розмова не клеїлася, не дивлячись на титанічні зусилля Любистка. Балаканина поета перетворилася на монолог настільки очевидно, що нарешті й він сам те помітив і заткнувся. Гробову тишу, що запанувала біля вогнища, порушувало лише хрупотіння жованого кіньми сіна.

Незважаючи на пізню пору, якось ніхто не мав бажання спати. Мільва гріла воду у підвішеному над вогнем казанку й розпрямляла зам'яті пера на стрілах. Кагір лагодив порвану застібку чобота. Ґеральт стругав паличку. А Регіс обводив очима усіх по черзі.

— Ну добре, — сказав нарешті. — Бачу, що цього не уникнути. Здається, я вже давно повинен був вам пояснити певні справи...

— Ніхто від тебе того не вимагає, — Ґеральт кинув до вогнища кілочок, що його довго й турботливо вистругував, і підвів голову. — Я не потребую твоїх пояснень. Я старомодний тип, якщо простягаю комусь руку й вважаю його за компаньйона, то це для мене значить більше, аніж контракт, укладений у присутності нотаріуса.

— Я також старомодний, — відіззався Кагір, усе ще схилений над чоботом.

— Інших звичаїв не знаю, — сухо сказала Мільва, стромляючи чергову стрілу у пару, що піднімалася від казанка.

— Балаканиною Любистка не переймайся, — додав відьмак. — Уже такий він є. А нам ані звірятися, ані пояснювати щось ти не мусиш. Ми ж тобі також не звірялися.

— Утім, я думаю, — посміхнувся легенько вампір, — що ви захочете вислухати те, що я хочу сказати, аж ніяк до того не змушувані? Відчуваю потребу в щирості щодо осіб, до яких я простягаю руку і приймаю їх як компаньйонів.

Цього разу ніхто не відізався.

— Почати потрібно з того, — сказав за хвилику Регіс, — що безпідставними є усі побоювання, що можуть пов'язуватися із моєю вампірською натурою. Я ні на кого не кинуся, не підкрадуся вночі, аби всадити зуби у шию сплячого. І не йдеться тільки про моїх товаришів, до яких я ставлюся не менш старомодно, ніж інші старомодні, які тут присутні. Я не торкаюся крові. Взагалі й ніколи. Я відвик від неї, коли вона стала для мене проблемою. Серйозною проблемою, яку мені непросто було вирішити.

— Проблема, — продовжив він, помовчавши, — насправді проявилася і набула поганих рис цілком, так би мовити, за підручником. Уже в молоді роки я любив... гммм... побавитися у добрій компанії, й у тому, врешті-решт, я мало чим відрізнявся від більшості своїх ровесників. Ви знаєте, як воно буває, і самі ви були молодими. Втім, серед вас існує система заборон й обмежень: батьківська влада, опікунство, старшина та командири, врешті-решт — звичай. Серед нас такого немає. Молодь має повну свободу й користується нею. І створює власні зразки поведінки, дурнуваті, треба розуміти, і по-справжньому молодіжні по своїй дурнуватості. Не нап'єшся? А чи ти не вампір? Не п'єш? То не запрошуйте його, псує усі веселощі! Я псувати веселощі не хотів, а можливість втрати прихильність товаришів мене лякала. Ну й були ж веселощі. Гулянка і сваволя, п'янка та мочиглотку, у кожную повню літали ми по селах і пили, з кого попало. Найпаскуднішу, найгіршого ґатунку... гммм... рідину. Не було нам різниці з кого, аби... гммм... гемоглобін... Без

крові ж немає веселощів! До вампірок теж якось сміливості не мали, якщо перед тим не ковтнути.

Регіс замовк, замислився. Ніхто не коментував. Ґеральт відчував, як у ньому самому росте страшенне бажання випити.

— Ставало все бурхливіше, — продовжив вампір. — І в міру того, як воно продовжувалося, усе гірше. Інколи, коли я йшов у розгул, то по три-чотири ночі не повертався до крини. Смішна раніше кількість... напою позбавляла мене контролю, що не перешкоджало мені продовжувати гулянку. Колеги — як колеги. Одні по-дружньому вгамовували, тож на тих я образився. Інші підмовляли, витягали мене з крини на гульки, ба й підсовували... гмм... об'єкти. І забавлялися за мій кошт.

Мільва, все ще зайнята відновленням покрученого оперення стріл, гнівно забурчала. Кагір скінчив лагодити чобіт і справляв враження, що спить.

— Пізніше, — продовжував Регіс, — прийшли тривожні симптоми. Веселощі й товариство стали відігравати роль цілком другорядну. Я помітив, що можу без них обійтися. Достатньою і насправді важливою була лише кров, навіть якщо її п'єш...

— Із дзеркалом? — втрутився Любисток.

— Гірше, — спокійно відповів Регіс. — Я не відбиваюся у дзеркалах.

Якийсь час він помовчав.

— Я познайомився з одною... вампіркою. Могло то бути — і, може, й було — дещо серйозне. Я перестав шаліти. Але не на довго. Вона від мене пішла. А я почав пити за двох. Розпач і жаль, як знаєте, це досконале виправдання. Усім здається, що вони розуміють. Навіть мені здавалося, що я розумію. А я всього лише допасовував теорію до практики. Я вам не набрид? Уже закінчую. Нарешті я почав робити речі, які не можна допускати, абсолютно неприйнятні, такі, яких не робить жоден вампір. Почав я літати по-п'яному ділу. Якоїсь ночі хлопці послали мене до села по кров, а я промазав мимо дівчини, яка йшла до

криниці, з розгону гепнувся у зруб... Селяни мене мало не затовкли, на щастя просто не знали, як до того взятися... Продірявили мене кілками, відрубали голову, облили свяченою водою і закопали. Уявляєте собі, як я почувався, коли прокинувся?

— Уявляємо, — сказала Мільва, оглядаючи стрілу.

Всі подивилися на неї здивовано. Лучниця кашлянула й відвернулася. Регіс ледь помітно усміхнувся.

— Уже закінчую, — сказав. — У могилі я мав досить часу, аби подумати над своєю долею...

— Досить? — запитав Геральт. — Як багато?

Регіс глянув на нього.

— Професійний інтерес? Десять років із п'ятдесят. Коли я регенерував, вирішив узяти себе у руки. Було непросто, але я зарадив собі. З того часу я не п'ю.

— Узагалі? — Любисток заїкався, але цікавість перемогла. — Взагалі? Ніколи? Адже...

— Любистку, — Геральт трохи звів брови. — Опануй себе. І задумайся. Мовчки.

— Вибач, — буркнув поет.

— Не вибачайся, — сказав примирливо вампір. — А ти, Геральте, не гань його. Я розумію його цікавість. Я, а вірніше кажучи, я і мій міф, уособлюємо усі його людські страхи. Важко вимагати від людини, аби та позбулася страхів. Страхи виконують у людській психіці роль не менш важливу за усі інші емоційні стани. Психіка, позбавлена страхів, була б психікою каліки.

— Уяви собі, — сказав Любисток, відновлюючи впевненість у собі, — я не відчуваю в тобі загрози. Я тоді каліка?

Геральт із мить думав що Регіс продемонструє зуби й вилікує Любистка від можливого каліцтва, але помилявся. Вампір не тяжів до театральних жестів.

— Я говорив про страхи, що закорінені у свідомості й підсвідомості, — пояснив він спокійно. — Нехай тебе не ображає метафора, але ворона не боїться розвішених на кілках капотів

та капелюхів, якщо вже зуміє переломити страх і всядеться там. Але коли вітер тим страхом зашарпає, птах відреагує втечею.

— Поведінку ворони пояснює битва за виживання, — зауважив у темряві Кагір.

— Пояснює-засраняснює, — фиркнула Мільва. — Не страху ворона боїться, а тіко людини, бо людина камінь має і кидає у неї.

— Битва за виживання, — погодився Геральт. — Тільки що не у воронячому, а у людському варіанті. Дякуємо тобі за пояснення Регісе, повністю приймаємо його. Але не копайся у безоднях людської підсвідомості. Мільва права. Причини, через які люди реагують панічним страхом на спраглого вампіра, не є ірраціональними, а виникають через бажання вижити.

— Чую голос спеціаліста, — вампір легенько вклонився у його бік. — Професіонал, якому професійна гордість не дозволила б брати гроші за битву із вигаданими страхами. Відьмак, який себе шанує, наймається виключно на битву зі злом реальним і з загрозою безпосередньою. Тож професіонал, напевне, захоче нам пояснити, чому вампір є більшим злом, ніж дракон чи вовк. Усе ж ці двоє останніх, наприклад, також мають ікла.

— Може, тому, що двоє останніх використовують ікла через голод або ж для власного захисту, і ніколи не для забави або для ламання льоду у товаристві або ж несміливості до протилежної статі?

— Люди про те не знають, — сходу парирував Регіс. — Ти про те знаєш здавна, а решта компанії — тільки-тільки. Інші глибоко переконані, що вампіри не розважаються, лише живляться кров'ю — і виключно людською кров'ю. А кров — це рідина життєдайна, її втрата пов'язується із ослабленням організму, вітальної сили. Розумієте то ви отак: створіння, яке проливає нашу кров, є нашим смертельним ворогом. А створіння, яке жадібно до нашої крові, бо нею живиться, є подвійно злим: він посилює власну коштом нашої, а щоб його вид розквітнув, наш мусить згаснути. По суті, таке створіння є огидним, бо хоча ми й знаємо життєдаю

силу крові, є вона для нас огидною. Чи хтось із вас напився б крові? Сумніваюся. А є люди, які при одному вигляді крові слабнуть чи непритомніють. У деяких спільнотах жінки кілька днів на місяць вважаються нечистими й ізолюються...

— Хіба серед диких, — перебив його Кагір. — А втрачають свідомість при вигляді крові хіба що тільки у вас, нордлінгів.

— Ми ходимо манівцями, — підвів голову відьмак, — зійшовши з прямої стежки у гущавину сумнівної філософії. Вважаєш, Регісе, що людям була б різниця, якби вони дізналися, що ви сприймаєте їх не як їдло, а як питво? Де ти тут бачиш ірраціональні страхи? Вампіри висмоктують з людей кров, і саме цей факт неможливо поставити під сумнів. Людина, трактована вампіром як пляшечка горілки, втрачає сили — і це також очевидно. Людина ж, так би мовити, осушена, втрачає вітальність дефініційно. Зазвичай, вона помирає. Вибач, але страх перед смертю не можна пакувати до того самого мішка, що й образи, що стосуються крові. Місячної чи якоїсь іншої.

— Балакаєте ви так мудро, що аж голова кругом іде, — пирхнула Мільва. — Та й усі ті мудрості ваші крутяться навколо того, що у баби під спідницею. Філософи засрані.

— Облишмо на мить символіку крові, — сказав Регіс. — Бо тут і справді міфи певним чином укорінені у фактах. Зосередимось на міфах, які фактів не стосуються, нехай вони й розповсюджені. Все ж кожен знає, що укушений вампіром, коли він виживе, сам мусить стати вампіром. Вірно?

— Вірно, — сказав Любисток. — Була така балада...

— Ти знаєш основи арифметики?

— Я вивчав усі сім вільних мистецтв. І диплом я отримав *summa cum laude*.

— У вашому світі після Кон'юнкції Сфер опинилося десь близько тисяч двохсот вищих вампірів. Повних абстинентів, бо окрім мене таких також немало, урівноважує число тих, хто п'є понад усіляку міру, як я свого часу. Усереднюючи, пересічний

вампір п'є у кожную повню, бо повня для нас — це свято, яке ми звикли... гммм... заливати. Співвіднесемо це з людським календарем і, маючи на увазі дванадцять повнів на рік, ми отримаємо теоретичну кількість у чотирнадцять тисяч чотириста вкушених людей щороку. Від Кон'юнкції, знову рахуючи по вашому літочисленню, минуло десь тисяча п'ятсот років. З простого перемноження випливає, що на теперішній момент у світі теоретично має існувати двадцять один мільйон шістсот тисяч вампірів. Якщо ж збільшити рахунок через геометричну прогресію...

— Досить, — зітхнув Любисток. — Я не маю абака, але кількість я собі уявляю. Вірніше, не уявляю. Значить, зараження вампіризмом — то дурня і вигадка.

— Дякую, — уклонився Регіс. — Перейдемо до наступного міфу, який стверджує: вампір то людина, яка померла, але не до кінця. У могилі він не гниє і не перетворюється на тлін. Лежить собі у ямі свіженький і рум'яний, готовий вийти й почати кусати. Звідки береться той міф, як не з вашої підсвідомої й ірраціональної відрази до покійників, земля їм пухом? Оточуєте ви померлих честю і пам'яттю, марите про безсмертність, у ваших міфах і легендах раз у раз хтось воскресає, перемагає смерть. Але якби ваш небіжчик-прадід, земля йому пухом, і насправді виліз би з гробу й зажадав би пива, виникла б паніка. І я не дивуюся. Органічна матерія, у якій зупиняються життєві процеси, підлягає деградації, чиї прояви досить неприємні. Смердить вона, розтікається на мазь. Безсмертний дух, невід'ємний елемент ваших міфів, із відразою кидає смердючу пададь та летить геть. Він чистий, його можна спокійно почитати. Втім, ви вигадали собі такий відразливий різновид духу, який не відлітає, не кидає трупа, ба, навіть не хоче смердіти. Це огидно й неприродно! Живий покійник — то для вас найогидніша з огидних аномалій. Якійсь кретин навіть увів термін «мертвяк», яким ви так охоче нас обзиваєте.

— Люди, — усміхнувся легенько Ґеральт, — то раса примітивна й забобонна. Важко їм повністю зрозуміти й вірно назвати

істоту, яка воскресає, хоча продірявили його кілками, позбавили голови й на п'ятдесят років закопали у землю.

— Ага, й справді непросто, — вампір не звернув увагу на іронію. — Ваша змучована раса регенерує нігті, волосся і шкіру, але не може прийняти того факту, що існують раси з того ж погляду досконаліші. Неможливість та, при тому, не виникає з примітивізму. Навпаки: з егоцентризму й переконанні у власній досконалості. Щось, що є досконалішим за вас, мусить бути огидною аберациєю. А огидні аберації вписуються у міфи. Із соціологічною метою.

— Хрін там я щось у тому розумію, — спокійно зауважила Мільва, відгортаючи волосся з чола наконечником стріли. — Але розумію, що ви про казки теревените, а казки я відаю, нехай я навіть і просто дурна дівка з лісу. Дуже мене дивує, що ти сонця не лякаєшся, Регісе. У байках сонце вампіра на попіл палить. Чи маю я й те вважати лише бздурами?

— Безсумнівно, — підтвердив Регіс. — Ви вірите, що вампір небезпечний лише вночі, а перший промінь сонця перетворює його на попіл. У коріння того міфу, сплетеного біля первісних вогнищ, покладено вашу солярність, чи то теплолюбність і добовий ритм, який має на увазі денну активність. Ніч для вас є холодною, темною, злою, загрозливою, сповненою небезпеки, а схід сонця означає чергову перемогу у битві за виживання, новий день, продовження існування. Сонячне світло несе ясність і тепло, живильні для вас промені сонця несуть погибель ворожим для вас монстрам. Вампір розпадається на порошок, троль петрифікується, вовкулак розвовкулачується, гоблін тікає, прикривши очі. Нічні хижакі повертаються у свої лігва, перестають бути загрозою. Аж до заходу сонця світ належить вам. Повторюю і підкреслюю: міф цей постав біля старовинних табірних вогнищ. Нині він є лише міфом, бо ви вже освітлюєте та грієте свої садиби; хоча вами все ще керує солярний ритм, ви зуміли захопити ніч. Ми, вищі вампіри, також трохи відійшли

від наших первинних крипт. Ми захопили день. Аналогія є повною. Чи це пояснення тебе задовольняє, дорога Мільво?

— Аніяк, — лучниця відклала стрілу. — Але я, хіба, зрозуміла. Учуся. Буду вумна. Соціолоція, активоція, срутутуція, вовкулація. У школах, кажуть, різкими шмагають. Із вами вчитися приємніше. Голова трохи болить, але ж срака ціла.

— Одна справа не підлягає сумнівам і це легко зауважити, — сказав Любисток. — Проміння сонця тебе, Регісе, не перетворює на попіл, сонячне тепло має на тебе вплив настільки ж малий, як ота розжарена підкова, яку ти граючись витягнув з вогнища голою рукою. Утім, повертаючись до твоїх аналогій, для нас, людей, день завжди залишиться природною порою активності, а ніч — природною порою відпочинку. Така вже наша фізіологічна конструкція: наприклад, удень ми бачимо краще, аніж уночі. Винятком є Геральт, який завжди бачить однаково добре, але ж він мутант. Чи у вампірів це також була справа мутації?

— Можна це назвати й так, — погодився Регіс. — Хоча я вважаю, що мутація, розтягнена на відповідно довгий час, перестає бути мутацією і перетворюється на еволюцію. Але те, що ти говорив про фізичну конструкцію, вірно. Адаптація до сонячного світла була для нас прикрою необхідністю. Аби вижити, ми мушили з цієї точки зору уподібнитися до людей. Мімікрія, так би я сказав. Уживаючи метафору: залізли ми у ліжко хворого.

Вибач?

— Є підстави вважати, що сонячне світло у довгій перспективі вбивче. Є теорія, що за якісь, кажучи приблизно, п'ять тисяч років у цьому світі будуть мешкати виключно місячні створіння, активні вночі.

— Добре, що я не доживу, — зітхнув Кагір, після чого протягло позіхнув. — Не знаю як вам, але мені підвищена денна активність саме нагадує про необхідність нічного сну.

— Мені також, — потягнувся відьмак. — А до сходу вбивчого сонця залишилося лише кілька годинок. Утім, поки нас ще не

зморив сон... Регісе, у межах науки й поширення знання, розвій ще якийсь міф про вампіризм. Бо я готов закластися, що залишився ще якийсь.

— Авжеж, — кивнув вампір. — Ще один. Останній, але не менш важливий. Це ваш міф, який вам продиктували ваші сексуальні фобії.

Кагір стиха пирхнув.

— Міф я залишив наприкінці, — Регіс зміряв його поглядом, — і сам тактовно не нагадував про нього, але Ґеральт кинув заклик, тож я не стану його приховувати. Людськими найсильніше керують страхи, сексуальні у своїй основі. Дівця, що зомліває в обіймах вампіра, який її висмоктує, юнак, відданий на поталу мерзенних практик вампіриці, яка подорожує губами по його тілу. Так ви то собі уявляєте. Оральний ґвалт. Вампір паралізує жертву страхом і примушує її до орального сексу. Чи швидше — до огидної пародії на оральний секс. А такий секс, який виключає прокреацію, є чимось мерзенним.

— Кажі за себе, — пробурмотів відьмак.

— Акт, коронований не прокреацією, а насолодою і смертю, — продовжував Регіс. — Ви створили з того зловорожий міф. Самі ви підсвідомо марите про щось таке, але відмовляєтеся чогось такого дати партнеру чи партнерці. Тож робить те за вас отой міфологічний вампір, розростаючись аж до привабливого символу зла.

— А я не казала? — вигукнула Мільва, як тільки Любисток закінчив пояснювати, про що там йшлося Регісу. — Тіки про одне! Мудро починають, але завжди на дупі скінчують!

* * *

Трубний крик журавлів поволі стихав у далині.

Назавтра, пригадав собі відьмак, у значно кращих настроях ми вирушили на шлях. І тоді, цілком несподівано, знову наздогнала нас війна.

* * *

Подорожували вони крізь зарослий диким бором, майже безлюдний і стратегічно неважливий край, який не міг привернути увагу нападників. Хоча до Нільфгарду було близько, а від імперських земель їх відділяло лише плесо Великої Яруги, був то рубіж, який непросто було подолати. Тим більшим було їхнє здивування.

Війна проявила себе менш яскраво, ніж у Брюг'ге та Соддені, де горизонт ночами палав загравами, а вдень стовпи чорного диму перекреслювали горизонт. Тут, в Ангрені, не було настільки видовищно. Було гірше. Раптом вони побачили зграю ворон, які із диким карканням кружляли над лісом, а через короткий час наткнулися на трупи. Хоча обдерті від одягу, тіла й неможливо було ідентифікувати, носили вони беззаперечні і явні сліди насильницької смерті. Людей цих вбили у бою. І не тільки. Більшість трупів лежали у заростях, але деякі, страшенно скалічені, висіли за руки чи ноги на гілках дерев, простягали звуглені кінцівки зі згаслих вогнищ, стирчали на палях. І смерділи. Увесь Ангрен раптом засмердів потворним, жакливим запахом варварства.

Минуло зовсім мало часу, а їм уже знову довелося ховатися у ярах і хащах, бо зліва і справа, спереду і ззаду земля тремтіла від ударів копит кавалерійських коней, і все нові й нові загони минали їх криївку, здійснюючи куряву.

* * *

— Знову, — крутив головою Любисток. — Знову ми не знаємо, хто б'є кого й навіщо. Знову не знаємо, хто за нами, а хто перед нами, хто в якому напрямку рухається. Хто наступає, а хто навіпаки. Хай би його зараза порвала! Не пам'ятаю, чи я те говорив вам, але стверджую, що війна завжди нагадує бордель, охоплений пожежею...

— Говорив, — перебив Геральт. — Разів десь із сотню.

— За що вони тут б'ються? — поет соковито сплюнув. — За пустки й пісок? Бо ця проклята країна більше нічого й не має!

— Серед тих, що лежали у куцах, — сказала Мільва, — були ельфи. Командо ской'таелів ходять тут, завжди ходили. Сюди їм випадає шлях, як добровольці з Синіх гір та Дол Блатанна тягнуться до Темерії. Хтось їм шлях загородити хоче. Так я собі вважаю.

— Не виключено, — визнав Регіс, — що темерійське військо проводить тут на білок облави. Але щось забагато цього війська навколо. Підозрюю, що то нільфгардці таки перейшли Яругу.

— Я теж так підозрюю, — трохи скривився відьмак, дивлячись на Кагіра, який зберігав кам'яне обличчя. — Труп, які ми бачили вранці, мали сліди нільфгардського способу воювання.

— Одні від інших не кращі, — вигукнула Мільва, несподівано взявши під захист молодого нільфгардця. — А на Кагіра ти не глипай, бо теперича ви обидва однією і дивовижною долею поєднані. Йому смерть, як Чорним у лапи потрапить, а ти нещодавно у темерійців із петлі ледь виліз. Тож немає різниці, яке військо за нами, яке попереду, хто свій, хто чужий, хто добрий, а хто злий. Нині усі то наші спільні недруги, хай там які вони барви носять.

— Ти права.

* * *

— Цікаво, — сказав Любисток, коли наступного дня вони знову затаїлися у яру, перечікуючи чергову кавалькаду. — Військо узгір'ями чвалує, аж земля дудонить, а знизу, від Яруги, чути сокири. Лісоруби ліс валять, наче ніде нічого. Чуєте?

— Може, то не лісоруби, — вирішив Кагір. — Може то військо? Якись саперні роботи?

— Ні, то лісоруби, — заявив Регіс. — Схоже, ніщо не може перервати експлуатацію анґренського золота.

— Якого золота?

— Придивіться до цих дерев, — вампір знову набув зверхнього тону усезнаючого мудреця, який повчає маленьких і недосвідчених. Тон такий йому доводилося набувати досить часто, що трохи злило Геральта.

— Ті дерева, — повторив Редіс, — то кедрі, явори й сосни ан-гренські. Дуже цінний матеріал. Усюди тут є плотогони, чия задача сплавляти стовбури униз по річці. Всюди є вирубки, а сокири стукотять удень і вночі. Війна, яку ми спостерігаємо й чуємо, набирає сенсу. Нільфгард, як ви знаєте, зайняв гирло Яруги, Цінтру й Верден, а також Верхній Содден. На цю мить, скоріше за все, ще й Брюгге й частину Нижнього Соддену. Це означає, що дерево, яке сплавляється з Ангрену, вже йде на імперські тартаки й верфі. Тож північні королівства намагаються стримати сплав, Нільфгард же, навпаки, бажає, аби рубали й сплавляли якнайбільше.

— А нам, як завжди, не пощастило, — кивнув Любисток. — Бо нам треба у Каед Ду, саме через самісінький центр Ангрену й цієї дров'яної війни. Немає, зараза, іншого шляху?

* * *

Те саме питання, нагадав собі відьмак, вдивляючись у сонце, що заходило над Яругою, я поставив Редісу, як тільки гупання копит стихло вдалині, все заспокоїлося і ми зуміли врешті вирушити у подальший шлях.

* * *

— Інша дорога до Каед Ду? — замислився вампір. — Щоб оминати узгір'я, зійти зі шляху військ? Авжеж, така дорога є. Не дуже вигідна й не дуже безпечна. Довша. Але військ, гарантую, ми там не зустрінемо.

— Говори.

— Ми можемо звернути на південь і спробувати перейти через депресію на витку Яруги. Через Їзгіт. Ти знаєш, Їзгіт, відьмаче?

— Знаю.

— Проїжджав ти колись через ліс на глинищах?

— Авжеж.

— Спокій у твоєму голосі, — вампір відкашлявся, — свідчить, здається, що ти приймаєш ту ідею. Що ж, нас п'ятеро, у тому

числі відьмак, воїн і лучниця. Досвідчені, два мечі й лук. Зама-
ло, щоб протистояти нільфгардському загону, але для Їзгіту
повинно вистачити.

Їзгіт, подумав відьмак. Тридцять із чимось квадратних миль
боліт і трясовини, що пістрявлять очиськами озер. І похмурі ліси
на глинищах, на яких ростуть дивні дерева. У одних стовбури,
вкриті лускою, коріння бульбоподібне, наче цибуля, а чим вище —
струнке, аж до пласких і густих крон. Інші низькі й кошлаті, сидять
на купах покрученого, наче восьминоги, коріння, а на їхніх голих
гілках висять борода моху й засохлих багнистих наростів. Ті бо-
роди завжди рухаються, але то не вітер, а лише отруйний болот-
ний газ. Їзгіт, або Болотняк. Назва «Смердюх» була куди точнішою.

А у трясовинах, у ставочках й озерах, порослих ряскою та
мочарами, пульсує життя. Живуть там не тільки бобри, жаби,
черепахи й водне птаство. Їзгіт роїться від створінь більш небез-
печних, із клешнями, мацаками й хватальними лапками, якими
звикли вони хапати, калічити, топити й розшарпувати. Створінь
тих стільки, що ніхто ніколи усіх їх не зумів пізнати й класифікува-
ти. Навіть відьмаки. Сам він рідко полював у Їзгіті й узагалі у Ниж-
ньому Ангрені. Край той був слабо заселений, нечисленні меш-
канці на берегах боліт призвичаїлися сприймати потвор як
елемент красвиду. Поважали їх, але рідко спадало їм на думку
наймати відьмака, аби той їх винищив. Рідко, але не ніколи. Тож
Геральт знав Їзгіт і його загрози. Два мечі й лук, — подумав він. —
І досвід, моя відьмацька практика. У групі повинно вийти. Особ-
ливо якщо я піду в авангарді й буду за всім слідкувати. За гни-
лими стовбурами, купами водоростей, кущами, травостоєм,
рослинами й навіть орхідеями. Бо на Їзгіті навіть орхідея інколи
тільки виглядає як квітка, а у реальності вона є отруйним крабо-
павуком. Треба буде тримати Любистка на короткій шворці, слід-
кувати, аби він ні до чого не торкався. Тим більше, що не бракує
там рослин, що не проти додати до хлорофілової дієти шматок
м'яса. Таких, чиї ростки при контакті зі шкірою діють настільки ж

результативно, як отрута крабопавука. Ну й газ, аякже. Отруйні випари. Треба подумати про пов'язки на рот та ніс...

— То як? — Регіс вирвав його із задуми. — Приймаєш план?

— Приймаю. Рушаймо.

* * *

Щось мене тоді підштовхнуло, згадав собі відьмак, аби не говорити решті компанії про проект переправи через Їзгіт. Щоб попросити Регіса, аби він тим теж не хвалився. Сам не знаю, чому я те відтягував. Зараз, коли усе купно й тотально пішло на хрін, я міг би нав'язати собі, що вже тоді звернув увагу на поведінку Мільви. На проблеми, які вона мала. На чіткі прояви. Але це не було б правдою. Нічого я не помітив, а на те, що помітив, уваги я не звернув, залишив поза нею. Наче дурень якийсь. І їхали ми далі на схід, зтягуючи із поворотом до трясовин.

Хоча добре, що ми те зтягували, подумав він, добуваючи меча й торкаючись великим пальцем гострого, наче бритва, леза. Якби ми тоді відразу поїхали до Їзгіту, не мав би я зараз цієї зброї.

* * *

Від світанку вони не чули і не бачили жодних військ. Мільва їхала попереду, далеко від решти компанії. Регіс, Любисток і Кагір гомоніли.

— Аби тільки ті друїди захотіли докласти зусиль, щоб допомогти нам у справі Цірі, — переймався поет. — Доводилося мені зустрічати друїдів, і повірте мені, були то сичі мовчазні, здичавілі відлюдники. Може статися так, що вони й узагалі не захочуть із нами розмовляти, не кажучи вже про застосування магії.

— Регіс, — нагадав відьмак, — знає когось серед тих з Каед Ду.

— А чи не станеться так, що знайомству тому — років триста чи чотириста?

— Воно значно молодше, — запевнив із загадковою посмішкою вампір. — Зрештою, друїди — довговічні. Вони завжди перебувають

на повітрі, серед первісної і незайманої природи, а це пречудово впливає на здоров'я. Дихай на повні груди, Любистку, наповнюй легені лісовим повітрям, також будеш здоровим.

— Від того лісового повітря, — сказав уїдливо Любисток, — я уже скоро шерстю заросту, най його зараза. Ночами мені корчма, пиво й лазня сняться. А первісну природу хай первісна холера візьме, до того ж я сумніваюся у її цілющому впливові на здоров'я, особливо на психічне. Згадані вже друїди є найкращим прикладом, бо то ж здичавілі безумці. Мають абсолютний пунктик щодо тої їхньої природи і її охорони. Чи мало разів був я свідком, як вони петицію до влади заносили? Не полювати, дерев не рубати, гною до річок не скидати й усяка така дурня. А верхом дуращів був прихід отієї їхньої делегації із омеловими вінками до короля Етайна у Цідаріс. Я там саме був...

— Чого хотіли? — зацікавився Геральт.

— Цідаріс, як ви знаєте, то одне з королівств, у якому більшість люду живе з риболовства. Друїди зажадали, аби король наказав застосовувати сітки із фіксованим розміром вічок і щоб суворо карав тих, хто стане застосовувати сітки із вічками меншими, ніж наказано. У Ейтана аж щелепа відвалилася, а омелові пояснили, що оті вічка — єдиний засіб вберегти рибні багатства від вичерпування. Король провів їх на терасу, показав море й розповів, як найсміливіший із його моряків плив якимось на захід два місяці й повернувся, бо солодка вода на кораблі скінчилася, а від суші на горизонті й сліду не було. Чи вони, друїди, вважають, запитав він, начебто можливо вичерпати рибні багатства такого моря? Безумовно, відповіли омелові, хоча настільки ж беззаперечним є те, що морська риболовля існуватиме найдовше як спосіб отримання продовольства прямо з природи, але настане такий час, коли риби забракне, й голод зазирне в очі. І тому треба ловити сітками із великими вічками, хватаючи дорослу рибу й охороняючи малечу. Етайн запитав, коли це, на думку друїдів, настане отой страшний час

голодування, а вони на те, що десь через дві тисячі років, згідно із їхніми прогнозами. Король попросився із ними грічно і попросив, аби навідалися знову десь років через тисячу, тоді він подумає. Омелові жарту не зрозуміли й почали сперечатися, тож викинули їх за браму.

— Такі вже вони, оті друїди, — підтвердив Кагір. — У нас у Нільфгарді...

— Так я і відчував! — крикнув триумфально Любисток. — У нас у Нільфгарді! Ще вчора, як я назвав тебе нільфгардцем, ти аж підстрибував, наче тебе шершень вжалив! Ти, Кагіре, може, врешті б визначився, хто ти є.

— Для вас, — стенив плечима Кагір, — я мушу бути нільфгардцем, нічого вас, як бачу, не переконає. Але ви ж знаєте, що в Імперії так звуть тільки корінних мешканців столиці і її найближчих околиць, що лежать над долиною Альби. Мій рід походить з Віковаро, тож...

— Стуліть писки! — скомандувала раптово й негрічно Мільва, яка їхала в авангарді.

Усі відразу замовкли й стримали коней, навчені вже, що то знак, що дівчина бачить, чує чи відчуває інстинктивно щось, що можна буде з'їсти, коли вдасться до того підібратися і втрапити стрілою. Мільва й справді приготувала лук, але із сідла не зіскочила. Тож ішлося не про полювання. Геральт обережно наблизився.

— Дим, — сказала та коротко.

— Не бачу.

— Носом потягни.

Нюх не підвів лучницю, хоча запах диму був ледь чутним. Також не міг то бути дим пожежі чи гарі. Дим той, констатував Геральт, пахнув мило. Йшов від вогнища, на якомусь щось пекли.

— Оминемо? — упівголоса запитала Мільва.

— Але кинемо спочатку оком, — відповів він, зійшовши з кобили й віддаючи вуздечку Любистку. — Буде добре знати, що

саме ми оминули. І кого залишаємо за спиною. Ходімо зі мною. Решта нехай залишається у сідлах. Будьте уважними.

З хащів на краю лісу відкривався вид на розкидисту вирубку, на поставлені у рівні штабелів колоди. Тоненьке пасмо диму вставало саме поміж штабелів. Геральт дещо заспокоївся — скільки бачив погляд, нічого не рухалося, а поміж штабелями було замало місця, аби там сховалася якась більша група. Мільва також те помітила.

— Немає коней, — прошепотіла. — Це не армія. Думається, лісоруби.

— Отак і мені здається. Але піду перевірити. Прикривай мене.

Коли він наблизився, обережно йдучи навприсядки поміж завалами колод, почув голоси. Підійшов ближче. І дуже здивувався. Але слух його не підвів.

— Півхлібця у серця!

— Мала купа у бубонцях!

— Гвинт!

— Приєднуюся. Віст! Кладіть на хід. Отже ж...

— Ха-ха-ха! Тільки нижні з малим! Під козиря потрапили! Ти спочатку всерешся по-справжньому, перш ніж купу складеш!

— Ще побачимо. Нижнього кладу. Що, взяв? Ех, Йазоне, зіграв ти, наче жопа качина!

— Чому ти даму не поклав, засранцю? Ех, взяти б кия...

Відьмак, може, й далі був би обережним — адже у гвинт могли грати хто завгодно, та й ім'я Йазон міг носити будь-хто. Але у підвищені голоси картярів вдерся раптом добре знаний йому хрипкий крик:

— Рррр... рва мати!

— Привіт, хлопчаки, — Геральт вийшов з-за штабелю. — Радий вас бачити. Особливо у повному складі і навіть із папугою.

— Ясна холера! — Золтан Хівай від здивування випустив карту, після чого скоренько скочив на ноги — так різко, що Фельдмаршал Дуда, що сидів у нього на плечі, затріпотів крилами і крикнув

перелякано. — Відьмак, щоб мені багатим не стати! Чи ж це фатаморгана? Перціфалю, ти бачиш те саме, що і я?

Перціфаль Шуттенбах, Манро Брюї, Йазон Варда і Фіггіс Мерлуззо обступили Геральта і сильно пом'яли йому правицю потискаючи. А коли з-за завалів колод з'явилася решта дружини, галаслива радість відповідно посилилася.

— Мільво! Регісе! — викрикував Золтан, стискаючи усіх. — Любисток, живий, хоча і з пов'язкою на голові! І що скажеш, віршомазе нещасний, на ту мелодраматичну банальність? Життя, виходить, то не поезія! І знаєш чому? Бо те не піддається критиці!

— А де, — роззирнувся Любисток, — Калєб Страттон?

Золтан і решта раптом замовкли й посерйознішали.

— Калєб, — сказав нарешті гном, шморгнувши носом, — у землі під берізкою спить, далеко від його укоханих верхівок та гори Карбон. Як Чорні на нас над Іною налетіли, занадто повільно ногами він переступав, до лісу не добіг... Отримав по голові мечем, а як упав, то затикали його рогатинами. Ну, веселіше, ми вже його оплакали, годі вже. Краще б нам радіти. А ви, дивлюся, у комплекті з сум'яття в обозі вийшли. Та що там, навіть збільшена дружина, як бачу.

Кагір легенько схилив голову під уважним поглядом гнома, але нічого не сказав.

— Ну, сідайте, — запросив Золтан. — Ми тут овечку печемо. Зустріли ми її пару днів тому, самотню і смутну, тож не дали ми їй злою смертю загинути, з голоду чи у вовчій пащі, зарізали милосердно й на страву переробляємо. Сідайте. А тебе, Регісе, я на хвилюк відійти прошу. Геральте, дозволю і ти.

За штабелем сиділи дві жінки. Одна годувала груддю немовля, побачивши їх, відвернулася скромно. Трохи далі молода дівчина із рукою, перев'язаною не дуже чистими ганчірками, бавилася на піску із двома дітьми. Цю відьмак упізнав відразу, як тільки та підвела на нього затуманені, байдужі очі.

— Одв'язали ми її від возу, як той уже палав, — пояснив ґном. — Трохи бракувало, щоб вона закінчила так, як хотів отой завзятий на неї жрець. Вогняне хрещення усе ж прийшло. Лизнуло її полум'я, припекло до живого м'яса. Ми перев'язали її, як зуміли, помазали салом. Але воно — до жопи дверці. Циркульнику, якби ти міг...

— Негайно.

Коли Регіс хотів розгорнути пов'язку, дівчина заскавчала, відсовуючись і заслоняючи обличчя здоровою рукою. Ґеральт наблизився, аби її притримати, але вампір стримав його жестом. Заглянув глибоко у безумні очі дівчини, і та відразу заспокоїлася, обм'якла. Голова її легенько схилилася на груди. Навіть не здригнулася, коли Регіс обережно відклеїв брудну ганчірку й помазав обпечену руку маззю, що гостро й дивно пахла.

Ґеральт відвернув голову, подивився на обох жінок, на двох дітей, потім на ґнома. Золтан відхаркнув.

— На баб і те двійко малоліток, — пояснив він упівголоса, — натрапили ми вже тут, в Ангрені. Загубилися вони, тікаючи, самі були, настрахані й голодні, ну то й пригорнули ми їх, опікуємося ними. Яюсь так вийшло.

— Яюсь так вийшло, — повторив Ґеральт, легенько посміхаючись. — Ти невинуватий альтруїст, Золтане Хіваю.

— У кожного є якісь вади. Ти ж і далі до тієї своєї дівчини на допомогу поспішаєш.

— Далі. Хоча справи ускладнилися.

— Через того нільфгардця, що раніше за тобою слідкував, а зараз пришлюзувався до компанії.

— Почасти. Золтане, звідки ці втікачі? Від кого вони тікали? Від Нільфгарда чи білок?

— Важко зрозуміти. Дітлахи хрін там знають, баби яюсь малоговорікі й тримаються від нас подалі, хоча б — здавалося. Виляєшся при них, перднеш не подумавши, то як ті буряки

червоніють... Не важливо. Але ми зустріли інших біженців, лісорубів, від них ми знаємо, що тут Нільфгард гуляє. Хіба старі наші знайомі, загін, що зі сходу прийшов, з-за Іни. Але начебто є тут і підрозділи, які з півдня прийшли. З-за Яруги.

— Із ким б'ються?

— Ото є загадкою. Лісоруби про армію говорять, яку якась Біла Королева веде. Ота королева Чорних і лупцює. Начебто навіть на той берег Яруги зі своїм військом переходила, несе на імперські землі вогонь і меч.

— Про які війська може йтися?

— Уяви не маю, — Золтан почухав вухо. — Бач, тут щодня якісь збройні копитами пил мішають, але ж ми не питаємо, хто вони. У кущах ховаємося...

Розмову перервав Регіс, що упорався саме із обпеченою рукою дівчини.

— Пов'язку треба щоденно міняти, — сказав ґному. — Залишаю вам мазь і тюль, яка не липне до опіку.

— Дякую, цирульнику.

— Рука в неї загоїться, — сказав тихо вампір, дивлячись на відьмака. — З часом навіть шрам з молоді шкіри зникне. Гірше із тим, що у тої нещасної діється у голові. Того мої мазі не вилікують.

Геральт мовчав. Регіс витер руки ганчіркою.

— Фатум або прокляття, — сказав увіглогося. — Вміти відчувати у крові хворобу, усю сутність хвороби, й не могли вилікувати...

— Ага, — зітхнув Золтан. — Шкіру латати — то одне, а як розум випрасуваний, то тут нічого не допоможе. Тільки дбати й опікуватися... Дяки тобі за допомогу, цирульнику. Ти, як бачу, також до відьмакової компанії прилучився?

— Якось так вийшло.

— Гм... — Золтан погладив бороду.. — І куди ж то ви прямуєте Цірі шукати?

— Ідемо на схід, до Каед Ду, до друїдського кола. Розраховуємо на допомогу друїдів...

— Нізвідки допомоги, — відізвалася звучним, металевим голосом дівчина із перебинтовано рукою, яка сиділа під штабелем колод. — Нізвідки допомоги. Тільки кров. І вогняне хрещення. Вогонь очищує. Але й убиває.

Регіс сильно схопив за руку остовпілого Золтана, жестом наказав йому мовчати. Геральт, який знав, що це — гіпнотичний транс, мовчав і не ворушився.

— Хто кров проливав і хто кров пив, — говорила дівчина, не підводячи голову, — той кров'ю заплатить. Три дні не минуть, одне у іншому помре, і тоді щось помре у кожному. Потроху стане помирати, по трошечки... А коли наприкінці зітруться башмаки залізні й висохнуть сльози, тоді помре та крапелька, що залишиться. Помре навіть те, що не помирає ніколи.

— Говори, — сказав тихо й лагідно Регіс. — Говори, що бачиш.

— Імлу. Вежу в імлі. То є Вежа Ластівки... На озері, яке скував лід.

— Що бачиш ще?

— Імлу.

— Що відчуваєш?

— Біль...

Регіс не зумів поставити наступне питання. Дівчина шарпнула головою, крикнула дико, заскавчала. Коли підвела очі, то й насправді була у них тільки імла.

* * *

Золтан, — пригадав собі Геральт, усе ще водячи пальцями по вкритому рунами лезу, — після того випадку сповнився до Регіса поваги, відкинув фамільярний тон, яким звик був звертатися до циркульника. Згідно із проханням Регіса, іншим вони не сказали й слова про дивний випадок. Відьмак не занадто тим усім перейнявся. Бачив уже подібні транс й схилявся до думки,

що балаканина загіпнотизованих не була віщуванням, а лише повторюванням перехоплених думок і підсвідомих бажань гіпнотизера. Щоправда, у цьому випадку то був не гіпноз, а лише вампірське закляття, і Геральт трохи не був впевненим, що саме заклата дівчина вихопила б з думок Регіса, якби транс тривав довше.

Півдня вони подорожували разом із гномами і їхніми підопічними. Потім Золтан Хівай зупинив групу й відвів відьмака убік.

* * *

— Треба розстатися, — заявив коротко. — Мусимо, Геральте, ми прийняли рішення. На півночі вже стає під небо Магакам, а ота долина прямо у гору веде. Досить пригод. Повертаємося до своїх. Під гору Карбон.

— Розумію.

— Добре, що ти хочеш розуміти. Бажаю тобі щастя, тобі й твоїй компанії. Дивній компанії, насмілюся зауважити.

— Хочуть мені допомогти, — тихо сказав відьмак. — То для мене дещо нове. Тому я вирішив не докопуватися до мотивів.

— Мудро, — Золтан стягнув з плечей сігіль у лакованих піхвах, обгорнутих кошачими шкірками. — Тримай, бери. Раніше, аніж наші шляхи розійдуться.

— Золтане...

— Не балакай, просто бери. Ми ту війну у горах пересидимо, воно нам без різниці. Але принаймні я не раз буду згадувати за пивом, що кутий у Магаками сігіль у добрій руці й у добрій справі посвистує. Що не зганьбиться. Та й ти, як станеш тим клинком ганьбителів твоєї Цірі пластати, хоча б одного розпластай за Калеба Страттона. І згадай Золтана Хівая і гномські кузні.

— Можеш бути впевненим, — Геральт прийняв меч, повісив його за спину. — Можеш бути впевненим, що згадувати я стану. На цьому паршивому світі, Золтане Хівая, добро, повага й праведність сильно западають у пам'ять.

— Та авжеж, — примружився ґном. — Тому і я не забуду ані тебе, ані мародерів на лісовій вирубці, ані Регіса й підкову у жарі. Якщо ж ідеться про взаємність...

Він зробив паузу, кахикнув, відхаркнув та сплюнув.

— Ми, Ґеральте, пограбували купця під Діллінженом. Багача, що на гавекарській торгівлі піднявся. Як він загрузив золото й діаманти на віз і з міста тікав, ми зробили на нього засідку. Він боронив статок, наче лев, на допомогу звав, тож кілька разів обушком по черепу отримав і тоді вже став тихеньким і спокійним. Пам'ятаєш скриньки, які ми таскали, на возі везли, а тоді над річкою О в землю закопали? Там, власне, й було гавекарське добро. Злодійські трофеї, на яких ми власне майбутнє маємо намір побудувати.

— Навіщо ти мені те говориш, Золтане?

— Бо тебе, думаю, фальшива видимість недавно підвела. Те, що ти за добро й праведність мав, виявилось підлим і неправедним під красивою маскою. Тебе легко обманути, відьмаче, бо ти не докопуєшся до мотивів. Але я не хочу тебе обманювати. Тож не дивись на тих баб і дітей, не май ґнома, який перед тобою стоїть, за правого й шляхетного. Стоїть перед тобою злодій, грабіжник, а може, й убивця. Бо я не виключаю, що побитий гавекар подох у рові біля діллінженського гостинця.

Вони довго мовчали, дивлячись на далекі гори на півночі — далекі, у хмарах.

— Бувай, Золтане, — сказав нарешті Ґеральт. — Може, ті сили, в існуванні яких я потроху перестаю сумніватися, дозволять нам колись зустрітися. Хотів би я, щоб так воно й було. Хотів би я зуміти представити тобі Цірі, хотів би, аби вона зуміла із тобою познайомитися. Але якщо навіть не вдасться, знай, що я тебе не забуду. Бувай, ґноме.

— Подаси мені руку? Злодію і бандиту?

— Без вагання. Бо мене вже не так легко ошукати, як колись. Хоча я не дошукуюся причин, помалу вчуся мистецтву заглядання під маски.

* * *

Геральт махнув сігілем і перетяв навіп нічного метелика, що пролітав поряд.

Після того як шляхи їхні із Золтаном і його групою розійшлися, згадав він, зустріли ми у лісах купку мандрівних селян. Частина, як нас побачила, погнала геть, але кількох Мільва затримала, погрожуючи їм луком. Селяни, як виявилось, від недавно були в'язнями нільфгардців. Загнали їх на вирубку кедрів, але через кілька днів стражників атакував і розбив якийсь загін, а їх визволив. Тепер вони поверталися по домівках. Любисток уперся, щоб з'ясувати, ким були оті їхні визволителі, випитував жорстко й прискіпливо.

* * *

— Оті вояки, — повторив хлоп, — Білій Королеві служать. Громлять Чорних, що аж йой! Сказали, що вони наче горили у тилах ворожих.

— Як хто?

— Я ж кажу. Наче горили.

— Горили, дідько б його, — Любисток скривився і махнув рукою. — Ой, люди-люди... Які знаки, питався я, ото військо носило?

— Різноманітні, пане. Особливо кінні. А піхота отаке черво-не щось.

Хлоп узяв патик і нашкрябав на піску подобу ромбу.

— Раут¹, — здивувався обізнаний у геральдиці Любисток. — Не темерійська лілея, а раут. Герб Рівії. Цікаво. До Рівії звідси добрих двісті миль. Це вже не згадуючи того факту, що армія Лирії і Рівії була цілковито винищена під час битв за Дол Анг'ра і під Альдерсбергом, а саму країну окупував Нільфгард... Нічого не розумію!

— То нормально, — урвав відьмак. — Досить балаканини. У дорогу.

¹ Раут — у геральдиці: чотирихсторонній діамант у формі ромбу.

* * *

— Ха! — крикнув поет, який увесь цей час роздумував й аналізував здобуту від селян інформацію. — Я допетрав! Не горили, а герилья! Партизанська війна! У тилах ворога, розумієте?

— Розуміємо, — кивнув Кагір. — Одним словом, на тих теренах діє партизанський рух нордлінгів. Якісь загони, напевне сформовані з решток війська Рівії та Лирії, розбитих у середині липня під Альдерсбергом. Я чув про ту битву, як був у білок.

— Ту новину я вважаю за втішну, — заявив Любисток, гордий, що то йому вдалося розшифрувати загадку із горилами. — Навіть якщо селяни переплутали геральдичні знаки, то, скоріше за все, й не маємо справи із армією Темерії. І не думаю, що до рівійських герильяс дійшла звістка про двох шпигунів, які нещодавно таємниче втекли з-під шибениці маршала Віссерда. Якби ми наткнулися на тих партизан, то маємо шанс відбрехатися.

— Можна на те розраховувати, — сказав Ґеральт, заспокоюючи Плітку, що почала брикатися. — Але, щиро мовлячи, волів би я не натикатися.

— То ж усе-таки твої земляки, — сказав Регіс. — Адже тебе звуть Ґеральтом із Рівії.

— Поправка, — відповів він холодно. — То я так сам звуся, щоб було красивіше. Ім'я із таким додатком будить у моїх клієнтів більшу довіру.

— Розумію, — посміхнувся вампір. — Але чому ти обрав саме Рівію?

— Тягнули ми патики, означені різними звучними назвами. Мені той метод запропонував мій відьмацький прецептор. Не відразу. Тільки коли я уперся взяти ім'я Ґеральт Роджер Ерік дю Хаут-Беллегар. Весемір уважав те смішним, претензійним і кретинським. Здається, він мав рацію.

Любисток голосно фиркнув, промовисто дивлячись на вампіра й нільфгардця.

— Моє багаточленове ім'я, — сказав із легкою образою на той погляд Регіс, — є ім'ям справжнім. І відповідає вампірській традиції.

— Моє також, — поспішив із поясненнями Кагір. — Мавр — то ім'я моєї матері, а Диффрин — прадіда. І у тому немає нічого смішного, поете. А ти сам, цікаво, як звешся? Адже Любисток — то очевидний псевдонім.

— Я не можу використовувати й видавати справжнє ім'я, — таємничо відповів бард, гордовито задираючи носа. — Воно занадто славетне.

— А мене, — долучилася до розмови Мільва, якийсь час вже похмура й мовчазна, — страшенно злило, як звали мене Майя, Маня чи Марилька. Як десь таке ім'я чують, зара' думають, що можна по жопці плескати.

* * *

Темнішало. Журавлі відлетіли, курликання їхнє стихло удаліні. Стихнув вітерець, що віяв від гір. Відьмак сховав сігіль у піхви.

Це було сьогодні зранку. Сьогодні зранку. А після півдня стався скандал.

Могли ми почати підозрювати й раніше, подумав він. Але хто з нас, окрім Регіса, знався на таких справах? Авжеж, усі ми зауважили, що Мільва часто ригає на світанку. Але інколи їли ми такі речі, що усі кишки вивертали. Любисток також блював раз чи два, а Кагір якось отримав таку срачку, що перелякався, чи не підхопив він дизентерію. А те, що дівчина раз у раз злазить із сідла й іде у куці, я вважав запаленням сечового міхура...
Дурень.

Регіс, здається, здогадався про правду. Але мовчав. Мовчав до того моменту, коди довше вже мовчати не міг. Коли зупинилися ми на постій у залишеному лісорубовому курені, Мільва відтягнула його у ліс, розмовляла там із ним досить довго, а моментами й досить голосно. З лісу вампір повернувся сам.

Варив і мішав якісь зілля, потім раптом скликав нас усіх до куреню. Почав здаля, своїм геть ненависним менторським тоном.

* * *

— Звертаюся до усіх, — повторив Регіс. — Ми ж все-таки є дружиною і несемо спільну відповідальність. І тут нічого не змінює той факт, що скоріше за все серед нас немає того, який несе відповідальність найвищу. Безпосередню, так оце висловлюся.

— Висловлюйся ясніше, най тебе дідько, — занервував Любисток. — Дружина, відповідальність... Що там із Мільвою? На що вона хвора?

— Це не хвороба, — тихо сказав Кагір.

— Принаймні не у точному значенні слова, — підтвердив Регіс. — Дівчина вагітна.

Кагір кивнув на знак того, що він здогадувався. А Любисток геть остовпів. Геральт закусив губу.

— Який місяць?

— Відмовилася, причому у досить негречній формі, давати хоч якісь дати, у тому числі й дати останніх місячних. Але я на тому знаюся. То буде десятий тиждень.

— Тож можна облишити пафосні відозви до безпосередньої відповідальності, — похмуро сказав Геральт. — То жоден із нас. Якщо ти мав щодо цього якісь сумніви, то я оце їх розвіюю. Утім, ти мав безсумнівну рацію, коли говорив про колективну відповідальність. Вона зараз із нами. Раптом усі ми підвищені до ролі батьків і мужів. Слухаємо уважно, що нам скаже медик.

— Хороше регулярне харчування, — почав перераховувати Регіс. — Жодних стресів. Здоровий сон. А скоро — ніякої кінної їзди.

Усі довго мовчать.

— Ми зрозуміли, — сказав нарешті Любисток. — Маємо проблему, панство чоловіки та батьки.

— Більшу, ніж здається, — сказав вампір. — А може, меншу. Все залежить від точки зору.

— Не розумію.

— А мав би, — пробурмотів Кагір.

— Вона зажадала, — продовжив після короткої паузи Регіс, — аби я зробив і дав їй один сильний і радикально діючий... медикамент. Вважає вона його за ремедіум від проблем. І рішуче на це налаштована.

— Ти дав?

Регіс посміхнувся.

— Без порозуміння із іншими батьками?

— Ліки, про які вона просить, — тихо відізвався Кагір, — це зовсім не чудова панацея. Я маю трьох сестер, знаю, про що кажу. Вона, здається, думає, що з вечора вип'є відвар, а назавтра рушить із нами у подальшу дорогу. Аж ніяк. Днів десь із десятка немає чого навіть марити про те, що вона зуміє сісти на коня. Перш ніж ти даси їй ті ліки, Регісе, мусиш їй про те сказати. А дати їй медикамент можеш лише тоді, коли ми знайдемо для неї ліжко. Чисте ліжко.

— Я зрозумів, — кивнув Регіс. — Один голос за. А ти, Геральте?

— Що — я?

— Мої панове, — вампір обвів їх своїми чорними очима. — Не вдавайте, що ви не розумієте.

— У Нільфгарді, — сказав Кагір, червоніючи й опускаючи голову, — щодо таких справ вирішує виключно жінка. Ніхто не має права впливати на її рішення. Регіс сказав, що Мільва рішуче налаштована на... медикамент. Тому — й тільки тому — я почав, сам того не бажаючи, думати про те, як про факт вирішений. І про наслідки того факту. Але я чужоземець, який не знає... Я взагалі не повинен відгукуватися. Вибачаюся.

— За що? — здивувався трубадур. — Чи ти маєш нас за дикунів, нільфгардцю? За примітивні племена, які мають якісь там шаманські табу? Це очевидно, що лише жінка може прийняти таке рішення, це її невід'ємне право. Якщо Мільва вирішить, що...

— Заткнися, Любистку, — гарикнув відьмак. — Заткнися, дуже тебе прошу.

— Ти вважаєш інакше? — сіпнувся поет. — Ти хотів би їй заборонити чи...

— Заткнися, зараза, бо я за себе не ручаюся! Регісе, ти, як мені здається, проводиш серед нас щось схоже на плебісцит. Навіщо? Це ти медик. Засіб, про який вона просить... Так, засіб, слово «медикамент» тут недоречне... Тільки ти можеш їй той засіб зробити й дати. І зробиш те, якщо вона попросить знову. Не відмовиш.

— Засіб я уже зробив, — Регіс показав усім маленьку пляшечку з темного скла. — Якщо вона попросить знову — не відмовлю. Якщо знову — попросить.

— То про що йдеться? Про нашу однастайність? Про загальне прийняття? Цього ти очікуєш?

— Ти добре знаєш, про що йдеться, — сказав вампір. — Чудово відчуваєш, що треба зробити. Але оскільки ти запитуєш, то відповідаю. Так, Геральте, саме про те йдеться. Так, саме це й треба зробити. Ні, то не я того очікую.

— Чи не можеш ти мовити ясніше?

— Ні, Любистку, — відповів вампір. — Ясніше я вже не можу. Тим більше, що немає потреби. Правда, Геральте?

— Правда, — відьмак спер лоба на складені долоні. — Так, най його дідько, правда. Але чому ти дивишся на мене? Я маю те зробити? Я цього не вмію. Не зможу. Я аніскільки не придатний до тієї ролі... Аніскільки, розумієш?

— Ні, — заперечив Любисток. — Аніскільки не розумію. Кагіре? Чи ти розумієш?

Нільфгардець глянув на Регіса, потім на Геральта.

— Хіба що так, — сказав повільно. — Думаю, що так.

— Ага, — кивнув трубадур. — Ага. Геральт зрозумів сходу, Кагір вважає, що розуміє. Я, очевидно, вимагаю мене просвітити, але ж спочатку наказують мені мовчати, потім чую, що

немає потреби, аби я розумів. Дякую. Двадцять років на службі поезії досить довго, аби знати, що є справи, які або розуміються сходу, або ніколи ти їх не зрозумієш.

Вампір посміхнувся.

— Не знаю нікого, — сказав, — хто зумів би сказати точніше.

* * *

Повністю стемніло. Відьмак устав.

Раз козі смерть, подумав. Я від того не втечу. Нема чого зволікати довше. Треба це зробити. Треба — й усе тут.

* * *

Мільва самотньо сиділа біля маленького вогнища, яке вона розпалила у лісі, у ямі від дерева, подалі від лісорубського куреня, у якому ночувала решта компанії. Вона не здригнулася, почувши його кроки. Як він і сподівався. Тільки посунулася, даючи йому місце на колоді.

— Ну і що? — сказала вона різко, не чекаючи, коли він щось скаже. — Ото клопотів, га?

Він не відповів.

— Ти й удумати не міг, як ми відходили, еге ж? Коли ти мене у компанію брав? Думав ти собі: що з того, що хлопка, що дурна сільська діваха? Дозволив їхати. Побалакати, думав, у дорозі із нею про мудрощі не побалакаєш, але може придасться. Вона здорова, баба ядрена, з луку б'є, жопу сідлом не натре, а як небезпека прийде, то у штани зі страху не напудить, буде з неї пожиток. А виявилось, що не пожиток, а одна завада. Колода на нозі. Встрягла дурна дівка у чисто дівочі проблеми...

— Навіщо ти зі мною поїхала? — запитав він тихо. — Чому не залишилася у Брокілоні? Адже ти знала...

— Знала, — перебила вона швидко. — Я ж серед дріад була, а вони вмить пізнають, що із дівкою діється, того від них не утаїш. Раніше те взнали, ніж я сама... Але я не сподівалася, що слабкість

так швидко мене розбере. Думала, буде okazія, вип'ю споришу чи іншого якого відвару, ане помітиш, ане здогадаєшся...

— То не так просто.

— Знаю. Вампір мені сказав. Задовго я зволікала, роздумувала, вагалася. Тепер гладко не піде...

— Не те я мав на думці.

— Зараза, — сказала вона по хвильці. — Подумай тільки. Я думала — Любисток першим буде! Бо ж бачила, шо морду-то він корчить, а сам м'який, слабкий, до праці незвиклий, тільки й дивися, як далі йти не зуміє і прийдеться його залишати. Думала — як погано буде, то із Любистком повернуся... А тут — на тобі: Любисток хват, а я...

Голос її раптом зламався. Геральт її обійняв. І відразу знав, що був то саме той жест, на який вона чекала, якого дуже потребувала. Жорсткість і твердість брокілонської лучниці миттєво зникли, залишилася тремтяча делікатна м'якість переляканої дівчини. Але то саме вона перервала мовчання.

— Так ти мені тоді й сказав... У Брокілоні. Шо я буду потребувати... плеча. Шо у ніч стану кричати, у темряву... Ти тут, я твоє плече біля свого відчуваю... А кричати — все'дно хочу... Йой... Чому ти трясешся?

— Нічого. Спомин.

— Шо зі мною буде?

Він не відповів. Питання було не до нього.

— Тато мені раз показав... У нас над річкою така чорна оса живе, шо у живу гусінь яйця кладе. З яєць осята лізуть, гусінь живо їдять... Зсередини... Тепер у мені шось таке сидить. У мені, всередині, у моєму власному череві. Росте, все росте й наживо мене зжере...

— Мільво...

— Марія. Я Марія. Яка я там Шуліка? Квочка з яйцем я, а не Шуліка... Мільва із дріадами на бойовищі сміялася, стріли з трупів скривавлених виривала, бо доброму перу не пропадати ж,

доброго наконечника шкода! А як якийсь дихав ще, кади-ком ворувив — то по кадику його ножем! На таку долю у зраду тих людей водила Мільва й сміялася... Їх кров волає нині. Та кров, наче осина отрута, жере тепер Марію зсередини. Марія платить за Мільву.

Він мовчав. Головним чином тому, що не знав, про що говорити. Дівчина сильніше втиснулася у його плече.

— Вела я до Брокілону команду, — сказала тихо. — На Випалках воно було, у червні, за тиждень до Собутки. Наздоганяли нас, була битва, ушли ми всієро коней: п'ятеро ельфів, одна ельфійка і я. До Стрічки з півмилі, але кінні за нами, кінні перед нами, навколо пітьма, імла й болото... Вночі заховалися ми у лозняку, передихнути тре' було дати коням і собі. Тоді-то ельфійка роздягнулася без слова, лягла... а перший ельф до неї... Мене аж заморозило, що робити, не знала... Піти, чи удавати, що не бачу? Кров мені у скроню лупить, а вона каже раптом: «Хтозна, що вранці буде? Хто Стрічку перейде, а хто землю обійме? *En'sa minne*». Отак сказала: трохи любові. Тільки так, каже, можна смерть подолати. І страх. Вони боялися, вона боялася і я боялася... І роздяглася я також, і лягла неподалік, попону собі під спину підстелила... Як перший мене обійняв, я зуби зціпила, бо не готова була, перелякана й суха... Але він мудрий був, бо ж ельф, тільки з виду юнак... Мудрий... Ласкавий... Мохом пахнув, травами й росю... До другого я сама руки простягнула... З бажанням... Трохи любові? Дідько один знає, скільки у тому було любові, але страху більше було, я у тому впевнена... Бо любов удавана була, нехай добре — але удавана, як у грі ярмарковій, як у вертепі, бо там, як актори здібні, то відразу забуваєш, що удання, а що правда. А страх був. Справді був.

Він мовчав.

— І смерть також нам перемогти не вдалося. На світанку двох вбили, до того як ми до берега Стрічки дісталися. З тих трьох, що вижили, я жодного більше в очі не бачила. Матуся моя казала, що

дівка завжди зна, що плід у череві носить... Але я не знала. Я навіть й імен тамтих ельфів не знала, як же ж мені знати? Скажи, як?

Він мовчав. Дозволяв руці, щоб говорила за нього.

— А зрештою, навіщо мені те знати? Вампір скоро спориш наготовить... Прийдеться вам залишити мене у якомусь селі... Ні-ні, не говори, мовчи. Я знаю, який ти. Ти навіть норовисту кобилу свою не кинеш, на іншу не замінеш, хоча й погрожуєш постійно. Ти не з тих, що кидають. Але зара' — повинен. Після споришу на сідлі не всиджу. Але й те знай, що як викараскаюся, рушу за вами вслід. Бо хтіла б я, шоби твою Цірі ти знайшов, відьмаче. Аби ти її із допомогою моєю знайшов і повернув.

— То тому ти зі мною поїхала, — сказав він, тручи лоба. — То тому.

Вона опустила голову.

— Саме тому ти зі мною помандрувала, — повторив він. — Вирушила, аби допомогти у рятуванні чужої дитини. Хотіла заплатити. Заплатити борг, який вже тоді, вирушивши, та мала намір отримати... Чужа дитина за власну. А я обіцяв тобі допомогу за потреби. Мільво, я не зумію тобі допомогти. Повір мені, не зумію.

Цього разу мовчала вона. Він не міг. Чув, що не має права.

— Тоді, у Брокілоні, я отримав до тебе борг і поклявся його сплатити. Нерозсудливо. По дурному. Ти надала мені допомогу у ту мить, коли я дуже тієї допомоги потребував. Такого боргу неможливо сплатити. Неможливо заплатити за щось, що не має ціни. Дехто стверджує, що будь-яка, абсолютно будь-яка річ на світі має свою ціну. То неправда. Є речі, ціни у яких немає, бо вони безцінні. Найлегше впізнати такі речі по тому, що раз втрачена, вона втрачається назавжди. Сам я втратив чимало таких речей. Тому сьогодні я не зумію тобі допомогти.

— Ти, власне, допоміг, — відповіла вона дуже спокійно. — Ти навіть не знаєш, наскільки ти допоміг мені. А зараз іди, прошу. Залиш мене саму. Йди, відьмаче. Йди, доки ти не до кінця розвалив мій світ.

* * *

Коли на світанку вони рушили в подальший шлях, Мільва поїхала уперед, спокійна й з посмішкою. А коли Любисток, який їхав слідом, почав бренькати на лютні, то підсвистувала у такт мелодії.

Геральт і Регіс замикали похід. У певну мить вампір глянув на відьмака, посміхнувся, кивнув із подивом й визнанням. Без слова. А тоді витягнув зі своєї медичної торби маленьку пляшечку темного скла, показав її Геральту. Посміхнувся знову й кинув пляшечку у кущі.

Відьмак мовчав.

* * *

Як затрималися вони напоїти коней, Геральт відтягнув Регіса у затишне місце.

— Зміна планів, — сухо об'явив. — Не їдемо через Їзгіт.

Вампір мовчав мить-другу, свердлячи його темними очима.

— Якби я не знав, — сказав врешті, — що як відьмак ти лякаєшся виключно реальних загроз, то подумав би, що ти переїнявся недоречною балаканиною ненормальної.

— Але ти знаєш. Тож подумай логічно.

— Авжеж. Утім, я хотів би звернути твою увагу на дві справи. По-перше, стан, у якому перебуває Мільва, то не хвороба чи дефективність. Вочевидь, дівчина мусить про себе дбати, але вона цілковито здорова й повносправна. Я б сказав навіть, що справніша, ніж звичайно. Гормони...

— Облиш менторський і забарвлений вищістю тон, — перервав його Геральт. — Бо то починає діяти мені на нерви.

— То була перша справа, — нагадав Регіс, — із двох, які я мав намір порушити. Ото друга: коли Мільва помітить твою надмірну опіку, коли зорієнтується, що ти цацькаєшся і трясешся над нею, наче над яйцем, вона попросту зшаленіє. А потім зануриться у стрес, який для неї абсолютно недоречний. Геральте, я не хочу бути ментором. Хочу бути раціональним.

Він не відповів.

— Є також і третя справа, — додав Регіс, усе ще свердлячи його очима. — До Їзгіту нас пхає не ентузіазм чи спрага до пригод, а необхідність. Узгір'ями гуляють війська, а ми мусимо дістатися до друїдів у Каед Ду. Мені здавалося, що це важливо. Що залежить тобі, аби якнайшвидше здобути інформацію і рушити на порятунок твоєї Цірі.

— Залежить мені, — він відвів погляд. — Надто сильно мені залежить. Хочу я врятувати й знайти Цірі. Ще недавно я думав, що за будь-яку ціну. Але ні. За оту — ні. Тої ціни я не заплачу, на той ризик я не погоджуюся піти. Ми не підемо через Їзгіт.

— Альтернатива?

— Той берег Яруги. Поїдемо вверх річки, далеко за трясовини. Перейдемо через Яругу знову на рівні Каед Ду. Якщо воно буде важко, переправимося до друїдів тільки удвох. Я перепливу, ти перелетиш у вигляді нетопира. Чому ти так дивишся? Адже те, що річка є для вампіра перешкодою, це ще один міф і забобони. А може, я помиляюся?

— Ні, не помиляєшся. Але літати я можу тільки під час повні.

— Це ж тільки два тижні. Як доберемося до відповідного місця, буде вже майже повня.

— Ґеральте, — сказав вампір, і далі не зводячи з відьмака погляду. — Дивна ти людина. Для пояснення: то не було визначення пейоративне. Тож добре. Відмовляємося від Їзгіта, небезпечного для жінок у зміненому стані. Переправляємося на той берег Яруги, на твою думку безпечніший.

— Я умію оцінювати ступінь ризику.

— Не сумніваюся.

— Мільві й іншим — ані слова. Якщо запитають — то частина нашого плану.

— Вочевидь. Розпочнімо пошуки човна.

Не шукали довго, а результат шукань перевершив сподівання. Знайшли не човен, а пором. Захований серед верб, спритно

замаскований гілками й оберемками очерету, паром видав канат, що поєднував його із лівим берегом. Знайшовся і перевізник. Як вони над'їжджали, то сховався у кущах, але Мільва його вислідила й витягнула з хащів за комір, сполохавши також і помічника, могутньо збудованого хлопа із плечима валигору й обличчям патентованого ідіота. Перевізник трусився зі страху, а оченята його бігали, як пара мишей по порожній коморі.

— На той берег? — застогнав, як довідався, чого від нього бажають. — Ні за що! Там нільфгардська земля, а зара' військовий час! Схоплять, на палю посадять! Не попливу! Вбийте, а не попливу!

— Вбити ми можемо, — заскреготіла зубами Мільва. — Також можемо побити перед тим. Тіко ще раз рота відкрий, то й побачиш, що можемо.

— Військовий час, — вампір свердлив перевізника поглядом, — напевне не перешкода контрабанді, вірно, добра людина? Це ж тому служить твій пором, хитро поставлений здаля від королівських і нільфгардських фордонів¹, я ж не помиляюся? Тож уперед, спихай його на воду.

— Так воно буде розумніше, — додав Кагір, погладжуючи руків'я меча. — Станеш із тим тягнути, то ми переправимося самі, без тебе, а тоді пором твій залишиться на тому березі, й аби його повернути, доведеться тобі плисти жабкою. А так переправиш нас і повернешся. Годинка страху — й можна нас забути.

— А будеш комизитися, тля, — знову загарчала Мільва, — то так тобі дам, що й до зими не забудеш!

Перед очима жорстких аргументів, з якими не подискутуєш, перевізник здався, і скоро уся компанія стояла на поромі. Деякі коні, зокрема Плітка, опиралися і не хотіли сходити на борт, але перевізник і його помічник-ідіот наклали на них розпірки

¹ Фордон — у Давній Польщі: річкове мито й водний податок, а також службовці, які той податок збирали.

з патиків і ремінців. Управність, із якою то зробили, доводили, що не вперше перевозили вони через Яругу крадених коней. Ідіот-валигору взявся крутити колесо, що рухало пором, і розпочалася переправа.

Коли впливли вони на плесо, й обвіяв їх вітер, настрої покращилися. Переправа через Яругу була чимось новим, етапом, що вказував на прогрес у подорожі. Попереду був нільфгардський берег, рубіж, кордон. Усі раптом пожвавилися. Те передалося навіть ідіоту-помічнику перевізника, який раптом почав посвистувати й наспівувати якусь кретинську мелодію. Геральт також чув дивну ейфорію, наче в будь-який момент із вільх на лівому березі мала вийти Цірі й радісно крикнути, коли його побачить.

Замість того крикнув перевізник. І, скажімо так, не радісно.

— Боги! Кінець нам!

Геральт глянув у вказаному напрямку і вилаявся. Серед вільх на високому березі блиснули обладунки, застукотіли копита. За мить лівобережна пристань порома зароїлася від кінних.

— Чорні! — крикнув провідник, бліднучи й відпускаючи колесо. — Нільфгардці! Смерть! Боги, рятуйте!

— Тримай коней, Любистку! — дерлася Мільва, намагаючись однією рукою видобути лук з сагайдаку. — Тримай коней!

— То не імперські, — сказав Кагір. — Не думаю...

Голос його заглушили крики кінних на пристані. І репетування перевізника. Ідіот, підігнаний репетом, схопився за сокиру, замахнувся і опустив вістря на канат. Перевізник допомагав йому другою сокирою. Вершники на пристані помітили те, також почали репетувати. Кілька в'їхали у воду, схопилися за канат. Дехто кинувся вплав у бік порома.

— Облиште той канат! — крикнув Любисток. — То не Нільфгард. Не рубайте...

Утім, було запізно. Перерубаний канат важко занурився у воду, пором легенько розвернувся і поплив униз по річці. Кінні на березі підняли страшенний рев.

— Любисток правий, — сказав похмуро Кагір. — То не імперські... Вони на нільфгардському березі, але то не Нільфгард.

— Напевне ні! — крикнув Любисток. — Я ж знаки пізнаю! Орли й раути! З герба Лирії! То лирійські герильяс! Гей, люди...

— Ховайся за бортом, дурню!

Поет, як завжди, замість послухатися застережень, захотів довідатися, у чому справа. Й тоді у повітрі завили стріли. Частина з них із стукотом увіткнулася у борт порому, частина пролетіла вище й хлюпнула у воду. Дві летіли просто на Любистка, але відмак уже мав у руках меч, стрибнув, швидкими ударами відбив обидві.

— Велике Сонце, — простогнав Кагір. — Відбив... Відбив дві стріли! Небувало! Ніколи чогось такого я не бачив...

— І не побачиш! Мені вперше у житті вдалося відбити дві! Ховайтеся за борти!

Утім, вояки на пристані перестали стріляти, побачивши, що течія зіштовхує звільнений пором просто на їхній берег. Вода спінилася біля боків кінноти, що ринула у річку. Пристань же наповнювалася вершниками. Було їх принаймні дві сотні.

— Підможіть! — крикнув перевізник. — Хоп за палі, ясне панство! До берега нас несе!

Зрозуміли вони вмиль, а жердин, на щастя, було досить. Регіс і Любисток тримали коней, Мільва, Кагір і відмак допомагали зусиллям перевізника і його дурня-аколіта. Відіпхнутий п'ятьма жердинами пором розвернувся і почав плисти швидше, сунувся у бік середини річки. Вояки на березі знову загілготіли, знову взяли за луки, кілька стріл знову свиснуло, один із коней заржав дико. Підхоплений сильною течєю, пором, на щастя, плив досить швидко і все більше віддалявся від берега, за відстань прицільного пострілу.

Пливли вони вже серединою річки, нуртом. Пором крутився, як гівно в ополонці. Коні тупали й іржали, смикаючи Любистка й вампіра, що вчепилися у вуздечки. Вершники на березі дер-

лися і погрожували кулаками. Геральт раптом помітив серед них вершника на білому жеребчику: той розмахував мечем і віддавав накази. Через мить-другу кавалькада відступила у ліс і погалопувала по краю високого берега. Обладунки блищали серед прибережних заростей.

— Не залишайте нас, — стогнав перевізник. — Знають, що за вигином течія нас знову до берега прибіє... Тримайте палі наготові, вельможні! Як нас до правого берега розверне, тре' плоту спомогти, течію переіначити й висісти... Інакше горе нам...

Пливли, крутячись, потроху дрейфуючи до правого берега, до високого, наїжаченого кривими соснами укусу. Лівий берег, той, від якого віддалялися, став пласким, входив у річку м'яким піщаним мисом. На мис галопом вилетіли вершники, сходу вриваючись у воду. Схоже, біля мису була мілина, укис: до того як вода сягнула коням черева, вершники в'їхали у річку досить далеко.

— На вистріл підійдуть, — оцінила похмуро Мільва. — Ховайтеся.

Стріли знову засвистіли, кілька лупнуло у дошки. Але течія, що відбігала від мілини, швидко понесла пліт у бік різкої петлі на правому березі.

— Зара' до паль! — прокричав, тремтячи, перевізник. — Живо, висаджуймося, доки нас бистрина підхопить!

Не було надто вже легко. Течія була верткою, вода глибокою, а пором великий і незграбний. Спочатку він узагалі не реагував на їхні зусилля, але тоді жердини міцніше сперлися у дно. Схоже було, що таки вдасться, коли Мільва раптом відпустила жердину і без слова вказала на правий берег.

— Цього разу... — Кагір обер пів з чола. — Цього разу це із усією впевненістю Нільфгард.

Геральт також те бачив. Вершники, які раптом з'явилися на правому березі, носили чорні й зелені плащі, коні мали характерні «окуляркові» вуздечки. Було їх щонайменше сотня.

— Отепер кінець нам із кінцями... — застогнав перевізник. — Матінко моя, то ж Чорні!

— До жердин! — гарикнув відьмак. — До паль, на нурт! Далі від берега!

І знову ж виявилось те завдання не з легких. Течія під правим берегом була сильною, міцно пхала пором просто у високий борт, під укїс, з якого чули вони вже крики нільфгардців. Коли за мить Геральт, спертий на жердину, глянув уверх, побачив над головою гілки сосен. Пущена з вершини укусу стріла увіткнулася у палубу порому майже вертикально, у двох футах від нього. Другу, що летіла у Кагіра, він відбив ударом меча.

Мільва, Кагір, перевізник і його помічник відпихалися вже не від дна, а від берега, від укусу. Геральт кинув меч, схопив жердину й допоміг їм, а пором почав знову дрейфувати у бік нурту. Але вони все ще були небезпечно близько від правого берега, а по березі летіла погоня. До того як вони встигли віддалитися, укїс скінчився, а на плаский, у очереті, берег вирвалися нільфгардці. У повітрі завили стріли.

— Ховайтеся!

Помічник перевізника раптом закашлявся дивно, випустивши жердину у воду. Геральт побачив скривавлене вістря і чотири пальці держака, що стирчали з його спини. Червоно-карий Кагіра став дибки, заіржав болючо, мотаючи простреленою шиєю, повалив Любистка і вискочив за борт. Інші коні також іржали й кидалися на всі боки, пором трясся від ударів копит.

— Тримайте коней! — крикнув вампір. — Три...

Раптом урвав, упав спиною на борт, сів, схилив голову. З грудей його стирчала чорнопера стріла.

Мільва також те побачила. Крикнула люто, потягнулася за луком, висипала під ноги стріли з колчана. І почала шити. Швидко. Стрілу за стрілою. Ані одна не схибила мимо цілі.

На березі закипіло. Нільфгардці відступили у ліс, залишивши в очереті мертвих і пораних, які вили на все горло. Укриті у гущавині, продовжили стріляти, але стріли вже ледь долітали, швидка течія несла пором на середину річки. Відстань була

задалекою для точних пострілів з нільфгардських луків. Але не для луку Мільви.

Серед нільфгардців раптом з'явився офіцер у чорному плащі, у шоломі, на якому погойдувалися крила крука. Він кричав, розмахував буздиганом, вказував униз річки. Мільва ширше розставила ноги, дотягнула тятиву до губ, коротко прицілилася. Стріла зашуміла у повітрі, офіцер вигнувся у сідлі назад, обвис на руках солдатів, які його підтримали. Мільва знову нап'яла лук, випустила тятиву з пальців. Один з нільфгардців, які підтримували офіцера, крикнув шалено й злетів з коня. Інші зникли у лісі.

— Майстерний постріл, — спокійно сказав Регіс з-за спини відьмака. — Але краще хапаємося за жердини. Ми все ще занадто близько від берега, а несе нас на міліну.

Лучниця і Геральт повернулися.

— Ти живий? — запитали одним голосом.

— А ви думали, — вампір спокійно показав їм чорноперу стрілу, — що можна мені заподіяти кривду будь-яким патином?

Не було часу дивуватися. Пором знову крутився у нурті й ішов за течією. Але на повороті річки знову з'явився пляж, піщана латка й мілина, а на березі зробилося чорно від нільфгардців. Деякі в'їжджали у річку й готували луки. Всі, не виключаючи Любистка, кинулися до жердин. Скоро ті перестали діставати до дна, течія винесла пором на плесо.

— Добре, — сапнула Мільва, кидаючи жердину. — Зара' вони вже нас не дістануть...

— Один дістався до мілини! — указав Любисток. — Готує лук до пострілу! Ховаймося!

— Не вцілить, — холодно оцінила Мільва.

Стріла плюснула у воду у двох сажнях від носу порому.

— Знову напинає! — крикнув трубадур, виглядаючи з-за борту. — Увага!

— Не вцілить, — повторила Мільва, поправляючи наруч на лівому зап'ястку. — Лук добрий має, але лучник з нього, як

з козлиної сраки валторна. Гарячкує. Після пострілу дригається і трясеться, наче баба, якій слимак межі півжопки вліз. Тримайте коней, аби мене який не вдарив.

Цього разу нільфгардець узяв зависоко, й стріла свиснула над поромом. Мільва підняла лук, стала на розставлених ногах, швидко натягнула тятиву до щоки й делікатно відпустила її, навіть на волос не змінюючи пози. Нільфгардець шубовтнув у воду, наче блискавкою ударений, поплив за течією. Чорний плащ його надувався, наче пузир.

— Отак воно робиться, — Мільва опустила лук. — Тіко йому пізно вже до науки.

— Інші за нами чвалують, — Кагір вказав на правий берег. — І поручитися можу, що не полишать погоні. Не після того, як Мільва застрелила офіцера. Річка в'ється, на наступному повороті течія знову прибіє нас під їхній берег. Вони про те знають — і стануть чекати...

— Поки що у нас інша халепа, — простогнав перевізник, підводячись з колін і залишаючи вбитого помічника. — Нас зара' пхає прямісінько до лівого берегу... Боги, між двох ми вогнів... А все те через вас, вельможні! На ваші голови та кров впаде...

— Пельку стули й берися за жердину!

На лівому, пласкому, зараз уже ближчому березі клубилися кінні, ідентифіковані Любистком як лирійські партизани. Кричали вони, розмахували руками. Геральт помітив між ними вершника на білому коні. Не був упевненим, але здалося йому, що вершник — жінка. Світловолоса жінка в обладунку, але без шолома.

— Що вони кричать? — прислухався Любисток. — Щось про королеву, чи що?

Крики на лівому березі посилюлися. Виразно чути було дзенькіт заліза.

— То битва, — коротко оцінив Кагір. — Гляньте. З лісу виїжджають імперські. Нордлінги від них тікали. А зараз вони — у пастці.

— Виходом з тієї пастки, — Геральт сплюнув у воду, — був пором. Хотіли, здається, зберегти хоча б свою королеву й старшину, перевізши їх поромом на інший берег. А ми той пором украли. Ой, не люблять нас вони тепер. Ой, не люблять...

— А мали б, — сказав Любисток. — Пором би нікого не врятував, а доставив би прямо у лапи нільфгардців на правому березі. Ми також уникаємо правого берега. Із лирійцями хоча б у перемовини можна вступити, а от Чорні нас без милості заб'ють...

— Несе нас усе швидше, — оцінила Мільва, також спльовуючи у воду й придивляючись, як течія відносить слину. — І серединою плеса. Можуть нас вони у жопу поцілувати, хош одні, хош інші. Повороти тут лагідні, береги рівні й усі в очереті. Пливемо ми униз Яруги, не дістануть нас. Скоро їм набридне.

— Гівно, — перевізник застогнав. — Попереду Червона Бендюга¹... Тамтой міст! І мілина! Пором ув'язне... Якщо випередять нас, стануть нас там чекати...

— Нордлінги нас не випередять, — Регіс вказав з корми на лівий берег. — У них є свої проблеми.

І справді, на правому березі кипіла затята битва. Центр її був прихований у лісі й давав знати про себе лише військовими криками, але у багатьох місцях чорні й кольорові вершники рубалися на мечях у прибережній воді, трупи із плюскотом падали у нурт Яруги. Гамір і дзвін заліза стихали мірою того, як пором велично плив річкою униз.

Пливли вони серединою течії, а на порослих берегах не видно було збройних, не чути було шуму переслідувачів. Геральт уже почав сподіватися, що все скінчиться добре, коли побачив попереду дерев'яний міст, що поєднував обидва береги. Річка під мостом оминала острівці, а на більший з них спиралася

¹ Бендюгами звалися пристані, через які здійснювався сплав лісу; назва походить від нім. *binden* — «в'язати».

одна з мостових опор. На правому березі була бендюга — вони бачили завали колод, штабеля і купи деревини.

— Там усюди мілко, — видихнув перевізник. — Тіки серединою вдасться пропливти, справа від острова. Течія нас саме туди й несе, але хапайте жердини, можуть придатися, якщо уткнемося...

— На тому мосту, — Кагір заслонив очі долонею, — військо. На мосту й бендюзі...

Усі вже бачили, як на оте військо вихоплюється раптом з лісу за бендюгою ватага вершників у чорних і зелених плащах. Були вже настільки близько, щоб почути войовничі крики.

— Нільфгард, — сказав сухо Кагір. — Ті, що за нами гналися. У такому разі оті на бендюзі — то нордлінги...

— За жердини! — крикнув перевізник. — Поки б'ються, може, ми проскочимо!

Не проскочили. Були вже занадто близько від мосту, коли по тому задудоніли ноги солдат, що по ньому бігли. Солдати носили на кольчугах білі яки, оздоблені знаком червоного раута. Більшість мала арбалети, які вони тепер сперли на балюстраду й націлили на пором, що зближався до мосту.

— Не стріляти, стій! — що було сили крикнув Любисток. — Не стріляти! Ми свої!

Солдати не дочули. Або не схотіли дочути.

Залп з арбалетів мав трагічні наслідки. З людей підстрілили тільки перевізника, що все ще намагався рулити жердиною. Стріла прошила його наскрізь. Кагір, Мільва й Регіс встигли сховатися за бортами. Ґеральт схопився за меч і відбив одну стрілу, але стріл було забагато. Любисток, який усе ще кричав і вимахував руками, залишився, незбагненим дивом, цілим-здоровим. Справжню бійню град стріл наробив серед коней. Сивий запасний, в якого потрапили три стріли, впав на коліна. Впав, іржучи, карий Мільви, впав гнідий жеребчик Регіса. Підстрілена у задок Плітка стала дибки і стрибнула за борт.

— Не стріляааати! — надривався Любисток. — Ми свої!
Цього разу дочули.

Знесений течєю пором із скреготом урився в острівця і став нерухомо. Всі вискочили на землю чи у воду, тікаючи від копит коней, що билися в муках. Мільва була останньою, бо ж рухи її стали раптом на диво повільними. Отримала стрілою, подумав відьмак, побачивши, як незграбно перевалюється дівчина через борт, як безвладно валиться на пісок. Підскочив до неї, але вампір був швидший.

— Шось у мені обірвалося, — сказала дівчина дуже повільно. І дуже ненатурально. А тоді притисла руки до низу живота. Геральт побачив, як штанина вилянула з штанив темнішає від крові.

— Лий мені те на руки, — Регіс тицьнув йому витягнену з торби пляшечку. — Лий мені те на руки, швидко.

— Що із нею?

— Викидень. Дай мені ніж, мушу розтяти їй одяг. І відійди.

— Не, — сказала Мільва. — Хочу, шоби був поряд.

По її щоці потекла сльоза.

Міст над ними загудів від жовнірських чобіт.

— Геральте! — кричав Любисток.

Відьмак, бачачив, що вампір робить Мільві, збентежено відвернувся. Побачив, як по мосту стрімголов несуться солдати у білих яках. З правого берегу, від бендюги, все ще чулися крики.

— Тікають, — видихнув Любисток, підскакуючи й шарпаючи його за рукав. — Нільфгард уже перед мостом на правому березі! Там ще йде битва, але більшість вояків утекла на лівий берег! Чуєш? Ми також мусимо тікати!

— Не можемо, — зціпив він зуби. — У Мільви викидень. Не зможе йти.

Любисток мерзотно вилаявся.

— То треба її нести, — заявив. — То єдиний шанс...

— Не єдиний, — сказав Кагір. — Геральте, на міст!

— Навіщо?

— Стримаємо втечу. Якщо ці нордлінги достатньо довго втримають правий край мосту, може, нам вдасться забігти на лівий.

— І як ти хочеш стримати втечу?

— Я вже командував військом. Лізь на опору й на міст!

На мосту Кагір сходу показав, що й справді має досвід опанування паніки серед війська.

— Куди, псячі діти! Куди, сучі покидьки! — гарикнув, акцентуючи кожен рик ударом кулака, що валив тих, що бігли, на дошки мосту. — Стояти! Стояти, йохані ви лайдаки!

Дехто з утікачів — аж ніяк не всі — затрималися, перелякані ревом і блиском меча, яким Кагір мальовничо вимахував. Інші намагалися прослизнути за його спиною. Але Ґеральт уже також видобув меча й доєднався до вистави.

— Куди? — крикнув, міцною хваткою осаджуючи одного з жовнірів на місці. — Куди? Стояти! Назад!

— Нільфгард, пане! — крикнув кнехт. — Там різанина! Пустіть!

— Боягузи! — рикнув Любисток, влазячи на міст — голосом, якого Ґеральт у нього ніколи не чув. — Мерзенні боягузи! Заячі серця! Тікаєте, шкіру рятуйте? Аби у соромі життя доживати, підлото?

— Сила їх, пане лицарю! Не встоїмо!

— Сотник убитий... — вистукав зубами інший. — Десятники здиміли! Смерть іде!

— Голови нам не зносити!

— Ваші товариші, — гарикнув Кагір, крутячи мечем, — усе ще б'ються перед мостом і на бендюзі! Все ще воюють! Ганьба тому, хто до них із допомогою не рушить! За мною!

— Любистку, — просичав відьмак. — Спускайся на острів. Маєте із Регісом якимось доставити Мільву на лівий берег. Ну, чого ти тут ще стоїш?

— За мною, хлопці! — дерся Кагір, крутячи мечем. — За мною, хто у богів вірує! На бендюг! Бий-убивай!

Кільканадцять солдат підняли крик, затрясли зброєю, головами виражаючи дуже різні ступені рішучості. Кільканадцять

із тих, що вже було втекли, засоромилися, повернулися і доєдналися до мостової армії. Армії, на чолі якої раптом опинилися відьмак і нільфгардець.

Армія, може, і справді рушила б на бендюг, але перед мостом раптом стало чорно від плащів вершників. Нільфгардці пробилися крізь оборону й вдерлися на міст, об дошки забили підкови. Частина жовнірів, які вже встигли затриматися, знову кинулися навтьоки, частина затрималися нерішуче. Кагір вилаявся. По нільфгардські. Але ніхто крім відьмака, не звернув на те увагу.

— Що почали, треба закінчувати, — ревнув Геральт, стискаючи меч у долоні. — Йдемо на них! Треба розігріти до бою наше військо!

— Геральте! — Кагір затримався, глянув на нього невпевнено. — Ти хочеш, аби я... аби я вбивав своїх? Не можу...

— Справ я на ту війну, — заскреготів зубами відьмак. — Але тут ідеться про Мільву. Ти приєднався до компанії. Приймай рішення. Ідеш зі мною, або стаєш на бік отих, у чорних плащах. Швидко.

— Іду із тобою.

І сталося так, що один відьмак й один нільфгардець, йому союзний, гарикнули дико, закрутили мечами й не задумуючись скочили — два товариша, два друга й компаньйони — назустріч спільним ворогам, на нерівний бій. І було то їхнє хрещення вогнем. Хрещення спільною битвою, люттю, шаленством і смертю. Ішли на смерть, вони, двоє товаришів. Так думали. Бо ж не могли знати, що не помруть того дня, на тому, власне, мосту, перекинутому над річкою Яругою. Не знали, що обом їм призначена інша смерть. В іншому місці й іншому часі.

Нільфгардці мали на руках срібне гаптування у вигляді скорпіонів. Кагір зарубав двох швидкими ударами свого довгого меча, Геральт засік двох ударами сігіля. Потім скочив на балюстраду мосту, пробігши нею, атакував інших. Був відьмаком, утримання рівноваги було для нього іграшкою, але акробатичний номер той здивував і заскочив атакуючих нільфгардців. Вони так

і померли, заскочені, від рублячих ударів ґномського леза, для якого кольчуги були — наче вовна. Кров забризкала витерті дошки й колоди мосту.

Мостова армія, якої піднабралося вже певна кількість, бачачи збройну перевагу своїх командирів, крикнула на всі гори, рикнула, й у тому чути було повернення моралі й бойового духу. І сталося так, що недавні панікери-втікачі кинулися на нільфгардців, наче заядлі вовки, рубаючи мечами й сокирами, колючи списами, молотячи дубинами й алебардами. Тріснули перила, коні полетіли у річку разом із вершниками у чорних плащах. Армія, гарикаючи, увірвалася на передмостя, усе ще пхаючи перед собою Ґеральта й Кагіра, випадкових командирів, не дозволяючи їм зробити те, що зробити вони хотіли. А хотіли тихцем відступити, повернутися за Мільвою і дати дракла на лівий берег.

На бендюзі кипіла битва. Нільфгардці оточили й відрізали від мосту піхоту, яка не втекла; та боронилася затято з-за барикад, збудованих з кедрових і соснових плах. Побачивши підмогу, жменя захисників підняла радісний крик. Але трохи передчасно й необачно. Зімкнутий клин одсічі вибив нільфгардців з мосту, але тепер, біля переправи, ринули на нього флангові контрудари кінноти. Якби не барикади й штабелі бендюги, що вгамовувала як втечу, так і розгін кавалерії, піхота миттєво пішла б у розсип. Приперті до штабелів, солдати прийняли затятий бій.

Для Ґеральта то було щось незнайоме, чого він не знав, абсолютно новий рід битви. Не було й мови про фехтування і роботу ніг, була лише хаотична рубанина й безперестанне парирування ударів, що летіли з усіх боків. Утім, він користався і з незаслуженого привілею командира — солдати групувалися навколо нього, заслоняли боки, захищали спину, вимітали фронт попереду, формуючи місце, у яке він міг ударити й вкусити насмерть. Але тісно-та ставала дедалі більшою. Відьмак і його військо, не зрозуміли коли, почали битися пліч-о-пліч зі скривавленою і змороною

жменькою оборонців барикади, у більшості своїй — гномськими найманцями. Билися у кільці оточення.

А потім прийшов вогонь.

Одним із флангів барикади, розміщеним поміж бендюгою і мостом, була велика колюча купа соснових пеньків і гілок, непереборна перешкода для коней та піхоти. Зараз та купа стояла у вогні — хтось кинув туди смолоскип. Захисники відступили, відігнані жаром і димом. Збиті у купу, засліплені, перешкоджаючи один одному, вони почали помирати під ударами нільфгардців, які їх штурмували.

Ситуацію врятував Кагір. Маючи військовий досвід, він не дозволив оточити на барикаді скуплене навколо нього військо. Дав себе відтяти від групи Геральта, але тепер повертався. Навіть роздобув коня у чорному капаризоні, й тепер, рублячи навколо мечем, ударив у фланг. За ним, кричучи, наче безумні, у діру лізли алебардники й списоносці у якках із червоним раутом.

Геральт склав пальці й ударив у палаючий стос Знаком Аард. Не розраховував на великий ефект, бо вже тижні як був позбавлений своїх відьмацьких елексирів. Але ефект був. Стос вибухнув і розсипався, сіючи іскрами.

— За мною! — крикнув Геральт, тнучи у скроню нільфгардця, що ліз на барикаду. — За мною! Крізь вогонь!

І вони пішли, розкидаючи списками все ще палаючу купу, кидаючи у нільфгардських коней жаром, підхопленим голими руками. Хрещення вогнем, подумав відьмак, наче шалений рубаючи й парируючи удари. Я мав пройти крізь вогонь для Цірі. А йду крізь вогонь у битві, яка аж ніяк мене не стосується. Якої я взагалі не розумію. Вогонь, який мав мене очистити, просто палить мені волосся і обличчя.

Кров, якою був він забризканий, сичала й випаровувалася.

— Уперед! Ломи! Кагір! До мене!

— Геральте! — Кагір змів з сідла чергового нільфгардця. — На міст! Пробивайся із людьми на міст! Згуртуємо ряди...

Не доказав, бо у галопі налетів на нього вершник у чорному нагруднику, без шолома, із розвіяним скривавленим волоссям. Кагір парирував удар довгого меча, але звалився з коня, що присів на задні ноги. Нільфгардець нахилився, аби прибити його до землі. Але не зробив того, стримав удар. На наплічнику його блищав сріблястий скорпіон.

— Кагір! — крикнув здивовано. — Кагір еп Келлах!

— Мортейсене... — у голосі Кагіра, який лежав на землі, не було здивування.

Ґномський найманець, що пробігав обік Ґеральта, — в осмалений і підпалений яці із червоним раутом, — не гаяв часу на дивування хоч чимось. З розмаху увіткнув рогатину у живіт нільфгардцю, пхнув держак, звалив його з сідла. Другий підскочив, наступив на чорний нагрудник поваленого важезним чоботом, всадив наконечник списа просто у горло. Нільфгардець захарчав, плюнув кров'ю і зорав пісок острогами.

У ту саму мить відьмак отримав у хрестець чимось дуже важким і дуже твердим. Коліна під ним підігнулися. Він упав, чуючи гучний тріумфальний рик. Бачив, як вершники у чорному летять до лісу. Відчував, як міст гудить під копитами кінноти з лівого берегу — та несла штандарт із орлом, оточеним червоними раутами.

І так ото скінчилася для Ґеральта велика битва за міст на Ярузі, битва, якій пізніші хроніки, зрозуміло, не присвятили навіть найменшого спогаду.

* * *

— Не турбуйтеся, вельможний пане, — сказав фельдшер, обстукуючи й обмацуючи спину відьмака. — Міст знесено. Нам не загрожує погоня з того берега. Ваші друзі й жіночка також у безпеці. То дружина ваша?

— Ні.

— Ах, а я вже думав... Страшенно оте, пане, коли війна вагітних дівчат кривдить.

— Мовчи, ані слова про те. Що то за хоругви?

— Не знаєте, за кого билися? Дивина, дивина... То армія Лирії. Бачте, лирійський орел чорний і рівійські раути червоні. Ну, готово. Просто забиття. Криж буде трохи боліти, але то нічого. Вилікуєтеся.

— Дякую.

— То мені вам дякувати. Якби ви міст не втримали, Нільфгард би нас на цьому березі під корінь вирізав би, до річки приперши. Не зуміли б ми піти від переслідування... Королеву ви врятували! Ну, бувайте, пане. Йду, інші поранені допомоги виглядають.

— Дякую.

Він сидів на колоді бендюги, змучений, відчуваючи біль і байдужість. Сам. Кагір десь зник. Між палями переламаного навпіл мосту текла зелено-жовта Яруга, полискуючи у світлі західного сонця.

Він підвів голову, почувши кроки, стук підків і хрускіт панцирів.

— То він, милостива пані. Дозвольте, допоможу вам зійти...

— Облиф.

Ґеральт підвів голову. Стояла перед ним жінка в обладунку, жінка із дуже світлим волоссям, таким світлим, майже як його власне. Він зрозумів, що волосся було не світле, а сиве, хоча обличчя жінки не носило ознак старості. Дозрілого віку — авжеж. Але не старості.

Жінка притискала до уст батистову хусточку із мереживними краями. Хусточка була сильно закривавленою.

— Устаньте, пане, — прошепотів до Ґеральта один із рицарів, що стояв обік. — І віддайте шану. То королева.

Відьмак устав. І вклонився, пересилиючи біль у крижах.

— Ти вахифтиф міфт?

— Пробачте?

Жінка відвела хусточку від уст, сплюнула кров'ю. Кілька червоних крапельок осіло на орнаментованому наперснику.

— Її Величність Мева, королева Лирії і Рівії, — сказав рицар у фіолетовому плащі, оздобленому золотим гаптуванням, який

стояв поряд із жінкою, — запитує, чи то ви героїчно командували обороною мосту на Ярузі?

— Яюсь так вийшло

— Вийфло! — королева спробувала засміятися, але те не дуже їй вдалося. Скривилася, бридко вилаялася, але невиразно, знову сплюнула. Перш ніж встигла прикрити рота, він побачив па-скудну рану, зауважив брак кількох зубів. Вона перехопила його погляд. — Ага, — сказала з-за хусточки, дивлячись йому в очі. — Якийф фучий фин гепнув мене профто у морду. Нічого фтрафного.

— Королева Мева, — заявив пафосно той, у фіолетовому плащі, — билася у перших рядах, як чоловік, як рицар, ставши проти переважаючих сил Нільфгарду! Та рана болить, але не спотворює! А ви врятували і її, і наш корпус. Коли якісь зрадники захопили пором, той міст став для нас єдиним порятунком. А ви його героїчно захистили...

— Перефтань, Одо. Як ти ввешфя, герою?

— Я?

— Ну певне, що ви, — рицар у фіолетовому глянув на нього грізно. — Що із вами? Ви поранені? Контужені? По голові вас ударили?

— Ні.

— Тоді відповідайте, раз королева запитує! Бачте ж, вона поранена в уста, важко їй мовити!

— Перефтань, Одо.

Фіолетовий уклонився, потім глянув на Геральта.

— Ваше ім'я?

Та нехай там, подумалося йому. Досить з мене того всього. Не стану брехати.

— Геральт.

— Геральт звідки?

— Нізвідки.

— Не пафований? — Мева знову оздобила пісок під ногами червоними розбризками слини, змішаної із кров'ю.

— Вибачте? Ні-ні. Не пасований. Ваша королівська величність. Мева витягнула меч.

— На коліно.

Він послухався, надалі не в силах повірити у те, що діється. Надалі думав про Мільву й дорогу, яку обрав для неї, злякавшись трясовин Ізгіту.

Королева повернулася до Фіолетового.

— Ти фкавеш формулу. Я не маю фубів.

— За безприкладну мужність у бою за слушну справу, — розпочав із пафосом Фіолетовий, — за явний доказ цноти, гонору й вірності Короні, я, Мева, з ласки богів королева Лирії і Рівії, силою мою, правом і привілеєм пасую тебе на рицаря. Служи вірно. Знеси той удар, але більше ні одного.

Геральт відчув на плечі удар клинком. Глянув у світло-зелені очі королеви. Мева сплюнула густою червінню, приклала хусточку до обличчя, підморгнула до нього з-за мережив.

Фіолетовий підійшов до монархині, зашепотів. Відьмак почув слова: «прізвисько», «рівійські раути», «штанدارт» і «честь».

— Флуфно, — кивнула Мева. Говорила все виразніше, перемагаючи біль, впихала язика у щербу від вибитих зубів. — Ти тримав міст разом із вояками з Рівії, мужній Геральте нізвідки. Так воно вже вийфло, ха-ха. Ну, а мені вийфло надати тобі за те прізвисько? Геральт із Рівії. Ха-ха.

— Схиліться, пане рицарю, — прошипів Фіолетовий.

Пасований рицар Геральт із Рівії уклонився глибоко, так, аби королева Мева, його сюзеренка, не помітила усмішки, гіркої усмішки, яку він не зумів опанувати.

Кінець третього тому

Світ наприкінці миру¹

Одна з найбільших ілюзій читацької оптики при прочитанні Саги про Відьмака — це переконаність у тому, що між збірками оповідань і романною пенталогією Сапковський — свідомо чи ні — змінює, так би мовити, «інтелектуальну мапу» свого світу. Що описуючи у «Відьмаку» чи у «Меншому злі» раннє Середньовіччя, у «Крові Ельфів» він перескакує до Середньовіччя пізнього — ба й навіть до ранньомодерної доби.

Щоб не піддатися цій ілюзії, треба, щонайменше, пам'ятати про такі моменти.

По-перше, Сапковський аж ніяк не створює кальку з нашого світу; навпаки, він формує мікс, важливий для нього тими можливостями, які цей всесвіт надає для розвитку інтриги (і це стосується найперше низки рішень, скажімо, культурно-технологічних: наприклад, магам тут відомо про генну інженерію, вони оперують тезаурусом розвиненої науки, королі тут оперують політологічними концептами останніх століть, а жінки — дивовижно, як для традиційного суспільства, емансиповані).

¹ Скорочення назв творів:

- ГР — «Голос розуму» (збірка «Останнє бажання»)
- ДІ — «Дешифра істини» (збірка «Останнє бажання»)
- МЗ — «Менше зло» (збірка «Останнє бажання»)
- ОБ — «Останнє бажання» (збірка «Останнє бажання»)
- ММ — «Межа можливого» (збірка «Меч призначення»)
- КХ — «Крихта льоду» (збірка «Меч призначення»)
- ВВ — «Вічний Вогонь» (збірка «Меч призначення»)
- КЕ — «Кров Ельфів»
- ЧП — «Час Погорди»
- ХВ — «Хрещення вогнем»
- ВЛ — «Вежа Ластівки»

По-друге — і це, мабуть, ще важливіше, — в оповіданнях перших двох книжок ми бачимо світ тільки й виключно очима відьмака Геральта, головного персонажа циклу. У пенталогії оптика ця різко змінюється, активними «сприймачами світу» для читача стають куди більш широкі соціальні та культурні верстви: з «Крові Ельфів» починаючи, світ описується вже й політиками, й верхівкою суспільства, й магами, й ученими — і ким тільки не. І з новими томами складність картинки все збільшується (досягаючи свого піку в останньому томі пенталогії, романі «Володарка озера»).

А інша оптика, що відрізняється від Геральтової, — це інші ідеї, інші погляди на події, інші деталі, які потрапляють на око дійовим особам-оповідачам.

І якщо Геральт у перших двох збірках оповідань воліє триматися подалі не тільки від політики, а й від великих міст («*Поїду на південь, Любистку. Далеко на південь. Тут я роботи не знайду. Цивілізація. На холеру тут комусь відьмак?*» — ГР; «*— У містах також можна знайти зайняття для відьмака. Думаю, що колись ти таки осядеш назавжди у якомусь місті, Геральте. — Скоріше мене дідько візьме*» — КЛ), то саме місто раз у раз стає територією, де відбуваються важливі події пенталогії.

Змінюється не світ — змінюється погляд на нього.

Ми б ризикнули навіть наголосити на такому: Сапковський створює напрочуд щільний і взаємопов'язаний світ, короткий начерк якого ми спробували запропонувати читачеві нижче.

(Важлива примітка: ми намагатимемося посилатися на факти й події, які вже відомі читачеві з п'яти прочитаних книжок — і не забігати уперед, у наступні два томи пенталогії, не говорячи вже про «Сезон гроз», пріквел, який повертає нас у часи перед оповіданням «Відьмак».)

Політика. Перш за все — те, що лежить на поверхні. Сплетення дій і подій політичної площини: наявні у циклі держав, взаємини між ними. Інакше кажучи — політична географія світу відьмака.

У політичному плані світ цей, як уже знає читач, розділено на три зони, дві з яких взаємоспоріднені, а третя має специфічні ознаки й особливості.

Щодо першого, то тут повинно йтися про **Північ**.

Стрижнем цієї території є конгломерат політичного утворення, що зветься Чотирма Королівствами. Згідно із легендарною історією світу (із базовими подіями якої читач мав змогу ознайомитися у «*Часі Погорди*»), саме на території міжріччя Яруги та Понтару, двох головних водних

артерій Півночі, відбулася висадка першопоселенців-людей, і саме звідси вони почали свою п'ятисотрічну експансію.

Це — чотири найбільші держави регіону й головні політичні гравці тут.

Реданія. Королівство, що лежить між річками Буїна та Понтар (у нижній течії останньої). Столиця її — місто Третогор. У зону її впливу, окрім суто унітарних адміністративних одиниць, входять дві території із особливим статусом: це університет у Оксенфурті (який має право університетської автономії — і вона поширюється на низку соціальних і суспільних прав професури й студентів, аж до права екстериторіальності) та вільне місто Новіград: специфічна «купецько-теократична республіка», оскільки воно є не тільки зосередженням торгівлі, а й центром жрецького життя Півночі: тут резиденція ієрарха, голови міста, пов'язаного із Храмом Вічного Вогню. Окрім цих двох територій, влада над іншими землями королівства Реданія — унітарна королівська. Герб Реданії — срібний орел на червоному полі.

Темерія. Королівство на південніше за Реданію зі столицею в місті Визіма (кордон між ними проходить по річці Понтар), на заході включає в себе прибережні території, на сході межею його є Магакам, за яким починається вже королівство Едірн, на півдні — середня та нижня течія річки Яруги. На відміну від Реданії та Кедвену, Темерія не є унітарною державою — це складний конгломерат земель володарів, що стоять лише на щабель нижче за короля Темерії: офіційний титул короля, як ми знаємо його по книжці: «пан Темерії, Понтару, Магакаму й Соддену» (до якого титулу на початку Других Північних воєн додалося ще й «лорд-протектор Брюгге»); крім того, на території Темерії розташована низка напівавтономних територій, таких, наприклад, як князівство Елландер. Також на землях королівства розташована школа магічок на острові Танедд у місті Горс Велен. Герб Темерії — лілеї на чорному тлі.

Кедвен. Королівство на сході від Реданії; зі сходу й півночі межею із Синіми горами, рубежем засвоєного людського світу; на півдні кордон між Кедвеном й Едірном проходить по річці Понтар. Столиця Кедвену — місто Ард Каррайг. Політично Кедвен — унітарне королівство без великих автономних чи напівавтономних утворень на його території. Одночасно саме на території Кедвену розташовується Каед Морен, один з центрів плекання і навчання відьмаків (у теперішній час він перебуває в руїнах

і як центр підготовки відьмаків не функціонує). Крім того, на території Кедвену розташовано школу магів-чоловіків Бан Ард (що, як й університет в Оксенфурті чи школа магів на острові Танедд, є екстериторіальною). Гербом Кедвену є єдиноріг.

Едірн. Четверте з Великих Королівств Півночі, що займає територію від Синіх гір до Магакаму зі сходу на захід і від верхньої течії річки Понтар до об'єднаних королівств Лирії та Рівії — з півночі на південь. Столиця — місто Венгерберг. Унітарний устрій без великих князівств чи герцогств на його території (якщо не рахувати ельфійське королівство Дол Блатанна, але воно виникло вже під час воєн із Нільфгардом, розмова про що — це окрема тема). Герб Едірну — злато-червоні крокви на чорному полі.

Саме ці держави є становим каркасом історії Півночі, саме вони були центром опору Нільфгарду під час Північних воєн.

До цих чотирьох держав треба додати й об'єднане королівство **Лирію і Рівію**. Державу ту розташовано лежить у Дол Анг'ра, географічно вона поєднана із Едірном і є природним союзником Чотирьох Королівств (скажімо, саме королева Лирії і Рівії Мева стала єдиним монархом, крім володарів Чотирьох Королівств, якого запрошено за таємну зустріч королів Реданії, Темерії, Кедвену й Едірну напередодні Другої Північної війни). Лирія і Рівія — свого роду брама в Едірн, із діями лирійських партизан читач уже знайомий. Гербом королівства є поєднання лирійського чорного орла на золотому полі із трьома червоними раутами (чотирикутними ромбічними діамантами) на білому полі.

Утім, на Півночі була ще й свого роду «п'ята сила» — королівство, яке у довоєнний час складало конкуренцію Чотирьом Королівствам — і яке стало територією найдраматичніших епізодів Першої Північної війни.

Йдеться про **Цінтру**. Ще й під час Другої Північної війни офіційний титул спадкоємниці цінтрійського престолу звучав таким чином: «*королева Цінтри, княжна Брюг'ге й герцогиня Соддену, спадкоємиця Інніс Ард Скеल्ली й Інніс Ан Скеल्ली, сюзеренка Аттре*» (ЧП), а це ж — чималий шмат земель у гірлі річки Яруга й острови Скеल्ली на додачу. Остання королева Цінтри — Каланте, Левиця Цінтри — командувала чималою армією (наприклад, у першій у своєму житті битві, яку вела королева, — битві при Хочебужі — загальні втрати обох сторін конфлікту складали три тисячі воїнів, що є значною цифрою для цього світу: наприклад, у протистоянні Малле-

ори та Кайнгорна сумісна чисельність їхніх військ складала трохи менше цих трьох тисяч). На півдні, у районі гір Амелл і Сходів Марнадаля, Цінтра межувала із територіями, захопленими імперією Нільфгард, головною силою Півдня. Вихід же до моря, контроль над гирлом Яруги й союз із островами Скелліге давав Цінтрі величезні бонуси у торговельних справах. За політичним устроєм Цінтра залишалася королівством, але влада короля часто виявлялася обмеженою контролюючими органами шляхти — зокрема Королівською Радою («Цінтра — не тиранія. Рада вирішить, чи має клятва вже мертвого короля вирішувати долю спадкоємниці трону» — ПЦ). Гербом Цінтри є три крокуючі леви на синьому полі.

У межиріччі Яруги, якщо вже не відходити далеко від того регіону, існує і ряд малих королівств, формально — а то й реально — не підвладних більшим силам. Зокрема, це **Верден**, **Цідаріс**, **Керак**. Усі три розташовані на морському узбережжі, всі три — живуть з моря і морем; нарешті, всі вони межують із Брокілоном, лісом дріад, і ведуть нескінченну війну за контроль над ним. Усі три королівства розташовані у зоні тяжіння Темерії і є її союзниками. Цідаріс і Керак мають флоти, Верден — три сильні фортеці у гирлі Яруги: Настрог, Розрог і Бодрог (ті, про які володарі Чотирьох Королівств говорять: «Фортець тих не захопити з ходу, жодна новочасна техніка тут не допоможе» (КЕ), — і ті самі, капітуляція яких призводить до замирення Темерії з Нільфгардом). З книжок відомі й герби Вердену (жовто-чорна шахівниця) та Кераку (блакитний дельфін, що пливе, із червоними плавниками й хвостом на золотому полі).

Але ж на Півночі є ще одна група державних сил, яка активно впливає на перебіг подій. Мова йде про так звану Лігу з Генг'форсу та королівства Ковір і Повісс.

Спершу **Ковір** і **Повісс** були територіями, підвладними Реданії, але з часів повстання Фальки вони вибороли незалежність і дотепер залишаються самоправними утвореннями. Розташовані на крайньому північному заході земель, зайнятих людьми, Ковір і Повіс офіційно дотримуються нейтралітету, а оскільки вони є центрами добування і переробки ресурсів, то у країнах Півночі Ковір і Повіс зберігають за собою місце головних торговельних сил. Формально, Тиссеніди, які тут володарюють, після повернення на престол іменуються «*королями Ковіру, Повіссу, Нароку, Вельхаду й Тальгару*», окреслюючи таким

чином усі підвладні їм території. Відносини країни із Реданією й іншими державами Півночі базуються на так званому Першому Ексетерському Договорі (або, як звуть його за першою фразою, «*Mare Liberum Apertum*» — «Море є вільним і відкритим»); підписаний у Лан Ексетері (звідси його назва) між представниками Ковіру й Повіссу й королями Реданії та Кедвена, він фіксував досить вигідні умови для купецької країни: вільність морів, свободу торгівлі й незалежність Ковіру й Повіссу від королів Півночі — за умови збереження нейтралітету Крайньої Півночі. Гербом Ковіру й Тіссену є чотирьохчасний щит із зображенням у першій долі на червоному полі срібної руки Тиссенідів, у другій долі — срібних пасів лівоукісних, на їхньому тлі чорна колона (знак князівства Повісс), у третій долі, срібній — вістря блакитного вгору, у четвертій червоній долі — половини срібного орла.

Ліга з Генґфорсу є персональною унією монархів кількох невеличких королівств Півночі; раніше вони представляли Східну Марку Ковіру, але сьогодні є самоврядними. Поєднання їхнє відбулося навколо королівства Кайнгорн і включає, окрім тої держави, такі країни, як Маллеора, Крейден та Холопілля. Гербом Ліги є здіблений грифон.

Усе це — від Яруги до Драконових гір — ті країни, які протягом першої і другої книжок оповідань про відьмака Ґеральта були простором для його пригод. Саме по їхніх містах і селищах Ґеральт їздив, і саме там він заробляв собі на життя.

Але у цього світу є ще й друга половина (і — як здається спершу — темний її двійник) — Південь.

Південь — це перш за все імперія **Нільфгард**.

Нільфгард спочатку (на сторінках «*Чогось більшого*», наприклад) з'являється як класична держава Чорного Володаря; уже сама назва її відсилає до Нільфгейму, скандинавської країни мертвих, звідки на Північний Армагеддон — Рогнарьок — прийдуть хтонічні чудовиська; недарма нільфгардців у Країнах Півночі звуть Чорними, недарма вони — до пори — недиференційована маса; недарма Любисток — ще до перших своїх зустрічей із нільфгардцями — репетує: «*Ніколи не було подібних воєн.... Армії Нільфгарду залишають після себе випалену землю і трупи. Цілі поля трупів. Це війна на знищення, на повне знищення. Нільфгард проти всіх.... Виглядає на те, що нільфгардці прибули з-за гір, аби наш світ знищити*» (ОБ).

Трохи пізніше — вже у «Крові Ельфів» — Нільфгард втрачає свої виключно інфернальні та хтонічні властивості й перетворюється на «всього лише» тоталітарну державу, спрямовану на завоювання світу, на свого роду «нацистську Германію» для країн Півночі. А ще трохи далі, у наступних книжках — картина ця ускладнюється ще більше, а Нільфгард стає, скоріше, відповідником Давнього Риму, який ми знаємо з нашої історії.

У цьому томі читачі вже зустріли таке знайоме визначення, як «*Rax Nilfgaardiana*» (як калька від «*Rax Romana*» — «Римський Світ»), дізналися, що столицею Нільфгарду є Місто Золотих Веж, а герб імперії — Золоте Сонце (інакше кажучи, самі нільфгардці сприймають себе цілком «солярно», як безумовно позитивну силу); трохи згодом читачі дізнаються, що «нільфгардець» — цілком як у Давньому Римі — визначається як «житель столиці — Нільфгарду» (саме тому Кагір раз у раз відкидає спроби інших називати його нільфгардцем), а саме місто стоїть на річці Альба, «Білою» (а згідно із легендами, Тибр, на якому стоїть Рим, спочатку звався Альбулою; також Альба було містом, у якому, згідно із легендою, народилися Ромул і Рем, засновники Риму).

Утім, до кінця циклу Нільфгард залишається містом та країною загадок: якщо ми точно знаємо про початки Чотирьох Королівств (заснованих чи то вигнанцями, чи то біженцями в останній період Кон'юнкції Сфер), то про походження Нільфгарду відомі лише легенди (більшість із них пов'язують Нільфгард із «чорними сейдхе» — «*бо то ж ельфійська раса, ці нільфгардці... У венах їхніх ельфійська кров тече*» — КЕ). Мова нільфгардців і справді близька до ельфійської — а до того ж надто відрізняється від загальнолюдської, якою розмовляють на Півночі.

Однак не вибудовуватимемо конспірологічних теорій — дамо лише факти.

Нільфгард (як столиця) розташований на відстані десь 2500 миль від Брокілоу — саме такий шлях планує подолати Ґеральт у своєму поході за Цірі.

Розширення Нільфгарду було пов'язано із планомірним захопленням територій, деякі з яких ставали нільфгардськими провінціями, а деякі — «плющовими королівствами», у яких формально існуючий монарх залишався повністю залежним від імператора. Провінціями й внутрішніми територіями Нільфгардської імперії є, наприклад, Віковаро, Етолія, Маехт,

Еббінг, Гесо, Меттіна, Назаїр (причому серед відносно недавно підкорених Нільфгардом країн не згадуються тільки перші дві; навпаки, саме вони є джерелом найвідданіших солдат нільфгардського війська: ветеранів-піхотинців з Віковаро й Етолії). Більше того, за часів молодості королеви Цінтри Каланте Еббінг залишався незалежним королівством (звідти походить Ройгнар, батько Паетти та дід Цірі). Якщо ж орієнтуватися на історію Висогота, із якою читачі познайомляться у наступному томі саги, то виходить, що Еббінг було захоплено вже при теперішньому імператорі Нільфгарду, Емгирі вар Емрейсі, за останні десять років.

Одночасно Нільфгард не є абсолютною монархією — якщо розглядати імперію у часовій перспективі (хоча, безумовно, вона залишається такою під час володарювання імператора Емгирі): активність монарха досить суттєво обмежують інші соціальні інституції — аж до впливів окремих аристократичних домів включно. Це не демократія (як не був демократією Рим), але це — гра важелів і противаг.

Утім, на момент початку пенталогії імперія Нільфгард — це соціальна машина, у якій є головний — і єдиний — оператор: імператор Емгир вар Емрейс, Біле Полум'я, Що Танцює На Курганах Ворогів.

Але світ, у якому існує відьмак Геральт, не обмежується навіть цим глобальним протистоянням Півдня і Півночі. Тут є вдосталь третіх сил, з яких деякі присутні на сторінках книжок як важливі елементи, а деякі — лише миготять на задньому плані.

Так, за межами освоєного «цивілізованого» світу існують, наприклад, зерріканці із їхніми дикими войовниками-вершницями, культом дракону та специфічним озброєнням; десь за межами відкритого на сторінках книжок світу існують країни Офір і Зангвебар, із якими у країн Півночі встановлені торговельні зв'язки; десь існують нові землі, які тільки відкриє — у недалекому майбутньому — Фабіо Сахс, уже відомий читачам юнак з «Часу Погорди».

Нарешті, говорячи про політичні особливості Півночі, неможливо оминути Старших Людей, які співіснують тут із людьми: дріад, нерейд, вампірів, ельфів, гномів, гномів...

З них тільки дві раси мають свій пристанок, який, до того ж, є суб'єктом політичного життя. Це **ліс Брокілон** дріад і **Магакам** гномів. І якщо Брокілон протягом уже кількох століть є, так би мовити, ексклавом, виключеним

із системи соціальних і економічних зв'язків, закритою територію, на кордонах якої ведеться війна дріад проти всіх, хто на той кордон зазіхає, то Магакам цілком інтегрований у систему економічних зв'язків — ба й більше: він формально є протекторатом Темерії (нехай і без присутності людей в адмініструванні гномських поселень).

Економіка. Крок другий — економіка. «Довгі» періоди, кров цивілізацій, машини соціальних змін.

Світ Ґеральта — це світ, що підходить до межі першої індустріальної революції. У низці галузей економіки це — аж ніяк не Середньовіччя (скільки б там не «високе»). Але тут, як і в реальній історії відомої нам цивілізації, у сільському, наприклад, господарстві багато в чому продовжується «довге середньовіччя» — як на рівні технологій праці на землі, так і на рівні ментальності селян.

Інша справа — видобування природних ресурсів. Розвиток економіки у докапіталістичну епоху тим більший, чим більший обсяг унікального для зони видобутку чи виробництва товару перевозиться на чималу відстань — і чим тісніше сплетена сітка взаємодій поміж окремими регіонами як у межах однієї країни, так і в межах наддержавних зв'язків.

Так, приморські країни потребують корабельного лісу (при надзвичайно інтенсивному морському судноплавстві), а «довготний» характер світу відьмака розподіляє Північ і Південь на кілька паралельних (у всіх сенсах) економічних зон. Так, корабельний ліс постачається по річці Понтар з Кедвену й Едірну, а по річці Ярузі — з Ангрену, Брюгге й Соддену. Відповідно, Новіград і Цінтра стають великими перевалочними пунктами такої торгівлі, а приморські країни (такі, як Цідаріс, наприклад, чи острови Скелліге) з піратів досить швидко перетворюються на каботажників. Транзитний характер Темерії та Реданії раз у раз зіштовхує їхні війська у прикордонних війнах (одна з яких, наприклад, ще за часів довоєнних, досить докладно описана у «Сезоні гроз»).

Але деревина — хай навіть у вигляді деревного вугілля, необхідного для гутництва, як напівфабрикат для складніших виробництв, — лише один з елементів господарчого процесу. Кров економіки — видобування й обробка сировини.

Північ має два центри копалин: це Магакам і Ковір. Причому Ковір, як свого роду «купецька монархія», за рахунок видобутку й первинної

обробки корисних копалин перетворюється на силу більшу, аніж Чотири Королівства із їхньою шляхтою та рицарськими арміями. У наступному томі циклу, у *«Вежі Ластівки»*, історія становлення Ковіру як могутньої держави розглянута у подробицях, ми ж лише зафіксуємо взяті звідти голі цифри: на останні передвоєнні роки Ковір видобував з копалин *«стільки, скільки Реданія, Едірн і Кедвен разом узяті»* (ВЛ). І — ще цифри: *«На Ковір і Повісс припадала чверть світового видобутку руд срібла, нікелю, свинцю, олова й цинку, половина видобутку руд міді та міді самородної, три чверті видобутку руди марганцю, хрому, титану й вольфраму й стільки ж видобутку металу, який присутній лише у самородній формі: платини, ферриту, криобеліту, димериту. І понад 80 відсотків світового видобутку золота»* (ВЛ).

І якщо первинний шлях деревини й простішої сировини йде зі сходу на захід, за течією річок, то «рудний шлях» — морський, спрямований з Півночі на Південь, в обхід Чотирьох Королівств, і в бік Магакаму, де усі ті рідкісні руди використовувалися для виробництва високоякісного металу для зброї, обладунку — але й інструментів, потрібних у господарстві.

Магакам, таким чином, повністю залишаючись територією Старшого Люду, гномів, стає необхідною складовою загальносвітових господарських процесів, залишаючись ізольованим (хоча — й самоізольованим) від світу людей.

А у «світі людей», на Півночі, стає дедалі зрозумілішим, що стара організація праці — цехова, із жорсткою регламентацією як трудових зусиль, так і соціальної, ба й культурної чи повсякденної навіть активності, — веде в нікуди, до цивілізаційного програшу. Того програшу, який, з одного боку, забезпечує стрімкий розвиток Ковіру й Повіссу, а з іншого — соціальні та економічні зміни у Нільфгарді. Бо Нільфгард перейшов уже до мануфактурного типу виробництва (*«Темерію заливають дешеві товари з нільфгардських мануфактур.... Реданія майже не має мануфактур, а ремісники конкуренції б не витримали»* — КЕ). До того ж треба мати на увазі унікальний момент у самій Нільфгардській імперії, де вертикаль влади дає можливість для швидкого розвитку окремих галузей виробництва під більш-менш жорстким державним контролем (так, діяльність Петера Евертсена на тимчасово окупованих територіях Лирії та Рівії має сенс виключно у разі можливості не просто знищення,

а інженерної деконструкції всієї тамтешньої інфраструктури: «Гута в Гулеті, з великими печами. Плавильня, гута гальмею і велика кузня заліза в Ейсенлаані, п'ятсот центнерів річної продукції. Ливарні й вовняні мануфактури в Альдерберзі. Солодові млини, винокурні, ткацькі й красильні майстерні у Венґерберзі. Демонтувати і вивезти» — ЧП)

Але окрім товарного обігу важливим (а може, й першим за важливістю) для розвитку економіки стає обіг грошовий.

(Зауважимо як аргумент щодо гомогенності світу збірок оповідань — і романів, що коли більш-менш детальні описи видобутку й торгівлі у Сапковського з'являються лише у пенталогії, то описи функціонування складних банківських систем починаються вже у збірках оповідань: досить пригадати пригоди Ґеральта, Любистка й половинчика Бібервельдта у Новіграді у «Вічному Вогню» — там, наприклад, послідовно згадуються акредитиви, векселі, авалі, гарантійні умови, складні системи податків та міждержавних банківських зв'язків; «інтереси», — як казали герої того оповідання, — *повинні крутитися*».)

Окрім великих гравців (як то банківський дім Джіанкарді чи діяльність Віме Вівальді з Новіграду) економічний розвиток дає шанс на збагачення гравцям малим, тим, хто реалізує гру поміж попиту і пропозицією (не важливо, чи йде мова про «Веру Левенгаупт і Синів», чи про гавенкарів із їхнім бажанням поживитися з блок — «*для купців важить лише прибуток, не політика*» — КЕ). Утім, не станемо забувати, що, наприклад, згідно із відомим французьким дослідником ранньомодерних часів Ф. Броделем саме ці «малі торговці» створюють умови суспільних зсувів — як економічні, так і соціальні.

Соціум. Будь-яке традиційне (нехай навіть традиційне «в міру») суспільство — це характерний візерунок соціальних ролей і статусів. А візерунок цей означає чітку ідеологію і практику розшарування окремих суспільних станів.

Знайоме нам європейське Середньовіччя досить швидко сформулювало базову для себе ідею трьох станів, із яких складається «правильне» суспільство: *oratores*, *bellatores* та *laboratores* — ті, хто моляться, ті, хто воюють, і ті, хто працюють. Цю схему — цілком дієву для нашого Середньовіччя — можна, здається, використовувати як первинну аналітичну модель і для світу відьмака.

Із однією, щоправда, важливою обмовкою: із *bellatores* та *laboratores* там не виникає проблем (перші — шляхта й рицарство — продовжують існувати на Півночі як важлива й активна соціальна сила, потихеньку витискаючись купецтвом і ремісниками з економіки й кондотьєрами з військової сфери; другі — у міру розвитку міського простору — ускладнюються, розширюють свої реальні можливості й претендують на прийняття рішень — а не тільки на їхнє виконання під жорсткою рукою «тих, хто воює»: досить пригадати панів радних, які з'являються в оповіданнях Сапковського вже з перших збірок).

Складніше із третьою складовою (у межах знайомої нам ідеології вона ж — перша, та, що є на вершині піраміди в умовах теоцентричного суспільства) — із *oratores*. Бо, по-перше, релігія не відіграє у світі відьмака такої вже значної ролі (до того ж ми маємо тут справу із політеїзмом — а тому із внутрішньою конкуренцією культів); по-друге, у жреців тут є щонайменше два конкуренти. І кожен із тих конкурентів готовий переформатовувати світ під себе.

Соціальна антропологія, говорячи про соціальну роль медіаторів у традиційних суспільствах, свідчить про щонайменше три базові функції тих, хто поєднує «людський» і «позалюдські» прошарки буття. Це: поєднувати земне й надприродне (буквальний сенс поняття *mediatio*), провіщувати майбутнє; реалізовувати магічні практики (будь-якої спрямованості). При ускладненні суспільства ці три функції часто закріплюються за окремими соціальними групами — саме так стається й у світі відьмака.

Жреці продовжують займатися поєднанням людського й божественного (при всій позачуттєвості цього останнього — боги не присутні у світі відьмака ані безпосередньо, ані опосередковано, через чудеса та діяння). Але жреці ці — здебільшого підкреслено маргінальні, вони або займають чітко прописану професійну нішу — як жриці храму Мелітеле, або ж виступають як фактор соціальної нестабільності (і як такі активно використовуються у політичній боротьбі: «...показав жерцям, де їхнє місце,... ті що залишилися, взяли за корисніші справи. Вивчали книжки і прищеплювали знання дітям, лікували хворих, піклувалися про вбогих, калічних і бездомних. Не лізли у політику. А тепер прокинулися й верещать у храмах дурню мотлоху, а мотлох слухає й нарешті дізнається, чому йому так погано

ведеться» — КЕ). Винятком — чи не єдиним, мабуть, — є Новіград і культ Вічного Полум'я.

Із науковцями — справа трохи складніша. З одного боку, ми маємо потужну Оксенфуртську Академію, що починається з філософії (Брама Філософів і понині залишається головними воротами на території університету), але розвивається у бік досліджень у галузях (ал)хімії, біології, медицини, висилає природознавчі експедиції для пошуку й опису нових біологічних видів, формує фундамент скептичного мислення у своїх випускників і стандарт пошуку істини поза межами університетських аудиторій (і нам відомо про паралельну Оксенфурту навчально-дослідницьку структуру на Півдні — про Імперську Академію у Кастель Граупьян). З іншого ж — цей осередок просвітництва для необдарованого магічно юнацтва чи не єдиний на всю Північ, а вчений повсюдно сприймається в кращому разі як дивак, жульвернівський ґава-Паганель (як-от магістр Лін Пітт з *«Крові ельфів»*), а у гіршому — як потенційно небезпечний суб'єкт.

До того ж і головну свою функцію (як це було в європейському світі, наприклад) — прогностику майбутніх станів досліджуваних об'єктів — учений у світі відьмака все ще не виконує повною мірою.

Утім, свої соціальні функції Оксенфуртська Академія виконує цілком і повністю: це й можливість скорочення дистанції між представниками різних соціальних груп у студентській аудиторії (ба й між представниками різних рас: досить пригадати собі слова медички Шані про «лавкове гето»), і транзитний характер навчання зі збереженням взаємин «університетського братства» вже за межами навчання, і встановлення зв'язків поза державними кордонами.

Нарешті, третя складова — магія. Нам уже доводилося давати короткий нарис про неї у світі Ґеральта, тому — тільки на кілька слів більше. З усіх трьох груп, які можна було б зарахувати до *oratores*, саме маги займають найбільш високу й найменш хистку позицію.

У них напрочуд високий соціальний статус (не дивлячись на Новіградську унію і на «відділення магії від держави», маги раз у раз ставляться до королів і монархів лише як до провідників своєї волі — і, що важливіше, сприймаються стороннім спостерігачем як ляльководи: *«Ви скористалися маячною божевільного, аби посилити вашу владу. Щоб зруйнувати союзи,*

розірвати заручини, створити плутанину в династіях, словом, міцніше по-
смикати за мотузки, прив'язані до коронованих маріонеток» — МЗ). У них
є система освіти, паралельна світській немагічній, але й така, що прак-
тично випереджає її за методами (одне психологічне тестування майбут-
ньої студентки магічної академії говорить саме за себе). Для них, нареш-
ті, актуальний цілком природознавчий і модерно-науковий підхід як до
реальності, так і до сутності самої магії: генетична теорія, методи експе-
рименту та повторюваності як базові при роботі із магією, уявлення про
можливість — і необхідність — інтроспекції як методу пізнання соціуму
(можна пригадати тут археологічні дослідження Істредда з Айдд Гинвай-
лю). Вони не лише створюють небачене (хоча — й це також) — вони
приносять безпосередню користь, працюють із проблемами тут і зараз
(*«Та чхала я на вашу довіру, відьмаки. На світі є рак, є чорна віспа, пра-
вець і лейкоз, є алергії, є синдром раптової смерті немовлят. А ви ваші
«грибки», з яких, може, вдалося б дистилювати ліки, що рятували б життя,
ховаєте від світу»* — КЕ).

Їх поважають, бояться і ненавидять — але вони потужна сила (на Пів-
ночі: як читач уже знає, на Півдні, у Нільфгарді, справи йдуть зовсім
інакше й магія трактується там виключно сервільно).

Але тут є одна характерна риса — перехід до епохи першої індустріаль-
ної революції означав у відомому нам світі «успіху європоцентричної ци-
вілізації» щонайменше такі моменти: створення конкурентного середови-
ща, яке дає можливість розвитку ідеї прогресу; кінець екуменічного світу
«єдиного культурного середовища» (яким у нашій історії було християн-
ство) та зміцнення світської національної влади на тлі секуляризації жит-
тя і свідомості.

Оскільки ж у світі відьмака Ґеральта немає єдиної і сильної церкви
(бо навіть Храм Вічного Вогню не виходить у своїх впливах за стіни Но-
віграду), то головним конкурентом світської влади стає саме магічна
конфратерія...

Але про це читач Сапковського ще довідається у подальших томах.

Релігія. Нарешті, останній елемент мозаїки, який ми зачепимо у цьому
огляді, — це релігійні системи й погляди у світі Ґеральта.

Мабуть, не було б помилкою сказати, що світ відьмака — світ здебіль-
шого позатеїстичний: тут є храми, але немає богів. (Ми тут говоримо про

реальні надприродні сутності, такі звичайні для світу фентезі.) Тут є жреці — але немає культу (як системи релігійних дій — тих, до яких залучено громаду). Тут є церкви — але немає теофанії.

Й усе-таки певні елементи релігійного пейзажу ми повинні зафіксувати.

Перш за все, читач уже знає, що світ, у якому живе Геральт, — то світ політеїстичний. Але тут немає навіть усталеного пантеону. Кількість богів нам невідома, як невідома й кількість їхніх храмів, але кількох із них автор усе таки називає.

Це, по-перше, **Мелітеле**. Про неї нам відомо чи не найбільше, та й сам той культ — чи не найбільш упізнаваний нами (бо є інваріантом добре відомого людству культу Великої Матері: *«Культ богині Мелітеле був одним з найстарших, а свого часу — одним із найрозповсюдженіших, своє ж начало вів із часів незапам'ятних, ще долюдських. Чи не кожна долюдська раса і кожне первісне, ще кочове людське плем'я шанували якусь богиню врожаю чи плідності, опікунку землеробів і садівників, покровительку кохання і шлюбу. Більшість із тих культів і злилися у культ Мелітеле»* — ГР). Храми її, здається, присутні по всіх країнах, хоча найбільшу популярність має храм у Елландері (до того ж наділений чіткою екстериторіальністю, як ми знаємо із сюжету *«Голосу розуму»*). При цьому, ведучи просвітницьку діяльність, храм Мелітеле в Елландері забезпечує не тільки свою власну структуру: *«Дівчата приходили та йшли собі — як віщунки до інших храмів, як акушерки й цілительки, спеціалізовані на жіночих і дитячих хворобах, як мандрівні друїдки, учительки чи гувернантки»* — ГР. Можна також говорити, що інваріантом Мелітеле є й **Фрейя**, якій поклоняються на островах Скелліге (про що читачу ще доведеться дізнатися із наступних томів циклу).

Другий бог, якого є сенс пригадати, — то **Корам Аг Тер**, Левоголовий Павук. Про нього ми не знаємо нічого, окрім двох-трьох фактів: зовнішності (а це той випадок, коли зовнішність може стати відправною точкою для теорій будь-якої складності); факту того, що храм його — *«...недобрий храм. На олтарі там, як пригадую, лежали черепи й маслаки, горіло зелене полум'я. Смерділо як нещастя»* (ДІ); того, що серед служителів культу є молоті жриці; і ще розташування: долина Німнар, Геліболь. (Відзначимо також, що та долина, схоже, містить цілу низку храмів, бо Геральт вважає за можливе, говорячи про нещасну фортуна Нівеллена, формулювати те таким чином: *«З усіх храмів Геліболю і долини Німнар ви вибрали саме*

храм *Корам Аг Тера*» — ДІ). Утім, саме це не дозволяє перетворювати Левоголового Павука на аналог місцевого диявола: він лише один із багатьох, хоча й досить небезпечний.

Третій бог, про існування якого у світі відьмака ми знаємо точно, — то **Крев**, чії храми стоять у Холопіллі, поблизу від Постільгових гір (ММ). Утім, інколи до служителів Креви читачі зараховують і жерця Креппа з міста Рінди. (Стосовно останнього — нагадаємо пару важливих, як нам здається, моментів: саме в оповіданні *«Останнє бажання»* стає зрозумілим, що у храмів є своя специфічна мова; й саме жрець Крепп не тільки виказує чималі специфічні знання про надприродні сутності, але й спроможний на маніпуляції із магічними енергіями — щоправда, переконуючи, що вміння те коріниться у божественній благодаті: *«Я не накладаю заклять! Сила моя походить із віри й молитви!»* — ОБ.)

Окремим рядком треба було б зафіксувати й негативні надлюдські сутності, які згадуються у книжках і створюють певне тло розмови про релігії у сазі. Їх — небагато. Перш за все, це — **«Ліліт, яку на Сході досі шанують під іменем Нійа»** (МЗ). Тут можна ризикнути із припущенням про есхатологічний характер вірувань у неї, оскільки у Проклятті Чорного Сонця, звідки нам про Ліліт відомо, йдеться про її повернення. Утім, схоже, що вона є елементом виключно «вченої» теології: на сторінках книжок Ліліт жодного разу не виступає як пейоратив, як лайка.

Як лайливий відповідник недоброї сили у сазі раз за разом виступає диявол; схоже, що він є запозиченням від Старших Людей (недаремно Любисток у *«Краю світу»* вдається до розлогої лекції про кроскультурний характер цього поняття: *«Я завжди думав, що «диявол» — це тільки метафора, яку вигадали, щоб було чим лаятися. «Дияволи взяли», «хай йому диявол», «до диявола». Ми так говоримо на загальній. Половинчики, коли побачать гостей, які до них йдуть, говорять: «Знову когось дияволи несуть». Гноми лаються: «Düwel hoael», коли їм щось не вдається, а кепський товар називають «Düwelsheys». А на Старшій Мові є таке прислів'я: «A d'yaebi aep arse» — КС). До того ж той, кого звуть у *«Краї світу»* дияволом — усе ж лише силван, родич фавнів і сатирів. (Звернемо увагу й на ще одну особливість саги: тут немає «чортихання» — лише у кількох випадках на вісім книжок згадуються «біси», яких ми у перекладі заміняли «дідьками» — бо ці біси не мають стосунку до християнської демонології.)*

Окремою категорією є мандрівні жреці — ці раз у раз описуються у сазі як фанатичні проповідники проти магії, які кожного разу впадають у своїх казаннях у мізогінію, вважаючи жінку (жінку взагалі, не обов'язково магичку) осердям гріховності й негідних сил. (Причому тезаурус їхній узятो зі знайомих нам біблійних образів: *«не дайте звабити себе ані видом їх чарівним, ані мовою гладкою, бо істинно кажу вам, що є ті чародії наче гроби поваплені: зверху красиві, всередині ж гнилизни сповнені і кісток спорохнявілих!»* — ЧП; *«Дивитися, а очей не маєте, слухаєте, а вуха ваші глухі. Бо любові божої немає у вас, бо порожні ви, наче діжки»* — КЕ.)

У будь-якому релігійному житті цілком закономірним етапом стає виникнення нових профетичних течій. На Півночі цю функцію узяв на себе Пророк Лобода, автор Святої Книги й засновник релігійної течії, чії представники — не тільки соціальні низи (звідки — судячи з елементів життєпису Пророка, представленою на сторінках книги — походив сам Лобода, який до початку проповідування пас овець), а й шляхта. Представником останньої є, наприклад, рицар Ейк з Денесле (*«Мовить Свята Книга, що вийде з безодні змії, дракон огидний, із сіма головами й десятьма рогами! А на хребті його сяде жінка у пурпурі й кармазині, й кубок золотий буде у долоні її, а на чолі її виписаний буде знак усілякої і остаточної розпусти»* — ММ).

Утім, як ми вже говорили, жерці-проповідники поки що, у довоєнну пору, не сприймаються серйозно ані владою, королями, ані народом. Поки що вони — щось на кшталт пересувного цирку, розвага, на яку цікаво дивитися, але яка не має впливів на тут-і-зараз у суспільстві.

Єдиний випадок, коли релігійна система може із усією впевненістю носити назву церкви, — це храм Вічного Вогню у Новіграді. Цей храм має чималу владу у місті («ієрарх» — офіційний статус його голови, він ухвалює рішення, пов'язані із функціонуванням міста; храм має свою сторожу — вдягнену в характерну уніформу; до того ж, як ми знаємо, *«таємна служба Новіграда підпорядковується Церкві»* — ВВ).

Вічний Вогонь сприймається, скоріше, як принцип, а не втілення бога (*«Чи знаєш ти, чим є Вічний Вогонь? Незгасимий племін, символ виживання, шлях, вказаний у п'ямі, обіцянка прогресу, кращого майбутнього. Вічний Вогонь... це надія»* — ВВ).

Тут не можна не вказати, що культ Вічного Вогню певною мірою нагадує культ Сонця у Нільфгарді: щонайменше у логіці своїй (хоча система, яку будує Емгир вар Емрейс, не вбачає за необхідне оперування ідеєю божественних сутностей, Нільфгард у передвоєнний час — країна підкреслено світська й раціональна).

Такі загальні координати світу відьмака Геральта напередодні тієї великої катастрофи, якою стали для нього Північні війни.

Але про це — свого часу.

ПРИМІТКИ

Trougt these fields of destruction... — Куплет з пісні британської рок-групи «Dire Straits» «Brothers In Arms», «Брати по зброї»: *«Крізь терени розрухи, вогняного хрещення бога, я дивився на біль ваш у захваті вищого бою, і, хоча, коли поранило мене сильно та боляче у страху від сигналу тривоги, скажи — ти ж мене не полишиш, мій брате по зброї?»*¹

...дякуючи пошаровому композиту дерева й звірячих жил — композитні луки, на відміну від тих, що створюються з однорідного матеріалу, складаються з частин, різних за пружністю; таким чином, композитний лук мав більшу силу при меншому розмірі.

...зразки такої зброї, гнуті вчетверо — звичайно композитні луки зі спущеною тятивою вигинаються — самі по собі, завдяки напруженню матеріалу — у зворотній бік; при натягуванні з кожного його кінця виникає подвійний вигин, так, щоб кінчики плечей дивилися у бік пострілу.

...при двадцятитириьох дюймовому натягненні він давав п'ятдесят п'ять фунтів сили — коли при описові луку говориться про «фунти сили», мається на увазі сила натягування тятиви луку, те, з якою силою тятита тисне на пальці лучника; в цьому разі сила луку у перерахунку на метричну систему дорівнюється близько 25 кг; натягування ж має на увазі різницю між тятивою в розтягнутому та у відпущеному стані (в цьому разі — деь 60 см).

...золотий ніжик у формі серпа — звернімо увагу, що золоті ножі у формі серпа, згідно з античним свідченнями, носили кельтські дріїди, використовуючи їх для ритуальних цілей.

¹ Переклад з англ. Ю. Гордієнко.

...поклала в одинадцять, першого рогатого чотирнадцятка — на небувало щасливу мисливську ворожбу — у день свого чотирнадцятиліття — «чотирнадцятком» зуть оленя, на рогах якого саме така кількість відростків (відповідно, це — не молодий, а досить зрілий олень, вполювати якого важче).

...п'ять днів після Свята Жнив, через п'ять днів після нового місяця, що починав у людей місяць серпень, а в ельфів — Ламмас — Ламмас (або Лугнасад чи Лунаса) — свято врожаю в кельтській традиції. Відзначалося 1 серпня як свято початку осені й мало символіку полегшення долі землі, що страждає під тягарем стиглих плодів — у садах і на ланах. Але ж звернімо увагу на характерний момент: у світі відьмака період проходження планети навколо сонця (календарний рік) до останнього дня збігається із дванадцятьма місячними місяцями (на відміну від нашого, де, щоб зберегти збігання календарів сонячного й місячного, доводиться додавати день раз на 16–17 місяців).

...передостанній savaed року — повна схема ельфійського календарного року й співвідношення його зі звичним людським календарем чекатиме читачів у наступному томі саги, у «Вежі Ластівки».

Конвент — термін «конвент» походить від лат. *conventus*, «зібрання»; утім, у нашій реальності слово «конвент» породило інше слово, тісно пов'язане із магічними практиками: «ковен» — як зібрання відьом, що складається з 13 осіб (символіка «чортової дюжини» грає тут не останню роль).

Обвішана блискотками, наче ялинка на Йуле — у європейській язичницькій традиції (зокрема у германських племен) відоме свято Йоль; воно відповідає у світі відьмака ельфійському святу Мідінваерне, Дню Зимового Сонцестояння; на нього і справді прикрашали ялинку — звідки пішла традиція прикрашання ялинок спочатку Різдвяних, а тоді й Новорічних.

Гуфці — військовий загін у давній Польщі, розміром приблизно з роту.

...верденські волонтери — слово «волонтер» походить від лат. *voluntarius*, «добровольець» і у військовій справі означає воїна, який добровільно поступив на військову службу; ті, кого у старовину звали «охочими».

...чому ти у листки, замість у серця пішов? — карточні масті спочатку звалися інакше, аніж ми до того звикли; справа у тому, що кожна масть була не стилізованим знаком, а цілком конкретним предметом. Тому «серця» — це звичні нам «черви», «листки» — «піки», «жезли» — «хрести», а «бубонці» — «бубни».

...меч був близько сорока дюймів, а важив не більше ніж тридцять п'ять унцій — якщо перевести у систему метричних мір, то виходить, що сігіль, при довжині клинка метр, важить близько одного кілограма (що, в принципі, майже вдвічі легше за відомі нам зразки європейського зброярського мистецтва схожого параметру довжини).

...альрауни — ця назва мандрагори цілком автентична для європейського Середньовіччя і ранньомодерного часу: саме під такою назвою її знали, наприклад, у Німеччині. Більше того: альраунами звали й нижчих духів, які жили у мандрагоровому корінні й могли являти себе людям, перетворюючись, наприклад, на кішку.

...від Собутки до еквінокції — Собутка — польська назва свята, яке відоме в нас під назвою Купала; символіка свята була пов'язана із вогнем і водою і мала еротичний сенс. Еквіноктіум — від лат. *equinox*, «поміжніччя»: рівнодення, день у річному циклі, коли час від заходу до сходу дорівнює часу від сходу до заходу — інакше кажучи, коли день рівняється ночі.

...але для таких практик застосовуються свіжі трупи — у відомій нам історії трупи були предметом зацікавленості двох груп: магів та медиків. Якщо маги цікавилися трупами як джерелом сировини для приготування чарівних еліксирів, то медики були зацікавлені у доступі до трупів із суто наукових причин — як до матеріалу, на якому можна вивчати анатомію. Але оскільки у християнській традиції тіло вважалося елементом, необхідним для воскресіння, то й вівісекція його сприймалася єретицькою і святотатственною. Цим, до речі, пояснюється довга інтегрованість у медичні практики, пов'язані із суто хірургічними втручаннями у тіло, циркульників: вони мали право проливати кров, і до того ж достатньою мірою зналися на анатомії хворого.

...найспражнісінький атанор, суміщений із алембиком! Забезпечений ректифікаційною колоною і мідяним охолоджувачем — Атанор — спеціальна алхімічна піч із дзеркальними відбивачами для збільшення температури (назва походить від давньогрец. *atanatos*, «безсмертний», оскільки вогонь у ній не мав погаснути до кінця проведення алхімічних операцій). Алембик — алхімічне устаткування, дистилятор, який використовувався для перегону, сублімації речовин — зокрема у виробництві спиртів. Ректифікаційна колона — устаткування, призначене для розділення рідких сумішей, які мають різну температуру кипіння (в останньому випадку

звернемо увагу на те, що промислова ректифікація спиртів за допомогою того устаткування у нашому світі з'являється лише у XIX столітті).

...мушу дистилювати, витягати п'яту есенцію — нам та сутність більше відома під латинською назвою «квінтесенція» (*quinta essentia*, букв. «п'ята есенція»); у середньовічній алхімії використовувалася для позначення «ефіру» — для давньогрецької філософії стихія, яка виступає додатковою до чотирьох базових земних; ефіром, відповідно, дихають боги, що живуть поза зоною земного буття. Згідно із відомим середньовічним алхіміком Парацельсом, п'ята есенція є «екстрактом усіх елементів». Утім, у переносному значенні використовувалася як позначення результату перегону речовин (саме у цьому сенсі Любисток говорить про «шосту» і «сьому» есенції).

На лівр маси крохмалю даю тільки п'ять унцій альрауни, а белладони — лише півдрахми — лівром у старій Франції звалася одиниця ваги, яка приблизно відповідала половині звичного нам кілограму; унція — міра ваги близько 28 грамів; відповідно, п'ять унцій становить близько 140 грамів. Драхма — старовинна міра ваги, що дорівнює 3,4 грамам (півдрахми, відповідно, 1,7 грамів).

Багато алкалоїдів, у тому числі скополамін — скополамін як хімічна речовина з початку XX століття використовувалася як «сироватка правди», оскільки одним з ефектів його вживання було розгальмування центрів мовлення: піддослідний відчував необхідність безупинного говоріння.

...у ритмі глухого стукоту барабана й бесетлів — бесетлі — старовинний струнний інструмент, різновид великої скрипки.

З того, що мені відомо, у такий страшний спосіб не калічать також альп, катакан, муля, брукса або носферату. Досить брутально із рештками жертв обходяться, натомість, фледер й екімма — список вампіроподібних істот тут і справді вичерпний: *альпом* звався у германській міфології дух-вампір, який окрім крові дітей охоче п'є молоко породіль; *катакан* (катахан) — Цейлонський вампір, якому, щоб його вбити, мало відрубати голову — його ще й треба зварити в оцті; *муля* (чоловічий варіант — мулло) — нежить, дух померлого у циганському фольклорі, який повертається, щоб помститися тим, хто причетний до його смерті; *брукса* — португальський вампір (виключно жіночого роду, оскільки бруксами стають після смерті жінки, що забавляються магією), уночі літає у вигляді птаха й нападає на подорожніх; *носферату* — вампір з румунського фольклору, чию назву

використовував у своєму романі Брем Стокер; *фледер* — мабуть, від нім. *Fledermaus*, «летюча миша» (не станемо забувати про віру в перетворення вампіра на нетопира, що існувала у багатьох народів); *екімма* (екімму) — ассірійські злі духи, душі тих, кому відмовлено у входженні до загробного світу, і тому вони приречені ходити по світі й можуть набувати подоби будь-якої людини.

Святобливому мужу часто мусить снитися *vagina dentata* — тут читачеві варто пригадати ідеї З. Фрейда про фобію хлопців і чоловіків щодо жіночих статевих органів (мовляв, ті занадто нагадують рот, а тому викликають образ відкушування чоловічих статевих органів).

...не спускав очей з двох оцелотів — у нашій реальності оцелоти — середнього розміру хижаки родини котячих, що живуть в Південній Америці; втім, не треба забувати, що «*ocōtl*» у ацтекських мовах означає «ягуар» (зокрема «оцелотами» звалися ацтекські воїни-піхотинці).

...носила вона виключно перлини, корали й бурштин — інакше кажучи, прикраси виключно органічного походження (на відміну від дорогоцінного каміння, золота чи срібла)

...товстезна матрона у роброні й чепці — роброн (від фр. *robe ronde* — «кругла сукня») є різновидом стародавньої жіночої сукні із широким низом на каркасі у вигляді обручу — звідки, відповідно, й походить її назва.

Як то з отого кове... ковену на Лисій Горі втекла магічним способом — про «ковен» дивись примітку вище; також є потреба зауважити, що назва замку Філіппи Ейльгарт, Монтекальво, з італійської перекладається саме як «Лиса Гора»; окрім же найвідомішої Лисої Гори, Голгофи (чия назва значить буквально «череп»), у європейському Середньовіччі й ранньомодерному часі широко відомі різні локальні Лисі Гори, завжди пов'язані із відьомськими шабашами; саме туди літають відьми у Вальпургієву ніч, і саме там вони зустрічаються зі своїх хазяїном — Сатаною.

Журавлі трубили гейнал — гейналом в англійській традиції зветься релігійний гімн чи пісня, яку грають на заході чи на сході сонця сурмачі.

...перейти через депресію на витку Яруги — депресія у геології: пониження земної поверхні, досить часто заповнене осадами.

...диплом я отримав *summa cum laude* — у буквальному перекладі з лат. «з найвищою шаною»; формулювання після закінчення навчально-го закладу, яке означає максимальний рівень, якого міг досягнути студент.

...який виключає прокреацію — прокреация від лат. *procreation* — «народження»; інакше кажучи, ті види зв'язку, які виключають можливість завагітніти.

...прихід отієї їхньої делегації із омеловими вінками до короля — оме-ла була одним з найвідоміших знаків друїдів у античній Європі і їхнім символом; саме для зрізання омели, як свідчили римські автори, використовувалися специфічні ритуальні ножі друїдів у вигляді серпа.

Не горили, а герилья — слово «герилья» походить від ісп. *guerrilla* — «маленька війна» й означає партизанську війну, що ведеться без лобових зіткнень військ на полі бою, таємно й приховано або серед місцевого населення, або у відлюдних місцях.

...мій відьмацький прецептор — слово «прецептор» походить від лат. *præcipere* — «вчити» й означає «наставник», «вчитель».

...то не було визначення пейоративне — пейоративний (від лат. *pejus* — «гірший») означає такий, що містить негативну оцінку, відтінок приниження.

списоносці у якках — якка: середньовічний одяг, своєрідна куртка, яку воїн найчастіше надягає під обладунок.

Літературно-художнє видання

САПКОВСЬКИЙ Анджей
Відьмак. Хрещення вогнем

Роман

Керівник проекту *З. О. Бакуменко*
Координатор проекту *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *О. В. Стратілат*
Редактор *О. І. Стужук*
Художній редактор *Т. О. Волошина*
Технічний редактор *І. О. Гнідая*
Коректор *Г. В. Іванова*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
 - на сайті Клубу: www.bookclub.ua
 - у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безоплатний каталог**

***Запрошуємо авторів, перекладачів,
художників, редакторів до співпраці***
e-mail: publish@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Сапковський А.

- C19 Відьмак. Хрещення вогнем : роман / Анжей Сапковський ; перекл. з пол. С. Легези ; комент. С. Легези й О. Стужук. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 384 с.

ISBN 978-617-12-1789-8 (PDF)

ISBN 978-617-12-1488-0 (укр.)

ISBN 978-83-7578-067-3 (пол.)

У пошуках Цірі — зниклої під час битви на острові Танедд названої доньки — Геральт вирушає у відчайдушну мандрівку охопленими кривавою війною королівствами. Дивна компанія ділить з ним небезпеки подорожі: вірний друг поет Любисток, вправна лучниця Мільва, врятований відьмаком нільфгардець Кагір і химерний циркульник Еміель Регіс, на якого натрапили на старому кладовищі...

**УДК 821.162.1
ББК 84(4Пол)**